

သွံင်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တၢ်ကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်

ဒီးခံၣ်ညိၣ်ပိတုၣ်ဒေသလၢ

ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝိၣ်တဖၣ်ဒေသ

၂၀၁၁-၂၀၁၃

အံ့သပ်လၢတၢ်ပူၤလိၤအပူၤ

သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢၢ်
တဖၣ်ဒီး ခံၣ်ညိၣ်ပိတုၤအခၢလၢ
ကညိတၢ်ကိတၢ်ခဲၣ်ကဝိၤတဖၣ်အပူၤ
၂၀၁၁-၂၀၁၃န့ၣ်

တၢ်တၢ်ထူးထီၣ်ရၢၢ်လၢကညိပိၣ်မုၢ်ကရၢ

တၢ်ဘိးဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဖၣ်

ပစံးဘျးဘၣ်ပုၤဒဲကဝီဖိတဖၣ်ဒီးပုၤအါဒံးအါဂၤလၢအဟ့ၣ်နီၤလီၤပုၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤလၢတၢ်ကရၢကရိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢကကွဲးတၢ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤတဖၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသနူလၢဒဲကဝီအပူၤအံၤတမၤစၢၤပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်မၤဆါမၤပယုၤဒီး တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢကျဲၤလဲၣ်ဒဲလဲၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်, ပဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဒီးကမၤကမၣ်လၢပုၤတတၢ်အတၢ်လူၤပိာ်ထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးလၢဒဲကဝီအပတီၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအလီၤစံးထီၣ်ပတြၢဒိၣ်မးစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်လၢဒဲကဝီအပူၤ ပုၤတတၢ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးအဖီခိၣ်, တၢ်ဖျါဆါဒီးတၢ်ဟ်အိၣ်လီၤဆီအီၤအဖီခိၣ်န့ၣ်, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအတၢ်လၢဒဲကဝီတဖၣ် ကဘၣ်မၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်ဝဲတၢ်ပဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအံၤအိၣ်ဒဲအါမးဘၣ်ဆၣ်, ပထံၣ်ဘၣ်ဒီးဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢဒဲကဝီအပူၤအံၤ ပုၤတတၢ်အတၢ်လူၤပိာ်ထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤစံးထီၣ်ပတြၢတခါဒီး တၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲပုၤတတၢ် အတၢ်မၤန့ၢ်ဒီး အတၢ်မၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တခါလၢအတၢ်ဖးဒိၣ်အယီၤ ကြးလၢတၢ်ဟ်ပနီၣ်ဒီးဟ်လုာ်ဟ်ပုၤအီၤန့ၣ်လီၤ. ပနာ်သပျာ်ပျာ်လၢပပုၤတတၢ်အံၤဆဲးလဲၤသကိးတၢ်ဆူမဲၣ်ညါဒဲသိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်သနူတခါလၢအကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်တီတၢ်တြၢဒီးတၢ်ဒီသအပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်လၢပုၤကညီၣ်ကလုာ်တဖၣ်ခဲလၢာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပဝဲပုၤကညီၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပသးစုစံးဘျးဘၣ်ကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်ပဒိၣ်လၢအဟ့ၣ်ပုၤတၢ်ပျဲ လၢပကန့ၣ်လီၤအိၣ်ကဒုပသးလၢကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်အပူၤခိၣ်ပထံပကီၢ်အပူၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. ပဟ်သ့ၣ်ဟ်သးစ့ၢ်ကိးလၢပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးလၢဒဲကဝီတဖၣ်အပူၤအိၣ်ဝဲအါမးလၢအတမ့ၢ်ဝဲကီၢ်တဲၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်အယီၤတၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအတၢ်ဒီးပုၤလၢ တၢ်ကဒီးန့ၢ်ကီၢ်တဲၣ်ထံကီၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတၢ်တီတၢ်တြၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပကွဲးဟ်ဖျါထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်လၢပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်အဂီၢ်အံၤန့ၣ်, တၢ်အံၤ တမ့ၢ်လၢပအဲၣ်ဒီးဟ်ဖျါထီၣ်လၢ တၢ်တဟ်ကဲကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်ထံကီၢ်အယီၤန့ၣ်ဘၣ်. ပတၢ်ဟ်ဖျါအံၤအတၢ်ပညီၣ် တမ့ၢ်လၢပကဲၣ်အဲၣ်သီကီၢ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဘၣ်. ပတၢ်ပညီၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဒဲသိးတၢ်ကကွၢ်ကဒါကွၢ်ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲပိာ်မုၢ်တဖၣ်အတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲဆူတၢ်တီတၢ်တြၢအဂီၢ်, လီၤဆီဒဲတၢ်လၢပုၤတတၢ်အပတီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒဲသိးဒီးပုၤဖးဒီးန့ၢ်ဟ်ပတၢ်ဟ်ဖျါကသ့အဂီၢ်န့ၣ် ပဘၣ်သ့ၣ်ဖိးသဲးတၢ်ကတိၤတဖၣ်ဒဲအမ့ၢ်တၢ်တီတၢ်တြၢ, မ့တမ့ၢ် စံၣ်ညီၣ်ကီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတဖၣ် ဒဲသိးကဒုးဘျးစုပုၤကညီၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤတဖၣ်ဒီးကျိၤကျဲတဖၣ်လၢတၢ်သ့အီၤလၢဒဲကဝီတဖၣ်ဒီး လၢကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်အပူၤသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပသ့တၢ်ကတိၤအဖျါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအခါန့ၣ် ပအဲၣ်ဒီးဒုးဘျးစဲတၢ်ကတိၤအဖျါတဖၣ်အံၤလုာ်ဒီးဒဲကဝီသနူန့ၣ်လီၤ. ပုၤဖးလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဖၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢတၢ်ကတိၤအဖျါလၢတၢ်သ့အီၤလၢဒဲကဝီအပူၤအံၤအတၢ်စိတၢ်ကမိၤတဒဲးသိးလိာ်အသးဒီးကီၢ်တဲၣ်ထံကီၢ်သဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်ဘၣ်. လံာ်တၢ်ဟ်ဖျါအံၤ တအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ်သးလၢ တၢ်တဟ်ကဲကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်ထံကီၢ်ပဒိၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤကျိၤကျဲတဖၣ်မ့တမ့ၢ်ခါၣ်စးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၢ်တဖၣ်အလံာ်တီၢ်ယု	ကဘျံးယု
အံၣ်သၣ်လၢတၢ်ပုၤလီၤအပုၤ	၁
တၢ်ဘိးဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဖၣ်	၂
တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၢ်တဖၣ်	၃
1. တၢ်ကတိၤလၢညါ	၅
2. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲလၢၣ်အတၢ်ကွဲးဖျါပၣ်ဖျါ	၇
3. တၢ်သုၤဝီၤဩအဖျါဒီးအခိပညီတဖၣ် 3.1 တၢ်ကတိၤဝီၤဩအခိပညီတဖၣ်လၢတၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီအံၣ်အပုၤ	၁၃
4. တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပျၢ်တဖၣ် 4.1 တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤကညီဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲန့ၢ်ဘၣ်လၢၣ်တၢ်အိၣ်သး 4.2 ခဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ 4.2.1 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိအတၢ်စံၣ်စိတဲတဲ 4.2.2 ဆၢကတီၢ်ခဲအံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပျၢ် 4.2.3 (IRC/LAC) အမူအဒါလၢခဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအပုၤ 4.2.4 တၢ်ပၣ်လီၤတဖၣ်လၢအမုၢ်ခဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်လၢသ့ၣ်ထံး မုၢ်ခဲတၢ်စုအုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်တဖၣ်အပုၤ 4.2.5 တၢ်လီၤဆိတဖၣ်လၢခဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီ 4.2.6 ပုၤလၢအမၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုး အတၢ်တၢ်ဆိတလဲမုၢ်တၢ်လၢအအါ 4.2.7 တၢ်လဲၤဆူကီၢ်သၢဘုတဘျီအတၢ်ဒိဘၣ် 4.2.8 တၢ်လီၤဖျါလီၤပၣ်လၢခဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအပုၤ 4.3 ကျိၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ 4.3.1 ကျိၣ်မုၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်လၢတၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးအိၣ်တသ့ 4.3.2 တၢ်မၤတရီၤတပါအမုၢ်လၢတၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးအိၣ်ဒီးတန့ၢ် 4.3.3 တၢ်တြီၤမၤတံၢ်တံၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ကျိၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအဂီၢ်တဖၣ် 4.4 တၢ်ဖံးတၢ်မၤမုၢ်ဒါတဖၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအပုၤ 4.5 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးတၢ်ဒုးဃာ်လၢခဲကဝီၤအပုၤ	၁၆
5. တၢ်ယုထံၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲ 5.1 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအကလုာ်တဖၣ်လၢတၢ်ထီၣ်အိၣ်တဖၣ် 5.2 တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်လၢအပၣ်ယုာ်လၢတၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီအံၣ်အပုၤတဖၣ် 5.3 တၢ်လူၤပိၣ်မၤထွဲတၢ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်မၤအိၣ်ဒီးသ့တဖၣ် 5.4 တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအတၢ်ပၣ်ပနီၣ်တဖၣ် 5.5 တၢ်ပၣ်ဖျါဆိဖျါကိၣ်(ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ပၣ်ဖျါ) 5.6 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကဘျီဖးဆိအိၣ်တဖၣ်	၃၁
တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဖၣ်	
6. တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်တဖၣ်ခဲလၢၣ်အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ် 6.1 တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်အစၢလၢအကဲထီၣ်အသးသ့သ့တဖၣ် 6.2 စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢလၢအပတီၢ်ထီၣ်ဘးအကြးဒီးကၢကိၣ် 6.3 တၢ်လၢဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အုၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ 6.4 တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢၢ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢခဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ	၃၅

	<p>6.5 တာ်မူးတာ်ရ်တဖ်လၢဘၣ်တာ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>6.6 တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်ဒီးတာ်ပဲထံၣ်နီၣ်ခိတဖ်</p> <p>6.7 တာ်လၢဘၣ်တာ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢအူးပုၣ်ဒဲကဝီၣ်ပုၣ်</p> <p>6.8 တာ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအတာ်ဖိးတာ်မၤအတကွီၣ်</p>	
	<p>7. သ့ၣ်ထံးမုၣ်ခါတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး</p> <p>7.1 တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကွီၣ်အလၢအပဲၤတာ်ကွဲးဖုၣ်</p> <p>7.2 တာ်ပၣ်ဖျါထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကွီၣ်အကျဲ</p> <p>7.3 တာ်မူးတာ်ရ်လၢတာ်ဘျါရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>7.4 တာ်မူးတာ်ရ်လၢဘၣ်တာ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>7.5 တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်ဒီးတာ်ဆိကမိၣ်ဒီးတာ်ပဲထံၣ်နီၣ်ခိတဖ်</p> <p>7.6 သ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအတာ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢဲလၢလၢဒဲကဝီၣ်(၇)ဘၣ်အပူၤ</p>	၄၅
	<p>8. နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး</p> <p>8.1 နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မၤသးခဲလၢအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူး</p> <p>8.2 တာ်မူးတာ်ရ်တဖ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကွီၣ်အကျဲ</p> <p>8.3 တာ်မူးတာ်ရ်တဖ်လၢတာ်ဘျါရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>8.4 တာ်မူးတာ်ရ်လၢတာ်ဘျါရဲအိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>8.5 နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအစၢဲလၢ</p> <p>8.6 တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်ဒီးတာ်ပဲထံၣ်နီၣ်ခိ</p> <p>8.7 တာ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်တဖ်</p>	၅၅
	<p>9. သ့ၣ်ထံးမုၣ်ခါတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂတဖ်</p> <p>9.1 ကွၢ်ကဒါကွၢ်တာ်ဂ့ၢ်ခဲလၢအဂ့ၢ်အကွီၣ်အတကွီၣ်</p> <p>9.2 တာ်တီၣ်ဖျါထီၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကွီၣ်အကျဲ</p> <p>9.3 တာ်မူးတာ်ရ်တဖ်လၢဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>9.4 တာ်မူးတာ်ရ်တဖ်လၢဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု</p> <p>9.5 တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်ဒီးတာ်ပဲထံၣ်နီၣ်ဖး</p>	၆၇
	<p>10. တာ်မူးတာ်ရ်လၢတာ်တတီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကွီၣ်အကျဲတဖ်</p> <p>10.1 တာ်မူးတာ်ရ်အဂ့ၢ်အကွီၣ်အတကွီၣ်</p> <p>10.2 တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်ဒီးတာ်ပဲထံၣ်နီၣ်ခိ</p>	၇၁
	<p>11. တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတနီၣ်ဆူ-----</p> <p>11.1 တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတနီၣ်ဆူဒဲကဝီၣ်</p> <p>11.2 တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတနီၣ်ဆူကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်</p> <p>11.3 တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတနီၣ်ဆူ(UN) တာ်ကရၢကရီၤထံၣ်ဂၤကီၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျၢကရၢ,</p>	၇၄
	လံာ်ဘျးစ 1: ကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုတာ်မၤကမုၣ်ကွီၣ်မုၣ်လၢတာ်ကျဲယုကျဲဖိးတန့ၢ်	၈၅
	လံာ်ဘျးစ 2: ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်သိာ်တံာ်သီ(39)ထံၣ်	၈၆
	လံာ်ဘျးစ 3: တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကွီၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိဒီးတာ်ကထီၣ်သးအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိအဂ့ၢ်အကွီၣ်	၈၉
	လံာ်ဘျးစ 4: လံာ်မဲာ်ဖျါအဖျါတဖ်အခိၣ်ညီဒီးတာ်ကတီၢ်အပူၤတဖ်	၉၀

1. တၢ်ကတိၤလၢညါ

သွံၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကိတခါလၢအကဲထီၣ်အသးသကုဆးဒးလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢဒိတဘျီဒါအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်ကိးဖးဒိၣ်တခါလၢ ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝိၤန့ၣ်ဘျီအပူၤလၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢကိၢ်ပယိၤဒီးကိၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံၣ်ဂ့ၢ်ကိၢ်ဖးဒိၣ်တခါလၢကရၢကရၢတဖၣ် ယုၣ်ဒီးကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢ ဂဲလိာ်မၤဝဲဆူၣ်ဆူၣ်လၢအါန့ၣ်အါလၢအတီၢ်ပုၤဒ်သိးကမၤစၢဒီးဒိသအသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢထံးကိၢ်အါဘျီအပူၤကျဲလၢအကဲထီၣ်လိာ်ဝဲတဘျီလၢအမၤစၢဝဲလၢတၢ်မၤလီၤစ့ၢ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢပုၤတတၢ်အပူၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ခိဖျိတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်တတူၢ်လိာ်ဝဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတသ့ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့မ့ၢ်ဝဲတၢ်အကျိၤအကျဲလၢအရၢဒိၣ်အကျါတခါလၢ ပုၤတတၢ်သ့ဝဲလၢကမၤစၢလီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢဆၢတဲာ်ဝဲလၢ ကယုၣ်ညါမၤလိအါထီၣ်ဘၣ်ယးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့လၢ သွံၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးပုၤတတၢ်ဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ် လၢအအိၣ်လၢဒဲကဝိၤအပူၤတဖၣ်အံၤတၢ်သ့အိၣ်သ့လၢကျဲဒဲလဲၣ်, မ့ၢ်အကဲဘျီကဲဖျိလၢ ကျဲဒဲလဲၣ်ဒီးတကဲဘျီကဲဖျိလၢကျဲဒဲလဲၣ်, မ့တမ့ၢ်မ့ၢ်အမၤလီၤစ့ၢ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢကျဲဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအံၤတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိးကယုၣ်ထံၣ်န့ၢ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်အစၢလၢအတက့ၢ်ဖးလဲၣ်လၢအအိၣ်ဖျိဖျိဖျါလၢဒဲကဝိၤတဖၣ်အပတီၢ်, တမ့ၢ်ထဲလၢကဝိၤဒုတဘျီဘၣ်တဘျီအပူၤ မ့တမ့ၢ် ဒဲကဝိၤတဘျီဘၣ်တဘျီအပူၤန့ၣ်ဘၣ်. ခဲအံၤပအဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်နီၤလီၤ တၢ်လၢပယုၣ်ထံၣ်န့ၢ်တဖၣ် ဒ်သိးပကဒုးထီၣ်ခါကွံာ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်, ကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤလၢကျဲလၢအသိးကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်အသးသ့တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအံၤပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့လၢသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးပုၤတတၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲလၢဒဲကဝိၤအပူၤတဖၣ်အံၤ တလၢတပျဲဝဲလၢကဆိၣ်ထွဲမၤစၢဝဲတၢ်လၢကပတုၢ် မ့တမ့ၢ် ကမၤစၢလီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. ပုၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်လၢဒဲကဝိၤတဖၣ်လၢအဟံးမုၢ်ဒါလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အပူၤတဖၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ကျဲ, တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢ, တၢ်ပိးတၢ်လိဒီးတၢ်မၤလိတဖၣ်လၢလၢပျဲဝဲလၢကမၤစၢအဝဲသ့ၣ် ဒ်သိးကခိဆၢက့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအမူးအရၢတဖၣ်လၢဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤလၢကျဲလၢအကြးဒီးကကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. ညီန့ၢ်အါဒုတၢ်တက့ၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးပုၤတတၢ်ဘၣ်တဖၣ်တဒီးန့ၢ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အံၤအပူၤဘၣ်. ပုၤမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးကကိၣ်ဒီးကိၢ်မ့ၢ်လၢအမၤကမၢ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. အါတက့ၢ်ပုၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်တသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ဝဲလၢကဘၣ်မၤဝဲတၢ်မနုၤဘၣ်ယးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်မ့တမ့ၢ်ကဘၣ်မၤဝဲတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢကျဲဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်ဘၣ်.

ပနၢ်လၢပုၤတတၢ်လိာ်ဝဲစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢတကြးတဘၣ်ဒီးတကကိၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢပုၤတတၢ်အပူၤနီၣ်တကန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်လၢပယုၣ်ထံၣ်န့ၢ်လၢတၢ်ယိထံတဘျီအံၤ ပၣ်ဖျါဝဲဒုၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢဘၣ်ယးသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်စၢဒိၣ်မး, ပုၤမၤကမၢ်တၢ်အဂီၢ် တၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံၤစ့ၢ်, ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲလၢအတီၢ်အလိၤဒီး ဒီးသိးလိာ်အသးတအိၣ်ထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မၤအါထီၣ်ဝဲသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢပုၤတတၢ်အပူၤဒီးတမၤစၢလီၤဝဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်.

ပုၤတတၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအါကတၢ်လၢဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤမ့ၢ်ဝဲပိၣ်မုၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခါလၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အါကက့ၢ်ပညိၣ်ဝဲပိာ်မုၢ်ဒီးဖိသ့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အါန့ၢ်ဒီးပိာ်ခါမ့တမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်ပိာ်ခါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢအံၤတၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤပုၤဒီး ဒ်ပဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဘၣ်ကိဘၣ်ဂီၤအိၣ်ဝဲလၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်အဂီၢ်အသိး, ပထံၣ်ဘၣ်လၢပုၤတတၢ်ဒိတဖုတုၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တၢ် ခိဖျိသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်အစၢလၢအပိာ်ထွဲထီၣ်အခံၤ မ့ၢ်လၢ စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အဂီၢ်စၢလၢကဘျီရဲတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အံၤအယိၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့တခါအံၤ ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးပုၤတတၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢတခါဘၣ်တခါစုာ်စုာ်ဘၣ်တၢ်ဘျီရဲအံၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အံၤလၢကျဲဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပနၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢအကံၢ်အစိတဖၣ်, လၢပထံၣ်ဘၣ်အံၤလၢသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်အဖိခိၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအလိၤကံလိာ်အသးဒီးကိၢ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢအိၣ်ဒီးတၢ် ဘၣ်ကိဘၣ်ဂီၤလၢပုၤတတၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤကမၢ်ကိၢ်မ့ၢ်တဖၣ်ခဲလၢာ်အဖိခိၣ်လၢပုၤတတၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့မ့ၢ်တၢ်တခါလၢကဘၣ်ဒိသအပုၤကိးဂၤဒဲးလၢပုၤတတၢ်အပူၤဒီး ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဖျိဖျိဖျါလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့တၢ်တုၢ်လိာ်အိၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အံၤမ့ၢ်တကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်ဘၣ်တခိပကဘၣ်မၤသကိးတၢ်တပူၤယိဒ်သိးကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီပိတ်မုတ်ကရအဲဒ်ဒီးပတ်ဖျါထီၣ်တၢ်လၢ ပယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတဖၣ်ဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပိတ်မုတ်တဖၣ်အံၤလၢပုၤဟီၣ်ခိၣ် ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တၢ်မၤအတက့ၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိတ်မုတ်တဖၣ်အဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်တမ့ၢ်ထဲလၢတၢ်မၤဟး ဂီၤအိၤကိးနံၤဒဲးလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤဇၢၣ်, လၢဒဲးကဝီၤအပူၤဒၣ်လဲၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကညီဖိ တဖၣ် ဘၣ်ဂဲၤလိာ်ဝဲလၢကန့ၢ်ဘၣ်က့ၤဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်သနူလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤ ယၢ်တၢ်လံလၢအနံၣ်(၆၀)နံၣ်ဆူအဖိ ခိၣ်ဒီးဘၣ် တၢ်မၤဆူၣ်ယုၢ်အိၣ်ကဒုအသးလၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲးကဝီၤတဖၣ်အပူၤလၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ပူၤဖျးအဂီၢ်အါန့ၢ်ဒီး(၂၅)နံၣ်လံန့ၣ်လီၤ. ဆၢ ကတီၢ်ဘၣ်လံဝဲလၢတၢ်ဆိတလဲကဘၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢတၢ်လီၢ်ခဲခါလၢအပူၤလံန့ၣ်လီၤ.

ကညီပိတ်မုတ်ကရပတ်ဖျါထီၣ် ပတၢ်ဘၣ်ကိၢ်ဘၣ်ဂီၤတဖၣ် ဘၣ်ယးစံၣ်ညီၣ်ပိတုသနူအတၢ်တဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးဒီး အပတီၢ်တကြး ကကိၣ်လၢဒဲးကဝီၤတဖၣ်အပူၤ လၢအနံၣ်တဖၣ်အနံၣ်လံဘၣ်ဆၣ် ပတၢ်ဘၣ်ကိၢ်ဘၣ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ ထဲဒၣ်ဘၣ်သဂါဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကိ အကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်တၢ်တဲပုၤထီၣ်ဘိအိၣ်ခိးဒီးမ့တမ့ၢ်ပတၢ်ယုထီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအါတလၢအစးလၢကဲထီၣ် အသးတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်တၢ်တဲပုၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုသနူအံၤ တၢ်ကမူၤကမၣ်တအိၣ်နီတမံၤဘၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုအံၤ တမ့ၢ် ပိတ်မုတ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပဘၣ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်နီၣ်စ့ၢ်ကိးပုၤလၢ ပတမ့ၢ်ပိၢ်ရီလၢအထီၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိဘၣ်အယိ တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ပုၤလၢ ပတကြးမၤဘၣ် ထွဲပသး ဘၣ်ဒီးဘၣ်ပလီၢ်ပသးလၢပတမ့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်ဘၣ်. ပဘၣ်တၢ်ဒုးသ့ၣ် ညါပုၤလၢပတကြးမၤဘၣ်ထွဲပသးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်လၢပိတ်မုတ်တၢ်ကရၢက ရီၤအတၢ်ဟံးမုဒါန့ၢ်ဘၣ်အမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်တၢ်န့ၣ်ပုၤလၢ ပကဘၣ်ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အပူၤဒီး ပတ်လီၤလၢပုၤသ့ပုၤဘၣ်တဖၣ်အစုပူၤ မ့တမ့ၢ်ပတ်လၢပိတ်ခါတဖၣ်အစုပူၤန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်တၢ်တဲစ့ၢ်ကိးပုၤလၢ ဒ်ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတ ဖၣ်အသိးပကဘၣ်လူၤပိတ်မၤထွဲတၢ်ဒ်တၢ်ပတ်နီၣ်ပုၤအသိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢခဲလၢအပူၤဒ်ပိတ်မုတ်တဖၣ်အတၢ်လဲၤခိဖျိ အဖိခိၣ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ကစီၣ်တမံၤယီၤလၢ တၢ်နၢ်ဟူဘၣ်အိၤ ဖဲလၢပိတ်မုတ်တဖၣ်တဲဖျါထီၣ်ဝဲ, ပတ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ် သး, မ့တမ့ၢ်ယုထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကပတုာ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါအိၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ စးထီၣ်အသးလၢ(၂၀၁၁)နံၣ်အခါဒီး တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မ့ၢ်လၢပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတ ဖၣ် ကက့ၤဘၣ်က့ၤဆူကိၢ်ပယီၤပူၤပူၤဖျးဖျးဒီး လၢပုၤဒီးတၢ်သုးသ့ၣ်လၢကပိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စံးကတီၢ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးတၢ် ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ လဲၤအသးကယိကယိဘၣ်ဆၣ် တၢ်အိၣ်သးဖျါဝဲလၢပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ် ကြးကတဲာ်ကတီၢ်အသးလၢတၢ်က့ၤ ကဒါက့ၤဆူအထံအကီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲပိတ်မုတ်ဒီးပိတ်ခါတဖၣ် လၢကက့ၤကဒါက့ၤတဖၣ် ကြးအိၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိ တုသနူတဖၣ် လၢ အအိၣ်ဒီး တၢ်သိၣ်တၢ်သိတၢ်ဘျုး လၢ အမ့ၢ်အတီၢ်ဒီး သဲးစးလၢအကြးဝဲဘၣ်ဝဲဒီးကြးကကိၣ်လိာ်အသးတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်အံၤကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကက့ၤသ့ၣ်ထီၣ်ကိၢ်ပယီၤဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်သနူလၢတၢ်သဘျုး ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

2. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲလၢ်အတၢ်ကွဲးဖျိဟ်ဖျိ

တပူၤလၢ်လၢ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်ဒီးပိၣ်မုၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအလီၤန့ၣ်,အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးခိၣ်တယၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအက ဘၣ်ပူၤဖျိဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ်ဖျိတဘျီတဘျီအံၤသမံသမိးမၤကွၢ်ဝဲ မ့ၢ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒီး ပိၣ်မုၢ်ဖိသၢ်တ ဖၣ်လၢအအိၣ်လၢကညီဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢကီၢ်ကီၢ်တၢ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဆၢအံၤမ့ၢ်အ သ့ၣ်ဖျိသးညီဘၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ယၢ်အပူၤဒါ, မ့တမ့ၢ်အိၣ်မုၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ ခိၣ်တယၢ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးအယၢ် အပူၤစ့ၢ်ကိးဒါ အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တခါအံၤသမံသမိးတၢ်ဝဲတၢ်မုးတၢ်ရၢ(289)ခါလၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ထံး မ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ် ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ်လၢမဲၢ်ရၢမိၢ်ဒဲကဝီၤ,မဲၢ်လၢအုဒဲကဝီၤ,အုပုၣ်ဒဲကဝီၤ,နိၣ်ဖိဒဲကဝီၤ,ဘါဒိၣ်ယါ,ထါမဟ့ၣ်ဒဲကဝီၤတဖၣ်စး ထီၣ်လၢ(2011-2013)န့ၣ်အတီၢ်ပူၤလၢကယုသ့ၣ်ညါဝဲတၢ်မနုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်မၤစၢအီၤလၢအဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီလၢတၢ်ဟ် ဖျိထီၣ်တၢ်အမၤကမၢ်ကီၢ်မ့ၢ်တၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်ဒီး တကတီၢ်ယီၤ စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲတဖၣ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်က့ၢ်တၢ်ခိ ဆၢလၢ တၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်အဖိခိၣ်အိၣ်ဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.ပကျၢ်တၢ်က့ၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲတဖၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢလၢ စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢတဘျီဘျီဘၣ်ဒါဝဲလၢပုၤလၢအတုၤဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ(80%)လၢဒဲကဝီၤ(7)ဘၣ်အကျိ (6)ဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤကမၤကမၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိထီၣ်တခါလၢ အဟ့ၣ်ကုၣ်ပုၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်ဒီး ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ် လၢအလီၤတုၣ်လီၤကၢ်ဒိၣ်မးလၢကဒိသဒါအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် ကမၤလီၤတၢ်ဝဲလၢ အကဒီးန့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးအယၢ်တဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

မတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအကြးဖးလံာ်ဟ်ဖျိတဘျီအံၤလဲၣ်?

ပယုကညးဘၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးလၢအသးစဲဘၣ်ယးတၢ်ပတၢ်ဆုတဖၣ်,စံၣ်ညီၣ်ပိတုမ့တမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတ ဖၣ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ ကဖးဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျိတဘျီအံၤဒိတဘျီညါ - တမ့ၢ်ထဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲလၢ်တၢ်ကွဲးဖျိဟ်ဖျိအံၤန့ၣ် ဘၣ်. ပယုကညးလၢပုၤဖးလံာ်ဖိတဖၣ် လၢတၢ်စိတၢ်ကမီၤအိၣ်လၢအစုပူၤတဖၣ် ကမၤတၢ်ဆိတလဲလၢတကီၢ်ခါစံၣ်ညီၣ်ပိတုအ ကျိၤအကျဲလၢဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤလၢကဆိးကါဝဲပတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဖၣ်အံၤဒဲသိးကကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်နီၢ်နီၢ်ဒီး တုၤလီၤတီၤလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤဟ်ယုဒီးကညီဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲကမံးတံၢ်,(UNHCR),တၢ်မၤသကိးတၢ်ကမံးတံၢ်လီၤဆိ ဒၣ်တၢ်လၢပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်လၢကီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ပုၤလၢအမ့ၢ်(CCSDPT),(IRC)တၢ်ကရၢကရိဒီးဖိးသဲးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢ (LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ကရၢကရိဒီးဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအအိၣ်ဒီးမုၢ်ခါခိၣ်သ့ၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုလၢဒဲ ကဝီၤတဖၣ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီတခါလၢပပုၤတဝါ အတၢ်ကဲခိၣ်ကဲနၢ်အဂီၢ်,ပုၤလၢအဆိၣ်ထွဲကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢတဖၣ် ဆူတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တခါဂ့ၢ်တခါဂ့ၢ်အအိၣ် တဖၣ်အဂီၢ်,ဒီးထံၣ်ဂ့ၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျီကရၢတဖၣ် လၢအဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢတၢ်ခိဖျိအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်ဆူပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ် စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢခဲကတၢ်ပအဲၣ်ဒီးစံးလၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်အဝဲအံၤကစံးကကတီၢ်တၢ်ဒီးဒဲကဝီၤကမံး တံၢ်တဖၣ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤတနီၤဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်တဘျီယီၤဒဲသိးကမၤဂ့ၢ် ထီၣ်က့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအတၢ်ခိဆၢဒီးဒဲသိးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ကဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ် ညီၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်လၢတၢ်ဖိၣ်ယံးတၢ်အံၤန့ၢ်ဒီးတုၤလီၤတီၤလီၤဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်နၢ်ပၢ်ဒီးတၢ်သ့ပတံထီၣ် တၢ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိ တုအကျိၤအကျဲလၢအဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါန့ၣ် ကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢကဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဆူပုၤတဝါဒိတဖၣ်ညါ လၢအကအိၣ်မုၢ်ဘၣ်လၢ တၢ်အိၣ်မုၢ်လၢအဂ့ၢ်ထီၣ်, ကမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်တခါလၢတၢ်ကတဲၣ်ကတီၢ်ဆိသးလၢပုၤဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲတဖၣ် ကက့ၢ်ကဒါက့ၢ်ဆူအနီၢ် ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟံၣ်အယီၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤအကျဲအဂီၢ်ဒီး ကမၤစၢအဝဲသ့ၣ်လၢ ကသ့ၣ်ထီၣ်ပုၤတဝါတဖၣ်လၢအပျဲဒီးတၢ်တီ တၢ်တြၢ်,တၢ်လၢအကြးကကီၢ်ဒီးပုၤတဂၤဘၣ်တဂၤဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပထံၣ်န့ၢ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်?

တၢ်အုၣ်ကီၤတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျိထီၣ်အီၤလၢတၢ်ဟ်ဖျိတဘျီအံၤအပူၤ ဖျိထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲ လၢပုၤဘၣ်ကီ ဘၣ်ခဲတဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဒိသဒါပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ် လၢအတုၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ် ဘၣ် ဒီးတမၤစၢလီၤစ့ၢ်ကိးသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဘၣ်.အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်လၢသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ် မုးတၢ်ရၢတဖၣ်အပူၤခဲလၢ်န့ၣ် ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢ လၢ အတဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ကျိၤ, တကြးကကီၢ်လီၢ် သးဒီးတမ့ၢ်တၢ်လၢအဒဲးသိးလီၢ်အသးစ့ၢ်ကိးဘၣ်.

တကီၢ်ခါစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲအံၤလီၤတုၣ်လီၤကံၢ်ဝဲဒ်ဒ်မးလၢတဒီသပုၤတဝါတဖၣ်ဘၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢအမၤမုၢ်ထီၣ်က့ၤပိၣ်မုၢ်လၢအဘၣ်တုၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဘၣ်. ဒီးဒ်န့ၣ်အသိး တဖၣ်ထံသမံသမိးတၢ်ဆူပုၤလၢအမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ်ပံးပိၣ်ဒ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်. လၢကဘၣ်မၤတၢ်အံၤအလီၢ်န့ၣ် ပတၢ်ဃုထံၣ်န့ၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မုၢ်အံၤန့ၣ် ညီၣ်တၢ်ဆၢတံၢ်အီၤဖျဲတလၢဒီး တၢ်ပၢ်အီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကမၤကမၢ်တၢ်ဆံးဆံးဖိတခါဒီး တၢ်လၢအရူဒ်တခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်တကြးကကီၢ်ဒီးအပတီၢ်တထီၣ်ဘးဘၣ်န့ၣ် **ခိဖျိလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢဒဲကဝီၤတဖၣ် တၢ်တက့းလီၤအီၤရဲရဲလၢပုၤန့ၣ်ပၢ်အီၤသ့ဘၣ်, ဒီးဒဲကဝီၤတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်တၢ်အိၣ်ယၢတအိၣ်ဘၣ်, တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုဒီးဒဲကဝီၤဘၣ်ဘၢတဖၣ်ကမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ.**

စးထီၣ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတု တအိၣ်ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်က့းလီၤအသးရဲရဲလၢတၢ်န့ၣ်ပၢ်အီၤသ့ဂုၤဂုၤလၢအပၣ်ဃုဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်ဒီး လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အဂီၢ် တၢ်မၤအကျိၤအကျဲလၢအပၢ်လီၤဃာ်အသးလၢတၢ်ကနၢ်ပၢ်အီၤသ့ရဲရဲတအိၣ်ဘၣ်, တကးဘၣ် တၢ်န့ၣ်လီၤတဖၣ်အပတီၢ်တဆီဘၣ်တဆီစ့ၢ်ကိး တအိၣ်ဖျါရဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုတဖၣ်ကဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်ပၢ်လီၤတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢအလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်ကဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲတအိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢတက့ၢ်အံၤအိၣ်ယံၤဝဲဒ်ဒ်မးဒီး အိၣ်ဒ်ထဲအံၣ်ကိၢ်ဖိန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်အံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အါထီၣ်ဒ်ထဲတစဲးဖိလၢ အအါန့ၣ်ဒီးပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢတ မၤကမၢ်တၢ်အံၤလၢဘၣ်, ခိဖျိ ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤတဖၣ် ဖျါလၢအထုးယံၢ်အသး လၢကဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်တစိၢ်တလီၢ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

နထံၣ်န့ၣ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်?

စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢတက့ၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအအံၣ်ဒ်ဒ်မး, ဒီးအပတီၢ်ဖုၣ်ဒီးအတၢ်လဲၤကျဲအိၣ်ဒီးဝဲပးယံၤညါဒီးလၢကဘၣ်မၤတၢ်အါန့ၣ်ဒီးပုၤမၤကမၢ်တၢ် အတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဆဲးလီၤအမံၤ လၢတၢ်ကမၢ်လၢအမၤဝဲအံၤ တမၤကမၢ်လၢဝဲဘၣ်န့ၣ်ဒီးလီၤ. အခိပညီ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအဂုၤန့ၣ်ဒီးတၢ်အံၤအဂီၢ် ကဘၣ်လဲၤကျဲယံၤဒဲးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီၤလဲၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ကွၢ်လၢဒဲကဝီၤကမံးတံၢ်တဖၣ် လၢဒဲကဝီၤအါတက့ၢ်အပူၤ အတၢ်စိတၢ်ကမီၤန့ၣ် ဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဖိၣ်ပံးယၢ်အီၤလၢတၢ်ကရၢကရိအါဖု, တၢ်စိတၢ်ကမီၤအါခါလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢတၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်ပျဲဒီးကသ့ဝဲဒ်လဲၣ်အဖိခိၣ်, တကးဒီးဘၣ်တကီၢ်ခါခဲအံၤ တၢ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်သ့အီၤအံၤ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် လၢအမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒ်ဒ်ဒ်မ့ၢ်မုၢ်တဖၣ်လၢအလီၤပုၤလၢပုၤတဝါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ပိးတၢ်လီၤတဖၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးနီတမံၤဘၣ်ဒီး တအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်သိၣ်လိလၢကဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲအံၤလဲၣ်အဂုၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးစ့ၢ်ကိးဘၣ်. ကျိၣ်စ့တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတဆံးတက့ၢ် လၢတၢ်ကမၤဂုၤထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲလၢ ဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ လၢအပၢ်ဃုဒီး **(UNHCR)ဒီး(IRC/LAC)**တၢ်တိၢ်ကျဲအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်လၢအဒိဘၣ်ပုၤလၢကဘၣ်မၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲတဖၣ် လၢအမ့ၢ်ဒဲကဝီၤကမံးတံၢ်, ကဝီၤဒုကမံးတံၢ်ဒီး ဒဲကဝီၤဘၣ်ဘၢတဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတဖၣ်အတၢ်ပတၢ်ဆုၤအံၤ, တၢ်တဟ့ၣ်အီၤတၢ်ပတၢ်တၢ်ဆုၤအကျိၤအကျဲဒီး တၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ်လၢအလီၢ်အိၣ်ဝဲနီၢ်နီၢ်တဖၣ်အံၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အယီၤ ပထံၣ်ဘၣ်လၢတၢ်အစၢလၢအထီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအဂံၢ်ဆံးဘါစၢ်ဝဲဒ်ဒ်မးလၢအဖျါထီၣ်ဝဲလၢလံၢ်ပၢ်ဖျါတဘၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပဟ့ၣ်ကုၣ်ဆုၤန့ၣ်လၢ ဖဲအံၤတၢ်လိၢ်အိၣ်နီၢ်နီၢ်သပုၤကတၢ်လၢ တၢ်ကဘၣ်မၤဆီအီၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုတၢ်ဖံးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲအတက့ၢ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအီၤဘျဲးဘျဲးဘျိးဘျိး လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအဆီအချူ န့ၣ်လီၤ.

နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးတၢ်ပၢ်ဖျါမနုၤတဖၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်

တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်ခဲလၢာ်အတၢ်ဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်

- ◊ တၢ်ကိၤကါလီၤက့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကလုာ်တဖၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤ
 - သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး= 21%
 - နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး= 72%
 - သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်= 7%
- ◊ တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်289 ခါအကျါ
 - 84% ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်ကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီးကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ် (242) ခါ
 - တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်16% တၢ်တတီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်ဘၣ်,တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်(47)ခါ
- ◊ တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်242 ခါ ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ
 - 87% ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်ကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ
 - 13% ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်ကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ

ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ, တမ့ၢ်ကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲဘၣ်, ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် (87%) လၢပနီၤဖးလီၤအိၣ် ဒဲအမ့ၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢအပာ်ယုာ်ဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး,နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(လၢအပာ်ယုာ်ဒီးဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး)ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်(အဒိ-တၢ်မၤကၤပူၤကညီ)န့ၢ်လီၤ. နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအဝဲအံၤ ဟ့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢတၢ်ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအံၤ ကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဒိဘၣ်တၢ်အဒိအမ့ၢ် လၢကမၤဖျါလီၤက့ၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢပူၤတၢ်ပူၤန့ၢ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဂ့ၢ်အကျိၤနီၣ်နီၣ်လၢ တၢ်ကမၤအါထီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ်ဒီးတၢ်အကံၢ်အစိတဖၣ် ဒဲသိးကအိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဆိးကါအိၣ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတဖၣ်အဂီၢ်, ဒီးတၢ်အံၤဒဲသိးတၢ်ကဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်လီၤဖျါလီၤဟံၣ်, တၢ်လီၤတူၢ်လီၤကံၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်န့ၢ်လီၤ.

ကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအအိၣ်လီၤတဲာ်(13%)မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအတလီၤန့ၢ်လၢအိၣ်ဒီးအကဟုကညီၣ်, ထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤပသးဒိၣ်မးတဖၣ်န့ၢ်လီၤ. နမ့ၢ်ကွၢ်လၢအပူၤကွၢ်အနံၣ်(20)န့ၢ်ပူၤဘၣ်ကီၣ်ဘၣ်ခဲတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢတမ့ၢ်တၢ်ညီၣ်န့ၢ်တခါလၢဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်လၢကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲဘၣ်န့ၢ်လီၤ. ခိဖျိလၢ (UNHCR)ဒီး(IRC/LAC) တၢ်တီၣ်ကျဲအတၢ်န့ၣ်ကျဲအစၢအဖိခိၣ်ခဲအံၤပထံၣ်ဘၣ်အါထီၣ်လၢတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢဘၣ်ကီၣ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်လၢတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢဘၣ်ကီၣ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်လၢကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအပူၤန့ၢ်လီၤ.

လၢသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်(80%)လၢဒဲကဝီၤယုာ်ဘၣ်တဖၣ်အပူၤ,ပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်,ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢတဖၣ်လၢ အတကြးကၢကီၣ်လိာ်အသးဘၣ်န့ၢ်လီၤ. ပအဲၣ်ဒီးလၢ တၢ်ကဘၣ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢလၢအတကြးကၢကီၣ်လိာ်အသးဘၣ်အံၤကဘၣ်ပၣ်ယုာ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤ ဒဲအမ့ၢ်-ပူၤမၤကမ့ၢ်တၢ်အတၢ်ဆဲးလီၤအမံၤလၢ လံာ်တၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤအပူၤ လၢအတမၤကမ့ၢ်တၢ်အံၤလၢဘၣ်အဂ့ၢ်,မ့တမ့ၢ်ယုာ်ဖျိးကွၢ်,ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး(တဟ့ၣ်ဆူပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အအိၣ်ဘၣ်)မ့တမ့ၢ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝဲစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲနီၣ်တမံၤဆူပူၤမၤကမ့ၢ်တၢ်အအိၣ်ဘၣ်, တၢ်တဟ့ၣ်တၢ်ကမ့ၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်, တၢ်ထုးကွၢ်အိၣ်လၢပူၤတၢ်ပူၤတံးတၢ်မၤအပူၤ, မ့တမ့ၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်လံာ်လီၤဖျါဆူပူၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၢ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢအံၤတကလုာ် တမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အကမၤစၢသးတၢ်တူၢ်ဘၣ်အတၢ်ပူၤလီၤပူၤကျဲလၢ အကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအယီၤန့ၢ် ဘၣ်ဒီးအါန့ၢ်အန့ၢ် ကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမၤအသးဒဲသိး (အံၤသ့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်ပူၤလီၤပူၤကျဲအပူၤ)အသိးဒီး ပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အံၤ ကဘၣ်ဆဲးလဲၤခိဖျိဘၣ်တၢ်အဆူးအဆါဝဲအံၤန့ၢ်လီၤ.

စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲလၢအဂံၢ်စၢအံၤ ဟ့ၣ်ပူၤတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၣ်လၢ ပူၤလၢအမၤကမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်မၤတရီၤတပါတၢ်သ့လၢ အတအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်အိၣ်ဂ့ၢ်ဝဲစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲ, လၢန့ၢ်အမဲာ်ညါ မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမ့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအိၣ်လၢအကဆဲးမၤကမ့ၢ်ကွၢ်မ့ၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ပထံၣ်န့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢလၢအတကြးကၢကီၣ်ဘၣ်အံၤအါန့ၢ်ဒီးတဝ်(58%)လၢအမ့ၢ် တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အခါ(60) လၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးဘူးကထဲသိးလိာ်အသးဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်ကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီးကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးန့ၢ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယၢလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်လီၤတူၢ်လီၤကၢၢ်အံၤအသးတဖၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၣ်ဆူပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ပျၢ်ဖျဲးကွံာ်အိၣ်ဒီး တၢ်တစံၣ်ညီၣ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အခိၣ်ပညီၣ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် ခိဖျိစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢအတၢ်ကြးကၢကီၣ်ဘၣ်အံၤအဖိခိၣ်အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤကမၢ်တၢ်ဘၣ်ဆၣ်တၢ်တဟံးန့ၣ်အိၣ်အရၢဘၣ်ဒီးမၤဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအါအါဂီၢ်ဂီၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအပူၤမ့ၢ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်အပူၤ(92%)မ့ၢ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢတဖၣ်အံၤခဲလၢန့ၣ်လီၤလၢဒဲကဝီၤအါတက့ၢ်အပူၤဒီး စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢတဖၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအဒိသအပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်လၢ ခါဆူညါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး လၢကဟဲဘၣ်အိၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်အံၤ တဆိၣ်ထွဲမၤစၢပိာ်ခါ လၢအမ့ၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ်အလုၢ်လၢသကးပဝးတဂ့ၤအံၤ ဒ်သးတၢ်ဆိတလဲကအိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤဝဲအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် တအိၣ်နီတစဲးဘၣ်.မဲၢ်လးဒီးအုပုၤဒဲကဝီၤခံဘၣ်အံၤ နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်ဟံၤဖျါထီၣ်ဝဲအါကတၢ်လၢဒဲကဝီၤအဂ့ၤယဲာ်ဘၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ.မဲၢ်လးဒဲကဝီၤမ့ၢ်ဒဲကဝီၤလၢအဒိၣ်ကတၢ်တဘၣ်လၢကတဲပုၤပုၤဘၣ်ပးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်ဖဲန့ၣ်လီၤ.အုပုၤဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢတဖၣ်တုၤလီၤတီၤလီၤဒိၣ်တက့ၢ်န့ၣ်ဒဲကဝီၤလၢအဂ့ၤယဲာ်ဘၣ်ဒီး တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်ပိာ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကတီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအတူၢ်ဘၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အုပုၤဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲစံၣ်ညီၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ကမၢ်(93%)ဆူပုၤမၤကမၢ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ, ဒ်ပပာ်ပနီၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ် ဒ်အမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢ အတၢ်ကြးကၢကီၣ်ဘၣ်တခါစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိတၢ်ထၢန့ၣ်ယၢ်ပုၤလၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤအဖိခိၣ် တမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတၢ်လိာ်ဘၣ်တခါလၢ အလီၤသ့ၣ်မဲသးမ့ၢ်တၢ်လၢလၢပုၤပုၤ ဆူပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ခိဖျိတၢ်ဆံးကတၢ်စ့ၢ်ကိးလၢအမ့ၢ်တၢ်ထၢန့ၣ်လီၤတၢ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ ဒ်အုပုၤဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်ရဲၤရဲၤတၢ်တၢ် လၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် လၢပုၤတတၢ်အပူၤလၢ(တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိာ်မ့ၢ် မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်ဖးဒိၣ်တခါ) ဒီးတၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ခါလၢ တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တသ့လုၤတက့ၤဘၣ်ဒီး ပိာ်မ့ၢ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဒိသအိၣ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး ဒီးပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ် ကဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဒ်အံၤအဖိခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးစ့ၢ်လီၤဝဲဒီး ပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်အတၢ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဟဲအါထီၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.ထဲဒ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်(20%)လၢဒဲကဝီၤယုဘၣ်လၢအပူၤ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဒုးယၢ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပဟ့ၣ်ကူၣ်လၢ တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲလၢဒဲကဝီၤခဲလၢအပူၤ ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်ပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢ ကတီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအနီၣ်ဂံၢ်အါထီၣ်ဒီး ကမၤစ့ၢ်လီၤသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါ တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်ကထီၣ်သး တဖၣ် ဒီးဒုးန့ၣ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်တက့ၢ်မဲၢ်ဒီးပျၢ်ပူၤကွံာ်အဝဲသ့ၣ်လၢ အမၤကမၢ်တၢ်အယိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ(289)ခါအကျါ လၢအဘၣ်တၢ်ထၢန့ၣ်ယၢ်အိၣ်လၢတၢ်ဟံၤဖျါတဘၣ်အံၤအပူၤ လၢပိာ်မ့ၢ်(47)ဂၤယုထာဝဲလၢ တတီၣ်ထီၣ်အတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲနီတခါအအိၣ်ဘၣ် လၢအဟံၤဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢခဲလၢ လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်အိၣ်အကျါ(16%)န့ၣ်(တၢ်တတီၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ).မဲၢ်လးဒီးမဲၢ်ရၢမိာ်ဒဲကဝီၤခံဘၣ်အံၤ မ့ၢ်ဒဲကဝီၤခံဘၣ်လၢ ပုၤနီၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤ တတီၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးအါကတၢ်လၢ တၢ်ဟံၤဖျါအပူၤ လၢအမ့ၢ်(29%)ဒီး(40%)န့ၣ်လီၤ. အုပုၤဒဲကဝီၤဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲအနီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ်(0%)လၢအမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဒုးန့ၣ်ပဝဲတဖၣ် လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤအသးလၢလၢပုၤပုၤ လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢကကဲဘျုးကဲဖျိဝဲလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပုၤတတၢ်ဒိတဖုညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤန့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအလီၤအိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဆိတလဲအိၣ်လဲၣ်?

ပတၢ်မ့ၢ်လၢကွီၢ်စိလၢပုၤတတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထူၣ်ဖျဲးထီၣ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအက့ၢ်အဂီၢ်ခဲလၢအပူၤန့ၣ်လီၤ.ပလိာ်ဘၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲလၢအတုၤလီၤတီၤလီၤလၢအဟ့ၣ်တၢ်ကစိၣ်ဖျိဖျိဖျါဖျါလၢတၢ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢပပုၤတတၢ်ပူၤအံၤ တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တသ့လုၤတက့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပအဲၣ်ဒီးထံၣ်လၢပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒိသအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့းယၢ်နီၣ်နီၣ်ကီၢ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်အဖိခိၣ်ပမၤဂ့ၤထီၣ်ပတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဆူပုၤဘၣ်မုဘၣ်ဒါတဖၣ်ခဲလၢလၢကဟံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီလၢက့ၤဒ်လဲၣ်ဒီးကဘၣ်မၤတၢ်ဆိတလဲမၤန့ၣ်တဖၣ်လၢက့ၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤအိၣ်ထီၣ်တ့ၢ်လဲလၢ အါန့ၣ်ဒီး(25)န့ၣ်လဲလဲဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢအတၢ်ကြးကၢကီၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကဘၣ်မၤဘၣ်က့ၤအိၣ်ခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. ကျိာ်စုတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးဂံၢ်ဂံၢ်ကျါကျါအိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကမၤဂ့ၤထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျါအကျဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်အံၤတမ့ၢ်လၢကျိာ်စုတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢတလၢတပုၤဒီးစ့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ကမၤဂ့ၤ

ထိပ်ကွာစံညှိပိတုအကျိုးအကျွေးအကိ်အယိန့ၣ်ဘၣ်. မ့မ့ၣ်တခီမ့ၣ်ဒၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ် ဘၣ်တၢ်သူအိၣ်အကျိုးအကျွေးအ ကိ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ခီဆၢကွၢ်တၢ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်လၢတၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအဖီခိၣ်,(**တၢ်ပညိၣ်ကဘၣ်လဲၤဝဲလီၤလီၤဆူ**)တၢ်ကဘၣ်ဒုး သုထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဆူထီၣ်ကွၢ်ဒဲကဝီၤစံညှိပိတုအကျိုးအကျွေးန့ၣ်လီၤ.ဒဲကဝီၤစံညှိပိတုပုၤလၢအမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ် တၢ်တဖၣ်ဟံးထီၣ်ဖီထီၣ်တၢ်မုးတၢ်ရံၤတဖၣ် အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ စ့ၤကိာ်ဖိလၢကသုဝဲအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤအတၢ်ပတၢ်ဆုၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ ကမၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤလိာ်ထီၣ်ဖး ထီၣ်ကွၢ်တၢ်အကျိုးအကျွေးလၢအဘၣ်ဘုးဒီးတခါအံၤလၢအပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်ဒီးပုၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.ပထံၣ်တၢ်ပဆုၣ်အကျိုး အကျွေးလၢအလဲၤအသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီလၢတၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်မၤတက့ၢ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢ တၢ်န့ၣ်အယိကိၣ်ဒိၣ်မးလၢ ပကရဲပုးဘၣ်မနုၤအယိလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်တသ့ဒီး တၢ်ပဆုၣ်အိၣ်တလဲၤအသး လၢအဂ့ၢ်အကျိုးလၢစံညှိပိတုအကျိုးအကျွေးအပူၤလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.အခီပညိၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အံၤဂ့ၤထီၣ်ဝဲသ့လၢတၢ်နီၤလီၤ တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အသးန့ၣ်ဒီးတဂ့ၤထီၣ်ဝဲလၢ စံညှိပိတုအသးန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်မ့ၣ်တၢ်လၢအကီၤဖဲဒီးတၢ် ခါလၢပကဘၣ်ဂ့ၢ်ပုးတၢ်အံၤလၢ မနုၤအယိကဲထီၣ်ဝဲတသ့ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်ကရၢကရိခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ အဟံးမုၤဒါတဖၣ်, ပုၤလၢအဆိၣ်ထွဲကျိာ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ်လၢ အဟံးမုၤဒါလၢစံညှိပိတုလၢ ဒဲကဝီၤတဖၣ်ပုၤကဘၣ် ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံးသးဒီးပညိၣ်တၢ်လီၤလီၤဆူတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢခိဖျိတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ် လီၤလီၤဆူဒဲကဝီၤစံညှိပိတုအကျိုးအကျွေးန့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်, ပလိၣ်ဘၣ်လၢပိာ်ခါတဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီ ထီၣ်မုၤဒါလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိာ်မုၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤယံာ်တၢ်မးလံလၢ ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၤတဖၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအဝဲအံၤမ့ၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတခါလၢ ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အိၣ်, ဖဲပိာ်ခါသ့ၣ်တဖၣ်မၤကမၣ်ကီၢ်မုၣ်ဒီး ဟံးစိဟံးကမီၤအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အ ယိပိာ်ခါလၢအအိၣ်တၢ်အဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ် ကဘၣ်ကတီၤထီၣ်တၢ်ဒီး တဘၣ်အိၣ်ကစုဒုဘျီဘျီမ့တမ့ၢ် ကတီၤလီၤန့ၣ်လီၤအုဒီး န့ၣ်ဘၣ်ဖးလဲၣ်ဘၣ်ဖးဒီး တၢ်မၤကမၣ်ကီၢ်မုၣ်အံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်. **ပိာ်ခါခဲလၢအိၣ်ဒီးအမုၤအဒါလၢကဘၣ်ဆၢထၢၣ်ဒီးကဘၣ် မၤသ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်အမိၢ်တဖၣ်, အဖိမုၣ်တဖၣ်, အဒိပုၤဝဲမုၣ်တဖၣ်, အမါတဖၣ်, ဒီးအမုၢ်ဂံၢ်တ ဖၣ်, န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တသ့လုၤတက့ၢ်ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.**

“စံညှိပိတုလၢဒဲကဝီၤပူၤတၢ်ပတၢ်ဆုၣ်လၢကီၢ်ပယိဒီးကီၢ်ကီၣ်တဲာ်ကီၢ်ဆၢ-ဖိလစံၣ်, တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်, ဒီးတၢ်လၢတၢ် မၤအိၣ်ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်သ့တဖၣ်” တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢ အဟဲလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအဖီခိၣ်, ခိဖျိ ဖျၢၣ်စိမိၤ ပုၤလီၤယုထံၣ် သ့ၣ်ညါတၢ်ဘၣ်ဖးတၢ်မၤလိန့ၣ်ဘၣ်ဖး, ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိုး, တဂ့ၤလၢအမုၢ်(ခါစဲထၢၣ်မဲးခိန့ၣ်)(**Kirsten McConnachie**)လၢအမၤလိတၢ်လၢ(**Oxford**)ဖျၢၣ်စိမိၤ, 2013

11.1 တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်-

(၁).မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ် ကညိဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီတဖၣ်ဒ်သိး “ တၢ်သိၣ်တၢ်သီ ဖိးသဲ စးလၢဘၣ်တၢ်န့ၣ်ပၢ်အိၣ် ” အံၤကအိၣ်ဝဲလၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအပူၤလၢတၢ်သူအိၣ်ကသ့အဂီၢ်လၢကဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဝဲတဲာ်ဝဲ လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.တၢ်အကျိုးအကျွေးဝဲအံၤကညိဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်ကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤဒီးတီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲတူၤ လီၤတီၤလီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အကံၢ်အစိလၢလၢပုၤပုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဝဲအံၤကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ် ကရၢါခါစးဒ်အမုၢ်ဒဲကဝီၤကမံးတံာ်ခါစးလၢဒဲကဝီၤကိးဖျါဒဲကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်ဘုးဘုးတၢ်တံာ်ဒီးကညိဘၣ် ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တဖၣ်, တကတီၢ်ယီၤယုာ်ဒီးဒဲကဝီၤစံညှိပိတုပုၤလၢအမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ်, ကညိပိာ်မုၣ်ကရၢ, ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိခါစးတဖၣ်, ပုၤတဝါခါစးတဖၣ်, ဒီးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်, ယုာ်ဒီးပုၤလၢအဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီးဟ့ၣ် ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်အကျိုးအကျွေးတဖၣ်, ဒ်တၢ်ယုထံၣ်တၢ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

(၂).ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတကီၢ်ခါစံညှိပိတုတၢ်မၤအတက့ၢ်အကျိုးအကျွေးတဖၣ်(ကညိဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တၢ် သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်, တၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးဒီးတၢ်ဘျီရဲၣ်တၢ်သဘၣ်ဘၣ်အတၢ်န့ၣ်ကျဲ, တၢ်မၤကမၣ်ကီၢ်မုၣ်လၢတၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးအိၣ် တန့ၢ်, တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢတၢ်ဒုးယာ်အဂီၢ်)လၢတၢ်ကယုထံၣ်န့ၣ်ကွၢ်တၢ်လီၤဖျၢၣ်လီၤဟံတဖၣ်အဂီၢ်, တၢ်လၢအတက့ၢ်တကျၢတဒ်း သိးလိာ်သးတဖၣ်, တၢ်လၢအခိၣ်ချၢလိာ်သးတဖၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဒဲကဝီၤစံညှိပိတုတၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢါဒ်သိးကပၣ် သ့ၣ်ဟံးသးလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်ဒီးဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဒီးဟံပနီၣ်တၢ်ကီၤတဲာ်ခဲတဖၣ်လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤ.

(၃).မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဂံၢ်ဟံၣ်ကျၢက့ၤအိၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ် တၢ်ဒိသဖၢလီၤတၢ်လီၤဆဲးဆူပိာ်မုၣ်တဖၣ်လၢအတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၣ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(၄).မေဂျာထိုင်ကွေးမေလထိုင်ပွဲထိုင်ကွေးစံညိုပိတုအစာလအကျိအကျဲဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါလတံစံညိုပွဲမေကမဉ်တံတဖဉ်အဂီဒီးဒ်သီးကဟ့ဉ်ပျဲတုဘဉ်တံဒီးပျဲတဝတဖဉ်အတံဘဉ်တံဘာတံပျဲဖျဲး လာ ပျဲလအသုတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ်အအိဉ်.ဒီးပဉ်ဖျဲထိုင်လအကျိမုဉ်ခိဉ်ခိဉ်မုဉ်မုဉ်လဘဉ်တံသုအိတဖဉ်တံတတုလိဉ်အိဒီးတုကစုအိဘဉ်န့ဉ်လိ.

(၅).မေရဲထိုင်ပျဲလအဖိဉ်ယဉ်တံစိတံကမိတဖဉ်ဒီးပျဲလအမေလထိုင်ပွဲထိုင်တံတဖဉ်“စံညိုပိတုအန့ဆဉ်.အတံစိတံကမိ.အတံမအကျိအကျဲအတကျိတဖဉ်”န့ဉ်တက့.မေလိတံလတံဟ့ဉ်တံစိတံကမိလတံလအဖျဲဖျဲဖျဲလတံပဉ်ကဲအပူဆုကရုတဖုဒီးတဖုအပူလတံသိဉ်တံသိဒီးစံညိုပိတုတံမတကျိပူန့ဉ်တက့.တံသ့ဉ်တဖဉ်အံအဖိခိဉ်ဟ့ဉ်တံဂုတံကျိဆုဘီးဘဉ်သ့ဉ်ညါအိဆုပျဲကမုဉ်တဖဉ်တက့.

(၆).ဟ့ဉ်တံအိဉ်ယအလအပွဲဒီးမအါထိုင်အိ.မေဂျာထိုင်အပတီတဖဉ်ဆုဒဲကဝိစံညိုပိတုသန့တဖဉ်အပူန့ဉ်တက့.(အဒိ-ကျိစုတံဆိဉ်ထဲမေစာ.တံပီးတံလိ.ပျဲမေတံဖိတဖဉ်.တံအကျိအကျဲတဖဉ်.လံတံလဲတဖဉ်.တံမေလိတဖဉ်.)

(၇).ဒုးအိဉ်ထိုင်တံအကျိအကျဲလအအအိဉ်ဒီးအပတီလတံကဟံးန့ဉ်တံပဉ်ကိတဖဉ်လတံမုးတံရံခဲလတံတဖဉ်အဂီ.တကတီယံအိဉ်ဒီးတံဒိသုဉ်ဒိသးလအဘဉ်ယးဒီးမုဉ်ခါတံဘဉ်လိဘဉ်စးလတံကထာဖိဉ်တံအုဉ်ကိတဖဉ်အဂီလအအိဉ်ဒီးတံအကျိအကျဲတဆိဘဉ်တဆိန့ဉ်တက့.

3. တာ်သုဝီၤသြဲအဖျၢၣ်ဒီးအခိပညီတဖၣ်

သဲးစးတာ်ဘျၢလၢအဟ့ၣ်တာ်အခဲးအယၢ်လၢတာ်လၢနမအီၤသ့,တသ့ဘၣ်တဖၣ်တာ်အကျိၤအကျဲၤလၢန့ၣ်တာ်ကွဲးလီၤအခိပညီ စံးတာ်ဒဲးလဲၣ်ဒဲးလဲၣ်အဂီၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒဲးသိးတာ်အံၤတာ်ကသ့ဘၣ်အီၤရဲၤဖိလၢအကျိၤအကျဲၤဘၣ်ဒီးမတၢ်တဖၣ်လၢအကြးစံၣ် ညီၣ်တာ်ဆၢတဲာ်တာ်လဲၣ်ဒီးကဘၣ်မၤဝဲလၢကျဲၤလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.အဒိ-တာ်အဂီၢ်အကျိၤအခိပညီလၢတာ်ကွဲးအီၤအလၢအပျဲၤတဖၣ်ဘၣ်တာ်မၤဂ့ၤထီၣ်အီၤအယိပသ့ၣ်ညါဘၣ်သ့လၢတာ်မၤန့ၣ်တကလုာ်လၢပကဘၣ်ကိးအီၤလၢ “တာ်မၤကၢပုၤကညီ”,မ့တမ့ၢ်” တာ်မၤတရီၤတပါ“(မ့)“တာ်အဲၣ်ဘၢ”ဒီးကဘၣ်မ့ၢ်တာ်ဒဲးလဲၣ်တကလုာ်လၢပသ့အီၤကန့ၢ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဝီၤသြဲအဂီၢ်အကျိၤ အခိပညီတဖၣ်အလီၢ်အိၣ်သပျၢ်ကတၢ်လၢ တာ်ဂ့ၢ်အါမံၤအဖီခိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ကဲထီၣ်အသး တဖၣ်ဘၣ်တာ်တီၣ်ထီၣ်အီၤဝံၤအလီၢ်ခံ, တာ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢ စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤတဖၣ်အပူၤဒီးသန့ထီၣ်အ သးလၢတာ်ကမၣ်မၤန့ၣ်တခါလၢ ဘၣ်တာ်မၤကမၣ်အီၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝီၤသြဲလၢတာ်သ့အီၤတဖၣ် တာ်မ့ၢ်တပာ်လီၤအခိပညီအဂီၢ်အ ကျိၤ မ့ၢ်တအိၣ်, မ့ၢ်တလၢတပျဲၤ ဘၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်က့ၤအသးလၢ,တာ်လၢတာ်ဟ့ၣ်တာ်ဆၢတဲာ်တဖၣ်, ကမ့ၢ်ကမၣ်ဝဲဒၣ်ညီကဒၣ်လၢ တာ်လၢဘၣ်တာ်မၤကမၣ်အီၤဒီးတာ်ကြးဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကျဲၤလဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲပမၤတာ်လီၤယုထီၣ်န့ၢ်တာ်အဆၢကတီၢ်,ပထံၣ်ဘၣ်လၢဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ,တာ်န့ၣ်ကျဲၤလၢအလီၢ်တံၢ်လီၤဆဲးဒီးရဲ ရဲၤလၢတာ်ကကျိၢ်တံၢ်သဲးလၢအဟ့ၣ်တာ်အခဲးလၢတာ်ကဘၣ်မၤဒီးတဘၣ်မၤတံၢ်မၤန့ၣ်လဲၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တအိၣ်ပာ်လီၤအသးဘၣ်. ဒီးတာ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်သးဒုးဒီးဒုးကဲထီၣ်က့ၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢအတံးသိးဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ,တာ်န့ၣ် ကျဲၤအခိပညီလၢတာ်မၤအကျိၤအကျဲၤပဂီၢ်အခိပညီလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢအရဲၤလၢပုၤလၢအပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤတာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအပူၤတဖၣ်အဂီၢ် တအိၣ်ပာ်လီၤအသးဘၣ်. အဒိ-တာ်အဂီၢ်အကျိၤလၢအဟံၤယုာ်ဒီးတာ်လၢအရဲၤဒိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအလံာ်အလံာ်ပူၤတဖၣ် “ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတာ်ဘျၢ(39)ထံၣ်”ဘၣ်တာ်တၢ်ပိာ်အီၤဒဲးလၢလံာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ပထံၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတာ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတာ်အဂီၢ်အကျိၤအခိပညီလၢအဘၣ်သးဒီး(ကျိၣ်)အတၢ်ဂ့ၢ်ကိအိၣ်ဖးဒိၣ်လၢအ ကဲထီၣ်အသးလၢတာ်ကဘၣ်ဆိကမိၣ်ဒီးပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢအဂီၢ်အကျိၤ,အိၣ်ဖျါတြၢ်ကလံာ် လၢတာ်ကဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်တာ်အဂီၢ် ဒီးလၢတာ်ကဘၣ်မၤလၢထီၣ်ပျဲၤထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ် အါတက့ၢ်ကတိၤကညီကျိၣ် မ့တမ့ၢ်ပယိၤကျိၣ်န့ၣ်လီၤ.ထံၣ်ကိၢ်ဂၤအလံာ်အလံာ်တဖၣ်ဒီးကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢတဖၣ်လၢအမၤတာ်လၢပျီပူၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤ တဖၣ် သ့ဝဲအဲကလံးအကျိၣ်န့ၣ်လီၤ.ကျိၣ်လၢထံၣ်လီၢ်ကိၢ်ပူၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤသ့ဝဲလၢကျိၣ်တဲာ်ကိၢ်ပူၤတခီမ့ၢ်ဝဲကျိၣ်တဲာ်ကျိၣ်, ဒဲအမ့ၢ်ကျိၣ်တဲာ်ထံဖိကိၢ်ဖိအသိးန့ၣ်လီၤ.ကျိၣ်လၢတာ်ပာ်ဖျါလျှံၣ်ကျိၣ်စ့ၢ်စ့ၢ်အံၤအိၣ်ဒီးအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်လၢအလီၢ်ဆိလိာ်အသး န့ၣ်လီၤ.ဒီးတကတီၢ်ယိတဝီၤသြဲတဖၣ်ဒီးလံာ်ပျဲၤကျိၤတဖၣ်မ့ၢ်တာ်တဖၣ်လၢတာ်သ့အီၤလၢရုတုၤတာ်ကတိၤလၢအအိၣ်ဒီးအခိပညီ လၢအယိာ်,ဒီးမ့ၢ်တာ်လၢအဘၣ်ဘျဲဒိၣ်မးဒီးတာ်အံၤဖျါလီၤကိၢ်လၢတာ်အံၤမ့ၢ်(ကျိၣ်ယံၢ်ကျိၣ်တကျိၣ်)န့ၣ်လီၤ.မ့တမ့ၢ်လၢတာ်ဆဲးမၤ တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤလီၤလီၤဆိဆိလၢတာ်လဲၤခိဖျိတာ်ကိတၢ်ခဲလၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးတာ်ထီၣ်ယုထီၣ်ဖျိၣ်က့ၤကျိၣ်လၢတာ်နၢ်ပာ်အီၤက သ့ခိဖျိတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤတခါခါဘၣ်ဒီး ကထံၣ်ဘၣ်လၢသဲးစးတာ်ဘျၢတဖၣ်, တာ်သိၣ်တာ်သိတဖၣ်, ဒီးတာ်ဒီးန့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤပုၤ ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်အဂီၢ်လၢအဟံၤယုာ်ဒီးပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒိဘၣ်အီၤ,က အိၣ်တ့ၢ်လၢတာ်ဖိၣ်ယံးအီၤဒီးတာ် တလၢတပျဲၤဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

3.1 ဝီၤသြဲဒီးတာ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖၣ်လၢလံာ်ပာ်ဖျါတဘျၢအံၤအပူၤအခိပညီ

ဒဲးသိးတာ်ကနၢ်ပာ်တာ်ပာ်ဖျါအံၤ, ဖဲအံၤပထာန့ၣ်လီၤယုာ်အီၤဒီးတာ်န့ၣ်ကျဲၤတနီၤလၢ ပသ့တာ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖၣ်တနီၤဒဲးလဲၣ်အဂီၢ် ဒဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပထာန့ၣ်ယုာ်ဖိးဝဲစးဝီၤသြဲ အခိပညီအဂီၢ်အကျိၤတဖၣ်ဘၣ်. တာ်အဂီၢ်တာ်ကျိၤ အခိပညီတဖၣ် ဒီးသန့ထီၣ်အ သးလၢတာ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်တာ်သ့ညီန့ၢ်အီၤလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤပတာ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဆိကမိၣ်အီၤလၢအမၤကမၣ်တာ် - ပုၤတဂၤလၢဘၣ်တာ်ပာ်ဒ့ၣ်ပာ်ကမၣ်အီၤလၢ အမၤကမၣ်ဘၣ်တာ်လၢ တာ်မူးတာ်ရၢအပူၤန့ၣ် လီၤ. တာ်တီၣ်ထီၣ်တာ်မူးတာ်ရၢ မ့တမ့ၢ် စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤ အကျိၤအကျဲၤတကတၢ်ဒီးဘၣ်အယိ ဖဲန့ၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တာ်စံၣ်ညီၣ်အစၢ လၢတာ်ဆၢတဲာ် ဘၣ်သးတာ်လၢဘၣ်တာ်မၤကမၣ်အီၤအံၤ တဟဲထီၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပထာသ့တာ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖျၢၣ်အံၤခဲအံၤခဲ အံၤလၢတာ်ပာ်ဖျါတဘျၢအံၤအပူၤန့ၣ်ဘၣ်. ဒဲပဟံၤပနီၣ်တ့ၢ်အသိးလၢ သဲးစးတာ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပာ်အဖီခိၣ် ပုၤတဂၤန့ၣ်တာ်ကိးအီၤတ ဘျီယိလၢပုၤမၤကမၣ်တာ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်.မ့ၢ်လၢဖိးသဲးစးအကျိၤအကျဲၤအံၤတာ်မၤအီၤတဝံၤတဝံၤဒီးတာ်ဆၢတဲာ်တလီၤဒီးဘၣ်အယိ န့ၣ်လီၤ.လၢသဲးစးအမဲာ်ညါ ပုၤတဂၤလၢလၢသဲးစးတာ်စံၣ်ညီၣ်အစၢမ့ၢ်တဟဲထီၣ်လၢ အမၤကမၣ်တာ်ဘၣ်ဒီး တာ်ကိးအီၤလၢပုၤ မၤကမၣ်တာ်တသ့ဘၣ်.တာ်ကဘၣ်ကိးအီၤလၢပုၤလၢတာ်ဆိကမိၣ်အီၤလၢအမၤကမၣ်တာ်န့ၣ်လီၤ.

ဒဲကဝီစံညီပိတု - တၢ်အကျိအကျဲတဖၣ်လၢအမ့ၢ်, တၢ်သိၣ်တၢ်သီအကျိအကျဲတဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးဒီးဒဲကဝီယုၣ်ဒီးပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် (ကဝီဒုခိၣ်န့ၢ်, ဒဲကဝီကမံးတံၢ်တဖၣ်, ဘံၣ်ဘၢ, စံညီကီၢ်တဖၣ်,) လၢအအိၣ်ဒီးမူဒါတၢ်စိတၢ်ကမိၤတဖၣ်လၢဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး - နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး ဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၤလၢ ပုၤလၢအဘူးဒီးပုၤတဖၣ် လၢအမ့ၢ်ပဟံၣ်ဖိယီၤဖိဒၣ်ပဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပၣ်ယုၣ်ဝဲဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်မၤဆါ မ့တမ့ၢ် တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤညီၣ်န့ၣ်လၢ သ့ၣ်တဖၣ်သ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါအမါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး	စုလၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်, ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲဆူပဒိၣ်ခၢၣ်စးမ့တမ့ၢ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် (ဒ်အမ့ၢ်ဆူပၤကီၢ်တဖၣ်အအိၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤလၢအဟံၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်) တၢ်လၢစုအိၣ်လိးန့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ်အိၤဆူပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်အအိၣ်ဘၣ်. စုလၢဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အိၤဆူပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်အအိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်စုလၢတၢ်ကိးအိၤလၢ “တၢ်ဘၣ်စု” လၢမ့ၢ်ဆုၣ်မ့ၢ်ဂီၤတၢ်ကတိၤကစံးဝဲလၢစုလၢတၢ်ဟ့ၣ်အိၤလၢ အတူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ် တၢ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ဒ်ဆါအိၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်တီတၢ်တြၢ်	တၢ်ကတိၤဝဲအံၤဘၣ်တၢ်သ့အိၤလၢကျဲခံၣ်န့ၣ်လီၤ. (၁). လၢတၢ်ကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ အကတြၢ်, အကျိအကျဲတဖၣ်, ဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၤလၢထံဖိကီၢ်ဖိ ကမ့ၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. (၂). ပမ့ၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤလၢတၢ်ဘၣ်ထွဲလၢအဘၣ်ဃးဒီးစံညီပိတုလၢပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်မ့တမ့ၢ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမ့ၢ်လၢအမၤကမၣ်တၢ်ဒီး ဒီးန့ၢ်တၢ်ဆၢတဲာ်တမံးမံး လၢအဘၣ်တၢ်ဟံးပနီၣ်အိၤလၢ အဝဲမ့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဒီး တၢ်ကမၣ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးလီၤအိၤလၢတၢ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၤ ဒ်အကြးကၢကိၣ်ဒီးတၢ်ကမၣ်လၢအမၤကမၣ်ဝဲအသိးအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဘူၣ်တဂ့ၤတီၢ်တဂ့ၤဒီးတၢ်သးအုးအပူၤပသ့တၢ်ကတိၤအဖျါတဖျါအံၤအခိပညီတလၢတပျဲလၢတၢ်ဟံးဖျါတဘၣ်အံၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
စံညီပိတု အကျိအကျဲ	တၢ်အကျိအကျဲတဖၣ်ဒိတခါညါ, ပုၤမၤတၢ်ဖိ, သဲစး, တၢ်ဘျၢတဖၣ်, တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ, တၢ်စံညီပိတုဖၣ်, ကီၢ်ဘျိၣ်တဖၣ်, စံညီပိတုအဝဲဒးလၢဒဲကဝီတဖၣ်အပူၤ, ဒီးကီၢ်ဘျိၣ်လၢကီၢ်တဲာ်ကီၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဟံးဖျါလၢထးအံၤ အိၣ်ဒီးအမူအဒါလၢကဘၣ်မၤအမူအဒါလၢတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ် ခိဆၢဝဲတၢ်တမံးမံးလၢအမ့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢအမၤဟးဂီၤထံဖိကီၢ်ဖိ, ကမ့ၢ်တဖၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီသဲစးတဖၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.
သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခွါ တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အဂုၤအဂတဖၣ်	လၢတၢ်ဟံးဖျါတဘၣ်အံၤအပူၤ တၢ်ထၢန့ၣ်ယုၣ်ဝဲဒ်ဒီးတၢ်မၤကပုၤကညီ, တၢ်ကျဲးစးမၤကပုၤကညီ, ဒီးတၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်	တၢ်အစၢမ့တမ့ၢ်တၢ်ခိဆၢဆူတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢအဟဲလၢစံညီပိတုအကျိအကျဲလၢဒဲကဝီမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်တဲာ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢတဲာ်ဘၣ်တၢ်မၤအိၤလၢပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢတၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤအိၤလၢပုၤထံဖိကီၢ်ဖိဒီးကမ့ၢ်လၢအမၤကမၣ်ကီၢ်မ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
ပုၤလၢအမၤကမၣ်တၢ်, မ့တမ့ၢ်ပုၤလၢအမၤဟးဂီၤတၢ်လၢတၢ်ဟံးလီၤအိၤတဖၣ်	ပုၤတဂၤလၢလၢလၢအသ့ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အံၤအပူၤ, ပယုထံၣ်န့ၢ်ယုၣ်ဒီးတၢ်စံညီပိတုအစၢတဖၣ်လၢတၢ်အကျိအကျဲအကတၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤပစံးလၢပုၤတဂၤလၢလၢလၢအမၤထီၣ်ဒါတၢ် မ့တမ့ၢ် မၤဟးဂီၤတၢ်လၢတၢ်ဟံးလီၤယုၣ်အိၤလၢတၢ်တဘၣ်မၤအိၤဘၣ်ဒီးမၤဘၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.
နီၢ်ခိတၢ်မၤမဲာ်ဆုး နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး	နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢဘၣ်တၢ်သ့အိၤ ခိဖျိပုၤလၢအတမ့ၢ်နဟံၣ်ဖိယီၤဖိဘၣ် (ပုၤတၢ်ချါ) လၢတၢ်ဟံးဖျါတဘၣ်အံၤအပူၤတၢ်ထၢန့ၣ်ယုၣ်အိၤဒီးနီၢ်ခိတၢ်မၤမဲာ်ဆုး, တၢ်မၤမဲာ်ဆုးခိဖျိတၢ်မၤပျံၤမၤဖုးတဖၣ်, တၢ်မၤသံမၤဝီတဖၣ်ဒီးဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

<p>သွံ့ထံးတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး</p>	<p>လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအပူၤ,တၢ်ထၢန့ၣ်ယုၣ်အိၤဒီးတၢ်မၤတရီၤတပါလၢအမ့ၢ်တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံၤယုၣ်ဆူၣ်ဒီးသွံ့ထံးတၢ်မၤမဲၣ်ဆုး(တၢ်ထံးဘၣ်ဒီးတၢ်တခါခါလၢတၢ်မၤအိၤလၢအမ့ၢ်သွံ့ထံးအကျဲလၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်လၢပုၤတဘျီသးဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအကျဲးစးမၤဝဲဒ်သိးကမၤတရီၤတပါဝဲအဂီၢ်ဘၣ်.)</p>
<p>သွံ့ထံးဒီးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး</p>	<p>တၢ်အံၤအခိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲ “သွံ့ထံးဒီးတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး” န့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်လုၢ်လၢ်သကးပဝးတခါ လၢအကဲထီၣ်တၢ်မံၤဟူသၣ်ဖျါလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်ညါ လၢအပူၤကွံၣ်န့ၣ်အစိၤတဖၣ်အစိၤန့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအပူၤပသုတၢ်ဝဲအံၤလၢအခိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲ “တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ်” န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်တၢ်နီၣ်နီၣ်တခါ သွံ့ထံးဒီးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးအံၤ အခိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအခိၣ်ဝဲယိၣ်ဝဲဒ်ဒ်မးန့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်ဝဲန့ၣ်အပူၤပၣ်ယုၣ်ဒီးပိၣ်ခွါဒီးပိၣ်ခွါဖိသၣ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်သွံ့ထံးတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးမ့ၢ်တမ့ၢ် တူၢ်ဘၣ်မုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးသ့န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်လၢသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးအံၤအိၣ်ဒီးအက့ၢ်အဂီၢ်အါမံၤအါကလုၢ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်လၢတၢ်ယုၣ်ထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤ ပပညိၣ်တၢ်လၢအဘၣ်ယးဒီးနီၣ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးဒီးသွံ့ထံးတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ် လၢဘၣ်တၢ်မၤကမၢ်ထီၣ်ဒါအိၤဆူပိၣ်မုၢ်တဖၣ်အအိၣ် ခိဖျိပိၣ်ခွါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်လၢသွံ့ထံးမုၢ်ခွါ တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးလၢအဲကလံးကျိၣ်(SGBV)အံၤ တၢ်ကျိၣ်ထံက့ၢ်အိၤလၢပုၤကညိၣ်ကျိၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအတုၤလီၤဒီးအလၢအပဲၤဘၣ်.</p>
<p>ကျိၣ်တဲၣ်စံၣ်ညိၣ်ပီတုတၢ်မၤပျံၤမၤဖုး</p>	<p>ထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤဖိးသဲးစးအကျိၣ်အကျဲ အကျိၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်နီၣ်ခိတၢ်မၤမဲၣ်ဆုးအတၢ်မၤပျံၤမၤဖုးဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ပညိၣ်အပူၤ, အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်လၢအဆူၣ်လၢတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးအံၤ ကကဲထီၣ်အသးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးလၢအပတီၢ်ထီ</p>
<p>ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်</p>	<p>ပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးလၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.(တၢ်နီၣ်-တၢ်လီၢ်လၢတၢ်သုအဲကလံးကျိၣ်အလီၢ်တဖၣ်,ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်သွံ့ထံးမုၢ်ခွါ တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးလၢအတသံတပျံၤဘၣ်,ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်ကိးအိၤလၢ “ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအလဲၤခိဖျိဝဲတၢ်လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်ဒီး ပုၤဖျဲးထီၣ်ကွံၣ်ဝဲလၢအတၢ်လဲၤခိဖျိအအါအသိအံၤအပူၤ” န့ၣ်လီၤ.(ဒ်တၢ်ကတိၤဖျါအဝဲအံၤလၢပုၤကညိၣ်ဝီၢ်သြဲတအိၣ်ဘၣ်အဖိခိၣ်ပတသုအိၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအပူၤဘၣ်.)</p>

4. တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်

ပှၢ်လၢအဟဲလၢကီၢ်ပယီၤဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကညီဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤခွဲဘၣ်လၢအပှၢ် လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဆၢတဖၣ်အံၤ အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲတၢ်ယၢ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီး ကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤလၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤလၢအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢအပှၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤခွဲဘၣ်အံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်အပှၢ်, အခိပညီမ့ၢ်ဝဲ ကီၣ်တဲာ်ပဒိၣ်အလိာ်အပၤအံၤအိၣ်ဒီးတၢ်စိကမိၤပျဲတုၤလၢပှၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်အဖိခိၣ်ဒီးလၢဒဲကဝီၤတဖၣ်ဒ်အအိၣ်ဒီးတၢ်စိကမိၤပျဲတုၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်ဒိတဘၣ်ညါအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်အပှၢ်အံၤ သဲစးသန့အိၣ်ဒၣ်ထဲတခါဇိးဒီးသန့ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲကီၣ်တဲာ်ဖိးသဲစးသန့န့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိကမိၤပျဲတုၤတဘၣ်စုၣ်စုၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘၣ်အပှၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢကဖိၣ်ပံးဝဲသဲစးတၢ်ဘျၢဆူပဒိၣ်ဒီးအတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်ဒ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါတၢ်လၢအဆၢဒိၣ်(၃)ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤတဖၣ်ဘၣ်သ့ဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အါကလုာ်အါခါလၢအကျါပၣ်ယုာ်ဝဲဒီးထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂၤအသဲစးန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ, ကီၣ်တဲာ်အပဒိၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤပျဲတုၤလၢအဟ့ၣ်တၢ်ခွဲတၢ်ယၢ်လၢပှၢ်ဒဲကဝီၤဖိတဖၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲအိၣ်တနီၤလၢမ့ၢ်တအဲၣ်ဒီးယုထာဝဲလၢကလဲၤဆူကီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီးအကစၢ်ဒၣ်ဝဲဘျါရဲဝဲလၢဒဲကဝီၤပှၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအကွီးမဲးယဲးဘံဘူဒိၣ်မးလၢတၢ်လီၢ်ကိးပှၢ်ဒဲး, ဒီးလီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢတၢ်လၢအဘၣ်ယးဒီးပှၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤပှၢ်လၢအအိၣ်လၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤတဖၣ်အပှၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲဂီၢ်မ့ၢ်ဂီၢ်ပၤဒီး ပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်ကီၣ်တဲာ်အထံဖိကီၢ်ဖိဘၣ်အယိ ဒုးအိၣ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသန့လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်တဖၣ်အါမး, ဒီးတၢ်ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအလၢာ်ဘျၢလၢာ်စ့ၤ, လၢာ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး ဒီးသန့ထီၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢ နစံးကတီၢ်လၢအဂ့ၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်ဟံၣ်ဖျါတဘၣ်အံၤပညီၣ်ဝဲလီၤလီၤ ဘၣ်ယးဒီးသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဒီး အတၢ်တီတၢ်တြၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ် လၢကညီဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤခွဲဘၣ်လၢ ကညီအါကတၢ်အပှၢ်န့ၣ်လီၤ. ပတယုသ့ၣ်ညါမၤလိန့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢကရၢ်န့ၣ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤခဲဘၣ်အပှၢ်န့ၣ်ဒဲးဘၣ်. ဝဲပမ့ၢ်သ့ဝီၤတြဲလၢအမ့ၢ် “ပၤကီၢ်”, “စံၣ်ညီၣ်ကီၢ်တဖၣ်”, “တၢ်ယိထံသ့ၣ်ညါတၢ်”, “ယိာ်” ဒီးသဲစးတၢ်ဘျၢသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်, ပကဘၣ်ဆူခိတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူကီၣ်တဲာ်ဖိးသဲစးသန့ဒီးထဲဒၣ်တၢ်လီၢ်ဒီးပှၢ်လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢကီၣ်တဲာ်အပဒိၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်လၢပှၢ်ဖိးတၢ်ဖိးဝဲဒီးကနၢ်ပၤဝဲညီညီအဂီၢ်, လံာ်ဟံၣ်ဖျါတဘၣ်အံၤတၢ်ကသုတၢ်ကတီၢ်ဝီၤတြဲအဖျါတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် (“တၢ်တီတၢ်တြၢ်” ဒီး “တၢ်မူးတၢ်ရၢ်”) လၢတၢ်ကဆူခိဆူပှၢ်လၢအအိၣ်, တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်, ခံမံၤလၢာ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပှၢ်ဒီးဆူကီၢ်ကီၣ်တဲာ်အပှၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်န့ၣ် လၢဒဲကဝီၤပှၢ်န့ၣ် တၢ်သ့ဝီၤတြဲလၢအမ့ၢ် သဲစးအဝီၤတြဲတဖၣ်ဒီး တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်တခိတတုၤထီၣ်ဒီးဖိးသဲစးအက့ၢ်အဂီၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်. ဒီးတၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဂၢ်ဟံၣ်ကျၢဒီးတုၤလိာ်အီၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်ပဒိၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ဝီၤတြဲဒီးတၢ်ကတီၢ်လၢတၢ်ကသု အီၤလၢအဂၤတအိၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖိခိၣ်, ဒ်သိးပှၢ်ဖိးတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘၣ်အံၤကနၢ်ပၤဝဲရဲရဲအဂီၢ် တၢ်မ့ၢ်သ့ဖိးသဲစးအကျိၤတဖျါပီၤလၢတၢ်ဆူခိအကျိၤအကျဲအဂီၢ် ဘၣ်ဆၣ်တၢ်စိန့ၢ်ကမိၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတခိတဒ်သိးလိာ်အသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပစံးတုၤလၢထးအသိး စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်အပဒိၣ်အတၢ်စိတၢ်ကမိၤပျဲတုၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤကိးဘၣ်ဒဲးအဖိခိၣ်အယိ, စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲလၢဒဲကဝီၤဒီးကီၢ်ကီၣ်တဲာ်ပဒိၣ်အံၤလီၤဆိလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အရူဒိၣ်တမံၤလၢတကီၢ်ခါတၢ်အိၣ်သးလၢအကဲထီၣ်အသးသ့လၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ကီၣ်တဲာ်အပှၢ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆူက့ၤကဒါက့ၤဆူထံလီၢ်ကီၢ်ပှၢ်လၢအမ့ၢ်ဝဲတၢ်တခါလၢအိၣ်ဖျါလၢအကဲထီၣ်အသးသ့စးထီၣ်လံလၢ(၂၀၁၁)ဝဲတၢ်မတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးအကျိၤအကျဲဒီးကီၢ်ပယီၤလံလံန့ၣ်လီၤ. တၢ်နီၢ်နီၢ်တခိတၢ်အကျိၤအကျဲအံၤမၤအသးယၢဒိၣ်မး, ဒီးတၢ်လီၤလီၤဆိဆိလၢအဆိတလဲအသးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်န့ၣ်အဖိခိၣ် တၢ်တၢ်ပိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲအါမံၤအါကလုာ် ဘၣ်ယးပှၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်ကက့ၤကဒါက့ၤဆူကီၢ်ပယီၤကန့ၢ်ကသ့လၢကျဲဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲတၢ်ကွဲးလံာ်ဟံၣ်ဖျါတဘၣ်အံၤလၢအဘၣ်ယးဒီးပှၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်အဂ့ၢ်အဆၢကတီၢ်, ခၢၣ်စးတဖၣ်လၢအမ့ၢ် (UNHCR) ပဒိၣ်ဖိးသဲစးပှၢ်မတၢ်ဖိတဖၣ်, ဒီးထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢတဖၣ်ပှၢ်ဂဲးဒီးကျဲးစးဝဲဒၣ်လၢ “တၢ်ကတဲာ်ကတီၢ်သးလၢတၢ်က့ၤကဒါက့ၤအဂီၢ်” လၢတၢ်အိၣ်သးဝဲအံၤအဆၢကတီၢ် ပတုာ်ဘၣ်လၢတၢ်ကတဲာ်ကတီၢ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲး ဘၣ်တၢ်မၤအီၤအမဲာ်ညါတၢ်ကြးပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဒီးတၢ်အစၢလၢဟဲထီၣ်တဖၣ်အံၤလၢအမ့ၢ်အလိာ်ဝဲနီၢ်နီၢ်လၢတၢ်ကဘၣ်ယုထံၣ်န့ၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ.

4.1 တာ်ကွာ်ကဒါကတူကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီနွံဘဉ်လၢ်တာ်အိဉ်သး

ပှၤနီဉ်ဂံၢ်နီဉ်ဒူးလၢ ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီနွံဘဉ်လၢ်အပူၤ လၢတာ်ကရၢကရီ (TBC) အတာ်ယုထံဉ်န့ၢ်ဟံပနီဉ်ပှၤကညီနီဉ်ဂံၢ်နီဉ်ဒူးဖဲလၢဒ်ဘဉ်(၂၀၁၃)န့ၢ်အဖီခိဉ် ပှၤနီဉ်ဂံၢ်အိဉ်ဝဲ(104,199)ဂၤဒီး ပိာ်မုဉ်ဒီးပိာ်ခါအနီဉ်ဂံၢ်တဖဉ် မ့ၢ်တာ်လၢအထဲသိးလိာ်သးယာ်ယာ်န့ၢ်လီၤ.

(TBC) အတာ်မလီၤတာ်ပှၤနီဉ်ဂံၢ်နီဉ်ဒူးတဖဉ်	
ဖဲဒ်ဘဉ်(၂၀၁၃)န့ၢ်အတာ်ပှၤ	
ဒဲကဝီ	ပှၤနီဉ်ဂံၢ်နီဉ်ဒူး
မဲၢ်လးအူး	11,957
မဲၢ်ရၢမိာ်	13,450
မဲၢ်လး	43,255
အူးပှၤ	13,154
နီဉ်ဖိ	12,572
ဘါဒီးယါ	3,251
ထါမဟ့ၢ်	6,560
ခဲလၢ်	104,199

ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်(KRC)မ့ၢ်ပှၤတတၢအကွာ်အဂီၢ်တာ်သ့ၣ်လီၤဆီလီၤသးကမံးတံာ်တဖုလၢကဘဉ်ကွာ်ထွဲ ကဟု ကယာ်ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီနွံဘဉ်လၢ်န့ၢ်လီၤ. ကျီတဲာ်ဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်ဟံပနီဉ်ဝဲကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်အံၤ ကမ့ၢ်ပှၤတဖုလၢအကဲထီဉ်ခါစးလီၤလီၤလၢပှၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲတဖဉ်အဂီၢ်ဒီးကမၤသကိးတာ်ဒီးတာ်ကရၢကရီအဂုၤအဂၤတဖဉ် န့ၢ်လီၤ. ဒဲကဝီတဖုဘဉ်တဖုဉ်စုာ်စုာ်အကမံးတံာ် လၢအယုထၢထီဉ်ဝဲတဖဉ်(ဒဲကဝီကမံးတံာ်) မ့ၢ်ဒဲကဝီအပှၤလၢအပၤဆှၢ ရဲဉ်ကျဲတၢ်န့ၢ်လီၤ. ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်အံၤဟ့ၢ်ကူဉ်မၤစၢဆီဉ်ထွဲဝဲဒဲကဝီကမံးတံာ်တဖဉ်ဒီးဟ့ၢ်မၤစၢအဝဲသ့ၣ်လၢ တာ်အိဉ်ယၢတဖဉ်လၢဒဲကဝီတာ်ပၤဆှၢအဂီၢ်ဒီးတာ်အဝဲန့ၢ်မ့ၢ်တာ်အခိဉ်သ့ၣ်တခါလၢကျီတဲာ်ပဒိဉ်ဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်အတာ် ဘဉ်ထွဲဒီးဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီအဂုၤန့ၢ်လီၤ.

ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်အမူအဒါအါခါအကျါတခါ, မ့ၢ်ဝဲကဘဉ်မၤဂုၤထီဉ်ဒီးကွာ်ထံမၤစၢဘဉ်ယးပှၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲတ ဖဉ်အတာ်တီတၢ်တြၢ်လၢကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီတဖဉ်အပူၤန့ၢ်လီၤ. (UNHCR)ဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢအါဖုမၤ သကိးယုာ်တာ်ဒီးပှၤတတၢအတာ်ပၤဆှၢအကွာ်အဂီၢ်လၢကဆီဉ်ထွဲမၤစၢပှၤဟီဉ်ခိဉ်ဖိတာ်သးကညီတၢ်လိဉ်ဘဉ်အတာ်မၤစၢ တဖဉ်ဒီး ဂံၢ်ခိဉ်ထံးတာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢတာ်ဖံးတာ်မၤတဖဉ်ဆု ပှၤလၢအအိဉ်လၢဒဲကဝီတဖဉ်အပူၤအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. (UNHCR)အမူ အဒါမ့ၢ်ဝဲကဘဉ်ကွာ်ထံသမံသမိးဒီးကဘဉ်ကတိၤန့ၢ်ခဲတာ်လၢပှၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲတဖဉ်အတာ်ဒိသအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ဒ်ဘီမ့ၢ်စၢဖျိဉ် ကရၢပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖုအသိး, အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပှၤတဖုလၢ ကဘဉ်ဆီဉ်ထီဉ်မၤစၢတာ် တုၤလၢအတုၤထီဉ်ထီဉ်ဘး ဒ်ထံဂုၤကီၢ်ဂၤအ ပတီၢ်အသိးန့ၢ်လီၤ. လၢပှၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲအဂုၤအဂၤတာ်အိဉ်သး လၢဟီဉ်ခိဉ်ဒီးဘဉ်ညါတဖဉ်, (UNHCR) ညီန့ၢ်ဟ့ၢ်တာ်ဆီဉ် ထွဲမၤစၢတာ်ဖံးတာ်မၤတဖဉ်ဒီး တၢ်တီာ်ကျဲတၢ်ဖံးတာ်မၤတဖဉ် မၤလၢထီဉ်ပှၤထီဉ်တာ်ဖံးတာ်မၤတဖဉ်လီၤလီၤဆုဘဉ်ကီဘဉ်ခဲ ဒဲကဝီအပူၤန့ၢ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်လၢကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီ လၢအအိဉ်လၢကီၢ်ကျီတဲာ်အပူၤတဖဉ်တခါ မၤဝဲတဆံးတက့ၢ်န့ၢ် လီၤ. ညီန့ၢ်အါဒ်တာ်တက့ၢ်လၢကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဒဲကဝီပူၤတခါ (UNHCR)ဟ့ၢ်ကျိဉ်စုာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢ ဆုထံဂုၤကီၢ်ဂၤက မ့ၢ်သဘျၢ ပှၤမၤသကိးတာ်ကရၢတနီၤအအိဉ်လၢကမၤလၢထီဉ်ပှၤထီဉ်တာ်အဂီၢ်ဘဉ်ဆဉ်, ထံဂုၤကီၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘကရၢအံၤမၤလၢ ထီဉ်ပှၤထီဉ်တာ်တီာ်ကျဲတဖဉ်လီၤလီၤဆုဒဲကဝီအပူၤန့ၢ်လီၤ. (အဒိ-UNHCR)ဟ့ၢ်ကျိဉ်စုာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢလၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤ ကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢလၢအမ့ၢ်(IRC) တာ်ကရၢကရီ လၢအဘဉ်ယးတာ်ဟ့ၢ်တာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢဖိးသဲစးတာ်ဟ့ၢ်ကူဉ်ဟ့ၢ်ဖး (LAC) တၢ်တီာ်ကျဲဒီးကီၢ်အမဲရကဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်(ARC)တာ်ကရၢကရီလၢအဆီဉ်ထွဲ မ့ၢ်ခါတာ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတာ်တီာ် ကျဲတၢ်ရဲဉ်တာ်ကျဲအံၤစုာ်ကိးန့ၢ်လီၤ. ဘဉ်ယးဒီးတာ်ဂုၤအံၤ တၢ်တၢ်ပိဉ်ဟံပနီဉ်အိဉ်လၢအသိးန့ၢ်လီၤ. အါဒ်တာ်တက့ၢ်, က မ့ၢ်သဘျၢ ကရၢတဖဉ် မ့ၢ်ပှၤမၤသကိးတာ်ကရၢအကွာ်အဂီၢ်တဖဉ်လၢ အအိဉ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢပုာ်ဘီကိးဒီး ဘဉ်တာ်ကိးအီၤလၢ (CCSDPT)တာ်မၤသကိးတာ်ကမံးတံာ် လၢကမံးတာ်မၤတာ်တဖဉ်လၢပှၤလီၤအိဉ်ကမ့ၢ်တဖဉ် လၢအအိဉ်လၢကီၢ်ကျီတဲာ်အပူၤ အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

ထံဂုၤကီၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢလၢအမ့ၢ်ပှၤမၤသကိးတာ်ကရၢတဖဉ် အိဉ်ဝဲဒ်ဒီးအတာ်ဖံးတာ်မၤဝဲကျိၤ လၢအဘဉ်ယးဒ်ဝဲဒီး အီၤစုာ်စုာ်န့ၢ်လီၤ. (အဒိ-တာ်အိဉ်ဆုဉ်အိဉ်ချ့, တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့, တၢ်ဘဉ်တာ်ဘၢလၢတာ်အိဉ်တာ်အီၤအဂီၢ်,)ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖု

စုစုပေါင်းတိုက်ခတ်မှုကိစ္စလေး အသုတမေးကကြိုလိင်သးအတတ်ဖုံးတတ်မတဖန်လော့၊ ဝဲကျိအဂတဖန်မတော့ဝဲလံတဖန်တဂုအဂီနီနီလီ၊ လာဘီမုာ်စာဖိုက်ကရပတီထီလီအိဒ်တတ်လာတတ်ကဟုကယဒီသပုဘက်ကီဘက်ခဲတဖန် (UNHCR) အမဲာ်ညါထံဂုကီဂါကမုာ်သဘျာ ကရတနီ လာအမတတ်လီလီဘက်ယးဒီးတတ်ရဲတတ်ကျဲ လာအမုာ် တတ်လာအဘက်ထဲဘက်ယးဒီးတတ်ဂုကီ လာအမုာ်သ့ထံးမုာ်ခါတတ်စုဆူခိတ်တကး လာအဘက်တတ်ယုထံနီအိအစာလာအဟဲထီဝဲအံတဘက်အံအဂုနီလီ၊ တတ်ကရကရိတဖန်လာအမတတ်မဒ်နီတဖန်မုာ်ဝဲ တတ်ကရကရိလာအအိတ်သ့ထံလီအိလီအသးလော့ (ဝုာ်နှူယီး)လာအမတတ်လာပုဟီဝဲခိတ်ဖိတ်သ့ထံကညါသးကညါထံဂုကီဂါကမုာ်သဘျာ ကရလာအမလောထီဝဲပုထီဝဲတတ်အရဒိတ်မးတခါလာတတ်နီဘက်တတ်တိတ်ကြါတတ်ခွဲးတတ်ယတ်တတ်တိတ်ကျဲလော့ ဘက်တတ်ကိးအိလော့ (LAC) လာအမသယဲယုတ်တတ်ဒီးကညါဘက်ကီဘက်ခဲကမံးတံာ်(KRC)တကတိတ်ယိမသကိးယုတ်စုာ်ကိးတတ်ဒီးသ့ထံးမုာ်ခါတတ်စုဆူခိတ်တကးအတတ်ရဲတတ်ကျဲဖိတဖန်နီလီ၊ ကမုာ်သဘျာ ကရ လာအမုာ် (LAC)လာအမသယဲတတ်ဘူးဘူးတတ်ဒီးကညါဘက်ကီဘက်ခဲကမံး တံာ် လာအမတတ်ဘက်ယးဒီးတတ်နီလီတတ်အိတ်တတ်အိတ်ဒီးတတ်ပတတ်ဆုလာဒဲကဝီအပူ၊ ဒီးတတ်ကရကရိလာအမုာ်(ARC)လာအမတတ်ဘက်ယးဒီးသ့ထံးမုာ်ခါတတ်စုဆူခိတ်တကးတတ်ရဲတတ်ကျဲတဖန်နီလီ၊ တတ်မသကိးတတ်ကရူအံအနီကစာဒဲဝဲ, ဒ်အမုာ်ကရူတဖုအကုာ်အဂီအိတ်ဝဲဒ်ပုတဖုလာအအိတ်ဒီးအခတ်စးဒဲဝဲစုစု လာအဒီးပဆုလာလီအသးဒဲဝဲလော့ကရူတဖုအံအတတ်ဆာတ်အဖိခိတ်, အကမံးတံာ်တဖန်ဒီးပုမသကိးတတ်ကရူအါဖုတဖန်အိတ်ဒီးအတတ်ဖုံးတတ်မလော့အလုာ်ဘာကွံာ်သ့ထံးမုာ်ခါတတ်စုဆူခိတ်တကးဒီးတတ်တိတ်ကြါအကျိအကျဲတဖန်လာအဟူးဂဲလော့ကဝီအပူခိဖို “တတ်ဒီသအသ့ထံးတတ်မဆူမစံးဒီးတတ်ဟံးကမုာ်တတ်စိတ်ကမီ” တဖန်နီလီ၊

ကီဘက်ခဲအပဒိတ်အံအိတ်ဒီးတတ်စိတ်ကမီလော့ကကွာ်သမံသမိးတတ်ဖုံးတတ်မလော့ (UNHCR)မဲဝဲတဖန်, (CCSDPT)တတ်ဒီသအကမံးတံာ်တမသကိးတတ်ကရူတဖန်အတတ်ဖုံးတတ်မ ဒီးအကမံးတံာ်တဖန်အတတ်အိတ်သး, ဒီးဘက်ကီဘက်ခဲကဝီတဖန်နီလီ၊

4.2 ဖဲကဝီစံာ်ညိတ်ပိတုအကျိအကျဲ

4.2.1 အတတ်စံာ်စါအဂုာ်အကျိအခိတ်ထံးခိတ်ဘိလာအပူကွံာ်လာကညါဘက်ကီဘက်ခဲတဖန်စးထီဝဲအသးသီသီခါနီ, ပမုာ်ကွာ်ကဒါကုလော့အပူကွံာ် (1995)နီနီ, ပုဘက်ကီဘက်ခဲတဖန် အိတ်ဒီးတတ်ခွဲးတတ်ယတ်တဆံးတကုာ်, (မုတမုာ်)တအိတ်ဒဲလဲာ်ဒီးတတ်ခွဲးတတ်ယတ်လာကဒီးနီတိတ်ထီဝဲဘက်အတတ်မုးတတ်ရါဆူကီဘက်ခဲညိတ်ပိတုအကျိအကျဲဒဲလဲာ်ဘက်, တတ်မုးတတ်ရါတဖန်ဘက်တတ်ဘျါရဲအိလော့ကဝီအပူ, ခိဖိုတတ်သုဝဲတတ်သိတ်တတ်သီ, တတ်ဘျာတဖန်လာအစံာ်စုာ်လိာ်သး, ဒ်အမုာ်လုာ်လုာ်ထူသနုတတ်ဘျာ, ကညါဒီကလုာ်စာဖိုက်ကရတတ်ဘျာ, ဒီးတတ်ဘျာလာဘက်တတ်ဒုးအိတ်ထီဝဲအိလော့ဘက်ကီဘက်ခဲကမံးတံာ်တဖန်အယိနီလီ, ဖဲနီအဆာကတိတ် (UNHCR)မုတမုာ် (INGO)ထံဂုကီဂါကမုာ်သဘျာ ကရတဖန် တဟဲနီလီအါအါဂီဂီလော့ကဝီပူ ဒ်သိးဆာကတိတ်ခဲအံအသိးဘက်, ဖဲနီအဆာကတိတ် တတ်ကရကရိတဖန်အိတ်ဒဲထဲစုဖုဒီးစုဂုနီလီ, အဆာကတိတ်ဖဲနီ တတ်ကရကရိခိတ်သ့ထံလာအနီလီမတတ်ဖဲနီမုာ်ဝဲ (TBC)တတ်ကရကရိလာအမတတ်ဘူးဘူးတတ်ဒီးကညါဘက်ကီဘက်ခဲဖဲကဝီစးထီဝဲလော့ကဝီအိတ်ထီဝဲလံလံအကတိတ်နီလီ၊

ဖဲ(2003)နီလီမုာ်အပူ, စးထီဝဲဖဲ (UNHCR) ကွဲနီလဲနီဝဲကီဘက်ခဲအပဒိတ် (ကျဲးစးကတိတ်တတ်လာ တတ်လာ တတ်ဆိတ်လဲကအိတ်ထီဝဲအဂီ)ဝဲအလီခံ ကီဘက်ခဲပဒိတ်အံအာ်လီတူာ်လိာ်ဝဲလာတတ်ကလိာ်ဘာလိာ်ကီ ပုလာအမကမုာ်ကီမုာ်လာအအိတ်လာဘက်ကီခဲဖဲကဝီပူတဖန်နီလီ, (UNHCR)ဒုးအိတ်ထီဝဲတတ်တိတ်ကျဲတခါလော့ အဘက်တတ်ကိးအိလော့ “တတ်တိတ်ကြါအတတ်ပတတ်ဆု” လာအပုာ်ယုတ်ပုာ်ဂီဒီးပုဘက်ကီဘက်ခဲတတ်ပတတ်ဆုဒီးကီကီဘက်ခဲညိတ်ပိတုလာဘက်တတ်ပနီအိလော့ဘက်တတ်နီဟံထဲအိလော့ခိတ်ယတ်ပလုာ်, ဒီးမအါထီဝဲပုဘက်ကီဘက်ခဲတဖန်အတတ်ခွဲးတတ်ယတ်လာကဒီးနီတတ်ခွဲးတတ်ယတ်လာကတိတ်ထီဝဲဘက်အတတ်မုးတတ်ရါတဖန်ဆူကီဘက်ခဲညိတ်ပိတုအကျိအကျဲနီလီ၊

လာတတ်ဂုာ်သ့ထံတဖန်အံအဖိခိတ် တတ်အစာလာအဟဲထီဝဲတဖန်အကျိ, တတ်တိတ်ကျဲတခါအံ ပတ်လီစုာ်ကိးတတ်အစာတဖန် တတ်ဂုာ်မိာ်ပုာ်တဆံတထံာ်လာ ဘက်တတ်ပနီတတ်ယတ်အိလော့အမုာ်” တတ်မကမုာ်ကီမုာ်လာတတ်ကျဲယူကျဲဖိးတသ့” လာအမုာ်တတ်ကမုာ်တခါလာတတ်ဟ့ဘက်တတ်စံာ်ညိတ်ဒီးတတ်ဘျါရဲအိလော့ကဝီစံာ်ညိတ်ပိတုအကျိအကျဲလုာ်တကုာ်တနီဘက်နီလီ၊

တတ်ပိာ်ထဲကီဘက်ခဲအပဒိတ်အတတ်နီကျဲအံ, ကီဘက်ခဲညိတ်ပိတုအကျိအကျဲအံ အိတ်ဒီးတတ်စိတ်ကမီလော့ကီမုာ်နံမံလော့ဘက်တတ်ပနီအိအဖိခိတ် လော့ကဟ့ဘက်ကီမုာ်တတ်စံာ်ညိတ်အဂီနီလီ, လော့ကီဘက်ခဲညိတ်ပိတုအကျိအကျဲဒီးတတ်ကပတ်ပနီတတ်မက မုာ်တဖန်အံအဂီ ကီဘက်ခဲပုာ်တဖန်ကဘက်ယိထံသ့ညါဝဲတတ်ဂုာ်တတ်ကျဲတဖန်အံလော့ကဝီအပူနီလီ, ဒီးကီဘက်ခဲကီဘျိတ်တခိကမအမုအဒါလာတတ်ဟ့ဘက်တတ်စံာ်ညိတ်ဆူပုတဂုလာအဘက်တတ်လိာ်ဘာလိာ်ကီအိလော့တတ်မုးတတ်ရါ

တဖန်အံ့အင်္ဂါနဲ့လီ။ ကွာ်ဘဉ်လၢလံာ်ဘျးစဲနီၣ်ဂံၢ်(၁)အပူၤလၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်လၢလၢပျဲပျဲဘဉ်ဃးတၢ်မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ၣ်လၢ တၢ်ကျဲၤယူၤကျဲၤဖိးအိၣ်တသ့ဘဉ်တဖၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.ကွီၢ်မ့ၣ်လၢအဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲတဆံတမံအမဲာ်ညါ.ကွီၣ်တဲာ်အပဒိၣ်အံၤ.ဟ့ၣ် တၢ်စိတၢ်ကမိၤဆူဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ်ဒီးဒဲကဝီၤကမံးတံာ်တဖၣ် လၢကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဘဉ်ဃးထံဖိကီၢ်ဖိကမ့ၢ်အကွီၢ်အ ဂုၤအဂၤတဖၣ်လၢတၢ်မ့ၢ်မၤကမၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ(2005)န့ၣ်အပူၤ.(IRC)လၢအမ့ၢ်ထံဂုၤကီၢ်ဂုၤကမ့ၢ်သဘျူ ကရၢ ငးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ(IRC/LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ.စးထီၣ်လၢ (2005)န့ၣ်, တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤ ဒီးန့ၢ်ဘဉ်ဝဲကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအလၢအပျဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢထံဂုၤကီၢ်ဂုၤပုၤတတၢ်တဖၣ်,လၢအ ပၣ်ယုာ်ဒီး(AUSAID, DFID)ဒီး:(UNHCR)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကရၢကရိအဂ့ၢ်အကျိၤ(website)အ ပူၤပထံၣ်ဘဉ်လၢထဲဒၣ်(DFID)ထဲတဖုၤဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဝဲကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ အစ့ၤကတၢ်(35)ကကွီၢ် လၢစ့ယူၤရီၤအံၤ ဆူ (LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤအဝဲအံၤအဖိလၢန့ၣ် (IRC/LAC)အံၤမၤသယံၤသကိးယုာ်တၢ်ဒီးတၢ်ကရၢက ရိခံဖု လၢအမ့ၢ်ကညီဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ်ဒီးကရၢန့ၣ်ဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ်ဒဲဖုအံၤ ဒ်သိးကမၤဂုၤထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ် ဘျူတဖၣ်လၢပုၤဒဲကဝီၤဖိတဖၣ်ကသူဘဉ်ဝဲလၢဘဉ်ကိဘဉ်ခဲဒဲကဝီၤခွဲဘျုးလၢအပူၤခိဖျိအသ့ၣ်ထီၣ်န့ၣ်ဝဲဖိးသဲစးအတၢ်သ့တၢ် ဘဉ်ဒီးတၢ်သ့ပၤဆူဒဲကဝီၤအံၤဆူပုၤဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ်တဖၣ်အအိၣ်,ဒီးဟ့ၣ်ဖိးသဲစးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဆူပုၤဘဉ်ကိ ဘဉ်ခဲတဖၣ်အအိၣ်ဒီး ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤဘဉ်ကိဘဉ်ခဲတၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢ တၢ်ကဆူခိအိၣ်ဆူကွီၣ်တဲာ်သဲစးတၢ်ဘျူအကျိၤအ ကျဲအဖိလၢန့ၣ်လီၤ.

(LAC)အံၤ ဆိၣ်လီၤအသးလၢဒဲကဝီၤသဘျူအပူၤ လၢအမ့ၢ်မဲာ်လၢဒဲကဝီၤ, အပူၤဒဲကဝီၤဒီးနီၣ်ဖိဒဲကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးလၢဒဲ ကဝီၤလၢအအိၣ်တၢ်လံာ်ဘျုးန့ၣ်(LAC)တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်လၢအပူၤဒဲဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဖိးသဲစးတၢ်သ့တၢ်ဘဉ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအပူၤဒိၣ်မးအသိး,(IRC/LAC)ဘဉ်တၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်မုၢ်ဒါလၢကမၤစၢၤကွဲးသဲစး တဖၣ်လၢတၢ်နၢ်ဟံၣ်အိၣ်သ့လၢပုၤတတၢ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.ဖဲ(2009)န့ၣ်အပူၤ(IRC)ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲသဲစးတဖၣ်လၢတၢ် နၢ်ဟံၣ်အိၣ်သ့ဒီးညီလၢပုၤတတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်အိၣ်ဖျါဝဲဒ်အဖိလၢအသိးအံၤလီၤ.

(LAC)ခဲအံၤမ့ၢ်ပုၤတဖုလၢအဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကညီဒီးကရၢန့ၣ်ဘဉ်ကိဘဉ်ခဲအတၢ်ကဲခိၣ်ကဲ နၢ်လၢကအိၣ်ဒီးတၢ်တိခိၣ်ရိၣ်ခဲလၢ ကမၤဂုၤထီၣ်သဲစးတၢ်ဘျူတဖၣ်လၢတၢ်နၢ်ဟံၣ်အိၣ်သ့လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အဂီၢ်,လၢအ(မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအငးဘျးစဲဒဲကဝီၤဒီး)ကီၢ် ကွီၣ်တဲာ်အသဲစးတၢ်ဘျူတကတီၢ်ပီၤကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢပုၤတတၢ်သ့အိၣ်သ့ဒီးကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. “တၢ်မၤဂုၤထီၣ်သဲ စးတၢ်ဘျူလၢတၢ်နၢ်ဟံၣ်အိၣ်သ့လၢပုၤကိးဂၤဒဲးအံၤ ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ဖိးတၢ်မၤအတကွီၢ်တၢ်မၤအကျဲ လၢ တၢ် ကဲခိၣ်ကဲနၢ်အပတီၢ် လၢတၢ်ကဘျီရဲဒီးဆူခိ တၢ်လၢတၢ်မၤကမၢ်အိၣ်တဖၣ်ဒီး ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢ ပုၤလၢဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ် တၢ် ကသ့ၣ်ညါပၣ်ပနီၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးအမူအဒါလၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.(LAC)ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးဒဲကဝီၤတၢ်ကဲခိၣ်ကဲနၢ် ခိဖျိတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စ့ဆူၣ်ခိၣ်တကး, ဒီးဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စ့ဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢ ဘဉ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ် ထီၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီၤစံာ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်အပူၤ ဒီးတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်ကမၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ် အစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ် ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်ဖိးသဲစးတၢ်ဘျူလၢတၢ်ကွဲးအိၣ်တဖၣ်အံၤ ဒိဘဉ်တၢ်မၤကမၢ်တဖၣ်အံၤ န့ၣ်လီၤ.” (ကွီၣ်ဝဲလ်ဟးဒဲန့ၣ်)လၢအမ့ၢ်(IRC) တၢ်ဒိသအတၢ်တီၢ်ကျဲၤမုၢ်ဒါခိၣ် လၢအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိတဂၤအတၢ်ကတိၤ,ဖဲ (၂၀၀၉ န့ၣ်)အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်(IRC/LAC)ဒီး:(UNHCR)တၢ်တီၢ်ကျဲၤတၢ်န့ၣ်ကျဲၤအစၢဟဲထီၣ်ဝဲအသိး,ပထံၣ်ဘဉ်လၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ဒီးတၢ်ဆိတလဲတဖၣ်လၢ ဒဲကဝီၤအပူၤ လၢအမ့ၢ်တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘဉ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်တီၢ်တြၢ် ခိဖျိတီၣ်ထီၣ်ဘဉ်တၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်ဆူစံာ်ညီၣ်ပိတုၤအ ကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ထီၣ်သတြၢ်ကွၢ်က့ၤလၢအနံၣ်(20)ပူၤကွံာ်န့ၣ်,ခဲအံၤ ပထံၣ်ဘဉ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢလၢအဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢ ဒဲ ကဝီၤအပူၤတဖၣ် ဘဉ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်လၢကွီၣ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲအပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. (UNHCR) ခါၣ်စးတဖၣ်ဒီး (IRC/LAC)ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးကွၢ်ထံသမံသမိးဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်မုးတၢ်ရၢသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

ဘဉ်ဆၣ်သန့က့,ပထံၣ်ဘဉ်တၢ်ပညိၣ်လၢ တၢ်ဟံၣ်လီၤအံၤအတုၤထီၣ်,ထီၣ်ဘဉ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢ (IRC/LAC) အတၢ် တီၢ်ကျဲၤအံၤအပူၤဘဉ်. စးထီၣ်လၢ(၂၀၀၅)န့ၣ်လံၤလံၤ ဒဲကဝီၤစံာ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲအံၤ ဘဉ်တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအိၣ်လၢ ကညီ ဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ်ဒီး(IRC/LAC) လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်မၤသကိးယုာ်တၢ်ဒီး:(UNHCR)ဘဉ်ဆၣ် တုၤယီၤလၢ(2014)န့ၣ်လံ ဘဉ်ဆၣ် တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဘျုးအံၤ တဝဲဝဲတဲာ်ဝဲဒဲးဘဉ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတကတြၢ်အံၤ တမ့ၢ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်လၢအရဲ, အလၢအပျဲဒီး မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအတုၤသိးဘဉ်လိာ်အသးဒီးဒဲကဝီၤတဖၣ်အတၢ်စံာ်ညီၣ်ပိတုၤအ ကျိၤအကျဲအတၢ်အိၣ်သးဒဲးဘဉ်. ဖိးသဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ ဘဉ်တၢ်နၢ်ဟံၣ်အိၣ်သ့လၢပုၤတတၢ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. (IRC/LAC)ဒီးကညီဘဉ်ကိဘဉ်ခဲကမံးတံာ် ပုၤမၤသယံၤယုာ်တၢ်ကရၢကရၢတဖၣ်န့ၣ် တအိၣ်ဖျါထီၣ် ဝဲဒ်တၢ်အာ်လီၤတၢ်ယၢ်အိၣ်အသိးဘဉ်.

ဖ(2009) နှင့် အိတ်ဒီးတဲအကတီဝ်လံးယိတ်ဒိတ်လတ်လတ်သိတ်တဲသီ, အသိပတြိတ်တဖတ်လဲဒဲကဝီတဖတ်အဂီလဲအဟုတ် တဲသဘူ လတ်တဖတ်လံးတဲလဲဘတ် “ တဲကမတ်မုတ်ဆုတ်မုတ်ဂီ ” အဂီ အိတ်ဝဲအကဘျးပ(20) နှင့်လီ. ဒီး “ တဲမဲကမတ်ကီ မုတ်အကျိအကျ ” အိတ်ဝဲ(13) ကဘျးပ. နှင့်လီ. တဲသိတ်တဲသိပတြိတ်အံ ဒီးသန့ထီတ်အသးလဲကီတ်တဲသဲစးတဲဘျးဒီး တဲ သုတ်တဖတ်နှုတ်မုတ်တဲလဲအကွဲအသးအလဲအပဲဒီးမုတ်တဲတဖတ်လဲအတကီတ်လဲလဲပုတဝဲတဖတ်အဂီဘတ်ဆတ် အရူဒိတ်မး လဲပုတဝဲတဖတ်ကဟုတ်ထီတ်အတဲပတ်ထံနီဖး, တဲမဲဂုထီတ်, ဒီးတဲဟုတ်ကုတ်ဟုတ်ဖးကဘတ်နှုတ်နှုတ်လီ. ဖ(2011) နှင့် တဲ သိတ်တဲသီလဲတဲကွဲပတြိတ်ယတ်အဲတဘုတ်အံ ဘတ်တဲထုးကွဲ တြျှင်ကွဲအဲ သတူကလတ် လဲ အတအိတ်ဒီးတဲတဲနဲပတ်လဲ အဂုအကျိနီတမဲဘတ်နှုတ်လီ. တဲသိတ်တဲသီအသိတဘုတ်အံ ဘတ်တဲထုးသုတ်ညါဆူပုဒဲကဝီဖဲတဖတ်အအိတ် လဲဘတ်တဲ ကီးအဲလဲ “ တဲမဲဂုထီတ်ပသီထီတ်ဖးသဲစးအတဲကျဲယူကျဲဖးအပတီ (DMLS) ” တဘုတ်အံအိတ်ထီတ်ဝဲနှုတ်လီ. ဒီးဖ (2012) နှင့်အပူ, လံတ်တဘုတ်အံ ဘတ်တဲဆိတ်လဲကွဲကဒီးအဲဆူလံတ်အသိတဘုတ်လဲ ဘတ်တဲကီးအဲလဲ “ တဲကျဲယူကျဲ ဖးဒီး တဲဘျးကျဲတဲသဘုတ်ဘုတ်အလံတ်နဲကျဲ ” (MDRG) နှင့်လီ. လံတ်လဲတဲထုးထီတ်အဲတဖတ်အံ ဒီးတဲဆဲတဲလဲဘတ် တဲမဲအဲတဖတ်အဲမုတ်(IRC/LAC)(UNHCR) ကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးဒီးကရူနဲဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးတဖတ်အမူ အဒါ နှင့်လီ.

ဖ(2014) နှင့်အပူ(MDRG) လဲအမုတ် “ တဲကျဲယူကျဲဖးဒီးတဲဘျးကျဲတဲသဘုတ်ဘုတ်အလံတ်နဲကျဲ ” လဲအအိတ်ဝဲအကဘျး ပ(80) ကဘျးပ. အံဘတ်တဲထုးထီတ်ရဲလဲအဲဒီးဘတ်တဲမဲကွဲအဲလဲမဲလဲဒဲကဝီအပူ နှင့်လီ. “ တဲကျဲယူကျဲဖးဒီးတဲ ဘျးကျဲတဲသဘုတ်ဘုတ်အတဲနဲကျဲ ” တဘုတ်အံ တမုတ်ဖးသဲစးတဲကွဲလဲတဲနဲပတ်အဲဒီးညီဘတ်အမဲညါ မုတ်လံတ်တက တြျှင် လဲအမုတ်တဲနဲကျဲလဲတဲကျဲယူကျဲဖးမုတ်တဲဟုတ်တဲဆဲတဲလဲထံဖဲကီတ်ဖဲကမုတ်တဖတ်လဲထီဒါဖဲသဲစးဒီးမဲကမတ်အဲ တဖတ်အဂီ နှင့်လီ.

4.2.2 ဆဲကတီဝဲအဲတဲဂုမိတ်ပု

တဲဖးတဲမဲအကျိအကျဲတဲမဲတကီတ်လဲတဲတပတ်ပနီတ်အဲဒီးတဖးသဲစးလဲဒဲကဝီစံညီတ်ပိတုအကျိအကျဲအဂီ, ဘတ်တဲ လဲဒုးအိတ်ထီတ်အဲလဲကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးဒီး(IRC/LAC) လဲဒဲကဝီသဲဘုတ်အပူ နှင့်လီ. တဲမဲကွဲတဲရဲတ်တဲကျဲ ဝဲအံဒီးသန့ထီတ်အသးလဲတဲမဲအကျိအကျဲအတကီတ်လဲအမဲအသးလဲမဲလဲဒဲကဝီပူဒီးတဲရဲတ်တဲကျဲတမဲယီအံဘတ် တဲနဲလဲစးထီတ်မဲအဲလဲအပူဒဲကဝီအပူဒီးနီတ်ဖဲဒဲကဝီတဖတ်အပူဝဲတဲလီလဲ(IRC) ဆိလီပတ်လီ(LAC) အိတ်တဲအ လီတဖတ်နှုတ်လီ. လဲကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲဒဲကဝီအဂဲလံတ်ဘုတ်အပူ(MDRG) တနုတ်လီဟူးဂဲမဲတဲဒဲဘတ်ဒီးတုခဲအံပ ထံညတ်လဲ (MDRG) “ တဲကျဲယူကျဲဖးဒီးတဲဘျးကျဲတဲသဘုတ်ဘုတ်အတဲနဲကျဲ ” တဘုတ်အံ ဒဲပပတ်ဖျါထီတ်တဲမဲအကျိ အကျဲအသး တဲတစးထီတ်သုအဲလဲဒဲကဝီလံတ်ဖျါအံအပူဒီးနှုတ်ဘတ်.(IRC/ LAC) ဒီးကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးတဖတ် အတဲပတ်သးအိတ်ဝဲလဲ တဲအကျိအကျဲအဝဲအံ တဲကသုဘတ်အဲလဲကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲဒဲကဝီနွဲဘုတ်လတ်အပူ လဲခါဆူညါ အဂီ နှင့်လီ. တဲမဲအကျိအကျဲအံ အလီအိတ်ဝဲဒဲလဲတဲကဘတ်ပတ်ဂဲပတ်ကျဲအဲလဲပုဘတ်မုဘတ်ဒါလဲတဲဟုတ်စိဟုတ်က မဲအဲ လဲအဘတ်ထွဲတဖတ်ဘတ်ဆတ် တဲနဲကျဲတဘုတ်အံ တရဲဝဲလဲတဲကဘတ်မဲအဲအကျိအကျဲဒဲလဲဒီး တဲကဘတ်မဲအဲ အခါဖဲလဲတ်အဂီ နှင့်ဘတ်. တဲမဲအကျိအကျဲအံ အခိတ်သုတ်အိတ်ဝဲသဲခါ နှင့်လီ. အခိတ်သုတ်တခါဘတ်တခါ အိတ်ဒီးဂုအကျိတ ခါစုတ်စုတ်လဲဘတ်တဲပတ်ဖျါထီတ်အဲ နှင့်လီ.

- ၁. MDRG (တဲကျဲယူကျဲဖးဒီးတဲဘျးကျဲတဲသဘုတ်ဘုတ်အတဲနဲကျဲ)
- ၂. ကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံး(KRC) တဲသိတ်တဲသီတဲဘျး(39) ထံညတ်လဲဘတ်တဲထုးအိတ်ထီတ်အဲလဲ ၂၀၁၁ နှင့်.
- ၃. တဲမုတ်တဲရဲတ်တဖတ်လဲ အမုတ် တဲမဲကမတ်ကီမုတ်လဲ တဲကျဲယူကျဲဖးအဲတသု (လဲ တဲကဆုခိ ဆူကီတ်တဲဝဲစံညီတ်ပိ တု အကျိအကျဲအဂီ)

လဲတဲဖးတဲမဲအတကီတ်အံအပူ, ခိဖျိလဲတဲသိတ်တဲသီတဖတ်အဂီစံဒီးတဲယုထဲလဲအဂုအဂဲတအိတ်ဘတ်အဖိခိတ်, ကညီ ဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးအတဲသိတ်တဲသီတဲဘျး(39) ထံညတ်အံမုတ်တဲလဲအသဟိတ်ဆုတ်မးလဲဒဲကဝီတဖတ်အပူ နှင့်လီ. ကညီ ဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးအတဲသိတ်တဲသီ(39) ထံညတ်အံအိတ်ဝဲ(သဲ) ကဘျးဒီးဘတ်တဲကွဲကဒါကုအဲဖ(2011) နှင့်ဒီးခဲအံပ ထံညတ်လဲကဲထီတ်တဲအရူဒိတ်တကွဲလဲတဲသုအဲလဲဒဲကဝီတဖတ်အပူဒိတ်နီတ်ဒဲကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးအတဲ ရဲတ်တဲကျဲတဲပတ်သးအိတ်ပတ်လဲခါဆူညါတဲကသု(MDRG) “ တဲကျဲယူကျဲဖးဒီးတဲသဘုတ်ဘုတ်အတဲနဲကျဲ ” တကွဲဒဲနှုတ် လီ. (ကွဲဘတ်လဲလံတ်ဘျးစဲနီတ်ဂံ(2) လဲအပတ်ဖျါဘတ်ယးဒီး(KRC) ကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးအတဲသိတ်တဲသီ(39) ထံညတ်) နှင့်တကွဲ. လဲကျဲအဂဲတဘိပမုတ်ကွဲနုတ် တဲမဲသဲယဲယုတ်တဲဒီး(IRC/LAC) လဲကမဲဂုထီတ်ကုကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲ ကမံးတံးဖးသဲစးအတဲသုတဲဘတ်အဂီ, ကညီဘတ်ကီဘတ်ခဲကမံးတံးအတဲသိတ်တဲသီတဲဘျး(39) ထံညတ်အံ, တမုတ်ဖးသဲစး တဲကွဲတခါလဲ အလဲအပဲဘတ်ဘျးဘတ်ဒါလဲအကဟုတ်တဲနဲကျဲအလဲအပဲဆူဒဲကဝီစံညီတ်ပိတုအကျိအကျဲတဖတ်အ အိတ်လဲကအိတ်ဒီးတဲဒဲသဲအလဲအပဲလဲပုဒဲကဝီဖဲတဖတ်အဂီဘတ်.

**ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်တံာ်သိဉ်တံာ်သီတံာ်ဘျူ“39”ထံဉ်လၢအဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီး
သွံဉ်ထံးဒီးမုဉ်ခါတံာ်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတံာ်မုးတံာ်ရံာ်တဖဉ်**

နီဉ်ဂံာ်	တံာ်လၢတံာ်ပာ်လီၤယာ်အီၤဒီးတံာ်မုးမၤကမဉ်အီၤတဖဉ် အဂ့ၢ်အကျိၤ	တံာ်ဟံးဂ့ၢ်ဝီ
19	ဖိသဉ်လၢအနံဉ်အိဉ်(၇)နံဉ်တုၤ(၁၈)နံဉ်တဖဉ်မုးမၤ ကမဉ်တံာ်ဒီး တံာ်တဘဉ်ဟံးအီၤဂ့ၢ်ဝီလၢအတၢ်သိးဒီး တံာ်ဟံးန့ၢ်ပုၤဒိဉ်တံာ်ခိဉ်ပုၤဂ့ၢ်ဝီအသိးန့ဉ်ဘဉ်. (တံာ်ဘျူ)	၁.ဟ့ဉ်တံာ်သ့ဉ်ညါ ၂.ဟ့ဉ်ပလီာ် ၃.ဟံးဂ့ၢ်ဝီအကြးဝဲဘဉ်ဝဲအသိး
23	-တံာ်တဘဉ်မၤကမဉ်ပုၤဂ့ၢ်ဝီအထူသန့ဘဉ်.(က့ၢ်ထံ) -အဲဉ်ဘၢမါအဲဉ်ဘၢဝါ -တံာ်အိဉ်ယုာ်လၢတချးဖျိသး -တံာ်ယုာ်နီၤကစၢ်အဘျူးလၢနီၤခိသွံဉ်ထံး	၁.ဟ့ဉ်ပလီာ် ၂.တံာ်ကကျဲယုာ်ဖိး ၃.ဟံးဂ့ၢ်ဝီတံာ်ကရၢကရိဘဉ်ထွဲဟ့ဉ်တံာ်ကမဉ်အသိး
29	တံာ်တဘဉ်မၤသံမၤဝီတံာ်ဘဉ်.(က့ၢ်မုဉ်)	၁.ဆုၤဆူက့ၢ်တံာ်ဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
30	တံာ်တဘဉ်ဟးယုာ်န့ၢ်ပုၤကညီလၢကလဲၤမၤတံာ်လၢတံာ် ချၢမုးဂ့ၢ်,ရိဖျိဉ်ပာ်ဖျိဉ်အီၤလၢနီၤကစၢ်အဟံဉ်မုးဂ့ၢ် ဘဉ်.(က့ၢ်မုဉ်)	၁.ဆုၤဆူက့ၢ်တံာ်ဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
31	မုဉ်ခါတံာ်မၤတရီၤတပါဒီးတံာ်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးန့ဉ် တံာ်တဘဉ်မၤအီၤဘဉ်.(က့ၢ်မုဉ်)	၁.ဆုၤဆူက့ၢ်တံာ်ဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
33	တဘဉ်မၤဆါပုၤအဂ့ၢ်အဂၤတဖဉ်လၢနီၤခိမုးဂ့ၢ်, နီၤသးမုးဂ့ၢ်န့ဉ်ဘဉ်.(က့ၢ်မုဉ်)	၁.ဆုၤဆူက့ၢ်တံာ်ဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
35	တံာ်တဘဉ်မၤဘဉ်ဒီးနီၤတဂၤအတံာ်သဘျူ ဘဉ်. (က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မုဉ်)	၁.ဆုၤဆူက့ၢ်တံာ်ဘဉ်မုဘဉ်ဒါ
39	တံာ်တဘဉ်မၤတၢ်ထီဉ်တၢ်လီၤတံာ်လၢဒဲ ကဝီပုၤဘဉ်. (က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မုဉ်)	၁.ဟ့ဉ်ပလီာ် ၂.တံာ်ဒုးယာ်တလါ ၃.စုအိဉ်လိး၁၀၀၀ဘး

လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါ လၢတံာ်မၤအကျိၤအကျဲခိဉ်သ့ဉ်သၢမံးအဖီခိဉ်,တံာ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤယာ်တံာ်ဂ့ၢ်တံာ်ကျိၤအိဉ်ဝဲတခါလၢအဘဉ်တံာ်
ဟံးပနီဉ်အီၤဒီး တံာ်ကိးအီၤလၢ “တံာ်နဲဉ်ကျဲလၢတံာ်ကဒုးယာ်တံာ်အဂီၢ်” န့ဉ်လီၤ. လံာ်လွံာ်ဘုဉ်အံၤ ဘဉ်တံာ်ကျိဉ်ထံအီၤလၢကညီ,
ပယီၤ, ဒီး အဲကလံး ကျိဉ် ဒီး အိဉ်ဝဲဒဉ်လၢ ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ် အအိဉ်, မ့တမ့ၢ် (IRC/LAC) တဖဉ်အအိဉ်န့ဉ်လီၤ.
တံာ်နဲဉ်ကျဲလၢတံာ်ဒုးယာ်တံာ်အဂီၢ်အံၤ တဲနံာ်ဝဲဘဉ်ယးဒီးပုၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲတဖဉ် လၢအမၤတံာ်ဒဲဘဉ်ဘၢအသိးတဖဉ် ကဘဉ်
ပိာ်ထွဲဝဲတံာ်လၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤဟံးပနီဉ်ဝဲတံာ်ပတီၢ်တဖဉ်ဖဲအဝဲသ့ဉ်မုးဒုးယာ်ပုၤတဂၤဂုၤတဂုၤလၢတံာ်ဒုးယာ်လၢဒဲကဝီပုၤအကတီၢ်
န့ဉ်လီၤ.လၢပတံာ်ယုာ်ထံဉ်န့ၢ်တံာ်အပူၤ,တံာ်အံၤတအိဉ်ဖျါရဲဝဲဒဉ်လၢဒဲကဝီလၢအသုဝဲတံာ်ဒုးယာ်အလံာ်နဲဉ်ကျဲအံၤအိဉ်ပုၤဘုဉ်
လဲဉ်န့ဉ်ဘဉ်. ဒဲပသ့ဉ်ညါဘဉ်အသိး ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကဝီတအိဉ်ဒီးတံာ်ပီးတံာ်လီၤ(တံာ်အိဉ်ယၢ)အလၢအပုၤလၢတံာ်ဒုး
ယာ်အဂီၢ်အလီၤအိဉ်ဝဲအသိးန့ဉ်ဘဉ်. ဒဲကဝီကိးဘုဉ်ဒဲးအသးဂံာ်ဘါလီၤစၢ်ကွံာ်ဝဲလၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤတံာ်ကရၢကရိတဖဉ်ဒီးဖိး
သဲစးတံာ်မၤအကျိၤအကျဲတဖဉ်လၢ ဘဉ်ယးတံာ်ပတံာ်ထီဉ်လၢတံာ်ကသုတံာ်ဒုးယာ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. မဲာ်လးဒဲကဝီ မ့ၢ်ကညီဘဉ်ကီ
ဘဉ်ခဲကဝီထဲတဘုဉ်ခိးလၢအအိဉ်ဒီးတံာ်ဒုးယာ်အပီးအလီၤလၢအဘဉ်ဘျိးဘဉ်ဒါ,ဒီးတံာ်သ့ဉ်ထီဉ်အံၤဘဉ်တံာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢၤ
အီၤလၢ (IRC/LAC) န့ဉ်လီၤ. (လၢတံာ်တံာ်ပိဉ်ဘဉ်ယးတံာ်ဒုးယာ်တံာ်ဂ့ၢ်တံာ်ကျိၤအလၢအပုၤအဂီၢ် ကွံာ်ဘဉ်ဖဲအဆၢဖိ(4.5)န့ဉ်
တက့ၢ်

4.2.3(IRC/LAC) အမုအဒါလၢဒဲကဝီစံဉ်ညိဉ်ပီတုအပူ

(IRC/LAC) မ့ၢ်ထံဂုၤကီၢ်ဂၤတံာ်ကရၢကရိထဲတဖုခိးလၢ အမၤတံာ်လၢဒဲကဝီတဖဉ်အပူ လၢအပညိဉ်တံာ်လၢတံာ်ကဒီးန့ၢ်ဘဉ်
တံာ်ခွဲးတံာ်ယာ်လၢစံဉ်ညိဉ်ပီတုဒီးတံာ်တံာ်တြၢအတံာ်တံာ်ကျဲန့ဉ်လီၤ.တံာ်တံာ်ကျဲအံၤဘဉ်တံာ်မၤလၢထီဉ်ပုၤထီဉ်အီၤလၢတံာ်မၤ

တၢ်အပတၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ အညိၣ်န့ၢ်မၤအသးအါတက့ၢ်လၢ သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စ့ဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢတဖၣ်လၢဒဲကဝီၤအါတက့ၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

(၁). တၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးတဖၣ်ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အူကဝီၤဒုအပတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢကဝီၤဒုခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်တူၢ်လိာ်ဒီးမၤထွဲဝဲန့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကလဲၤတီၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤလီၤဆူ ဒဲကဝီၤပတၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဒ်န့ၣ်တခိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအကဲထီၣ်အသးအံၤတၢ်မ့ၢ်ထံၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အဒိၣ်အမ့ၢ်ဘၣ်ဒီး တၢ်ဆုၤလီၤကဒါက့ၢ်အိၣ်အူကဝီၤဒုအပတၢ်ဆူကဝီၤဒုခိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၂). ကဝီၤဒုခိၣ်န့ၣ်ဒီးအပူၤကဝီၤဒုကမံးတံၣ်တဖၣ် ဒီးပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ. ကဝီၤဒု ခိၣ်မ့ၢ်စံးဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်သမံသမံးတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကမၤထွဲဝဲ ဒီးထၢဖျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်, တၢ်ပိၣ်တၢ်လၢအလိၣ်ပၣ်ယုၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကဝီၤဒုပတၢ်အဝဲသ့ၣ်ကဆၢတံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ, န့ၢ်တုၤဝဲဖဲတၢ်ယုၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤတခါခါလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤ ကမၢ်တၢ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

(၃). မ့ၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢလၢအဒိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဒီး ကထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဖးဒိၣ်လၢကဝီၤဒုအဂီၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်အံၤတၢ်ဆၢတံၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဟ့ၣ် တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီး ပုၤမၤကမၢ်တၢ်အဘၣ်စၢၤတသ့ဘၣ်တခိၣ် ကဝီၤဒုခိၣ်ကဆုၤခိထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤဆူဒဲ ကဝီၤပတၢ်န့ၣ်လီၤ.

(၄). တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤကလဲၤထီၣ်ဝဲဆူဒဲကဝီၤပတၢ်လၢပုၤဂ့ၢ်ဝိခိၣ်အအိၣ်ဒီး အဆိကတၢ် မ့ၢ်တၢ်လၢအလိၣ်နီၢ်နီၢ်တခိၣ် တၢ်မုၢ် တၢ်ရၢအံၤကဘၣ်တၢ်ဆုၤခိထီၣ်အိၣ်ဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအပတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအခိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤကဘၣ်တၢ်ဟံး ထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဒီးဘျီရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၅). ဒဲကဝီၤဂ့ၢ်ဝိန့ၣ်တမ့ၢ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢအကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤန့ၣ်ဘၣ်.

(၆). တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဒိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဒီး(မ့ၢ်တမ့ၢ်)ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ယုၣ်ထာဝဲလၢအဲၣ်ဒီးဘျီရဲဝဲ, ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤ ကဘၣ်တၢ် ဆုၤခိထီၣ်အိၣ်ဆူကိၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤန့ၣ်လီၤ.

(၇). တဘျီတခိၣ် ကိၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအံၤ တတူၢ်လိာ်(မ့ၢ်တမ့ၢ်)တူၢ်လိာ်ဝဲတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤတသ့ဘၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ဆုၤလီၤကဒါ က့ၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢအံၤဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤပတၢ်န့ၣ်လီၤ.

4.2.5 တၢ်လီၤဆိတဖၣ်လၢဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီ

ဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီ အကမံးတံၣ်တဖၣ် ပါဆုၤတၢ်လၢအဒဲကဝီၤတဘျီဘၣ်တဘျီစုၣ်စုၣ်အပူၤလီၤဆိလိာ်အသးလၢဒဲကဝီၤ န့ၣ်ဘၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတဘျီဘၣ်တဘျီအကမံးတံၣ်တဖၣ် အတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲလၢ ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲ လၢဒဲကဝီၤတဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်လီၤဆိလိာ်အသးတအါဒီးတစ့လၢဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီအဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤကမံးတံၣ်တဖၣ် ထီၣ်ဘိလၢသၢန့ၣ်တဘျီအတီၢ်ပူၤ, ဘၣ်တၢ်ယုၣ်ထာဝဲထီၣ်ပုၤဒီး တၢ်ယုၣ်ထာဝဲအိၣ်တဘျီ (10)တုၤ (20)လၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးပိာ်မ့ၢ် (10)တုၤ (20%) မျးကယၤလၢကမံးတံၣ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအမ့ၢ်ဒဲကဝီၤကမံးတံၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ် မ့ၢ်ပုၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်, ဒီး ဘၣ်တၢ်ယုၣ်ထာဝဲအိၣ်အိၣ်လၢ အကဖိၣ်ယာ်အမူအဒါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (IRC/LAC) အိၣ်ဂ့ၢ်တအိၣ်ဂ့ၢ်, ဒီးဒဲကဝီၤလၢ အသူကညီဘၣ် ကိဘၣ်ခဲကမံးတံၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထီၣ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်ဒဲလဲၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်, စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအ ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢကမံးတံၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်ယၢၤ လၢအအိၣ်ဝဲတဖၣ်လၢဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီအပူၤစုၣ်စုၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် လီၤဆိတဖၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်အါမးခိဖျိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပတၢ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအပတၢ်ပတၢ် အကလုာ်ကလုာ်လၢကမံးတံၣ်တဖၣ်အဘၣ် စၢၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤကမံးတံၣ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဘၣ်ဘၢ ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်လဲၤခိဖျိ ဒီးတၢ်သ့ၣ် ညါန့ၢ်ပၢ် လီၤဆိလိာ်အသးလၢဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီစုၣ်စုၣ် အိၣ်ဒၣ်ဝဲဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မ့ၢ် လိာ်ဒီးထံလိာ်ကိၢ်ပူၤကိၢ်တဲၣ်ဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်လၢ အလီၤဆိလိာ်အသးဒၣ်ဝဲဒီး တၢ်အံၤဒိဘၣ်စုၢ်ကိးဖိးသဲစးလၢ တၢ်ကဟံး ထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢတဖၣ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်တၢ်လီၤဆိတဖၣ်လၢ ဒဲကဝီၤတဘျီဒီးတဘျီစုၣ်စုၣ်အပူၤ ဒီးသန့ၤထီၣ်စုၢ်ကိးအသးလၢတၢ်လၢ (UNHCR) အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီး (IRC/LAC) အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် မၤဝဲသ့တသ့အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်စုၢ်ကိးတၢ်လီၤဆိတဖၣ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤဒီးသန့ၤထီၣ်စုၢ်ကိးအသးလၢတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၣ်တၢ်သ့ၣ်လီၤဆိလီၤ အိၣ်ဒီးအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအဖိခိၣ်စုၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. အဖိ- ဒဲကဝီၤလၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢအအိၣ်ဘူးဒီးကျဲၣ်မ့ၢ်ကျဲၣ်ဘိ မ့ၢ်တမ့ၢ် ဒဲ ကဝီၤလၢအအိၣ်လီၤဖျိၣ်လၢအတဘူးဒီးခူဝဲကျဲၣ်ပျဲဘိတဖၣ်, ဒီးအဂၤတမံးတၢ်လီၤလၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်အိၣ်ယၢၤတုၤလီၤထီၣ် ဘးန့ၢ်ဒီးတန့ၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်အံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးရၤလီၤအသးလၢထံဆၢကိၢ်ဆၢအပူၤ လၢ အစီၤစုၤလိာ်အသး အါန့ၢ်ဒီး(3,000)ကံလိမံထၢၣ်ဒီးတၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စုၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်, တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤတၢ် အိၣ်ယၢၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်, ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးမ့ၢ်တၢ်လၢအတၢ်ဖးဒိၣ်တခါန့ၣ်လီၤ.

4.2.6 ပျားလှူအမဲလိပ်ထိပ်ဖးထိပ်စံညီပိတုအတတ်ဖးတတ်မဲတဖှ်အနိင်ဂံနိင်ဒူးအတတ်ဆိတလဲမုတ်တတ်လှူအအါ

လှူဒါနအတတ်ပဲအကုတ်အဂီအပူ, ဒဲကဝိတဘုဂ်ဘုဂ်ဘုဂ် ကဝိဒူတဖှ်အိင်(10)တု(20)ကဝိဒူးဒီးလှူကဝိဒူးတဘုဂ်တဘုဂ်စုစု အိင်ဒဲဒဲလှူကဝိဒူးခိင်ဒီးအကမ်းတံစုဂဲအတတ်ပဲအကုတ်အဖိလ်န့လီ. ကဝိဒူးခိင်တဖှ်မဲအမူအဒါ လှူအရူဒိင်တဖှ် လှူဒါနကဝိစံညီပိတုအကုတ်အကျဲအပူ ဒဲအမုတ်ပျားတဖှ်လှူအမဲတတ်ဖဲပျားအဆိကတတ်တဖှ်လှူအတိင်ဖျါ ထိပ် တတ်လှူအကဲထိပ်အသးတမံဂုတမံဂုအဖိခိင်န့လီ. တတ်အံတတ်ကဘုဂ်ဟ်သ့ဟ်သးဝဲလှူ ဒဲကဝိတနီလှူအလဲဒီး ဒိင်တဖှ်တခိကဝိဒူးတဖှ်တတ်ဟ်ဖှ်အိလှူကဝိဒိင်တဖှ်အပူဒီးတတ်ဂုတ်တတ်ကျဲတဖှ်ဘုဂ်တတ်တိင်ဖျါထိပ်အိအူဒဲကဝိက မဲးတံတဖှ်အအိင်န့လီ.

တတ်ယုထာတဖှ်ဘုဂ်တတ်မဲအိတနံတဘျီကိးနံဒဲဒဲ လှူတတ်ကယုထာထိပ်ကွဲကဝိဒူးခိင်နတ်တဖှ်အဂီ န့လီ. လှူတတ်န့အ ယိ ပျားကညီအတတ်ဆိတလဲအိထိပ်ဒဲအါအါဂီဂီသ့န့လီ. ကဝိဒူးခိင်တဖှ် အိင်ဒီးတတ်သဘျီလှူကဒီးယုထာကဒါကွဲအ သးပျားတနီနီအိင်တတ်ကဒါကွဲလှူအမူအဒါအပူလှူအနံတဖှ်အနံလှူတတ်မုတ်ယုထာထိပ်ကဒါကွဲအိန့လီ. ကဝိဒူးခိင် တဖှ် အိင်ဒဲဒဲလှူဒဲကဝိကမဲးတံတဖှ်အတတ်စိတတ်ကမိအဖိလ်န့လီ. ပျားလှူအမုတ်ဒဲကဝိကမဲးတံတဖှ် မဲအမူအဒါ လှူအရူဒိင်မဲးလှူဒဲကဝိစံညီပိတုအတတ်ဖးတတ်မဲအပူန့လီ. ဒဲကဝိကမဲးတံတဖှ် **ဘုဂ်တတ်ယုထာထိပ်အိ(3)နံတဘျီ ကိးဝိဒူးန့လီ.**

တတ်မဲလိလှူတတ်ကကတံကတိအိဘုဂ်ဘျီဘုဂ်ဒါလိတတ်လိဆဲးလှူအအိင်ဒီးအကျဲအကျဲလှူအဘုဂ်, လှူအအိင်ဒီးတတ်ဂုတ် တတ်ကျဲအလှူအပျဲလှူတတ်ကဟ့အိအူဒဲကဝိပျားဘုဂ်မူဘုဂ်ဒါအသိတဖှ်လှူအတတ်ပဲအကျဲဒဲကဝိလှူအပတီပတီတဖှ် အိင်ဘုဂ်. တတ်ဟ့အဲဒဲလှူတတ်န့ကျဲတဆဲးတကွဲလှူအမုတ်ကွဲလိဟ်လိတတ်ဂုတ်တတ်ကျဲတဆဲးတကွဲ, ဖိလစံတဖှ်, တတ်ကွဲတတ်ဟ်ဖျါလံနဲကျဲတဖှ်, ဒီးအဂုအဂတဖှ်န့လီ. တတ်အိင်ယာဒီးတတ်ပိးတတ်လိမုတ်အိင်ဒဲထဲစုကိင်နတ်သကွဲ, ဖိ လစံဒီးတတ်အကျဲအကျဲတဖှ်လှူတတ်ကွဲလိဟ်လိအိ ဒီးတတ်မဲအါထိပ်တတ်သိင်လိတဖှ်, မုတ်အိင်ကွဲအသးထံထံဆးဆး န့, ကမုတ်တတ်ခါလှူကမဲဂုထိပ်ပျားတဂုဒီးတဂုအတတ်သ့တတ်ဘုဂ်, ဒီးကမဲဂုထိပ်ပျားတဂုတတ်တိတတ်တြါအကုတ်အဂီဖးဒိင် န့လီ.

4.2.7 တတ်လဲအူကီသဘုတဘုဂ်အတတ်ဒိဘုဂ်

စးထိပ်လှူ(2005)နံလဲလဲ, ပျားဘုဂ်ကိဘုဂ်ဘဲတတ်သုးလိသုးကျဲအူကီသဘုဂ်တဘုဂ်လှူဘုဂ်တတ်ပဲအကျဲကျဲအိလှူ (UNHCR) အိင်ထိပ်ဂီမုတ်ဂီပူန့လီ. (အဒိ - ကီသုတတ်ဖှ်လှူပျားဘုဂ်ကိဘုဂ်ဘဲတဖှ်လဲအိင်လဲဆိးဝဲဒဲအမုတ်ကီအမဲ ရကု, နိင်ဂ့, အိးစတြုလယပ်, ခဲနဒဲ, ကီအဲကလဲး) တဖှ်အံမုတ်တခါလှူအဟံးထိပ်ကွဲပျားတဂုပျားဘုဂ်မူဘုဂ်ဒါတဖှ်အ မူအဒါဒီးတတ်ကဲခိင်ကဲနတ်လှူတဂုအပူလှူအကဟ့တတ်ဒိသဒီးတတ်ဘုဂ်တတ်ဘာလှူတတ်ခိဆါလှူအဘုဂ်ဘျီဘုဂ်ဒါလှူတတ် တိတတ်တြါအဂီန့လီ. တတ်ပဲအကျဲကျဲအဒိအတံအံ ဘုဂ်တတ်သ့အိလှူဒဲကဝိကိးဘုဂ်ဒဲအပူ စးထိပ်လှူတတ်ဒူးအိင်ထိပ် တတ်လိတတ်ကျဲတဖှ်ဒီးပျားတဂုတဖှ်လှူတတ်ပဲအကျဲဒီး တတ်ကဲခိင်ကဲနတ်အမူအဒါပူလဲလဲန့လီ. တတ်အကုတ်အဂီအမဲအံ ဘုဂ်ဒိဘုဂ်ထံးဝဲဒိင်ဒိမုတ်မုတ် ဖဲပျားလှူအအိင်ဒီးတတ်သ့တတ်ဘုဂ်, တတ်အကံအစိလှူအဂုတဖှ်, ဒီးပျားလှူအိင်ဒီးတတ်လဲခိဖျိတ ဖှ်, သုးအလိအကျဲ အူထံဂုကီဂုတဖှ်အဆါကတီန့လီ. (UNHCR), ပျားလှူအဆိင်ထွဲကျိစုတတ်မဲစာတဖှ်, ဒီးထံဂု ကီဂုကမုတ်သဘျီ ကရုတဖှ်, ခဲအံထံညီညါကွဲဒဲလှူအဲဒဲတဖှ်တဟ်သ့ဟ်သးဝဲဘုဂ်ယးဒီးတတ်ဂုအံလိတတ် လိဆဲးယးယိင်ဒိဒိ တအိင်ဒီးတတ်ဟံးန့မုတ်လှူ ဘုဂ်ယးဒီးပျားတဂုအတတ်သ့ထိပ်ဆိလိအဘုဂ်ဒိဘုဂ်ထံးအံ ဖဲအဲဒဲလှူ ရဲကျဲဒီးမဲလိပ်ထိပ်ဖးထိပ်တတ်လဲအူကီသဘုဂ်တဘုဂ်အံအတတ်ရဲကျဲတတ်ကျဲအကတီန့ဘုဂ်လီ. ပျားတဂုအပူသ့ကွဲကွဲ သးပျားလှူအအိင်ဒီးတတ်လဲခိဖျိတတ်သ့တတ်ဘုဂ်လှူစံညီပိတုတဖှ်ဟးထိပ်ကွဲလှူဒဲကဝိပူအါဒဲအါဂုဒီးအဲဒဲလှူအတတ် သ့တတ်ဘုဂ်အံ တတ်မဲပျားထိပ်ကွဲအိတတုထိပ်ဘးလှူဘုဂ်. ကဝိဒူးခိင်တဖှ်, လှူအမုတ်ပျားအဆိကတတ်တဂုလှူ တတ်မုတ်မဲက မုတ်ဘုဂ်တတ်ဒီး တတ်တိင်ဖျါထိပ်တတ်ဂုတ်တတ်ကျဲအူအဲဒဲလှူအအိင်လှူအခိင်ထံးအဆိကတတ်ပတီ လှူဒဲကဝိတဖှ်အပူဒီးဒဲ ကဝိကမဲးတံ လှူအမုတ်ပျားသ့တဖှ်လှူအိင်ဒီးတတ်စိတတ်ကမိလှူအထိလှူဒဲကဝိပူတဖှ် မုတ်လဲလဲလှူမဲဘုဂ်တတ်ဆါတံ လှူအတိအတြါ လှူအအိင်ဒီးတတ်ကွဲမဲဘုဂ်ဒီးဟ့ထိပ်ဘုဂ်အတတ်သ့တတ်ဘုဂ်လှူစံညီပိတု ခိဖျိဟ့တတ်မဲလိဒီးတတ်လဲခိ ဖျိ, တတ်အိင်ယာတဖှ်တဆဲးတကွဲဒီးဒီးန့ဘုဂ်စုဂီတတ်ဟ့ဂုန့ဟ့ဖးလှူပျားသ့ကွဲသးပျားတဖှ်အံအအိင်အဂီန့လီ. တတ်လှူပဲအဲဒဲဒီးစဲးဖဲအံတခိတတ်သ့တဖှ်အံမုတ်လိဖျိလိဟံးဒိင်တခါလှူပျားတဂုလှူဒဲကဝိအပူတဖှ်ဘုဂ်ကွဲအါ ခဲဒဲလှူလှူမုတ်မဲအါတန့အံန့လီ.

4.2.8 တာ်လီဖျှင်လီဟိလာဒဲကဝီစံင်ညီင်ပိတုအကျိအကျဲတဖှင်အပူ

လာတာ်ကန်ဟံတာ်ဂုာ်တာ်ကျိအလာအပဲလအဘင်ယးဒီးတာ်ဒီးနံာ်စံင်ညီင်ပိတုလာပူဘင်ကီဘင်ခဲတဖှင်အဂီအံ၊ဘင်သုင် သုင်တာ်အံကကထီင်တာ်မစာဖးဒိင်လာကဒုးနံာ်ရဲထီင်တာ်ဘင်ယးတာ်သုင်တဖှင်လာတာ်တမအီလာဒဲကဝီစံင်ညီင်ပိတု အကျိအကျဲအဖိလာဘင်တဖှင်အဂုာ်န့င်လီ။ မ့ာ်လာဒဲကဝီတဖှင်အံ၊ အိင်ထီင်လံလာအါနံာ်အနံင်(20)လံဒီးညီနံာ်တာ်ဆိက မိင်ဝဲဒင်လာစံင်ညီင်ပိတုအကျိအဂီအိင်လာအိင်ပွဲဝဲဒင်န့င်လီ။ဘင်ဆင်တာ်နီာ်နီာ်တခီ၊ပထံင်ဘင်လာတာ်အိင်ယာလာအ လိင်ဝဲနီာ်နီာ်တဖှင်အိင်ဒီးတာ်လီဖျှင်လီဟိန့င်လီ။တာ်လာတာ်ဟံဖျါထီင်အီဖဲအံန့င်ဒ်အမ့ာ်တာ်တဖှင်လာပနာ်လာအမ့ာ်တာ်တ ခါလာအကဂုာ်ဒိင်ထီင်ဒီး ဘင်ဂုာ်ဘင်ဝီလာစံင်ညီင်ပိတုအကျိအကျဲတဖှင်အပူ ဘင်ဆင်ဒီး တာ်သုင်တဖှင်အံ၊ တအိင်ဝဲလာဒဲ ကဝီအပူဘင်န့င်လီ။

- သဲစးတာ်ဘျုးဒီးတာ်သိင်တာ်သီလာတာ်ကွဲးအီလာပူကီးဂုာ်နံာ်အီသုလာဒဲကဝီကီးဘုင်ဒဲးအပူ၊လာအပင်ယုင် ဒီးတာ်ကတီအခီပညီတဖှင်တအိင်လီတာ်လီဆဲးဘင်။
- တာ်ဟံကီတာ်ဂုာ်တာ်ကျိ၊တာ်မူးတာ်ရါတဖှင်လာအကျိအကျဲဘင်(တာ်မူးတာ်ရါကီးကလုင်ဒဲးအဂီ တာ်လာအကဲ ထီင်အသးတဖှင်တအိင်ဒီးတာ်ဟံလီတမံယီလာတာ်ကဘင်ဟံကီတာ်၊ဟံးန့ာ်တာ်ဂုာ်တာ်ကျိတမံယီလာဒဲကဝီ ကီးဘုင်ဒဲးအဂီဘင်။
- တာ်မလီလာအကြားမအသး ဘင်ယးဒီးတာ်လာတာ်ကန်ဟံစံင်ညီင်ပိတုအဂုာ်အကျိကဂုာ်ထီင်အဂီမ့ာ်ဂုာ်၊ လာ တာ်ကမလိင်ထီင်ဖးထီင်တာ်ဖဲးတာ်မအတကီလာပူဘင်မူဘင်ဒါတဖှင်အဂီမ့ာ်ဂုာ်တာ်မလီတအိင်ဒီးတာ်ပိင် ထွဲထီင်ကုာ်ကွဲးကွဲးတအိင်ဘင်။
- တာ်ထဖျိင်တာ်အုင်ကီလာအကျိအကျဲဘင်ဘင်ဒီး တာ်ယိထံသုင်ညါတာ်အကျိအကျဲလီတာ်လီဆဲး လာအဘင် ဘျိုးဘင်ဒါတအိင်ဘင်။(တာ်နဲင်ကျဲလီတာ်လီဆဲးလာအကွဲးလီဟိအသးမ့တမ့ာ်တာ်မလီလီတာ်လီဆဲးတအိင် ဘင်)
- တာ်နဲင်ကျဲလာဘင်ယးဒီးတာ်အကျိအကျဲလာတာ်ဆုာ်ဆုာ်ကီင်တဲင်စံင်ညီင်ပိတုအကျိအကျဲအံတအိင်ကွဲးလီ အသးရဲရဲဘင်။
- တာ်အာ်လီတူာ်လိာ်ဒီးတာ်နဲင်ကျဲအလံာ်၊လာဘင်တာ်ကွဲးလီအီလာအဘင်ယးဒီးတာ်ဒုးသုင်ညါတာ်ဖဲးတာ်မ၊ တာ်မလဲကီးတာ် အတာ်ရဲလိာ်မုာ်လိာ်လာကီင်တဲင်ဟံကီဒီးဒဲကဝီဘင်ဘာတဖှင်အဘင်စာတာ်ပာဆုာ်ရဲင်ကျဲတာ် မူးတာ်ရါအဂီတအိင်ဘင်။
- တာ်အိင်ယာလာလီတာ်လီဆဲးဘင်ဘျိုးဘင်ဒါလာဒဲကဝီတဖှင်ကသုဝဲလာတာ်ပာဆုာ်ရဲင်ကျဲတာ်မူးတာ်ရါအဂီဒီးလာ တာ်ပာဆုာ်ရဲင်ကျဲစံင်ညီင်ပိတုတာ်လဲတရံးသးအဂီတအိင်ဘင်။
- တာ်ပီးတာ်လီလာဘင်ဘာတဖှင်အဂီတအိင်ဘင်။
- တာ်မဂုာ်ထီင်တာ်သုင်ထီင်ဘျိထီင်၊ကျဲ၊တာ်ဆဲးကျိး၊တာ်လဲတာ်ကုာ်၊တဖှင်တအိင်ဘင်။
- တာ်အလိင်လာတာ်ဒုးယာ်အဂီတဖှင်ဒီးတာ်ဒုးယာ်အတာ်ပီးတာ်လီတဖှင်တအိင်ဘင်။
- ပုမတာ်ဖိအနီင်ဂံာ်အလာအပဲလာအဖိင်ယာ်အမူအဒါလာထီင်ပွဲထီင်တအိင်ဘင်။
- မုာ်ခါနီင်ဂံာ်တာ်ဘင်လိာ်ဖိးဒုလာစံင်ညီင်ပိတုတာ်မလိာ်ထီင်ဖးထီင်အပူတအိင်ဘင်။
- တာ်အကျိအကျဲလာအယုင်အကာလာတာ်ကမလီလာတာ်လာအဒိဘင်တာ်လာအတဂုာ်တဖှင်လာအမ့ာ်ပုမတာ်ဖိအ တာ်ဆိတလဲဒီးပုလာအဖိင်ယာ်မူဒါတဖှင်အတာ်လီဖျှင်လီဟိအဂီတာ်တအိင်နီတမံဘင်။

တာ်အိင်ယာလာဘင်တာ်ဟံဖျါထီင်အီတဖှင် မ့ာ်တာ်တဖှင်လာတာ်ဟုင်လီတုာ်လံသးလာဒဲကဝီစံင်ညီင်ပိတုအပူလာအပူကွဲာ် ခံစီလံဒီးတာ်အံ၊မ့ာ်တာ်လာ အဒုးလီစာ်ပဂံာ်ပဘါဒိင်မးန့င်လီ။ပုကီးဖုဒဲးလာပင်ယုင်ဝဲဒင်လာတာ်မဂုာ်ထီင်တာ်လာစံင်ညီင်ပိ တုလာဒဲကဝီတဖှင်အပူ ကဘင်အိင်ဒီးတာ်ဘင်ယိင်လာ တာ်အကျိအကျဲလာအရဲဒိင်တဖှင်ဒီး တာ်ပူဖျဲးတာ်ဘင်တာ်ဘာတဖှင် အံတအိင်ဒဲးဝဲဘင်အဂုာ်န့င်လီ။

4.3 ကီင်တဲင်စံင်ညီင်ပိတုအကျိအကျဲ

ဒ်(UHCR)ဒီးကီင်တဲင်အပဒိင် အိင်ဒီးတာ်အာ်လီတူာ်လိာ်ဖဲ(2003)နံာ်အပူအသိး၊ ကီင်တဲင်အပဒိင်တဖှင်ယိထံသုင် ညါဒီးလိာ်ဘာလိာ်ကီာ်ဝဲဆုပူဘင်ကီဘင်ခဲတဖှင်လာအမ့ာ်ပုလာအမကမာ်တာ်ဒိင်ဒိင်မုာ်မုာ်တဖှင်အအိင်န့င်လီ။လာန့ာ်အ ဖဲာ်ညါ,(UHCR)ဟံးယာ်ကယာ်တာ်လီတာ်လီဆဲးလာ တာ်ဆုာ်တာ်ကဲထီင်အသးလာဒဲကဝီအပူတဖှင် ဒီးတာ်လာဘင် တာ်မကမာ်ထီဒါအီတဖှင်ဆုကီင်တဲင်ဘင်မူဘင်ဒါတဖှင်အအိင်လာကဒီးန့ာ်ဖိးသဲစးတာ်ဟံးထီင်ဂုာ်ဝီလာတာ်မူးတာ်ရါတခါ ဘင်တခါအဖိခိင်န့င်လီ။

ပမ္မာက္ခာလာမုာ်ဆုာ်မုာ်ဂီုတၢ်မၤသးတၢ်ခိၣ်, ပမ္မာက္ခာလာကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီုပူၤတဖၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုာ်မုာ်လၢအမၤသးလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီုဒီးကွီုတဲာ်ထံဖိကီုဖိတဖၣ်န့ၣ် ထီဘိဘၣ်တၢ်ဆုၢ်ခိၣ်အိၣ်ဆူကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤ လၢတၢ်ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီုန့ၣ်လီၤ. ပမ္မာက္ခာကိးလၢဒဲကဝီုစံာ်ညီၣ်ပီတုၤအပူၤ တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုာ်မုာ်လၢပုၤဘၣ်ကိဘၣ်ကဲတဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်ဆုၢ်ခိၣ်ထီၣ်ဆူကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ-တၢ်မုာ်ဟ့ၣ်တၢ်ကလုာ်လၢဘၣ်ဒုးယၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအဆၢကတီၢ်အယံာ်အထၢ, ပုၤမၤကမၣ်တၢ်အံၤ သ့ၣ်ဂၤဒီးလီၤဘၣ်ယံာ်, ပုၤမၤကမၣ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးပုၤတတၢ်လၢဒဲကဝီုအပူၤ, မ့တမ့ၢ် ဒဲကဝီုတုၢ်ဘၣ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်ဒဲအံၤ ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်လၢအကစၢ်ဒဲတၢ်အိၣ်သးအဖိခိၣ်တန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤပထံၣ်ဘၣ်လၢသ့ၣ်ထံးဒီးမုာ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး (13%)ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီုဘၣ်မုဘၣ်ဒါတဖၣ်အအိၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံတၢ်ဆုၢ်ထီၣ်ကဒါက့ၤတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အံၤဆူကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢ (IRC/LAC)ဒီး (UNHCR)အတၢ်ထၢဖျိတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အကလုာ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤတဖၣ်တခိ, တအိၣ်လၢကညီပိာ်မုာ်ကရၢအတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအပူၤဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယံာ် တၢ်မုးတၢ်ရၢ် (13%)အံၤဘၣ်ထွဲဘၣ်ဘျးလိာ်အသးဒီးစံာ်ညီၣ်ပီတုၤဖဲလဲၣ်တတီၤလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ပစံးတသ့ဘၣ်.

4.3.1 ကွီုမုာ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တသ့

ကွီုတဲာ်အလိၣ်အပပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲတၢ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်လၢတၢ်မၤကမၣ်ကွီုမုာ်ခိဖျိတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤလဲၣ်တကလုာ်လၢပုၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်မုာ်မၤကမၣ်ဒဲဒီးတၢ်ကဘၣ်ဆုၢ်ထီၣ်အိၣ်ဆူကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤအအိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤကမၣ်ဒဲအံၤတကလုာ်ဘၣ်တၢ်ဆုၢ်ထီၣ်အိၣ်ဒ် “ကွီုမုာ်လၢတၢ်မၤကမၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တသ့ဘၣ်” အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (ကွီုဘၣ်လၢလံာ်ဘျးစနီၣ်ဂံၢ်(၁)လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလၢအပဲၤအဂီုန့ၣ်တက့ၢ်. တၢ်ပာ်လီၤအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်ဒဲအံၤတဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်ထဲဒၣ်လၢ ကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤဖိးဒဲဒဲကဝီုစံာ်ညီၣ်ပီတုၤဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဝဲတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်နဲၣ်ကျဲတအိၣ်ဝဲနီတမံၤလၢတၢ်အိၣ်သးမုာ်အိၣ်ထီၣ်လၢကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤမုာ်တအဲၣ်ဒီးမၤတံာ်တၢ်အသးလၢတၢ်ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ကွီုမုာ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တသ့ဘၣ် လၢအမၤအသးလၢဒဲကဝီုအပူၤတဖၣ်အံၤအဂီုန့ၣ်ဘၣ်. ဒီးတၢ်နဲၣ်ကျဲအိၣ်ဒၣ်ထဲတဆံးတက့ၢ်လၢအမုာ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤလၢဒဲကဝီုပူၤဒီး လၢကွီုတဲာ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်ကဘၣ်မၤအိၣ်လဲၣ်အဂီုဒ်အမုာ်တၢ်ဆုၢ်ခိၣ်, တၢ်ပာ်ဖျါ, တၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤ, လံာ်လဲၣ်လၢတၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤအိၣ်, ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်နဲၣ်ကျဲလၢတၢ်ကဘၣ်မၤအိၣ်လဲၣ်အဂီုန့ၣ်တၢ်နဲၣ်ကျဲအိၣ်တဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွီုမုာ်လၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤမုာ်ကွီုမုာ်လၢတၢ်မၤကမၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တသ့ဒီးဘၣ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်အိၣ်အမုာ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးန့ၣ်လီၤ.

- (က)တၢ်မၤသံမၤဝီ
- (ခ)တၢ်မၤကပုၤကညီ
- (ဂ)တၢ်မၤပယုၤလၢအအိၣ်ဒီးနီၣ်ခိတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒီးတၢ်မၤဆူးမၤဆါ
- (ဃ)သ့ၣ်ထံးတၢ်မၤကမၣ်ထီၣ်ဒါဆူဖိသၣ်
- (င)တၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးတန့ၢ်

4.3.2 တၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်န့ၣ်ဒီးတန့ၢ်

ကွီုတဲာ်သဲစးကွဲးပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်မၤတရီတပါခံကလုာ်အံၤအဘၣ်စၢၤ လၢအမုာ်တၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢ တၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တန့ၢ်ဒီးတၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမ္မာက္ခာလာတၢ်နဲၣ်ကျဲလၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးတသ့ဘၣ်တဖၣ်အသိး တၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးတန့ၣ်ဘၣ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်ထဲဒၣ်လၢကွီုတဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုၤန့ၣ်လီၤ. မ့မုာ်တၢ်မၤတရီတပါအမူးလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တဖၣ်တခိတၢ်ကဘၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီုစံာ်ညီၣ်ပီတုၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤတရီတပါလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၣ်တန့ၢ်ဘၣ်အံၤ ဒ်ကွီုတဲာ်သဲစးပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢအဂ့ၢ်အကျိၤဒီး မုာ်တၢ်တခါလၢအပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အကျိၤတခါန့ၣ်လီၤ.

- (က)ပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤတရီတပါအိၣ်လၢတၢ်လီၢ်လၢအမုာ်ကမုာ်တၢ်လီၢ်(မ့တမ့ၢ်)
- (ခ)ပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ်အသးနံၣ်အိၣ်(15)နံၣ်ဆူအဖိလံာ်(မ့တမ့ၢ်)
- (ဂ)ပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤတရီတပါအိၣ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်အါန့ၢ်ဒီးတဂၤ(မ့တမ့ၢ်)

- (ဃ) ပျာတူဘတ်တံအိတ်ဒီးတံဘတ်ဒိဘတ်ထံးခိဖျိအဘတ်တံမတရိတပါအိအယိ(မုတမုာ်)
 - (င) ပျာတူဘတ်တံသံခိဖျိတံမတရိတပါအိအယိ
 - (စ) ပျာတဂကလအမတရိတပါတံဒီးဟံးန့တံခွဲးတံယာ်လအတံစိတံကမိအဖိခိတ် (မုတမုာ်) ဟံးတံစိတံကမိလပျာတူဘတ်တံအဖိခိတ်(မုတမုာ်)
 - (ဆ) တံသုတံစုကဝဲတမံမံလအမဘတ်ဒိဘတ်ထံး မုတမုာ် မပျံမဖုးပျာတူဘတ်တံ ဖဲတံမတရိတပါအိအဆာကတီာ်(မုတမုာ်)
 - (ရ) တံသုတံလအပိာ်ဖးသုသုတ်တဖတ်လတံမပျံမဖုး မုတမုာ် တံမဘတ်ဒိဘတ်ထံးပျာတူဘတ်တံ ဖဲတံမတရိတပါအိအဆာကတီာ်
- တံမတရိတပါအမူးလတံကျဲယူကျဲဖိးအိန့အံလအ ကျိတ်တံသဲစးအပူ ဘတ်တံကွဲးလိပာ်လိအိဒ်အအိတ်ဖျါလလင်အသိးန့လိာ်.

- (က) ပျာတူဘတ်တံဘတ်တံမတရိတပါအိလတံလိာ်ခူသုတ်,ဒီး
- (ခ) ပျာတူဘတ်တံအသးန့အိတ်(15)န့ဆုအဖိခိတ်
- (ဂ) ပျာတူဘတ်တံဘတ်တံမတရိတပါအိလပျာမကမတ်တံထဲတကမိ,ဒီး
- (ဃ) ပျာတူဘတ်တံဘတ်တံမဆူးမဆါမသံအိဖဲတံမတရိတပါအိကတီာ်ဘတ်,ဒီး
- (င) ပျာတူဘတ်တံဘတ်တံမတရိတပါအိလပျာလအအိတ်ဒီးမူဒါတံစိတံကမိဘတ်,ဒီး
- (စ) တံတမပျံမဖုးအိနီတမံဖဲတံမတရိတပါအဆာကတီာ်ဘတ်.
- (ဆ) တံတသုတံလအပိာ်ဖးသုသုတ်တဖတ်လတံမတရိတပါအဆာကတီာ်ဘတ်.

လအကျိတ်တံသဲစးအပူ,ကျိတ်မုတ်လဘတ်တံဟပ်ပနိတ်အိလအမုတ်တံလ “ တံကျဲယူကျဲဖိးအိန့ ” သုတ်တဖတ်န့တံဟုတ်ဝဲအခွဲးလပျာတူဘတ်တံဒီးပျာမကမတ်တံခံကအံဟုတ်တံအာ်လိအိလိာ်သးတခါခါသုလတံတံပိတ်တဲသကိးတံအဆာကတီာ်သုဒီးကဘတ်တံတံခိတ်ရိတ်မဲဆုအိလပျာကိာ်န့လိာ်.

တံဆာတံလတံမကမတ်တံအဂီတံအကျိအကျဲအံတံမအိသုဒ်ထဲလတံအိတ်သးလပျာတူဘတ်တံမုာ်အာ်လိတူလိာ်ဝဲလကမဲမးန့လိာ်. ဘတ်ဆတ်လ ကျိတ်မုတ်လဘတ်တံဟပ်ပနိတ်အိ ဒ်အမုတ်ကျိတ်မုတ်လတံကျဲယူကျဲဖိးအိတသုဘတ်တဖတ်တံဟုတ်အခွဲးလတံကျဲယူကျဲဖိးအံဘတ်. လဟိတ်ခိတ်ဒိဘုတ်လထံကိာ်အိဘုတ်အပူ, တံကျဲယူကျဲဖိးအံကထိတ်ဝဲတသုဘတ်ဒီး ကိတ်ဒိမးလတံကဟုတ်တံဆာတံလတံကျဲယူကျဲဖိးကျိတ်မုတ်တံဆာတံအံတဖတ်အဂီန့လိာ်. မုမုတ်တံခါလညီန့အကထိတ်အသးသုလတံမူးတံရံလအမုတ်တံဆံးဆံးဖိတဖတ်လထံဖိကိာ်ဖိတဖတ်အဖိခိတ်ဘတ်ဆတ်တံဆာတံအံတံတမအိစုာ်ကိးဘတ်န့လိာ်. လကိာ်အုရုတ်တနီအပူဒ်အမုတ်ကျိတ်တံကိာ်သဲစးတံဘျာဟုတ်ဒီးဒ်တံခွဲးတံယာ်လတံဟုတ်တံဆာတံလတံကျဲယူကျဲဖိးလတံမတရိတပါအဖိခိတ်န့လိာ်.

4.3.3 တံတြိမတံတံတဖတ်လတံဒီးန့ကျိတ်တံစံညီပိတုအဂီတဖတ်

တံမသကိးတံဒီးတံရုလိာ်မုတ်လိာ်လဲဒဲကဝိစံညီပိတုဒီးကျိတ်တံစံညီပိတုမုတ်လအတံတံဖးဒိတ်တခါန့လိာ်. ပျာတဝါအတံစံညီပိတုအကျိအကျဲအံ မုမုတ်တံအိတ်ယာ်တခါလအတံလတံပျာဘတ်ဒီး တဘတ်ဘျီးဘတ်ဒါဘတ်ဆတ်, မုမုတ်တံတခါလ ပျညီန့ဒီးအိအဖိခိတ် ပျာတဝါတဖတ်ယုထာဝဲလကသုဝဲတံအကျိအကျဲအဝဲအံအဒိတ်ကတံန့လိာ်. တံအဂုအဂုလအမုတ် တံလင်ဘုတ်လင်စုဒီး တံတြိမတံတံလအဂတဖတ် အိတ်ဝဲလအဒုးလိစာ်ကျိတ်ပျာ လအအိတ်လဲဒဲကဝိပူတဖတ်အသးသဟိတ်လကလဲဆုကျိတ်တံစံညီပိတုအကျိအကျဲအဂီန့လိာ်. တံလအဒုးလိစာ်ပျာသးသဟိတ်တဖတ်ဒ်အမုတ်-

- တံလင်ဘုတ်လင်စုလိာ်လိဆိဆိလ တံလအပတ်ယုတ်လတံလဲတံကွဲအပူအဆာကတီာ် ဖဲတံကလဲဆုကျိတ်တံကျိတ်ဘျိတ်ကတီာ်အဂီ တံသုတ်တဖတ်န့ ပတ်ယုတ်ဒီးတံလဲတံကွဲ. တံအိတ်တံဆိး, ဒီးတံအိတ်တံအိတ်တဖတ်န့လိာ်.
- ပျာဘတ်ကိဘတ်ဝဲတဖတ်အိတ်ဒီးတံခွဲးတံယာ်လပျာပျာလကသုးအသးဆုအံဆုန့ဘတ်ဒီးအလိာ်အိတ်လကဘတ်ဒီးန့တံလဲတံကွဲအလံာ်ပျာလအကဟးထိတ်လဲဒဲကဝိချာအဂီန့လိာ်.
- ပျာဘတ်ကိဘတ်ဝဲတဖတ်လိတ်ဘတ်ဝဲဖိးသဲစး ပျာလအကကထိတ်ခတ်စးလအဂီ လကျိတ်ဘျိတ်အပူဒီး ပျာဒဲကဝိဖိတ်ဖတ်အံ တမုာ်ပျာသုတ်တဖတ်လ အညီန့ဒီးကျိတ်တံစံညီပိတုအကျိအကျဲဒီး ဖိးသဲစးတံခွဲးတံယာ်တဖတ်န့ဘတ်.
- ပျာဘတ်ကိဘတ်ဝဲတဖတ်ညီန့တကတံကျိတ်တံကျိတ်ဘတ်အယိတံကိတံခဲအိတ်ဝဲဒ်လတံကလဲခိဖျိကျိတ်ဒီးတံဆဲးတံလတဖတ်အံအဖိခိတ်န့လိာ်.

ဆာကတီခဲအံ့တံ့စိတံ့ကမီဒီးတံ့နံ့စိနံ့ကမီအနုဆာတံ့တံ့မတကီလံ့ပုအဆိကတံ့ခံဖုလံ့တံ့ပာ်ဖျါထီတံ့အံ့တဖာ်အံ့
တံ့တကွဲးလီအသးရဲရဲဘာ်. ကရံတနီတမပုအမုအဒါလီတံ့လီဆဲးဂုဂုဘာ်အမဲညါ မတလံကွဲတံ့လံ အဘာ်မာဲ
တဖာ်ဒိနံ့ဒီးတံ့လံတံ့ပနီနံ့အံ့ဒီးန့တကွဲးလီ. ဒီးတံ့အံ့တအိဉ်ဖျါရဲရဲစုာ်ကီးလံကရံအဂုအဂုတဖာ်အတံ့စိတံ့
ကမီတအတံ့နံ့ပဘာ်အိဉ်တုထဲလဲဉ်ထဲလဲဉ်အဂုန့လီ. မုဒါတံ့ဖဲတံ့မတဖာ်ဒိက ထြါလိာ်သးအါမးဒီးခိဉ်ချာလိာ်အ
သးန့လီ. စံဉ်ညီဉ်ပိတုလံ တကရံတကရံအပူ တအိဉ်ဒီးတံ့ပာ်လီလံအရဲဘာ်န့လီ. တံ့အံ့ ကဲထီဉ်တံ့သးဒုဒိလံ
တံ့ပဆုရဲဉ်ကျဲစံဉ်ညီဉ်ပိတုအပူဒီး တံ့စံဉ်ညီဉ်ပိတုအစာလံအဟဲထီဉ်တဖာ် ကဲထီဉ်တံ့လံအတကြးကံဉ်ဘာ်လံပု
တုာ်ဘာ်တံ့တဖာ်အဂီန့လီ.

4.5. တံ့ဂုာ်တံ့ကျဲဘာ်ပးတံ့ဒုးယာ်လံဒဲကဝီအပူ

ထံဂုကီဂါသဲစးဂံခိဉ်ထံးတံ့သိဉ်တံ့သိတံ့ဘျုးဟဲကဲထီဉ်အသးလံတံ့ဂုာ်တံ့ကျဲတဖာ်ဒိအမုာ်ဟီဉ်ခိဉ်ဒိဘုဉ်ပုဟီဉ်ခိဉ်ဖိ
ခဲးယာ်အတံ့ဘီးဘာ်ရုလီ(UDHR),ဟ့ဉ်ထီဉ်ဝဲဒုလံပုကီးဂဲဒဲးအိဉ်ဒီးတံ့ခဲးယာ်လံ တံ့တဘာ်ဖီဉ်တံ့ဒုးယာ်အံ့
လံအတအိဉ်ဒီးတံ့ဂုာ်တံ့ကျဲအပူဘာ် မ့တမုာ် တံ့တဘာ်ဒုးယာ်အံ့လံတံ့ဒုးယာ်အပူ လံတံ့ဟ့ဉ်တံ့စံဉ်ညီဉ်လံအတ
ဖဲးသဲစးန့ဘာ်. လံထံကီတဘုဉ်ဒီးတဘုဉ်စုာ်စုာ် ထဲဒုပုလံတံ့ဟ့ဉ်စိဟ့ဉ်ကမီလီဆဲအံ့တဖာ်ဒိ ဖိဉ်ကံယာ်တံ့နံ့န့
လီ. ညီနံ့ပုသ့ဉ်တဖာ်အံ့ မုာ်ခါစးတဖာ်အမတံ့လံထံလီကီပုစံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျဲအကျဲတဖာ်ဒီး ပုလံအမတံ့လံဖဲး
သဲစးအကျဲအကျဲတဖာ်ဒီးလံတံ့အိဉ်သးလံတံ့ကဖိဉ်ဒုးယာ်တံ့အဂီန့လီ. တံ့အဝဲအံ့ကဲထီဉ်တံ့ကီတံ့ခဲလီဆဲတဖာ်
လံဘာ်ကီဘာ်ခဲဒဲကဝီပုတပုလံလံဒီးပုလံအအိဉ်လံကီကီတံ့တဖာ်အဂီန့လီ. အါဒုတံ့တကွဲးဘာ်ကီဘာ်ခဲဒဲ
ကဝီတဖာ်အိဉ်ယံလိာ်အသးဒီးကီတံ့ပာ်ကီဒီး ကီတံ့ပာ်ကီဝဲလီတဖာ် ဒီးယံလံတံ့ထံန့ပုမကမဉ်တံ့တဖာ်
အဂီန့လီ. ဖျါလီကံလံမုမုာ်တံ့လံအကဲထီဉ်အသးဒီးပုဒဲကဝီဖိတဖာ်ဘာ်ပးဒီးပုလံဘာ်တံ့ဆိကမိဉ်အံ့လံအမက
မဉ်ကီမုာ်,လံအမကမဉ်ဝဲလံဒဲကဝီအပူတဖာ်န့ ဘာ်တံ့ဖိဉ်ဒီးတံ့ဒုးယာ်အံ့လံကီတံ့ဘာ်မုဘာ်ဒါလံ တံ့ပနီ
အံ့တဖာ်န့လီ. ဘာ်ဆဉ် ထဲဒုတံ့မုးတံ့ရဲလံကီတံ့တုာ်လိာ်ဝဲလံ ကီတံ့စံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျဲအကျဲအပူတဖာ်ဒီးန့
လီ. လံတံ့မုးတံ့ရဲဒိဉ်ခိဉ်မုာ်မုာ်တဖာ်ခဲလံအဂီ ဒဲကဝီစံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျဲအကျဲအံ့ ဘာ်ကွဲဆာ်မဲဝဲဒီးတံ့ကီတံ့ခဲတ
ဖာ်န့လီ.

တံ့န့ကျဲလံအခိဉ်ချာထီဒါလိာ်အသးအိဉ်ဝဲအါမးဘာ်ပးတံ့သုတံ့ဒုးယာ်လံဒဲကဝီပတီလံဘာ်တံ့ဟ့ဉ်လီအံ့ဆုပုလံ
အမလိဉ်ထီဉ်ဖးထီဉ်တံ့လံလံစံဉ်ညီဉ်ပိတုတဖာ်ဒိဖျါပုနီတဂုဒီးတံ့ကရံကရံလံအအိဉ်ဒီးတံ့စိတံ့ကမီတဖာ်န့လီ.
လံတံ့ဘာ်တံ့ဘာ်အဂီတံ့မုးတံ့ရဲလံအမုာ်တံ့စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖာ် အါတကွဲးဘာ်တံ့ပးထီဉ်ဖိဉ်ထီဉ်အံ့လံဒဲကဝီစံဉ်
ညီဉ်ပိတုဒီး စံဉ်ညီဉ်ပိတုပုလံ မလံထီဉ်ပုထီဉ်တံ့တဖာ် ထံဉ်ဝဲလံတံ့အံ့ကဲထီဉ်တံ့မတစာတခါလံ ဖဲအဝဲသ့ဉ်မုာ်ဒုးယာ်ပု
တနီနီလံအဘာ်တံ့ဆိကမိဉ်အံ့လံအမကမဉ်တံ့မ့တမုာ်တံ့ထံဉ်န့ကွဲအံ့လံအကဘာ်အိဉ်ဒီးတံ့ပးန့မုဒါလံတံ့လံ
အမာဲတမံးအဖိခိဉ်,ပုလံအမကမဉ်ကီမုာ်လံဒဲကဝီပုတဖာ်န့လီ.ဘာ်ဆဉ်(MDRG)အံ့ တဟ့ဉ်ဂံဟ့ဉ်ဘါတံ့ဒုး
ယာ်တံ့လံဒဲကဝီပုဘာ်န့လီ.တံ့န့ကျဲလံတံ့ကျဲယုကျဲဖဲးတံ့လံဘာ်တံ့မကမဉ်အံ့တဖာ်အဂီ” တဘုဉ်အံ့ဘာ်တံ့
မဂုထီဉ်ကုအံ့လံ (IRC)ဒီးကညီဘာ်ကီဘာ်ခဲကမံးတံ့လံ တံ့ကသုအံ့လံဒဲကဝီပု ပာ်လီဝဲရဲရဲဖဲလံ တံ့ဒုးယာ် တမုာ်
တံ့ယုထံတခါ ဒိအမုာ်တံ့စံဉ်ညီဉ်လံခဲကတံ့တခါလံဒဲကဝီအပူန့ဘာ်. လံကျဲအဂုတဘီ တံ့ဂုာ်တံ့ကျဲလံအအိဉ်ထီဉ်
တဖာ် လံအမုာ်တံ့ဒုးယာ်အတံ့န့ကျဲအံ့ ဖျါလံအမုာ် တံ့လံတံ့ကဘာ်လဲကပာ်ကွဲအံ့ဒီးထံလီကီပုဘာ်မုဘာ်ဒါလံ
အဘာ်မုဘာ်ဒါလံဒဲကဝီတဘုဉ်ဘာ်တဘုဉ်စုာ်စုာ်အပူတဖာ် တုာ်လိာ်ဝဲလံ တံ့ဂုာ်တနီနီအဖိခိဉ် တံ့ဒုးယာ်လံဒဲကဝီပု
အံ့အလီအိဉ်ဝဲ,လီဆဲဒုတံ့လံပုမကမဉ်တံ့လံအသုတံ့စုဆုဉ်ခိဉ်တကး,လီဘာ်ယံတဖာ်မ့တမုာ်ပုလံသုတံ့ကတံ့
ဆုဉ်ဆုဉ်ကီကီ ထီဒါမပုမုးတံ့ဆုပုအဂုအဂုတဖာ် မ့တမုာ် လံတံ့ကပလီဆိသးလံ ပုလံဘာ်တံ့ထံဉ်န့အံ့လံ အ
မကမဉ်ကီမုာ်ခိဉ်ခိဉ်မုာ်မုာ်သုတပုပုဖျဲးအသးတဂုအဂီန့လီ.

အါတကွဲးလံဒဲကဝီတဖာ်အပူ,တံ့ကရံကရံတအိဉ်နီတဖုလံကဟ့ဉ်ကျိဉ်စုတံ့ဆိဉ်ထဲမတစာဒီးတံ့အိဉ်ယံလံအလိဉ်ဝဲ
တဖာ်လံတံ့ဒုးယာ်အဂီဘာ်.ပုဘာ်ကီဘာ်ခဲဘာ်ဘာ်တဖာ်တံ့တဟ့ဉ်အံ့တံ့ဘာ်တံ့ဘာ်ပီးတံ့လီနီတမံးဘာ်.စုအိဉ်
လိးတဖာ်လံဘာ်တံ့ဟ့ဉ်အံ့လံပုလံအမကမဉ်တံ့တဖာ်အံ့မုာ်တံ့လံအဟဲန့လီတခါဒီးတံ့အံ့မုာ်ဒုတံ့တဆဲးတကွဲ
လံအမတစာတံ့ဖိဉ်တံ့ယာ်တစဲးတမ့းလံဒဲကဝီတဖာ်အပူန့လီ. တံ့ဒုးယာ်တံ့အိဉ်သးလံဒဲကဝီပုတဖာ် လီဆဲလိာ်အ
သးလံဒဲကဝီတဘုဉ်ဒီးတဘုဉ်စုာ်စုာ်န့လီ. ဘာ်ဆဉ်ပမုာ်ကွဲလံတံ့အိဉ်သးဝးဝး ဒိမုာ်ဆုဉ်မုာ်ဂီအသိးန့ တံ့အံ့ တံ့အါဉ်
လီတုာ်လိာ်ဝဲလံ တံ့အံ့တမုာ်တံ့လံအကြးဝဲဘာ်ဝဲလံတံ့ကပာ်ပုကညီလံအယံအထံလံတံ့ဒုးယာ်အပူန့ဘာ်.တံ့ဒုး
ယာ်လံဒဲကဝီပုဘာ်အပူဘာ်တံ့ဘီအံ့လံဝဲဒီးသ့တဖာ်ဒီးလံကညီဘာ်ကီဘာ်ခဲဒဲကဝီထဲတဘုဉ်ဒိလံအမုာ်မဲလံ

ဒဲကဝီတခီ တာ်ဒုးယာ်အံၤ ဘၣ်တာ်မၤအီၤလၢသ့ၣ်ဒီးဘံလးမွၢ် ဒီးဘၣ်တာ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤလၢ (IRC)န့ၣ်လီၤ. (မ့ၢ်ကရၢၣ်န့ၣ် ဘၣ်ကီဘၣ်ဒဲဒဲကဝီခံဘၣ်န့ၣ်အတာ်ဒုးယာ်တခီ မ့ၢ်တာ်တကလုာ်ယီၤဒဲဒဲလးအသိးန့ၣ်လီၤ.) တာ်အံၤ တာ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်အီၤ ဘၣ်. ဘၣ်မၤန့ၣ်အယီၤလၢတာ်အိၣ်ယၢၤလၢတာ်ဒုးယာ်အဂီၢ်တဖၣ် တဘၣ်တာ်မၤစၢၤအီၤလၢထံဂ့ၢ်ဂၤကမ့ၢ်သဘျာ်ကရၢတဖၣ်တ ဖံၤယီၤလၢဒဲကဝီကိးဘၣ်ဒဲဒဲအပူၤဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.တာ်ယုၤထီၣ်တပယုၤယီၤလၢအဘၣ်တာ်ယုၤထီၣ်အီၤလၢဒဲကဝီကမံးတံာ်တဖၣ် လၢတာ်ကဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတာ်ဒုးယာ်တာ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်ဒီး တာ်ကသ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တာ်ဒုးယာ်တာ်သ့ၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ဘျီ ဘၣ်ဒါလၢအတုၤထီၣ်,ထီၣ်ဘးဒဲထံဂ့ၢ်ဂၤအပတီၢ်အသိးဘၣ်ဆၣ်,တာ်ယုၤထီၣ်အံၤတာ်တတုၤလိာ်အီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတာ်ပဲာ်ထံနီၤဖးက့ၢ်တကီၢ်ခါစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတာ်မၤအတကီၢ်လၢကညီဘၣ်ကီဘၣ်ဒဲဒဲကဝီတဖၣ်အပူၤအဂီၢ်,ဖျၢၣ်စိမိပုၤလၢအ လီၤယုၤထီၣ်သ့ၣ်ညါတာ်တကလၢအမ့ၢ်(ခးစထာ်မဲးဒဲဒဲနံၣ်) (Kirsten Mc Connaichie) ကွဲးတာ်ဘၣ်ပးဒီးတာ်ဒုးယာ်အ ဂ့ၢ်အကျိၤလၢအတာ်လီၤယုၤထီၣ်သ့ၣ်ညါတာ်အပူၤဒီး အတာ်ပာ်ဖျါလၢအဘၣ်ပးဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအတာ်ပၤဆျာ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢဘၣ်ကီ ဘၣ်ဒဲဒဲကဝီသၢဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

“လၢတာ်ကမၤသီထီၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တာ်ဆၢတဲာ်လၢတာ်မၤကမၣ်တာ်အကျိၤအကျဲအဂီၢ်ဒဲဒဲသိးကမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတခါလၢအမၤဂ့ၢ်ထီၣ် တာ်အဂီၢ်(ဒဲ “တာ်ကျဲၤယုၤကျဲၤဖိးတာ်သဘၣ်ဘၣ်တာ်နဲၣ်ကျဲ”) ကျဲးစးမၤဝဲအသိး, ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် ကဲထီၣ်တာ်မၤစၢၤဖးဒိၣ်တခါလၢ အဟ့ၣ်တာ်လၢအမၤပူၤဖျဲးတာ်,လၢအလီၤအိၣ်ဝဲအါမး,ဒီးဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတာ်မၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တာ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ် တာ်ဟ့ၣ်တာ်ဆၢတဲာ်လၢတာ်မၤကမၣ်တာ်တဖၣ်အဂီၢ်အံၤ ဒီဖျိတာ်ထုးကွံာ်တာ်လၢအမ့ၢ် တာ်ဖိၣ်ပံးလၢတာ်ကမၤဂ့ၢ်မၤဘၣ်ထီၣ်တာ်တ ဖၣ်လၢ အကဲထီၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်အယီၤ တမ့ၢ်တာ်လၢအကဲထီၣ်တာ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဘၣ်. တာ်ဆျာ်န့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တာ်သ့ၣ်အီၤလၢဒဲကဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် ဒီးခဲအံၤလၢအဝဲသ့ၣ်အမဲာ်ညါတာ်လၢအလီၤအိၣ်ဝဲတဖၣ်အိၣ်ဝဲအါမးလၢ အဘျးထီၣ်လၢ တာ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအက့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဒဲအမ့ၢ် တာ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ် ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ် ဟ့ၣ်တာ်ဘၣ်သး,တာ်ပာ်ယုၤမၤသကိးတာ်ဒီးတာ်ကျဲၤယုၤကျဲၤဖိးတာ်လၢတာ်တခါခါအဖိခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.)ဘၣ်ဆၣ်တာ်အံၤဒီးသ န့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢတာ်ဖိၣ်ပံးလၢအမ့ၢ်တာ်ဒုးယာ်တာ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတာ်သမံသမိးလၢယမၤအီၤလၢ(2012)န့ၣ်အပူၤ ဒဲကဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢတာ်အံၤကီၢ်ဒိၣ်မးလၢတာ်ကနီၢ်ပာ်ဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲကမၤအသးတုၤလီၤတီၤလီၤ လၢအမ့ၢ်တပာ်ယုၤဒီးတာ်ဒုးယာ်အံၤလၢကျဲၤလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.”

တာ်ဒုးယာ် မ့ၢ်တာ်တခါလၢကွီးမဲာ်ယဲးဒီး တာ်အါမံၤအါကလုာ်ခံၣ်န့ၣ်လိာ်သး တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢအဒိဘၣ်တာ်ဘၣ်တာ်ဘၢလၢပုၤ တုၤဘၣ်တာ်အဂီၢ်,ပုၤလၢဘၣ်တာ်ဆိကမိၣ်အီၤလၢအမၤကမၣ်တာ်အဂီၢ်,ပုၤလၢအမၤကမၣ်တာ်နီၢ်နီၢ်အဂီၢ်ဒီးပုၤတဝါဒိတပုၤညါ အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ ဒဲကဝီတဖၣ်အံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤဆီလီၤအသးလၢအနံၣ်(20)ဘျီၣ်လံဘၣ်ဆၣ် တာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တ ဘၣ်တာ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်အီၤမုာ်မုာ်နီၢ်နီၢ်လီၤတာ်လီၤဆဲးဒီးဘၣ်.

5. တာ်ယုထံ်ညါအကျိအကျဲ

ကညီပိ်မု်ကရုအတာ်မု်လ်ကွါစိလါတာ်မဲဲတာ်ယုထံ်ညါတခါအံ့အဖီခိ် မု်ဒ်သိးတာ်ကထာ်ဖျိ်တာ်အု်ကီု ဒ်သိး ကဟ်ဖျါထီ်စံ်ညါပိ်တုအစာဘဉ်ယးသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးအန့ဆာ်ဒီးအတာ်လဲတရံးအတက့ါအဂီုန့် လီု.ပအဲ်ဒီးကွါသမံထံတာ်ဂု်တာ်ကျိအမု်အတိတဖဉ်ဒ်သိးကမၤစၢပုလၢပကထံ်န့်တာ်အိ်သးနီုနီုအဂီုန့်လီု.လါ တာ်န့်အယိ ပမၤတာ်လီုယုထံ်ညါဘဉ်ယးသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးအတာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်လၢ တာ်ဘျါရဲအိ လၢဒဲကဝါဒီးကွါတဲာ်စံ်ညါပိ်တုသန့လၢကျဲလဲာ်အဂု်န့်လီု.ပအဲ်ဒီးဟ့်နီုလီုတာ်ဂု်တာ်ကျိတဖဉ်လၢတာ်ကတၢ်ပိ် တဲသကိး ဘဉ်ယးပုဘဉ်ကိဘဉ်ခဲအတာ်ဒီးန့်ဘဉ်တာ်တိတာ်တြါအကျိအကျဲ လီုဆိဒ်တာ် မု်လၢတာ်အံ့ဟဲဒ်ဘဉ်ပိ်မု် တ ဖဉ်အယိန့်လီု.

ဒ်သိးပမၤတာ်ယုထံ်ညါဘဉ်ယးတာ်တိတာ်တြါအစၢလၢသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးတာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်လၢအ ကဲထီ်အသးလၢကညီဘဉ်ကိဘဉ်ခဲဒဲ ကဝါတဖဉ်အပူကန့်အဂီု.လီုခါသးကညီပိ်မု်ကရုဒ်အိ်ထီ်တာ်ယိထံတာ်မၤ နီုမၤမၤဘဉ်ယးသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးတာ်မု်တာ်ရါလၢအဘဉ်တာ်မၤနီုမၤမၤအိလၢကညီပုဘဉ်ကိဘဉ်ခဲဒဲ ကဝါန့်ဘဉ်လၢအပူန့်လီု.ကရုအံ့လဲဲဘဲဆုကညီပုဘဉ်ကိဘဉ်ခဲဒဲ ကဝါန့်ဘဉ်အပူစးထီ်လၢလါအိကးစံတုလၢလါစး ပထုဘဉ် ၂၀၁၃န့်အခါန့်လီု.ပယုထာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်လၢကညီပိ်မု်ကရုဒဲကဝါအတာ်မၤနီုမၤမၤတဖဉ်အပူစးထီ် လၢ(2011)န့်,တု(2012)န့်ဒီးတုလၢ(2013)န့်အကတၢ်(သၢန့်)န့်လီု.လၢတာ်ယုထံ်ညါန့်တဘျီအံ့တာ်မု်တာ်ရါခဲ လၢလၢအပုယုမု်(289)မု်န့်လီု.

တာ်ယုထံ်ညါဘဉ်ယးမၤလိတခါအံ့တပုယုသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးတာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်ခဲလၢလၢအကဲထီ် အသးလၢဒဲ ကဝါတဖဉ်အပူလၢဆၢကတိခဲအံ့န့်ဘဉ်.ဒီးတာ်အံ့တပုယုစု်ကိးဒီးကယဲာ်မု်တာ်မု်တာ်ရါတဖဉ် လၢတာ်ဟ် ဖျါထီ်အိဆုဒဲ ကဝါန့်ဘဉ်အစံ်ညါပိ်တုသန့လၢသၢန့်အတိပုလဲလၢန့်ဘဉ်.တာ်အံ့တပုယုစု်ကိးဒီးတာ်မု်တာ်ရါ တဖဉ်ခဲလၢလၢအဘဉ်တာ်ပၤဆုရဲကျဲမုတမု်ဆိ်ထွဲမၤစၢတုအိလၢကညီပိ်မု်ကရုလၢအကတိဖဲန့်အခါန့်ဘဉ်.ပတာ် ယုထာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်ဒ်ပတာ်ပညိ်အဖီခိ်မု်လၢပဟ်ပနီုပဟ်တာ်သိ်တာ်သိ်ဘျါသၢထံ်လၢကဘဉ်ပုယုပယုထာ် တာ်မု်တာ်ရါလၢကဖၢန့်အိလၢပတာ်ယိထံညါလၢတာ်ယုထံ်ညါတဘျီအံ့အဂီုဒ်အမု်-

- တာ်အံ့မု်ဝဲသ့်ထံးဒီးမု်ခါတာ်စုဆု်ခိ်တကးတာ်မု်တာ်ရါဒီး
- ကညီပိ်မု်ကရုပုယုမၤသကိးတာ်လၢတာ်ပၤဆုရဲကျဲတာ်မု်တာ်ရါအပူမုတမု်ဟ့်တာ်ဆိ်ထွဲမၤစၢခိ် သ့်တဖဉ်ဒီး
- ကညီပိ်မု်ကရုအိ်ဒီးတာ်မၤနီုမၤမၤလၢတာ်ဒီးသန့ထီ်သးသ့မုတမု်တာ်မၤနီုမၤမၤလၢလၢပုပုန့်လီု.

ကညီပိ်မု်ကရုအိ်ဒီးတာ်န့်လီုသးလၢ ပမၤန့်တာ်မု်တာ်ရါတဖဉ်ဘဉ်လၢလၢပုပုလၢ ပတာ်ယုထံ်ညါလၢတာ်ယု ထံ်ညါန့်တဘျီအံ့အဂီု,ဒီးပတာ်မၤနီုမၤမၤတဖဉ် မု်တာ်လၢတာ်ဒီးသန့ထီ်သးလၢအဖီခိ်လၢလၢပုပုသ့ဝဲန့်လီု. လၢတာ် သ့်တဖဉ်အံ့အဖီခိ်တာ်ထုးထီ်တာ်ဂု်ကိခိ်သ့်တဖဉ်ဒီးဟ့်ထီ်တာ်ဟ့်ကု်ဟ့်ဖးလၢတာ်သုအိသ့လၢကဒုးန့်ပဟ်ဖျါ ထီ်တာ်ကဲထီ်လိ်ထီ်ဒီး တာ်တကဲထီ်လိ်ထီ်တဖဉ်တနီုလၢ စံ်ညါပိ်တုသန့လၢပုဘဉ်ကိဘဉ်ခဲပိ်မု်ဒီးဖိသ့်ပိ် မု်တဖဉ်ဒီးန့်ဘဉ်ဝဲသ့လၢဒဲ ကဝါတဖဉ်အပူန့်လီု.

5.1. တာ်ဂု်တာ်ကျိအကလုာ်တဖဉ်လၢတာ်ထာ်ဖျိ်တာ်တဖဉ် တာ်မု်တာ်ရါတခါဒဲစု်စု်အဖီခိ်ပထာ်ဖျိ်တာ်ဂု်တာ်ကျိတဖဉ်ဒ်လၢအံ့သိး-

တမ်းတမ်းရ်အနီဂ်ဂံ
ကညီပိတ်မုဂ်ကရုတမ်းတမ်းရ်တမ်းမနီဂ် / တမ်းမုးအကလုဂ်
တမ်းကဲထီဂ်သးမုဂ်နံ
တမ်းတမ်းရ်အံးသုဝဲစံဂ်ညီဂ်ပိတုအကလုဂ်ဖဲလဲဂ်တကလုဂ်အဂုဂ်- <ul style="list-style-type: none"> • ဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတု • ကျီဂ်တဲဂ်စံဂ်ညီဂ်ပိတုခီဖျီ(IRC/LAC)မုတမုဂ်(UNHCR) • နီတမံ
တမ်းတမ်းရ်အံးတမ်းမုဂ်သုဝဲဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုတခီန့ဂ်(မုဂ်တလဲခီဖျီဝဲကျီဂ်တဲဂ်စံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုဘဂ်န့ဂ်)မုဂ်အလဲခီဖျီဝဲဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုလုအပတီဂ်ဖဲလဲဂ်တပတီဂ်လဲဂ် <ul style="list-style-type: none"> • ကဝီဖုပတီဂ် • ကဝီဖု,ကဝီဖုခီဖဲဖဲကဝီပတီဂ်(သုအပတီဂ်ခဲလဲဂ်)
မုဂ်ပုတုဂ်ဘဂ်တမ်းအိဂ်လုကညီပိတ်မုဂ်ကရုအဟံဂ်အိဂ်ကမုတမုဂ်အနီဂ်ကစာ်ဖဲဝဲအဟံဂ်ဖဲတမ်းဘျီရဲန့ဂ်အိတမ်းတမ်းရ်အခါန့ဂ်လဲဂ်?
စံဂ်ညီဂ်ပိတုအစု-မုဂ်တမ်းဆဲတဲဂ်မုတမုဂ်တမ်းစံဂ်ညီဂ်တဲဂ်အိဂ်ထီဂ်တခါခါလုတမ်းတမ်းရ်အံးအဂီဂ်စုဂ်ကီးခါ.(အိဂ်,တအိဂ်)
မုဂ်အိဂ်တခီ,မုဂ်တမ်းမနုလဲဂ်?
ပုမုကမုဂ်တမ်း/ပုလုအဘဂ်တမ်းစွဲတရါအိတက-တမ်းမနုကဲထီဂ်အသးခီးပုမုကမုဂ်တမ်း/ပုလုအဘဂ်တမ်းစွဲတရါအိတကန့ဂ်လဲဂ်?

တမ်းမနီဂ်ပတ်ဖျီဝဲလုကျီဂ်တဲဂ်သဲစးတမ်းဘျီဖုအိဂ်ထီဂ်တမ်းနီဖးတမ်းအနုဂ်အဆဲလု “တမ်းမတရီတပါအမုးလုတမ်းကျဲယုကျဲဖိးတသ့ ” ခီး “တမ်းမတရီတပါအမုးလုတမ်းကျဲယုကျဲဖိးသ့ ” အဘဂ်စုန့ဂ်လီ. တမ်းမတရီတပါခဲကလုဂ်လဲဂ်အံးဘဂ်တမ်းပတ်ဖျီအိဖျီဖျီဖျီလုဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုတမ်းပတ်ဖျီပုဖဲအဆဲခိဂ်(၄.၃.၂)အပုန့ဂ်လီ. လုတမ်းယုထံဂ်န့ဂ်တဘျီအံးအပုပတအိဂ်ခီးတမ်းမနီဂ်မုယါဘဂ်ယးတမ်းမတရီတပါအမုးလုတမ်းကျဲယုကျဲဖိးသ့မုတမုဂ်တသ့တဖဂ်န့ဂ်တအိဂ်ကွဲးလီ. ပတ်အသးလီလီဆီဆီလုကညီပိတ်မုဂ်ကရုတမ်းမနီဂ်မုယါလုဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုအပုဘဂ်. သဲစးတမ်းကတိအဖျီဂ်လုအရဲပုးဝဲတမ်းတမ်းရ်လုတမ်းကျဲယုကျဲဖိးသ့ခီးတသ့ဘဂ်အဂုဂ်န့ဂ်တအိဂ်ကွဲးအသးလုလဲဂ်တမ်းမနီဂ်မုယါတဖဂ်လုတမ်းသုအိလုဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုအပုန့ဂ်ဘဂ်.

5.2. တမ်းတမ်းရ်တဖဂ်လုအပတ်ယုဂ်လုတမ်းပတ်ဖျီတဘျီအံးအပု-

ဖဲလုတမ်းယုထုတမ်းတမ်းရ်တဖဂ်အကတီဂ်ပထံဂ်ဘဂ်လုတမ်းတမ်းရ်အနီဂ်ဂံနီဂ်ဖုးတနီလုကညီပိတ်မုဂ်ကရုအိဂ်ခီးတမ်းဂုဂ်တမ်းကျဲလီ. တံးလီဆဲးခီးလုလုပုပုဘဂ်ဆဲဂ်ပုတုဂ်ဘဂ်တမ်းတဖဂ်ယုထုဝဲဖဲလုတမ်းပတ်ဖျီထီဂ်ဝဲအတမ်းတမ်းရ်ဆုစံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုအအိဂ်ဘဂ်. ပတ်ယုထံဂ်သ့ဂ်ညါတဘျီအံးအတမ်းမုဂ်လုကွဲးစိမုမုဂ်ဖဲလုတမ်းကပတ်ဖျီထီဂ်စံဂ်ညီဂ်ပိတုအစုဘဂ်ယးသ့ဂ်ထံးခီးမုဂ်ခါတံးစုဆုဂ်ခိဂ်တကးတမ်းတမ်းရ်အဖိခိဂ်ဘဂ်ဆဲဂ်ပမုတမ်းဆဲတဲဂ်လုကဖဲန့ဂ်ယုဂ်တမ်းတမ်းရ်တဖဂ်အံးခိသးကပတ်ဖျီထီဂ်တံးအုဂ်ကီ. ဘဂ်ယးသ့ဂ်ထံးခီးမုဂ်ခါတံးစုဆုဂ်ခိဂ်တကးတမ်းတမ်းရ်တနီတမ်းပတ်ဖျီထီဂ်အိဘဂ်အိဂ်ဝဲအဂုဂ်န့ဂ်လီ.

လုဖဲကဝီတနီအပု,တမ်းတမ်းရ်တနီနီန့ဂ်ဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုသနုအိဂ်ခီးတမ်းအစုလုအအါန့ဂ်ခီးတခါလုတမ်းမုးတမုး အဖိခိဂ်အိဂ်ဝဲန့ဂ်လီ. အခိ,ပုမုကမုဂ်တမ်းကဖိးန့ဂ်ဘဂ်တမ်းစံဂ်ညီဂ်လုတမ်းကဖိဂ်ဖုးယံးအိခီးမုအဆဲးလီ. အမံးအုဂ်ကီ. အသးလုတမ်းမုကမုဂ်တမ်းအသိတဘျီလုဘဂ်အဂုဂ်န့ဂ်လီ. ဘဂ်ဆဲဂ်လုပတ်ယုထံဂ်သ့ဂ်ညါတဘျီအံးအပုပထံဂ်ဘဂ်လုကညီပိတ်မုဂ်ကရုအတမ်းမနီဂ်မုယါလုဖဲကဝီစံဂ်ညီဂ်ပိတုအပုန့ဂ်အါတကွဲးပတ်ဖျီထီဂ်ဝဲဖဲလုတမ်းအစုအိဂ်ထဲတခါခါလုတမ်းဘျီရဲတမ်းတမ်းရ်အဂီဂ်န့ဂ်လီ. တမ်းတမ်းရ်လုပထံဂ်န့ဂ်ဘဂ်တမ်းမနီဂ်မုယါအိလုတမ်းအစုအိဂ်အါန့ဂ်ခီးတခါတဖဂ်ပယုထုမနီဂ်တမ်းအစုလုအယုမုတမုဂ်အဂီဆုဂ်ခိဂ်ထီဂ်ခိတမ်းအစုတခါလုတမ်းတမ်းရ်အဂီဂ်န့ဂ်လီ.

ပကွဲးကဒါကုတမ်းတမ်းရ် ၂၈၉မုးလုအဘဂ်တမ်းမနီဂ်မုယါတံးအိသ့ဂ်တဖဂ်ခီးပတ်ဖျီထီဂ်တမ်းဂုဂ်ခိဂ်သ့ဂ်ဖးခိဂ်လဲဂ်ကလုဂ်ဖဲအမုဂ်-

- သွံ့ထံးတံးစုဆူင်ခိင်တကး
- နိင်ခိတံးစုဆူင်ခိင်တကး
- သွံ့ထံးစီးမုင်ခါတံးစုဆူင်ခိင်တကးတံးမူးတံးရါအဂုအဂတဖင်
- သွံ့ထံးစီးမုင်ခါတံးစုဆူင်ခိင်တကးအတံးမူးတံးရါတဖင်လတံးတဆုခိအိဆူစံင်ညိင်ပိတုသနူဘင်တဖင်.

တံးယုထံင်န့ၣ်ဘျီဝဲအံၣ်တံးပံးဖျါဆိဝဲဒင်တံးဂုတံးကျါအမုၢ်အတိတဖင်လညါဒီးပိာ်ထွဲထိင်အသးဟ့ၣ်ကူင်ဒီး တံးပံးထံင်န့ၣ်ဖးတဖင်တနီၤန့ၣ်လီၤ.

5.3. တံးလူပိာ်မထွဲတံးအကျါအကျဲလတံးမအိၣ်န့ၣ်ဒီးသ့တဖင်-

ပဂုကးစးပံးကီပတံးမနီၣ်မယါတံးပံးဖျါဒ်တံးအုၣ်ကီတဖင်အဂံၢ်ခိင်ထံးအသိးန့ၣ်လီၤ.ပထာဖျိပံးကီဒီးမလိန့ၣ်ပာ်ပ သးလတံးဂုတံးကျါအမုၢ်အတိတဖင်ဘၣ်ယးစံင်ညိင်ပိတုအစတဖင်လလံာ်ပံးဖျါတဘျီအံၣ်အပူၤဒီးဟ့ၣ်ထိင်ပတံးဟ့ၣ် ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးပတံးပံးထံင်န့ၣ်ဖးတဖင်တနီၤဒီးသန့ထိင်အသးလတံးဂုတံးကျါလပဒီးန့ၣ်ဘင်တဖင်အဖိခိင်န့ၣ်လီၤ.ကျါကျဲ အံၣ်ဟ့ၣ်ပုအခွဲလပကထိင်ထံစါကွၢ်စံင်ညိင်ပိတုအစတဖင်ဒီးစံင်ညိင်ပိတုသနူတဖင်လကျဲဒ်ပတံးပညိင်အိၣ်ပံးအသိး န့ၣ်လီၤ.တံးအံၣ်ပံးဖျါထိင်တံးအုၣ်သးတဖင်လစံင်ညိင်ပိတုသနူအံၣ်ကဲထိင်လိာ်ထိင်ဒ်လဲၣ်ဒီးတလဲၤအသးဘင်ဂုဘင်ဝိ, လဲၤကမုၢ်အသးလကျဲဒ် လဲၣ်အဂုန့ၣ်လီၤ. လအကတံးန့ၣ် ပံးဖျါထိင်သနူတခါလအကဲထိင်လိာ်ထိင်သ့ဝဲ ဒ်သိးတံးကမလီၤစ့ၣ်သွံ့ထံးစီးမုင်ခါတံးစုဆူင်ခိင်တကးကျါကျဲတခါလအကဲထိင်လိာ်ထိင်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပမလီၤတံးတံးပံးဖျါသ့ၣ်တံးဂုတံးကျါပံးပိာ်ခိင်လအအိၣ်ဒီးတံးပံးကဲတံးဂုတံးကျါလပထာဖျိအိၣ်တဖင်အဖိခိင်လီၤ တံး လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးစီးကကမယာ်ပုတုာ်ဘင်တံးတဖင်အနီၢ်ကစံာ်တံးဘင်တံးဘါအဂီၢ် ပတဖါန့ၣ်ပုအမံၢ်အသ့ၣ်တဖင် မ့တ မုၢ်မုၢ်န့ၣ်မုၢ်သိမ့တမုၢ်တံးဂုတံးကျါလကပံးဖျါထိင်ပုတကလအဂုၢ်လလံာ်ပံးဖျါတဘျီအံၣ်အပူၤန့ၣ်ဘင်.

5.4. တံးယုထံင်သ့ၣ်ညါအတံးပံးနီၣ်တဖင်-

တံးမူးတံးရါအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူး(289)မူးလပသုအိၣ်လတံးယုထံင်သ့ၣ်ညါတဘျီအံၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ကအိၣ်ဖျါဝဲလအဆံးအစ့ဒိၣ်မး လပမုၢ်ဆိကမိၣ်လတံးဆာကတီၢ်သန့ၣ်တံးပံးဖျါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဘင်ဆင်တံးယုထံင်သ့ၣ်ညါတံးအစသ့ၣ်တဖင်အံၣ်မုၢ်တံးလ ပဒီးသန့ထိင်ပသးသ့လီၤတံးလီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

တံးကရကရီအဂုအဂတဖင်အတံးမနီၣ်မယါဘၣ်ယးစံင်ညိင်ပိတုတံးဖးတံးမလတဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီဖုၣ်အပူၤ(ဒဲကဝီ ကမံးတံာ်,ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတံာ်,(IRC/LAC),(UNHCR)တဖင်တံးတဟ့ၣ်နီၤဟ့ၣ်ခိလိာ်သးဒီးပဝဲသ့ၣ်တဖင်ဘၣ် အယိပကတံးပိာ်ခိင်ထိင်သတြါအဝဲသ့ၣ်တံးဂုတံးကျါဒီးပတံးဂုတံးကျါတဖင်တသ့ဘၣ်. အယိပမလီၤတံးတံးပံးဖျါ ဒီးတံးအစတဖင်လပယုထံင်န့ၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတံးဂုတံးကျါတသ့ဘၣ်.

တံးပံးဖျါတဘျီအံၣ်မုၢ်ထဲဒင်ကညီပိာ်မုၢ်ကရကရီအတံးယုထံင်န့ၣ်တဖင်,ပတံးပံးထံင်န့ၣ်ဖးဒီးပတံးထံင်တံးဆိကမိၣ်တဖင်မိး န့ၣ်လီၤ.ကညီပိာ်မုၢ်ကရကရီအိၣ်ဒီးတံးပိးတံးလီတဖင်လကမတံးတံးပိာ်ခိင်တဲသကိးဒီးဒဲကဝီကမံးတံာ်တဖင်လီၤလီၤဒီးဆဲး ကျိးအဝဲသ့ၣ်ထီဘီဘၣ်ယးတံးပံးထံင်န့ၣ်ဖးတံးယုထံင်န့ၣ်တံးဂုတံးကျါသ့ၣ်တဖင်လတံးယုသ့ၣ်ညါတဘျီအံၣ်အဖိခိင်န့ၣ် ဘၣ်.တံးပံးထံင်သ့ၣ်ညါဆူမဲၣ်ညါတဖင်မ့တမုၢ်တံးဟူးတံးဂဲလတံးကဘၣ်မအိၣ်လအခါဆူမဲၣ်ညါတဖင်လအဒီးသန့ထိင်အ သးလတံးယုထံင်တခါအံၣ်အဖိခိင်န့ၣ်ကဘၣ်ပပုၣ်ဒီးဒဲကဝီစံင်ညိင်ပိတုခါစးတဖင်လအမကဲထိင်လိာ်ထိင်တံးက ဘၣ်ပပုၣ်လလပုၤပုၤန့ၣ်လီၤ.

ခိဖျိလတံးကရကရီအဂုအဂတဖင်လအမတံးလပုၤဘၣ်ကီဘၣ်ခဲစံင်ညိင်ပိတုသနူအပူၤတဖင်ပတထံင်လအမလဲမ့တမုၢ် ထုးထိင်ရလီၤဝဲတံးယုထံင်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတံးဂုမိာ်ပုၤတခါအံၣ်အဖိခိင်နီၣ်တဘျီဘၣ်အယိ,ပတံးပံးထံင်သ့ၣ်ညါအံၣ်တမုၢ်တံး လအဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိလအဝဲသ့ၣ်အတံးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး,တံးလဲၤခိဖျိဒီးတံးထံင်တဖင်အဖိခိင်န့ၣ်ဘၣ်.

5.5. တံးပံးဖျါဆိဖုၣ်ကိာ်(ဂံၢ်ခိင်ထံးတံးပံးဖျါ)-

ကညီပိာ်မုၢ်ကရကရီအံၣ်ဝဲ2013န့ၣ်အခါပထုးထိင်တံးပံးဖျါလလပုၤပုၤတန့ၣ်ဘၣ်အဖိခိင်ပဒူးအိၣ်ထိင်တံးပံးဖျါအဆိဖုၣ် ကိာ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤတံးဂုခိင်သ့ၣ်တဖင်တနီၤလပထံင်န့ၣ်ယုာ်ဒီးတံးပါဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲဒဲကဝီတံးမသကိးတံးကရုၢ်လတံး အိၣ်ဖျိၣ်လတံးမညီန့ၣ်အိၣ်လအဂုၢ်မုၢ်ယုာ်အပူၤသလါတဘျီအတံးအိၣ်ဖျိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.တံးပံးဖျါဆိဖုၣ်ကိာ်အံၣ်ပဝဲးကျိးနီၤလီၤ အိၣ်တနီၤလ(CMWG)တံးအိၣ်ဖျိၣ်ဝဲလတံးမအိၣ်လလါနီၣ်ဝဲဘၣ်၁၉၁၁,၂၀၁၃န့ၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.ဝဲ(၂၀၁၄)န့ၣ်အခါပမလဲပ တံးပံးဖျါလအလအပုၤဝဲဘၣ်ဆင်ခိဖျိလကီၢ်ကိာ်တဲၣ်အထံၣ်ကိာ်သဲးတံးအိၣ်သးတကါတကျါ(ကဒဲကဒါ)အဖိခိင်ပတ ထုးထိင်ရလီၤပလံာ်ပံးဖျါအံၣ်ဆာကတီၢ်ဝဲန့ၣ်အခါဘၣ်.ကညီပိာ်မုၢ်ကရကရီအိၣ်ထိင်တံးပံးဖျါဖုၣ်ကိာ်ဖိတခါလကညီ ကျိာ်ဒီးကိာ်လဝါကျိာ်ဒီးစးကျိးနီၤလီၤအိၣ်ဆူ(CMWG)တံးအိၣ်ဖျိၣ်ဝဲတံးမအိၣ်လလါနီၣ်ဝဲဘၣ်၁၈၁၁,၂၀၁၄န့ၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

လာပတ်ပတ်ဖျါဒီးဟ့ၣ်နီလီပတ်ပတ်ဖျါဆိဖုၣ်ကိတ်တဖၣ်အဖီခိၣ်ကညီပိၣ်မုၣ်ကရတဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၣ်တၢ်သမံသမိး,တၢ်သံက့ၣ်သံဒီးတဖၣ်တၢ်ဆဲးကျိးခိဖျိတၢ်ကရကရီအဂုၤအဂၤတဖၣ်လာပတ်ပတ်ဖျါထီၣ်ပတ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်ဘၣ်.တၢ်ကရကရီမ့တမ့ၢ်ကရူၤလၢအမၤတၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤတဖၣ်တဖၣ်ပတ်ဖျါထီၣ်အသးနီတဖုလၢအဲၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤခိဖျိဟ့ၣ်နီလီတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ယးဒီးဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုအဂ့ၢ်ဒ်သိးပကထီၣ်သကြီၤက့ၢ်ထံသမံသမိးအီၤအဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်.တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤသးစဲဒီးလီၤကမၤမၤမၤဒိၣ်မးလၢပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤတဖၣ်တဆဲးကျိးဒီးပုၤဘၣ်ယးတၢ်ဘၣ်ကိတ်ဘၣ်ဂီၤတဖၣ်လၢပတ်ပတ်ဖျါထီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ခံခါလၢအပူၤဘၣ်ယးတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်ဘၣ်.

5.6.တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကဘၣ်ဖးဆိအီၤတဖၣ်-

ဒ်သိးဒီးကမၤစၢၤပုၤလၢပကန့ၢ်ဟံၢ်အါထီၣ်ဒီးပဲၣ်ထံနီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအံၤကန့ၢ်ကသ့အဂီၢ်ပကဘၣ်ဖးဆိလံာ်ဒီးတၢ်ပတ်ဖျါတနီၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.ပက့ၢ်ပတ်လီၤလံာ်ဘျးစဲနီၣ်ဂံၢ်(၃)အပူၤဘၣ်ယးလံာ်လၢအဘၣ်ထွဲလၢတၢ်ကြးဖးဆိဒ်သိးကမၤအါထီၣ်တၢ်န့ၢ်ဟံၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဖၣ်

6. တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ခဲလၢၢ်အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်

တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၢ်(289)ခါလၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအမူးအရၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်အိၣ်လၢအါတက့ၢ်လၢဒဲကဝီၤကိးဖျၢၣ်ဒဲးအပူၤလီၤ.ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်(84%)လၢအမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(425)မူးအံၤန့ၣ်ယုထာဝလၢအကဟ်ဖျါတိၣ်ထီၣ်ဝဲဆူစံၣ်ညိၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အံၤအတၢ်ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးအံၤဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(242)မူးအံၤအတၢ်တီၢ်တြိတဖၣ်အတၢ်အစၢၤဖဲထီၣ်အဂ့ၢ်ဒဲလဲၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(289)မူးအံၤအကျါ(16%)လၢအမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(47)မူးအံၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ယုထာဝလၢအတတီၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဆူစံၣ်ညိၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၢ်(289)မူးအကျါ,(72%)န့ၣ်မ့ၢ်နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်,(21%)မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဒီး(7%)န့ၣ်မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးဒီးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအက့ၢ်အဂီၤလၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(242)မူးလၢတၢ်တီၢ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညိၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအကျါပထံၣ်န့ၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အကလုာ်လၢအဘၣ်တၢ်တီၢ်ထီၣ်အိၣ်တဖၣ်အမူးကယၤထဲသိးလိာ်အသးဒဲတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးအသိးယၣ်ယၣ်န့ၣ်လီၤ.(73%)မ့ၢ်နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး,(21%)မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး,ဒီး(6%)မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒဲကဝီၤလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်တဖျၢၣ်မ့ၢ်ဝဲခဲလၢဒဲကဝီၤဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်တခါမ့ၢ်ဝဲ(83)မူးန့ၣ်လီၤ.ဒဲန့ၣ်အသိးစ့ၢ်ကိးဒဲကဝီၤတဖျၢၣ်အံၤမ့ၢ်ဒဲကဝီၤလၢပုၤနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်လၢကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢၢ်အကျါန့ၣ်လီၤ.ဒဲကဝီၤလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အါကတၢ်ခဲဘၣ်တဘၣ်လၢကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်အကျါမ့ၢ်ဝဲအူးပုၤဒဲကဝီၤ,တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၢ်(73)ခါန့ၣ်လီၤ.ဒဲကဝီၤလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲနီၣ်ဖိဒဲကဝီၤန့ၣ်လီၤ.

	ဒဲကဝီၤ	တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၢ်	သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ကလုာ်တဖၣ်			ဘၣ်တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညိၣ်ပိတု	
			သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး	နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး	သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်	တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်အိၣ်	တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢတဘၣ်တၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်အိၣ်
1	မဲၢ်လးအူး	24	13	8	3	21	3
2	မဲၢ်ရၤမိာ်	30	11	15	4	18	12
3	မဲၢ်လး	83	16	64	3	59	24
4	အူပုၤ	73	3	70	0	73	0
5	နီၣ်ဖိ	19	3	13	3	17	2
6	ဘါဒိၣ်ယါ	34	7	20	7	31	3
7	ထါမဟ့ၣ်	26	7	18	1	23	3
	ခဲလၢၢ်	289	60	208	21	242	47
	မူးကယၤတဖၣ်	100%	21%	72%	7%	84%	16%

6.1 တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အစၢၤလၢအကဲထီၣ်အသးသ့သ့တဖၣ်

တၢ်စံၣ်ညိၣ်တၢ်အစၢၤလၢအပျဲလၢအဖဲထီၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢၢ်အဖီခိၣ်,တၢ်စံၣ်ညိၣ်တၢ်အစၢၤလၢအပျဲလၢအဖဲထီၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်တဖၣ်အိၣ်ဖျါဒဲအဖီလၢၢ်အသိးအံၤလီၤ.

ဒဲကဝီၤကိးဘၣ်ဒဲးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အစၢၤလၢအဖဲထီၣ်တဖၣ်:

- ၁.တၢ်ထၢန့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ
- ၂.ဆဲးစုမ့ၢ်ကျါဒီးဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤလၢတမၤကမၢ်ဝဲလၢဘၣ်.

- ၃. ပျာမကမာမာတံစံဉ်ဖျိုး
- ၄. တံတဟံးနံဂံဝိဘဉ်
- ၅. အဂ္ဂံအဂတဖဉ်(တံဟ့ဉ်စုအိဉ်လိးဆုစံဉ်ညိဉ်ပိတုမုတမာတံဟ့ဉ်လံလီဖျဉ်)တဖဉ်န့ဉ်လီ.
- ၆. တံဂံတံကျိဆဲးလဲးဒဲးဒဲးအသးအဖမာ

6.2. စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလအပတီထီဉ်ဘးအကြးဒီးကကီဉ်

ပဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးလပအိဉ်ဒီးတံအာဉ်လီတူဉ်လိာ်တဖဉ်လပပုတတအပူ ဒီး လပပုတတ အါဖု အပူ ဘဉ်ယးစံဉ်ညိဉ်ပိတု အတံမအတံအစာဟဲထီဉ်မနုတဖဉ်လအမာတံလအဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါလအ ကြးဝဲဘဉ်ဝဲလပပုလအမာတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးထီ ဒါဆုပုအဂအဂီလဲဉ်အဂံန့ဉ်လီ.

လအနံဉ်(30)အတီပု,ကညီပိဉ်မုဉ်ကရုဒိကနဉ်တံဆုကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲပိဉ်မုဉ်ပိဉ်မာတဖဉ်လအကဲထီဉ်ဘဉ်ပုတူဉ်ဘဉ် တံလအတူဉ်ဘဉ်တံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ်န့ဉ်လီ. ပိဉ်မုဉ်တဖဉ်စံးဝဲလပပုထံဉ်ထီဉ်န့ဉ်ပိဉ်ခါတဖဉ်လအမကမာတံလအမာ တံသုတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးန့ဉ်ဒီးတံကဘဉ်စံဉ်ညိဉ်အိးန့ဉ်လီ. တံစံဉ်ညိဉ်ကဘဉ်စံးဘဉ်အိးလအတံသကဲးပဝးလအမာ တံသုတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးလအမာဝဲလပပုတတဒိတဖုညါအပူအံး တမာတံလအတံလိာ်အိးသုန့ဉ်ဘဉ်. တံမတံဆုလအ တံဟ့ဉ်တံစံဉ်ညိဉ်အံးကဘဉ်မာတံလအရဲဒီးတံတဘဉ်ဟံးဒုဉ်ဟံးကမာပိဉ်မုဉ်တဖဉ်ခိဖျိလအတံမကမာတဖဉ်အံးအယိဒဲ လဲဉ်ဒဲလဲဉ်အဂံန့ဉ်ဘဉ်. လအတံဟ့ဉ်တံစံဉ်ညိဉ်န့ဉ်အမဲဉ်ညါ တံအကျိအကျဲကဘဉ်မာတံတခါလအပတုဉ်ကွံဉ်အိးလအ သုတမကမာမာအိထီဉ်တံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးဆုမဲဉ်ညါတဂုအဂီန့ဉ်လီ. မာသုမာဘဉ်တခိဝဲတံလိာ်တပုလံလီလအကဲထီဉ် သးသုဝဲအလီန့ဉ် တံအံး တံကဘဉ်မလအထီဉ်ပျဲထီဉ်အိး ခိဖျိတံမဂုထီဉ်ဒီးတံကူစါယါဘျါ အတံသကဲးပဝးအံးန့ဉ်လီ. ဘဉ်ဆဉ် တံအံးမာတညီတဘျါဘဉ်တခိ တံကသုကျဲ လအမာ, ခိဖျိဖိးသဲးတံဖိဉ်ကကယဉ်ဒဲအမာတံတြီအိးလအသုတ ဟဲဘျးဆုပိဉ်မုဉ်အအိဉ်ဒီး အိဉ်စါဖုဒီးပိဉ်မုဉ်မုတမာအသုတဟဲဆုပိဉ်မုဉ်အဟံဉ်အယိပုတဂုန့ဉ်လီ. တံစံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာ လအဟဲထီဉ်အံးကဘဉ်မာတံတခါလအမာပိဉ်မုဉ်လအမာဘျါက့တံလအတူဉ်ဘဉ်ခိဉ်ဘဉ်ဝဲတဖဉ်လအနီဉ်မာဂု,နီဉ်သး မာဂုအိး-ပျာမကမာမာအလီအိဉ်လအကဘဉ်အာဉ်လီအိးလီက့အသးလအမကမာမာတံဒီးယုကညးက့တံလပုဘဉ်မု ဘဉ်ဒါတဖဉ်အမဲဉ်ညါ,မုတမာအဝဲကဘဉ်ဟးဒီးလဲးအိဉ်လဲးဆိးက့ဝဲလအတံလီအဂတတီန့ဉ်လီ.

လပိဉ်မုဉ်ပိဉ်မာဒီးပုတတဒိတဖုညါ ကတူဉ်ဘဉ်ဝဲလပုပုဖျိုးဖျိုးအဂီတံအံးတမာတံလအတံပျဲလအဒီးန့ဉ်ဘဉ်တံစံဉ်ညိဉ်ပိတု အစာဒီးန့ဉ်ဘဉ်.မုမာတခိလအကဒီးန့ဉ်ဘဉ်တံစံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလအဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါလအကျိအကျဲဘဉ်ဘဉ်န့ဉ်လီ.တံ စံဉ်ညိဉ်ပိတုလအကျိအကျဲဘဉ်ဒီးဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါကဘဉ်မာတံတခါလအတံဟ့ဉ်အိးထီဉ်,ဒီးပုကိးဂဒီးက့အိးသု,တယာ် ဒီးန့ဉ်ဟံးဝဲလအတံစံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလအဟဲထီဉ်ဝဲ အံးတံမအိးတူထီဉ်ထီဉ်ဘးလအကျဲလဲဉ်အဂံန့ဉ်လီ.စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာ လအဟဲထီဉ်ဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါလအတံမကမာမာကွီမုဉ်တခါဂုတခါဂုအဂီကဘဉ်မာတံလအအိဉ်ဒီးတံဟ့ဉ်ပလီဒီးတံက တံအိးလအအဂံအကျိဒီးတံဟ့ဉ်တံစံဉ်ညိဉ်လပုမကမာမာတံအဂီန့ဉ်လီ.တံအစာလအဟဲထီဉ်အဝဲအံးကဘဉ်မာတံလအ ဘဉ်ဂီလအအတအိဉ်ဒီးတံကွီမဲဉ်ဘဉ်န့ဉ်လီ.အခိပညီတံအစာလအဟဲထီဉ်အံးကဘဉ်မာတံလအတံဆာတံအိးယံးယိဉ် ဒီး,တံကမာမာဒိဉ်ဂုဆဲးဂုတံကဘဉ်ဟ့ဉ်တံစံဉ်ညိဉ်ဒဲအမကမာမာဝဲအသိးလအ ကြးကကီဉ်ဒီးအိးလအအတအိဉ်ဒီးတံကွီ မဲဉ်နီတမဲဘဉ်န့ဉ်လီ.တံစံဉ်ညိဉ်တဖဉ်ကဘဉ်မာတံလအအိဉ်ဒီးအပတီဒီးတဘဉ်မာတံတခါလအအိဉ်ဒီးတံကွီတလီ မုတမာနီတဂအတံကွီမဲဉ်န့ဉ်ဘဉ်.တံသုဉ်တဖဉ်န့ဉ်ကဘဉ်မာတံလအအိဉ်ဒီးအဂံအကျိလီတံလီဆဲးဒီးမာတံနီနီ န့ဉ်လီ.စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလအဟဲထီဉ်အံးကဘဉ်မာတံတခါလအအိဉ်ဒီးတံပိဉ်ထွဲထီဉ်လအရဲတဖဉ်တံလအတံမာတမာ လအထီဉ်ပျဲထီဉ်အိးဘဉ်ဒီးတံကတိဉ်ဖျါထီဉ်ကဒါက့အိးအဂီန့ဉ်လီ.အိး-တံအာဉ်လီတူဉ်လိာ်အိဉ်ဝဲဒဲလအတံကဘဉ် ဟ့ဉ်ဝဲတံပိဉ်ထွဲဘဉ်ဆဉ် တံမာတမာဒဲတံဆာတံအိဉ်အသိးဘဉ်ဒီး တံပိဉ်ထွဲကမာတံဒဲလဲဉ်အဂံန့ဉ်လီ. လအန့ဉ်အမဲဉ်ညါ စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလအပဉ်ယုဒီးတံစံဉ်ညိဉ်ဒီး တံဘျိမဂုထီဉ်တံရဲဉ်တံကျဲအံး တံကဘဉ်ဟံးန့ဉ်တံမနီဉ်မယါလအ အပျဲဒီး တံကဘဉ်ဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးဟံးစုန့ဉ်ကျဲက့ဘျးဘျးတံတံ ဒဲသိးတံကမလီတံက့ဝဲလအ တံအံးတံမလအထီဉ်ပျဲ ထီဉ်အိးဂုဂုအဂီန့ဉ်လီ.

6.3 တံလအဘဉ်တံတိဉ်ဖျါထီဉ်အိးဆုစံဉ်ညိဉ်ပိတုအကျိအကျဲ

လအတံဟံးဖျါတဘျီအံးအပူတံမုးတံရံ(289)မုးအကျိတံမုးတံရံ(242)မုးလအမာ(84%)ဘဉ်တံတိဉ်ဖျါထီဉ်အိးလအ စံဉ်ညိဉ်ပိတုအကျိအကျဲန့ဉ်လီ.တံမုးတံရံလအမာနီဉ်ခိတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးမာဂု,နီဉ်သးတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးမာဂု,ခံမံ လအမာတံတဖဉ်လအနီဉ်ဂံအါဝဲဒိဉ်မးလအတံတိဉ်ထီဉ်ဖျါထီဉ်အိး(85-87%)ဒီးသ့ဉ်ထံးဒီးမုဉ်ခါတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးလအ

အဂ္ဂိယကတဖန်ဘက်တိုက်ထိခိုက်အိအဆူစံညီညီပိတုအကျိအကျဲထဲစုခါလအနီဂံနီနိဒူးအိခဲ(67%)န့လီ.တမုးတရ်တဖန်အါတက့တတိုက်ဖျါထိခိုက်အိအဆူဒဲကဝီစံညီညီပိတုဒီးအနီဂံနီနိဒူးအိခဲ(87%)န့လီ.တမုးတရ်တဖန်အါတက့တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူက့တိုက်စံညီညီပိတုအိစုကိးဝဲဒီးအနီဂံနီနိဒူးအိခဲ(13%)န့လီ.

Table 6.3: တမုးတရ်ခဲလက်လဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူစံညီညီပိတုအကျိအကျဲ

	တမုးတရ်အကလုာ်	တမုးတရ်ခဲလက်လဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူ	ဒဲကဝီစံညီညီပိတု	က့တိုက်စံညီညီပိတု	တမုးတရ်ခဲလက်လဘာ်ထံန့အိတဖန်အနီဂံ	တမုးတရ်အမူးကယလဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူတဖန်
1	Sexual Violence	52	27	25	60	87%
2	Physical Violence	176	171	5	208	85%
3	Other SGBV	14	13	1	21	67%
	Totals	242	211	31	289	
	Percentages		87%	13%		84%

6.4. တမုးတရ်လဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူဒဲကဝီစံညီညီပိတု

လဘာ်ကဝီန့ဘုာ်လက်အပူ တမုးတရ်လဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူစံညီညီပိတုအိခဲ(242)ခါ, လဘာ်အမုးတမုးတရ်(87%)တမုးတရ်လဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူအကျိလဘာ်(211)ခါအဘာ်တတိုက်ထိခိုက်အိအဆူဒဲကဝီစံညီညီပိတုန့လီ.ပထံဘာ်လ-

- ကဝီဒုပတီဟံးထိခိုက်အိအဆူဒဲကဝီစံညီညီပိတုအိခဲ(40%).
- လဘာ်ကဝီဒုပတီဟံးထိခိုက်အိအဆူဒဲကဝီစံညီညီပိတုအိခဲ(60%).
- တမုးတရ်(44%)လဘာ်ကဝီန့ဘုာ်လက်အပူတမုးတရ်စံညီညီပိတုအိခဲအဲဒဲဒဲလဘာ်ပုမကမုာ်တမုးဒီးန့ဘာ်တမုးတရ်စံညီညီပိတုအိခဲလဘာ်အိခဲလဘာ်ဒုးယာ်အပူ
- တမုးတရ် (36%)လဘာ်ကဝီကိးဘုာ်ဒဲအပူ တမုးတရ်စံညီညီပိတုအိခဲအဲဒဲဒဲလဘာ်ပုမကမုာ်တမုးဘာ်ဟ့တမုးအာ်လီအိလီဆဲးလီအမဲလဘာ်အာ်လီအိလီအလံာ်ပူ, ဒီးဘာ်အာ်လီဝဲလဘာ်အတမကမုာ်ကဒီးဝဲလဘာ်န့လီ.
- တမုးတရ်လဘာ်အိခဲ(20%)တမုးတရ်လဘာ်ပုထံန့အပူ ပုမကမုာ်တမုးစံညီညီပိတုအိခဲဒီးဒီးတမုးတမုးန့ဂုာ်ဝဲဘာ်,ဒီးဘာ်ဟ့စုအိးလီ,မုတမုာ်တမုးဟ့အိလံာ်လီဖျဲန့လီ.
- ဖဲပထံဖျဲတမုးတရ်သ့တဖန်အိအနီဂံနီနိဒူးအဆကတီ,တမုးတရ်လဘာ်အလဲအသးအဖျဲတမုးတရ်အိခဲ

လံာ်တီယု 6.4: တမုးတရ်တဖန်ခဲလက်ဒီးဒဲကဝီစံညီညီပိတု

	တမုးတရ်အကလုာ်တဖန်	တမုးတရ်ခဲလက်	ဒဲကဝီစံညီညီပိတုအနီဂံခဲလက်	ထဲကဝီဒုပတီ	ကဝီဒုပတီ,ကဝီဒုပတီ	တမုးတရ်အစာဖန်ထိခိုက်အိအဆူ					ခဲလက်
						က-တမုးတရ်ယာ်လဘာ်ဒဲကဝီပူ	ခ-တမုးတရ်အာ်လီအိလီ	ဂ-ပုမကမုာ်တမုးစံညီညီပိတု	ဃ-တမုးတရ်ဟံးဂုာ်ဝဲဘာ်	င-အဂုာ်အက	
1	သ့တမုးတရ်အကလုာ်အိခဲတကး	60	27	8	19	10	7	2	6	2	27
2	နီခါတမုးတရ်အကလုာ်အိခဲတကး	208	171	69	102	80	61	10	7	13	171
3	သ့တမုးတရ်အကလုာ်အိခဲတကးအကတဖန်	21	13	7	6	2	7	1	0	3	13
	ခဲလက်	289	211	84	127	92	75	13	13	18	211
	အမူးကယခဲလက်		100%	40%	60%	44%	36%	6%	6%	8%	100%

- လာဘ်မူးတော်ရ်အဒိအတဲာ်လာဘ်ယုထံာ်န့ာ်တဘျီအံၤအပူၤ ပထံာ်ဘၣ်လာအုပျာ်ဒဲကဝီၤ မ့ၢ်ဒဲကဝီၤ တဘျီလာအထာန့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်န့ၢ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပာ်လီၤဆီအုပျာ်ဒဲကဝီၤနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးလၢတၢ်မၤန့ၢ်အီၤတဖၣ် ဒီးဒဲကဝီၤအဂၤယုဘၣ်လာ အထာန့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးန့ၢ်ဒီး ပကထံာ်ဘၣ်လာနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးလၢတၢ်ထာန့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ ကဖျါထီၣ်ဝဲစ့ၤကီာ်ဖိဒီးနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးနီၣ်လၢအုပျာ်ဒဲကဝီၤတခီမ့ၢ်တၢ်လာအနီၣ်ဂံၢ်အါဒိၣ်န့ၢ်ဒီးတၢ်လာအဖျါထီၣ်လၢလံာ်တၢ်ယုနီၣ်ဂံၢ် (6.4)ဒ်အအိၣ်ဖျါလၢထးအသီးန့ၢ်လီၤ. လၢတၢ်ကထီၣ်သတြီၤကွၢ်တၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်လၢအူးပျာ်ဒဲကဝီၤတဖၣ်ဒီး ဒဲကဝီၤအဂၤယုဘၣ် တၢ်စံာ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ကွၢ်ဘၣ်လာလံာ်တၢ်ယုနီၣ်ဂံၢ် (6.7) ဒ်အအိၣ်ဖျါလၢလံာ်အသီးန့ၢ်တက့ၢ်.

6.5. တၢ်မူးတၢ်ရ်တဖၣ်လာဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်အီၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတု

တၢ်မူးတၢ်ရ်အဂၤ(242)ခါလာဘၣ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤဆူစံာ်ညီၣ်ပီတုအကျါအကျဲတဖၣ်န့ၢ်, (13%)န့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်ဒီးဘျီရဲအီၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုန့ၢ်လီၤ. တၢ်မူးတၢ်ရ်(25)လၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး, နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(5)ခါဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂၤအဂၤတဖၣ်(1)ခါ, တၢ်မူးတၢ်ရ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲ(31)ခါန့ၢ်လီၤ.

ပထံာ်န့ၢ်ဘၣ်လာ-

- အါတက့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရ်လာဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်အီၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုတဖၣ် မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်မူးတၢ်ရ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. (တၢ်မူးတၢ်ရ်ခဲလၢအကျါလၢအလဲဆူကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုအကျါ (80%) န့ၢ်လီၤ.)
- နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအနီၣ်ဂံၢ်ထဲစ့ၤကီာ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်အီၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုန့ၢ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရ်လာဘၣ်တၢ်ဘျီရဲအီၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတု(58%)န့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်, တၢ်စံာ်ညီၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤလၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုအယိၣ်ပူၤန့ၢ်လီၤ.
- ဖဲပထာ်ဖျိၣ်တၢ်မူးတၢ်ရ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအဆၢကတီၢ် တၢ်မူးတၢ်ရ်လာအဆဲးမၤဒီးအသးအဖၢမ့ၢ် ကအိၣ်ဝဲ(19%) ယၣ်ယၣ်န့ၢ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရ်လာအအိၣ်တၢ်(23%)တခီ, စံာ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအထီၣ်အကျါပၣ်ယုာ်စ့ၢ်ကိးဒီးပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ထုးကွၢ်အမူအဒါလၢပဒိၣ်တၢ်မၤအပူၤ မ့တမ့ၢ် စံာ်ဖျိးကွၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်တဟ့ၣ်အီၤတၢ်စံာ်ညီၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. မ့တမ့ၢ်တၢ်တသ့ၣ်ညါတၢ်စံာ်ညီၣ်အစၢဘၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ယုနီၣ်ဂံၢ်6.5: တၢ်မူးတၢ်ရ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲဒီးကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတု

				တၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်						
	ဒဲကဝီၤ	တၢ်မူးတၢ်ရ်ခဲလၢ	ကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုခဲလၢ	က-တၢ်ဒုးယၢ်လၢကီၢ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတု	ခ-ထဲဒုးယၢ်စုအိၣ်လိး	ဂ-ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ထုးကွၢ်မူဒါလၢပဒိၣ်တၢ်မၤအပူၤ	ဃ-ပုၤမၤကမၣ်တၢ်စံာ်ဖျိးကွၢ်	င-တၢ်တဟ့ၣ်တၢ်စံာ်ညီၣ်	စ-တၢ်မူးတၢ်ရ်ဆဲးလဲအသး	ဆ-တၢ်မူးတၢ်ရ်တၢ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်အစၢ
1	သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး	60	25	15	0	2	3	1	4	0
2	နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး	208	5	2	0	0	0	0	2	1
3	သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂၤတဖၣ်	21	1	1	0	0	0	0	0	0
ခဲလၢ		289	31	18	0	2	3	1	6	1
အမူးကယၤခဲလၢ			100%	58%	0%	7%	10%	3%	19%	3%

6.6. တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်ဝဲၣ်ထံၣ်နီၣ်ဒီးတဖၣ်

(က). သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကလုာ်တဖၣ်အမူးကယၤလၢတၢ်ထံၣ်နီၣ်ဒီးအိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်နီၣ်ဒီးတၢ်တၢ်အံၤန့ၣ်မ့ၣ်တၢ်တဖၣ်လၢ **အလီၤကံၤလိာ်အသးဒီး တၢ်မူးတၢ်ရၢ အမူးကယၤအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒီးလၢကညီပိာ်မ့ၣ်ကရၢထၢဖျိၣ်ဝဲလၢဟံၣ်အိၣ်ကဒုဒီး သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအတၢ်တီၢ်ကျဲၤ**အပူၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်အတက့ၢ်တကတီၢ်ပီၤလိာ်သးန့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဆၢကတီၢ် ၈(2011-13)န့ၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ(600)ခါယၣ်ယၣ်လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကညီပိာ်မ့ၣ်ကရၢဟံၣ်အိၣ်ကဒုပူၤ မ့တမ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဒၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ် ပထံၣ်န့ၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒီးအမူးကယၤတဖၣ် တၢ်လီၤကံၤလိာ်သးအိၣ်ဝဲဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ယုထံၣ်နီၣ်ဒီးတၢ်တၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.(73%)မ့ၢ်နီၣ်ဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်.(21%)မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်.(6%)မ့ၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအကတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထံၣ်နီၣ်ဒီးအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒီးလၢအဖျါထီၣ်ဝဲတဖၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤကံၤလိာ်သးဒ်အံၤအဖိခိၣ် မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်အစၢလၢအဟံၣ်ထီၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီၢ်ဒီးတၢ်နီၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ).ပိာ်မ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ပိာ်သးဝးဒီးသးမ့ၣ်ဝဲလၢကယုထၢဝဲလၢကတီၢ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအက့ၢ်မ့ၣ်တဖၣ်ဆူဒဲးကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတု(87%)လၢတၢ်ယုထံၣ်နီၣ်ဒီးအပူၤန့ၣ်လီၤ.မ့ၢ်လၢသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အါတက့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်မ့ၢ်လၢဒဲးကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုတဖၣ်ဒီးတၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါလၢတၢ်ကဟံးန့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ကပတုာ်ဆိသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအတၢ်မၤပးဂုၤပးဂီၤအံၤလၢကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲးကဝီၤအပူၤဒီးကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ခိဖျိတၢ်ကမၤအါထီၣ်တၢ်အိၣ်ယၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ပာ်စၢတဖၣ်လၢကမၤဂ့ၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒဲးကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဂ). စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢအဟံၣ်ထီၣ်တဖၣ်အတၢ်ယုထၢ မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ဝဲဒိၣ်မးလၢသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်အဂီၢ် လၢက့ၢ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးဒဲးကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုခံမံၤလၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်ကယုထၢ အိၣ်အဂီၢ်တအိၣ်အါလၢကဲၣ်ဆိးဘၣ်ဒီးအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအတၢ်ခိဆၢလၢအတဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဘၣ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.လၢက့ၢ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲမ့ၢ်တၢ်ယုထၢကျဲတဘၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်တခါလၢ ဘၣ်တၢ်မၤအံၤသ့အသိးဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်, လၢဒဲးကဝီၤပူၤစ့ၢ်ကိး လၢတၢ်ကမၤအါထီၣ်ကျဲလၢတၢ်ယုထၢအိၣ်ကသ့သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအါမံၤန့ၣ်လီၤ.

(ဃ).တၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်အိၣ်ဝဲအါမးလၢဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ် လၢ ဒဲးကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးတၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်အံၤတၢ်သ့ၣ်ကျိၤကျဲလၢတဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါ,အဂံၢ်စၢ်,ဒီးတအိၣ်ဖျါရဲဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်စဲမံၤလၢတၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤအလံာ်ပူၤလၢတမၤကမၢ်ဝဲလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.(လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ(36%)အပူၤတၢ်မူးတၢ်ရၢ(75)ခါအံၤထဲဒၣ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဘၣ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤအသး,လၢခံတမၤဝဲလၢဘၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤအဝဲအံၤဒုးကဲထီၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢခံကတၢ်တခါလၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်အဂီၢ်ထဲဒၣ်လၢအအါၣ်လီၤအိၣ်လီၤအသးဒီးဝံၤဝဲဒ်န့ၣ်သိး အယိ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်မ့ၢ်နီၣ်တဖၣ်လၢအတၢ်သကဲးပဝးအဖိခိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်အံၤတဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ပူၤဖျဲးလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤတဝၢအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်ကတၢ်ပီၣ်တဲကသကိးဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်,တၢ်ဟံးတၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤတခါအံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်,က့ၢ်ဘၣ်လၢအဆၢဖိ(8.7)လၢအအိၣ်ဖျါဒ်လၢလၢအသိးန့ၣ်တက့ၢ်.

(င). ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဟးထီၣ်ဘၣ်လၢက့ၢ်တဲၣ်အယိၣ်ပူၤဝံၤ မ့တမ့ၢ် ဟးထီၣ်ဘၣ်လၢဒဲးကဝီၤတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤဝံၤ **ဟဲက့ၢ်န့ၣ်လီၤ ကဒါက့ၢ်ဆူဒဲးကဝီၤအပူၤမ့တမ့ၢ်အိၣ်ဆိးဝဲလၢဒဲးကဝီၤပူၤတဖၣ်**,အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်လၢဒဲးကဝီၤပူၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအကဲထီၣ်တၢ်ဒီးသဒါအဂ့ၢ်အကျိၤဖးဒိၣ်တခါလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဂီၢ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢအဟံၣ်ထီၣ်တဖၣ်တဟ့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲနီၣ်တမံၤလၢတၢ်ကဘၣ်မၤလီၤတၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢကျဲဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်.ဒီးတၢ်မ့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်မ့ၢ်မၤကမၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်အါတၢ်သိတခါခါ မ့တမ့ၢ် တုၤမ့ၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဟဲက့ၢ်န့ၣ်လီၤကဒါက့ၢ်ဆူဒဲးကဝီၤပူၤလၢကအိၣ်ကဆိးဝဲ ဒီးကျဲကအိၣ်ဒ်လဲၣ်တဘၣ်လၢ တၢ်ကဆိၣ်ထွဲမၤစၢအိၣ် လၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်အသကဲးပဝး ဒ်လဲၣ်န့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲတအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်.

(စ).သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ(13%)လၢဘၣ်တၢ်ဆၢထီၣ်အိၣ်ဆူက့ၢ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအအိၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်တခါလၢတၢ်ထီၣ်သတြီၤဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်တမံၤလၢ အပူၤကွံာ်အနံၣ်(20) ဝဲလၢသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်ဒိဘၣ်ဒီးဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲးကဝီၤဒီးတၢ်တတီၢ်ထီၣ်အိၣ်လၢပုၤနီၣ်တဖုအအိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်တဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢက့ၢ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးဘၣ်အကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဆ). တာ်အိၣ်တၢ်ဒီးဝဲအါမးလၢ ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲ ဖျါတြၢ်ကလၢ်, အဟံၣ်ဖိယိဖိ ဒီး ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ ပုၤလၢ အမၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ်, မ့ၢ်အိၣ်ဒီးလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်န့ၢ်ဟူၤအိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်ကွီၢ်ဘျီန့ၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ် တဖၣ်အကျါတနီၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၣ်ဖျါတြၢ်ကလၢ် ဒီးတၢ်အံၤဘၣ်တၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဖဲ အဆၢဖိ (4.3.3) ဒ်အဖျါလၢ ထးအသိးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်တြီၤမတံၢ်တၢ်လၢအဂၢၢ်အဂၢၢ်တဖၣ် အိၣ်ဝဲလၢပုၤတုၤဘၣ်တၢ်လၢအမ့ၢ် ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်လၢအတုၤ ဘၣ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢအတၢ်မူးတၢ်ရၢ် ဘၣ်တၢ်မၤကဘျၢလီၤအိၣ်. မ့တမ့ၢ် ဘၣ်တၢ်မၤစၢ်လီၤက့ၤအိၣ် လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျါအကျဲဒ်အမ့ၢ်-

- တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢ်တအိၣ်လၢပုၤတုၤဘၣ်တၢ်အဂီၢ်ဘၣ်ဒီးပုၤထံၣ်ထွဲတၢ်ဖဲပုၤတုၤဘၣ်တၢ်ဟးထီၣ်လၢဒဲကဝီၤရှၢဒီးလဲၤဆူကွီၣ် တဲၣ်ဝုၢ်ပုၤတဖၣ် (လၢဆူၣ်ချ့တၢ်မၤကွၢ်အဂီၢ်, စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျါအကျဲ, နီၢ်တဂၢၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ) အဝဲပိၣ်မုၢ်ယံးဒီးအဟံၣ် ဖိယိဖိဒီးပုၤဘျးစဲလၢကဆီၣ်ထွဲမၤစၢ်အိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်ပၣ်ခုသ့ၣ်တၢ်ဝုၢ်တၢ်ကျိၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကီၤအခဲဖးဒိၣ်တခါလၢတၢ်ကကၤယၢ်အိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ အကျါအကျဲတခါမ့ၢ်တၢ်လၢအယၢ်ဒိၣ်တက့ၢ်အသိး, ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်, အဟံၣ်ဖိ ယိဖိဒီးပုၤတတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အပူၤလၢတၢ်ကမၤအက့ၤအိၣ်, မၤပျံၤမၤဖုးအိၣ်ဒီးဟ့ၣ် ကၣ်က့ၤတၢ်ဆူအအိၣ်ဒီးတၢ်မၤပျံၤမၤဖုးလၢအဟဲလၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်အအိၣ်မ့တမ့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိယိဖိအအိၣ်သ့ န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ကီၤတဲၣ်ခဲဒိၣ်မးလၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အဂီၢ်လၢကဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအဖိခိၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.
- ပုၤမၤကမၣ်တၢ်မ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်အကျါဂုၤဂုၤမ့တမ့ၢ်မ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢအမ့ၢ်ပိၣ်မုၢ်အံၤအဘျးအတၢ်န့ၣ်ဒီး တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဝုၢ်တခါလၢအကဲတၢ်တံၢ်တၢ်ခိၣ်ခုၣ်လၢအကီၤအခဲလၢပုၤအါဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပၣ်ဖးကွီၣ်အိၣ် ဒီးအန့ၣ်ဖိထၢဖိဒီးအပုၤတတၢ်ဒီးထၢန့ၣ်လီၤကွီၣ်အိၣ်ဆူယိၣ်ပုၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်အတီၢ်ပုၤန့ၣ်ဒီးအဝဲပိၣ်မုၢ်ကသးတ မုၢ်ဖးဒိၣ်လၢအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမ့ၢ်ကဲထီၣ်အဝဲပိၣ်မုၢ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်သးယၢ်လၢကဆူထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အံၤဆူကွီၣ် တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဂၤအံၤမ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢအယုၤကျိၣ်ယုၤစုဒီးဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၢလၢအန့ၣ်ဖိထၢဖိအဂီၢ်န့ၣ်ဒီးအဝဲပိၣ်မုၢ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢအဝဲဆၢထၢၣ်က့ၤဝဲလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲထဲတဂၤ လၢအန့ၣ်ဖိထၢဖိအဂီၢ်တန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မုၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ထဲဒၣ်တခါလၢဒဲအံၤဘၣ်တၢ်ပၣ်ပနီၣ်အိၣ်အမ့ၢ်တၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်မုၢ်ဖးဒိၣ်တခါ လၢကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၣ်န့ၣ်, ကွီၣ်တဲၣ်ပၤကီၢ်တဖၣ်ဖဲတၢ်မၤတၢ်လၢအစုတီၢ်ကျဲအဖိခိၣ်ဒီးအပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် တၢ်ပၣ်လီၤအိၣ်အဖိခိၣ်အယိၣ်ဒီး, အဝဲသ့ၣ်အါဒ်အါမံၤယံၣ်မၤနီၢ်ဒီးသးယၢ်ဒိၣ်မးလၢအဘၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်အိၣ်ယၢ်တဖၣ် လၢတၢ်လီၤယိၣ်ထံသမံသမိးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မုၢ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်ထုးယံၤမၤယံၣ်မၤနီၢ်တၢ် သးယၢ်အံၤ အါထီၣ်ဝဲဖဲတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၤတဲၣ်ခဲ လၢအဘၣ်ယးဒီးပုၤဘၣ်ကီၤဘၣ်ဝဲတဖၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ် အဂၢၢ်အဂၢၢ် တဖၣ် အဒိ-လၢတၢ်လီၤလၢခိၣ်ကစၢ်ကျါ, တၢ်လီၤဒ်အံၤတဖၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအလၢ်ကျိၣ်လၢ်စုဒိၣ်မးလၢကွီၣ်တဲၣ်ပၤကီၢ်တ ဖၣ်ကလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်ဆူဒဲကဝီၤပူၤအဂီၢ်လၢအတၢ်ဆၢကတီၢ်ကယံၣ်ဝဲလၢသၢန့ၣ်ရံၣ်ယၣ်ယၣ်လၢကပံၣ်ကျါန့ၣ်လီၤ.
- တၢ်မ့ၢ်တအၢၣ်လီၤလၢအမၤကမၣ်ဝဲဘၣ်, မ့တမ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤမ့ၢ်တလၢပုၤမ့တမ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်ဘၣ်, မ့တမ့ၢ်ပုၤထံၣ်ချ့းတၢ် တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်ဒီး တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အံၤ တၢ်ဆဲးတီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျါအကျဲတသ့ဘၣ်. တၢ်ဆူခိလီၤက ဒါက့ၤအိၣ်ဆူဒဲကဝီၤပူၤ လၢတၢ်ကပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်က့ၤအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တခါလၢအအိၣ်အမ့ၢ်ဒီးမ့ၢ်ကွီၢ်မုၢ် တခါလၢတၢ်ကျဲယုၤကျဲဖိတန့ၢ်ဘၣ်တခါဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ကျဲတဆဲးတက့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်မၤတၢ်မနုၤ လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢအိၣ်ပၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ်အန့ၢ်လၢအကဆဲးပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် ဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ကွီၢ်မုၢ်လၢအအိၣ်အမ့ၢ်တဖၣ်ဒီး ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤပုၤမၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ် တုၤဘၣ်ဝဲလၢတၢ်အံၤအိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢပုၤကမ့ၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ပုၤဖျးအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်တဘျီအံၤပထံၣ်ဘၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ် (19%) လၢဘၣ်တၢ်ဆူထီၣ်အိၣ်ဆူကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီး တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အံၤမၤအသးအဖျါမ့ၢ်အစၢတထီၣ်ဒဲဘၣ်ဒီးဖဲန့ၣ်အဆၢကတီၢ်မ့မ့ၢ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတခါတၢ်မူး တၢ်ရၢ်လၢအဆဲးလဲၤအသးအဖျါမ့ၢ်န့ၣ်တအိၣ်နီတမူးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျါအကျဲလၢအယၢ်ဒိၣ်အံၤတဖၣ်ကဲထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအဂၢၢ်တခါလၢ ပိၣ်မုၢ်မ့တမ့ၢ် ပုၤလၢအထံၣ်ထွဲတၢ်တဖၣ် တီၣ်ထီၣ်ဝဲလၢကလဲၤဆူကီၢ်သၢဘျီတဖၣ်လၢတၢ်သးလီၤ သးကျဲအဂီၢ်, မ့တမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဒိသဒါအဂ့ၢ်အကျါတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ်, (UNHCR) မ့ၢ်ပုၤတဖုလၢအပၤဆူရဲၣ်ကျဲန့ၢ်ဝဲလၢ တၢ်မၤချ့ထီၣ် အတၢ်သးလီၤသးကျဲ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ. လၢပုၤတုၤဘၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီး တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤဖးကဲထီၣ်က့ၤတၢ် မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်မၤလီၤတဲၣ်ကွီၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတဖၣ်ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်လၢပုၤထံၣ် ချ့းတၢ်လၢပုၤတုၤဘၣ်တၢ်အဂီၢ်, ဒီးပုၤတုၤဘၣ်တၢ်အတၢ်ဟးထီၣ်ဆူကီၢ်သၢဘျီတဘျီလၢအတမ့ၢ်အတၢ်ဆၢကတီၢ်

လကဘဉ်ဟးထီၣ်ဝဲအကတီၢ်ဘဉ်အံၤတၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်လကဘဉ်တၢ်တြၢ်ကွၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤမကမၣ်တၢ် ဗဲကွၢ်ကဒါကွၢ်လၢဒဲကဝီၤပူၤလၢပူၤတၢ်အကျါ လၢအတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်တဘဉ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်ဘဉ်ဒီးတၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လီၤဘဉ် ယိၣ်လၢတၢ်ဒိသအကီၢ်လၢပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤဒီးဖိသဉ်ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်အကီၢ်လၢပူၤတၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

(၅).တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးကွီၢ်မ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်အကလုၢ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤလၢဘဉ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီ တုတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်(31)ခါလၢအမ့ၢ်(80%)အကျါ(25)ခါန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်အကွၢ်အ ကိၤအဝဲအံၤ ကမျါလီၤကံလၢ တၢ်ကဘဉ် ပၣ်ယုဒီးပှၤတူၢ်ဘဉ်တၢ်လၢအတီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးဒီး နဲကဝီၤ စံၣ်ညီၣ်ပီတုလၢအမ့ၢ်ပှၤလၢအဘျါရဲန့ၢ်တၢ်မၤဟးကိၤအဝဲအံၤလၢအသ့ၣ်ညါလီၤအသးဒဲၣ်လၢတၢ်ကံၤစၢ်တၢ်တလၢတပျဲအိၣ်ဝဲနီၢ် နီၢ်လၢတၢ်ကဘျါရဲသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးလၢ အမ့ၢ်တၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်မ့ၢ်အံၤအကီၢ် လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤဒီး တၢ်အံၤ အဝဲသ့ၣ်ဘဉ်ယုထဲၣ်လၢကဒီးန့ၢ်ဘဉ်တၢ်အိၣ်ယၤဂုၤထီၣ်ဒီးပတီၢ်ထီၣ်ထီၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျါအကျဲလၢတၢ်ဟံး ထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်သးဒဲအံၤတဖၣ်အကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ည).လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤပမုၢ်လၢနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးတဖၣ်ကပာ်ဖျါရဲထီၣ်တၢ်လီၤဆိတဖၣ်ဒီးလီၤဆိဒဲၣ်တၢ်ကပာ်ဖျါ ရဲထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢအထီထီၣ်, အိၣ်ဒီးအကံၢ်အစီလၢတၢ်မ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤကွၢ်ဒီးနဲကဝီၤအဂၤတ ဖၣ်ဒီးပိၣ်မုၢ်တူၢ်ဘဉ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢမဲၤလးအပူၤတဖၣ်အကီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပတယၢ်လၢဒဲတၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဝဲအသိးတၢ်အိၣ် ယၤလၢဘဉ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢအိၣ်ဂုၤဂုၤလၢအမ့ၢ်(IRC/LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲအံၤဟူးဂဲၤဝဲဒဲၣ်ဖဲန့ၢ်လၢပိၣ်န့ၢ်အတီၢ်ပူၤစးထီၣ်လၢ (2005)န့ၢ်လံၤလံၤဒီးပကြးထံၣ်ဘဉ်တၢ်ဂုၤထီၣ်, ရဲထီၣ်, တၢ်ဘဉ်လီၤဘဉ်စးအါထီၣ်, လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအတၢ်စၢမဲၤထီၣ်လၢ သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်အဖီခိၣ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုဒီးကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုခံၣ်ခါလၢအပူၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤထုးန့ၢ်သ့ၣ်လီၤထုးန့ၢ်သးဒိၣ်မးလၢပဝဲလၢအမ့ၢ်ပှၤယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်ကဂုၢ်တဖၣ်လၢ ကယုထံၣ်သ့ၣ် ညါဘဉ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လၢတမ့ၢ်တၢ်လၢကဘဉ်မၤအသးဒဲန့ၢ်ဘဉ်အဂုၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်, လၢတၢ်နဲၣ်ကျဲအါခါအဖီခိၣ် စံၣ် ညီၣ်ပီတုအစၢလၢသ့ၣ်ထံးဒီးမ့ၢ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢမဲၤလးဒဲကဝီၤတဖၣ် အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒဲၣ်လၢတၢ်အိၣ်သး လၢအတဂုၤဘဉ်လၢပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်အကီၢ်လၢကဒီးန့ၢ်တၢ်တီၢ်တြၢ်ဒိၣ်န့ၢ်ဒီးနဲကဝီၤအဂၤယုဘျၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢမဲၤ လးဒဲကဝီၤပူၤအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးစ့ၤကိၢ်ဖိဘဉ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအိၣ်ဖျါဝဲ အါဒိၣ်မးလၢ တဘဉ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအအိၣ်ဘဉ်ဒီး တၢ်လၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်တဖၣ် ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုတၢ်စံၣ် ညီၣ်အစၢမ့ၢ်တၢ်လၢတဘဉ်ဘျီဘဉ်ဒါဝဲဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

6.7 တၢ်လၢဘဉ်တၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢအပူၤဒဲကဝီၤပူၤ

ဒဲကဝီၤအပူၤပှၤနီၣ်ဂံၢ် မ့ၢ်တၢ်လၢအဒဲးသိးလိာ်အသးဒီး နိၣ်ဖိဒဲကဝီၤ, မဲၤရဲမိာ်ဒဲကဝီၤဒီးမဲၤလးအုဒဲကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ် ဆဉ် တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အတယၢ်လၢအပူၤဒဲကဝီၤပူၤ လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအအါန့ၢ်ဒဲကဝီၤအဂၤတဖၣ်ခံးဒီးန့ၣ် လီၤ. အပူၤဒဲကဝီၤအတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအတယၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လၢလၢတဖၣ်အံၤအကျါဒဲအဖီလၢ အသိးန့ၣ်လီၤ.

- သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်ဘဉ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အါလၢအပူၤဒဲကဝီၤပူၤ(ဆူကညီ ပိၣ်မုၢ်ကရၢ, ဒဲကဝီၤကမံးတံာ်, မ့တမ့ၢ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.)
- တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါ, တၢ်မၤနီၣ်တဖၣ်ဘဉ်တၢ်ပာ်အိၣ်ဂုၤဂုၤဘဉ်ဘဉ်လၢကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢတဖၣ်အယိ တၢ် မုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်တၢ်ထၢန့ၢ်ဘဉ်အိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခိၣ်တကးတၢ်အမုၢ်တၢ်ရၢ်တဖၣ်ကဲထီၣ်သးအါမးလၢအပူၤဒဲကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၢ်အမဲၤညါ တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘျၢ် အိၣ်ဒီးအတၢ်လီၤကံလိာ်သးစ့ၤကိၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်, တၢ်ယုထံၣ် န့ၢ်လၢအပူၤဒဲကဝီၤအကီၢ် မ့ၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်သ့လၢအမ့ၢ်တၢ်လီၤဆိန့ၣ်လီၤ. ဒဲတၢ်ပာ်ထံၣ်နီၤခိၣ်အကျါအကျဲအသိး ပဟ်လီၤဆိကွၢ်အပူၤဒဲကဝီၤအတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးဒီး ဒဲကဝီၤအဂၤယုဘျၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူး ဒီးပဒုးအိၣ်ထီၣ်လံာ်တံၤယု (6.7)ဒဲအအိၣ်ဖျါလၢလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်(90%)လၢအပူၤဒဲကဝီၤအပူၤ(73)ခါအကျါ (65)ခါ ပှၤမကမၣ်တၢ် ဒီးန့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢ ဘဉ်အိၣ် လၢတၢ်ဒုးယာ်ပူၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုအတၢ်အစၢအသိးန့ၣ်လီၤ.
- လၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘျၢ် ဒဲလၢကံလိာ်ဖျိတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးစ့ၤဝဲလၢအဒီးန့ၢ်ဘဉ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အစၢလၢတၢ်ထၢ န့ၣ်လီၤဆူတၢ်ဒုးယာ်ပူၤအိၣ်ဒဲၣ်ထဲ(20%)(216)ခါအကျါထဲဒဲၣ်(44)ခါန့ၣ်လီၤ.

- လာအူပွင့်ဒဲကဝီပူတံစုဆုခိတကးအမူးခဲလက်ဘတ်တံတိဉ်ဖျါထီဉ်အိဆူစံဉ်ညိဉ်ပိတုအကျိအကျဲခဲလက်န့ဉ်လီ။
- လာဒဲကဝီအဂယုဘုဉ်ပံဖျိဉ်ခဲလက်ပူတုဘတ်တံ(22%)ယုထာဝဲလတတိဉ်ထီဉ်အတံမူးတံရံတဖဉ်ဆူစံဉ်ညိဉ်ပိတုအကျိအကျဲဘုဉ်န့ဉ်လီ။လတံမူးတံရံ(216)ခါအကျါ(47)ခါ ယုထာလတတိဉ်ထီဉ်ခဲဆူစံဉ်ညိဉ်ပိတုအကျိအကျဲဘုဉ်။
- လာအူပွင့်ဒဲကဝီပူတံမူးတံရံ(7%)လာအမုတံမူးတံရံ(5)ခါဘတ်တံဟုဉ်အိတံစံဉ်ညိဉ်အစာလတတံဟုဉ်တံအာဉ်လီအိလီလာအသုတမကမဉ်လတတံကမဉ်ဝဲအံလာတဂုန့ဉ်လီ။ဘုဉ်ဆုဉ်လာဒဲကဝီအဂယုဘုဉ်အပူ၊စံဉ်ညိဉ်တုအစာအံ ကဲထီဉ်အသးလတံမူးတံရံ(33%)လာအမုတံမူးတံရံ(216)ခါအကျါတံမူးတံရံအခါ(70)ဒီးန့ဉ်တံစံဉ်ညိဉ်အစာလတတံဟုဉ်တံအာဉ်လီအိလီအံန့ဉ်လီ။
- လာဒဲကဝီအဂယုဘုဉ်အပူ စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာလတတံမူးတံရံအကလုဉ် လာအအိဉ်တုတဖဉ်မုဉ်ဝဲ ပုမကမဉ်တံစံဉ်ဖျိး၊ တံတဟုဉ်အိတံစံဉ်ညိဉ်ဘုဉ်၊ တံတဟံးထီဉ်ဂုဉ်ဝီဘုဉ်၊ တံဟုဉ်အိလံဉ်လီဖျဉ်၊ မုတမုဉ် တံပတုဉ်ကွံ အိလာ ပဒိဉ်တံ မအပူဒီး အဂုအဂတဖဉ်န့ဉ်လီ။ တံမူးတံရံအစာအံ ဘုဉ်တံထံဉ်န့ဉ်အိ အနီဉ်ဂံနီဉ်ဒူးအိဉ်ဝဲ(25%)လာအမုတံမူးတံရံ(55)ခါအဖိခိဉ်န့ဉ်လီ။မုမုလာအူပွင့်ဒဲကဝီပူတံစုတံစံဉ်ညိဉ်အစာအံအိဉ်ဒုထဲ(3%)ခါလအမုတံမူးတံရံထဲ(2)ခါခါန့ဉ်လီ။

လံဉ်တံယုနီဉ်ဂံ6.7: တံမူးတံရံခဲလက်လာဒဲကဝီယုဘုဉ်အပူတံထီဉ်သတြိအိဒီးအူပွင့်ဒဲကဝီဒီးကွီဉ်တံစံဉ်ညိဉ်ပိတုအတံပံဖျိဉ်အနီဉ်ဂံနီဉ်ဒူးတဖဉ်				
တံမူးတံရံအကလုဉ်	စံဉ်ညိဉ်ပိတုအစာ	ဒဲကဝီ6 ဘုဉ် (216 ခါ)	အူပွင့်ဒဲကဝီ (73 ခါ)	ဒဲကဝီ ၇ဘုဉ် (289)ခါ
သွံဉ်ထံးတံစုဆုခိတကး(60)ခါ	တံထာနုဉ်ဆုတံဒူးယံဉ်ပူ	24	1	25
	ဟုဉ်တံအာဉ်လီလာတမကမဉ် လာဝဲလာဘုဉ်	7	0	7
	တံအစာလာအဂုအဂခဲလက်	18	2	20
	တံတတိဉ်ထီဉ်အိဘုဉ်	8	0	8
နီဉ်ခိတံစုဆုခိတကး (208)ခါ	တံထာနုဉ်ဆုတံဒူးယံဉ်ပူ	17	65	82
	ဟုဉ်တံအာဉ်လီလာတမကမဉ် လာဝဲလာဘုဉ်	56	5	61
	တံအစာလာအဂုအဂခဲလက်	33	0	33
	တံတတိဉ်ထီဉ်အိဘုဉ်	32	0	32
သွံဉ်ထံးတံစုဆုခိတကးလာ အဂုအဂတဖဉ် 21 ခါ	တံထာနုဉ်ဆုတံဒူးယံဉ်ပူ	3	0	3
	ဟုဉ်တံအာဉ်လီလာတမကမဉ် လာဝဲလာဘုဉ်	7	0	7
	တံအစာလာအဂုအဂခဲလက်	4	0	4
	တံတတိဉ်ထီဉ်အိဘုဉ်	7	0	7
တံမူးတံရံခဲလက်ဒီး အမူးကယာခဲလက်	တံထာနုဉ်လာတံဒူးယံဉ်ပူခဲလက်	44 =	65 =	110 =
	ဟုဉ်တံအာဉ်လီလာတမကမဉ် လာဝဲလာဘုဉ်အစာထီဉ်ခဲလက်	70 = 33%	5 = 7%	75 = 26%
	တံအစာလာအဂုအဂခဲလက်	55 =	2 =	57 =
	တံတတိဉ်ထီဉ်အိဘုဉ်အစာခဲလက်	47 = 22%	0 = 0%	47 = 16%

ပဟွန်ကုန်ပဲ အဆာဖိ(6.2)လၢအအိၣ်ဖျါဝဲလၢထးအသိးတၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢပပုၤတတအပူၤဒီးပုၤတတအါဖုဘၣ် ဃးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢအဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါကြးဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒ်လဲၣ်လၢတၢ်မ့ၢ်မၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပုၤတဂၤလၢအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ,တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢဖဲတၢ်မ့ၢ်ပံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဃးသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး န့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်တခါလၢတၢ်မၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤလၢတၢ်ကမၣ်ဝဲအံၤလၢခံတမၤဝဲလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျါတၢ်မၤညီၣ်န့ၣ်တၢ်ဒ်အံၤအသိးလၢတၢ်မၤပတြီၣ်တၢ်အဂီၢ်ဒီးကဲထီၣ်တၢ်လုာ်တၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အစၢလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ် အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤအံၤတၢ်တၢ်ပိၣ်ဝဲလၢအဂ့ၢ်အကျိၤဖဲအဆာဖိ(8.7)န့ၣ်လီၤ.ပနာ်လၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢတ ဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်နာ် ပာ်တခါအံၤအဖိခိၣ်ပဟွန်ကုန်ပဲဖျါထီၣ်လၢ(80%)သ့ၣ်ထံးဒီးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်လၢဒဲကဝီၤအဂၤယု ဘၣ်အပူၤဒီးန့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အစၢလၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်(172)ခါအကျါ(172)ခါန့ၣ်လီၤ.လၢအူးပုၣ် ဒဲကဝီၤအပူၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်ထဲဒၣ်(10%)ခိၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်(73) ခါအကျါထဲ(7)ခါခိၣ်ဒီးန့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အစၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်(73)ခါအကျါထဲ(7)ခါအံၤတၢ်ဟ့ၣ် အံၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤလၢ,လၢခံတမၤကမၣ်ဝဲလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤထဲဒၣ်တဆံးတက့ၢ်လၢစံၣ်ညီၣ် ပိတုအစၢထီၣ်တဖၣ်အကျါ(7%)မ့ၢ်တမ့ၢ်(5)လၢတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်(73)ခါအကျါန့ၣ်လီၤ.တၢ်ဒုးယာ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမၤလၢပုၤ ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်မံးမ့ၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအတၢ်လိာ်ဘၣ်လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ် ဆၣ်အစၢကတၢ်အူးပုၣ်ဒဲကဝီၤမၤတံၤမၤတဲာ်ရဲကွဲာ်တၢ်ဒီးပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်ဒီးပုၤတတအါဂၤလၢအမၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး ထီၣ်ဒါပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဖးဒိၣ်လၢတၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တသ့.ဒီးတၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဒိသဒါလၢပိာ်မ့ၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်စု ဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပုၤလၢအမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အံၤလၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်မၤလိန့ၢ် တၢ်အါမံၤအါကလုာ်လၢထံကီၢ်အါဘၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်လၢပဘၣ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးအကျါတခါလၢအဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် အါခိဖျါပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤဒီးဖိသ့ၣ်ပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်တအဲၣ်ဒီးယုထာဝဲလၢကဆဲးတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအမ့ၢ်သ့ၣ် ထံးဒီးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်အံၤဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်ခိဖျါလၢအတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢတဖၣ်တမ့ၢ် တၢ်လၢအတူၤလီၤတီၤလီၤထီၣ်ဘးလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲဟ့ၣ်ဆၢက့ၤအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤမၤအသးတမံၤယိ ဒီးပုၤလၢပတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးပဟီၣ်ကဝီၤတၢ်အိၣ်သးတမံၤယိအပူၤစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

6.8 တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုအတၢ်ဖးတၢ်မၤအတက့ၢ်

လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်တဘျီအံၤဟ့ၣ်ကုန်ပဲဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်လီၤဖျါလီၤဟီၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲ.တၢ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤအိၣ် တမံၤယိတဖၣ်တၢ်တမၤအိၣ်ဘၣ်(အဒိ-တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်အစၢ,တၢ်ဆၢတဲာ်တမံၤယိဒ်တၢ်ပာ်လီၤအသိးလၢတၢ်ကမၣ်တမံၤယိ လၢဘၣ်တၢ်မၤကၣ်အိၣ်အဖိခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်တၢ်တမၤအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်.တၢ်လီၢ်တတီၤဒီးတတီၤဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လီၤဆိလိာ်သးန့ၣ်လီၤ.) တၢ်လၢအခိၣ်ချၢအသးတဖၣ်အိၣ်ဝဲအါမး,ဒီးတၢ်လၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါတဖၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအတၢ်မၤတက့ၢ်ပုၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်ဖိအပူၤအံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ပုၤ,စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢတဖၣ်လၢ အဂံၢ်စာ်ဘါစာ်ဝဲဒီးတၢ်အံၤပုၣ်ယုာ်စ့ၢ်ကီးဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်မၤထီၣ်ဒါအိၣ်ဆူပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤတ ဖၣ်ခိဖျါပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီၤကိးဘၣ်ဒဲးယာ်ယာ်န့ၣ်လီၤ.ပဟွန်ကုန်လၢဂ့ၢ်ဂီၤအူတၢ်လိာ်နီၢ်နီၢ်အိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ် ကွၢ်ကဒါက့ၤတကီၢ်ခါတၢ်ဖးတၢ်မၤအတက့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးတုၤလီၤတီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.တကီၢ်ခါတၢ်မၤတက့ၢ်အံၤလၢဒဲကဝီၤန့ၣ် ဘၣ်လၢအဂီၢ်(တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတံာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သိ(39)ထံၣ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်ပာ်ပနီၣ် လၢအမ့ၢ်”တၢ်မၤကမၣ်ကွၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးတသ့”လၢဒဲကဝီၤလ့ၢ်ဘၣ်အပူၤဒီး“(“MDRG”)တၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးတၢ်န့ၣ် ကျဲၤလၢတၢ်လၢဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်”တၢ်န့ၣ်ကျဲၤလၢတၢ်ဒုးယာ်အဂီၢ်လၢဒဲကဝီၤသဘၣ်အပူၤ)တမၤအသးဂုၤဂုၤဒီး လဲၤအသးဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်.တၢ်န့ၣ်ကျဲၤအိၣ်ဝဲတဆံးတက့ၢ်လၢအတလၢတပုၤဘၣ်အိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်သ့တၢ်န့ၣ်ကျဲၤတဖၣ် အံၤတပူၤယိဒီးတၢ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်လၢဒဲကဝီၤကိးဘၣ်ဒဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်တၢ်တဖၣ်အံၤ ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အစၢအါမးလၢအခိၣ်ချၢလိာ်သးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဆံးတက့ၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကဘၣ်မၤဖျါဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးက့ၤတၢ် လၢအတၢ်သိးလိာ်အသးတဖၣ်အံၤတမံၤယိလၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါအဝဲသ့ၣ်တဟ့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲၤနိတမံၤလၢတၢ်က မၣ်တဖၣ်လၢအညီၣ်န့ၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ် သးဒုးဒိတဖၣ်ဒီးပုၤလၢအမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ်မၤက့ၤတၢ်တသ့တဘၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပတၢ်လီၤယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အံၤတၢ်လီၤဖျါလီၤဟီၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်လၢအခိၣ်ချၢလိာ်သးတဖၣ်ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါကြၢ်ကလၢန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်အဒိတခါအဂီၢ်“တၢ်မၤတရီၤတပါလၢတၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးအိၣ်န့ၢ်”တၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ပာ်အိၣ်အ မ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်လၢတမ့ၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဘၣ်လၢကွီၣ်တဲာ်အလိာ်အပပဒိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ်ဒ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢ

တၢ်ကျဲယူကျဲဖိးတန့ၢ်တမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်အယိ ကိုၣ်တဲၣ်အလိၣ်အပပဒိၣ်အံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတု လၢကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်မမတရီတပါလၢတၢ်ကျဲယူကျဲဖိးအိၤတန့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တခီ မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမ့ၢ်တၢ်ညီၣ်န့ၢ်မၤအသးလၢတၢ်မတရီတပါအပူၤ လၢပထံၣ်ဘၣ်အိၤလၢပပတၢ်အပူၤဒီး ပဟ်ပနီၣ်အိၤလၢအမ့ၢ် ကိုၣ်မ့ၢ်ဖးဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မတရီတပါလၢတၢ်ကျဲယူကျဲဖိးအိၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဘၣ်တၢ်မတရီတပါအိၤ ထဲဒၣ်လၢပပတၢ်ဂၤဒီး ညီၣ်န့ၢ်ကထီၣ်ဝဲတၢ်လီၤလၢတၢ်ခူသ့ၣ်အလီၤဒီး တအိၣ်ဒီးတၢ်သူတၢ်စုကဝဲဒ်အမ့ၢ်ကျိဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ် သူတၢ်ပိးတၢ်လီၤအဂၤလၢတၢ်မပျံၤမဖးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (MDRG)ပၢ်ဖျါဒီးပဟ်ပနီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်မတရီတပါလၢတၢ်ကျဲယူကျဲဖိးအိၤန့ၣ်ဒ်တၢ်ကမၤကမၣ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်ဒီးလၢတၢ်န့ၣ်အယိ ဒီးန့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဆံးတက့ၢ်လၢဒဲကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်အံၤ တလိၣ်တၢ်ဒုးယၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢ တၢ်ဒုးယၢ်အပူၤဘၣ်. လၢကျဲအဂၤတဘိ ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲအတၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ် ဟ့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲထဲဒၣ်လၢသ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးခဲလၢဒီးနီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရံၢ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဆူထီၣ်အိၤဆူ ကိုၣ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ”

စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲလၢဒဲကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤအတၢ်တဒံးသိးလိၣ်အသးတဖၣ်ဒီးတၢ်လီၤဖျဲၣ်လီၤဟံတဖၣ်,တၢ်ခိၣ်ချၢလိၣ်သးတဖၣ် အခိပညီမ့ၢ်ဝဲတၢ်လၢအကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤယိဒီးတၢ်ဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးတဖၣ်န့ၣ်တၢ်တပဟ်ပနီၣ်အိၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကိၤတအိၣ်ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အယိပူၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ဘၣ်အိၣ်လီၤတဲၣ်ကွံၣ်ဝဲလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢအကြးကကိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်သးကလၢလၢအကဒီးန့ၢ်တၢ်တမံၤယိဒ်တၢ်ပဟ်လီၤအိၣ်ဝဲအသိးလၢကတီၣ်ထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရံၢ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်.ဒီးတၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ပနီၣ်တခါဆူပပတၢ်အအိၣ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ်ဒ်အံၤအသိးတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်အမ့ၢ်ဒီးတၢ်တူၢ်လိၣ်အိၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်တအိၣ်ဖျါဝဲဒ်န့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢပပလၢအတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်တၢ်လၢအကဘၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲတမံၤယိဒ်သဲစးတၢ်ပဟ်လီၤအိၣ်ဝဲအသိးလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအဖဲထီၣ်တဖၣ်အပူၤမ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်အသိးလၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.(တမ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဒီးကြးကကိၣ်လိၣ်အသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.)

7. သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး

လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ(289)ခါအကျါလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အစးအံၤအဖီခိၣ်,သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢအိၣ်ဝဲ (60)ခါန့ၣ်လီၤ.တၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်ဘၣ်တၢ်နီၤဖးလီၤအိၣ်(3)ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မတရီတပါ(တၢ်မံယုာ်ဆုၣ်) (72%)လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢအခါ(60)အကျါ
- တၢ်ကျဲးစးမတရီတပါ(တၢ်ကျဲးစးမံယုာ်ဆုၣ်)(20%)
- သွံ့ထံးတၢ်မပယုဲ(8%)

7.1. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါအလၢအပူၤတၢ်ကျဲးစး

လၢသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်အပူၤ(92%) မ့ၢ်တၢ်မတရီတပါဒီးတၢ်ကျဲးစးမတရီတပါတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မဲၢ်လး,မဲၢ်ရၢမိၢ်,မဲၢ်လးအူ,ဒဲကဝီတဖၣ်မ့ၢ်ဒဲကဝီတဖၣ်လၢ တၢ်မူးတၢ်ရၢအါကတၢ်လၢဒဲကဝီန့ၣ်ဖျါအကျါန့ၣ်လီၤ. (တၢ်မူးတၢ်ရၢ(16)ခါ,(13)ခါ,(11)ခါပိာ်ထွဲထီၣ်အသးကွၢ်ကွၢ်လီၤ.)တၢ်ကျဲးစးမတရီတပါတၢ်မူးတၢ်ရၢအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်လၢဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ.အူပုၣ်ဒဲကဝီဒီးနီၣ်ဖိဒဲကဝီခံဘၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢဝဲအံၤအနီၣ်ဂံၢ်စ့ကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ယု7.1: သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်						
		တၢ်မူးတၢ်ရၢအကလုာ်တဖၣ်				
	ဒဲကဝီ	သွံ့ထံးမုၢ်ခွါ တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး တၢ်မူးတၢ်ရၢ နီၣ်ဂံၢ် ခဲလၢာ်	တၢ်မတရီတပါ	တၢ်ကျဲးစးမတရီတပါ	သွံ့ထံးတၢ်မပယုဲ	ခဲလၢာ်
1	မဲၢ်လးအူ	13	12	0	1	13
2	မဲၢ်ရၢမိၢ်	11	8	1	2	11
3	မဲၢ်လး	16	14	2	0	16
4	အူပုၣ်	3	3	0	0	3
5	နီၣ်ဖိ	3	3	0	0	3
6	ဘါဒိၣ်ယါ	7	1	6	0	7
7	ထါမဟ့ၣ်	7	2	3	2	7
	ခဲလၢာ်	60	43	12	5	60
	မူးကယု	100%	72%	20%	8%	100%

7.2. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျါအကျဲ

တၢ်မူးတၢ်ရၢအခါ(60)အကျါတၢ်မူးတၢ်ရၢ(52)ခါလၢအမ့ၢ်87%အံၤပူၤတုာ်ဘၣ်တၢ်ယုထာဲလၢတီၣ်ဖျါဝဲဆုၣ်ညီၣ်ပိတုအကျါအကျဲန့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ(8)ခါလၢအမ့ၢ်(13%)န့ၣ်တၢ်တတီၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျါအကျဲဘၣ်.လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ(52)ခါအကျါတၢ်မူးတၢ်ရၢအါန့ၢ်ဒဲးတဝၢ်(52%)ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးစ့န့ၢ်ဒဲးတဝၢ်(48%)ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်လၢကီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုန့ၣ်လီၤ.လၢဒဲကဝီယဲာ်ဘၣ်အပူၤသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်လၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးကီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု,သ့ခါလၢန့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်သန့ကလၢဒဲကဝီအဂၤခံဘၣ်(ထါမဟ့ၣ်ဒီးဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီ)အပူၤတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်ခဲလၢာ်ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်ထဲဒၣ်လၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၣ်လၢကီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုနီၣ်တခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

မဲၢ်လးအူဒီးမဲၢ်ရၢမိၢ်ဒဲကဝီခံဘၣ်အံၤ တၢ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢဆူကီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဖျါအါကတၢ်လၢဒဲကဝီအဂၤတဖၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢမဲၢ်လးဒဲကဝီန့ၣ် သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ(16)ခါအကျါ(38%), (6)ခါဘၣ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူကီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုန့ၣ်လီၤ.

လိပ်စာနံပါတ် 7.2: သွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်
ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျ

	ဒဲကဝီ	သွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါ တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တ ကးအနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢၣ် လၢတၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၤ	ဒဲကဝီ စံၣ်ညီၣ်ပီတု	ကွီၣ်တဲာ် စံၣ်ညီၣ်ပီတု	တၢ်မူးတၢ်ရၢ် လၢတၢ်တီၣ်ဃါထီၣ် အိၤအနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢၣ်	တၢ်မူးတၢ်ရၢ် လၢတၢ်တတီၣ် ဖျါထီၣ်အိၤအနီၣ် ဂံၢ်ခဲလၢၣ်
1	မဲၢ်လးအူ	13	2	10	12	1
2	မဲၢ်ရုမိၢ်	11	2	5	7	4
3	မဲၢ်လး	16	8	6	14	2
4	အူဖျၢၣ်	3	1	2	3	0
5	နီၣ်ဖိ	3	1	2	3	0
6	ဘါဒိၣ်ယါ	7	6	0	6	1
7	ထါမဟ့ၣ်	7	7	0	7	0
	ခဲလၢၣ်	60	27	25	52	8
	အမူးကယၤ%		52%	48%	87%	13%

7.3 တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတု

သွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(60)ခါအကျါ(27)ခါဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.ပထံၣ်ဘၣ်လၢ-

- တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(70%)ဘၣ်တၢ်ဆုၢ်ခိၣ်အိၤဆူကဝီဒုပတီၢ်ဝံးဒီးဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီမုၢ်တမ့ၢ်ကဝီဒိၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၤထဲဒုၣ်လၢကဝီဒုပတီၢ်ဒီးတၢ်တဆုၢ်ခိၣ်အိၤဆူဒဲကဝီပတီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(63%)လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ်အဖိခိၣ် တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အခါတၢ်တဟံးန့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီတဆံးတက့ၢ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အကျါတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အခါ,ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၤလၢတၢ်ထၢန့ၣ်အိၤဆူဒဲကဝီတၢ်ကၤယၢ်အပူၤ လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးပနီၣ်န့ၢ်အိၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဒ်အံၤအသိး အါတက့ၢ် ကဲထီၣ်အသးလၢထါမဟ့ၣ်ဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အခါ(10)အကျါ(7)ခါန့ၣ် ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၤလၢ ဘၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီတၢ်ကၤယၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- သွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(10)ခါလၢအဒီးန့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢဘၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီတၢ်ကၤယၢ်အပူၤအံၤအါတက့ၢ်ဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ကၤယၢ်အပူၤလၢတလါတုၤသၢလါအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

သွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢဒဲကဝီတဖၣ်အပူၤတဖၣ်သိးလိာ်အသးဘၣ်.ထါမဟ့ၣ်ဒဲကဝီထၢန့ၣ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးပနီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီနီတမံၤ လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လ့ၢ်ခါအဖိခိၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ယုခါအကျါန့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အဂၤခံခါန့ၣ်ယုဝဲပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢကအၢၣ်လီၤအတၢ်ကမၣ်ဒီးဆဲးလီၤအမံၤလၢ,လၢခံတမၤကမၣ်ဝဲလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢမဲၢ်လးဒဲကဝီပူၤ စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢ မ့ၢ်တၢ်လၢအဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ်အဖိခိၣ်ဒီးတဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤဘၣ်(8)ခါန့ၣ်လီၤ.

ပက့ၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်အံၤဝးဝးဒီးပထံၣ်ဘၣ်လၢသွံ့ဉ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢ ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီပူၤတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒီးကြးကၤကီၢ်လၢကွီၢ်မ့ၢ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တီးယု 7.3: သွံဉ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်စုဆုာ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်ဒီးဒဲကဝီစံဉ်ညီၣ်ပီတု

ဒဲကဝီစံဉ်ညီၣ်ပီတုအပတၢ်စံဉ်ညီၣ်ပီတုအစာတဖၣ်											ခဲလၢာ်
		သွံဉ်ထံး မုာ်ခွါတၢ်စု ဆုာ်ခိၣ်တ ကးနီၣ်ဂံၢ်ခဲ လၢာ်လၢ တထံဉ်န့ၢ် အီၤ	ဒဲကဝီ စံဉ်ညီၣ် ပီတု အနီၣ်ဂံၢ် ခဲလၢာ်	ထဲဒၣ် လၢက ဝီဒု ပတၢ်	-ကဝီဒု -ကဝီ ဒိၣ် -ဒဲကဝီ	က=ထၢ န့ၢ်လၢ တၢ်ဒုး ယၢ်ပူၤ	ခ=ဆဲး လီၤမံၤ အိၣ်ဒီး တၢ်အၢာ် လီၤ	ဂ=ပုၤ မၤက မၢ်တၢ် စံဉ်ဖျိး	ဃ=တၢ် တဟံး ဂ့ၢ်ဝီ	c= အ ဂ့ၢ်အဂၤ	
1	မဲၢ်လးအူ	13	2	0	2	1	0	0	0	1	2
2	မဲၢ်ရၤမိာ်	11	2	0	2	1	1	0	0	0	2
3	ဥမဲၢ်လး	16	8	3	5	0	4	1	2	1	8
4	အူပုၣ်	3	1	0	1	0	0	1	0	0	1
5	နီၣ်ဖိ	3	1	0	1	1	0	0	0	0	1
6	ဘါဒိၣ်ယါ	7	6	5	1	0	2	0	4	0	6
7	ထါမဟ့ၣ်	7	7	0	7	7	0	0	0	0	7
	ခဲလၢာ်	60	27	8	19	10	7	2	6	2*	27
	မုးကယၤ%		100%	30%	70%	37%	17 cases				
							63%				100%

က= တၢ်ထၢန့ၢ်အီၤလၢဒဲကဝီတၢ်ကၤယၢ်အပူၤဒီးဖဲပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဟးထီၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်ပူၤဝံးဒီးအိၣ်က့ၤဒဲကဝီပူၤန့ၢ်လီၤ.

ခ= ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဆဲးလီၤအမံၤအိၣ်ဒီးတၢ်အၢာ်လီၤအီၤလီၤလၢတမၤလၢတၢ်စုဆုာ်ခိၣ်တကးလၢဘၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်ဆုာ်ထီၣ်သးဂံၢ်ဘါအလံာ်တီးယုန့ၢ်လီၤ.တၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲဒဲကဝီတၢ်မၤတၢ်အၢာ်လီၤအီၤလီၤဒီးဘၣ်ယးဒီးတၢ်အၢာ်လီၤအီၤလီၤအံၤတၢ်ကတဲၤအါထီၣ်က့ၤအီၤလၢတၢ်ဟံၤဖျါအပူၤန့ၢ်လီၤ.တၢ်အံၤတမ့ၢ်(CSO)ဘၣ်.

7.4. တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အီၤလၢက့ၢ်တဲာ်စံဉ်ညီၣ်ပီတု

တၢ်မုးတၢ်ရၢ်ခဲလၢာ်(60)ခါအကျါ(25)ခါဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအီၤလၢက့ၢ်တဲာ်စံဉ်ညီၣ်ပီတုန့ၢ်လီၤ.

ပထံဉ်န့ၢ်ဘၣ်လၢ-

- တၢ်မုးတၢ်ရၢ်(60%)မုးကယၤအကျါ(15)ခါအစာထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ထၢန့ၢ်လီၤပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဆုာ်ခိၣ်တကးတၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အပူၤဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်တတၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ထၢန့ၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဆုာ်ခိၣ်ပူၤ(8)ခါန့ၢ်ဟဲထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢမဲၢ်လးအူဒဲကဝီန့ၢ်လီၤ.
- တၢ်မုးတၢ်ရၢ်တခါလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံဉ်ညီၣ်လၢတၢ်ထၢန့ၢ်လီၤပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဆုာ်ခိၣ်ပူၤအံၤန့ၢ် ပုၤမၤကမၢ်တၢ်လၢအနံၣ်တပုၤတဆံးန့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်အိၣ်လၢယိၣ်ပူၤ(2)လၢအတီၢ်ပူၤလၢတၢ်ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤလုၢ်လၢသကဲးပဝးအဂီၢ်ဒီး မ့ၢ်ပုၤလၢအသးန့ၢ်ပုၤဒိၣ်တုာ်ခိၣ်ပုၤတဖၣ် လၢအမၤကမၢ်က့ၢ်မုာ်အအါတဖၣ်အဂီၢ်တခါ ဘၣ်အိၣ်လၢယိၣ်ပူၤ(26)န့ၢ်န့ၢ်လီၤ.အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်ကမၢ်လီၤယိၣ်ပူၤန့ၢ်တနံၣ်တုၤလ့ၢ်န့ၢ်အအါကတၢ်န့ၢ်လီၤ.
- တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢအအိၣ်တုာ်ဒီး(10)ခါတဖၣ်
 - ◊ တၢ်မုးတၢ်ရၢ်အစာ(3)ခါအစာထီၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအဂံၢ်စၢ်
 - ◊ တၢ်မုးတၢ်ရၢ်(3)ခါအစာထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အီၤလၢအယုာ်ဖျိးတချုးလၢအတၢ်မုးတၢ်ရၢ်ဝံးတဲာ်ဒီးအခါန့ၢ်လီၤ.
 - ◊ တၢ်မုးတၢ်ရၢ်(4)ခါန့ၢ်ဖဲလီၤယုထံဉ်သ့ၣ်ညါတၢ်အဆၢကတီၢ်အစာတၢ်တဆၢတဲာ်အီၤဒီးဘၣ်န့ၢ်လီၤ.
- လၢမဲၢ်လးဒဲကဝီပူၤ တၢ်မုးတၢ်ရၢ်(16)ခါအကျါ (6)ခါ ဘၣ်တၢ်ဆုာ်ထီၣ်အီၤလၢက့ၢ်တဲာ်စံဉ်ညီၣ်ပီတုန့ၢ်လီၤ. တၢ်မုးတၢ်ရၢ်သၢခါအပူၤ ပုၤမၤကမၢ်တၢ်သၢဂၤလၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်သၢခါအပူၤ လီၤဘၣ်လၢယိၣ်ပူၤဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂၤသၢခါန့ၢ်အဂံၢ်စၢ်ဝဲန့ၢ်လီၤ.

- လာထိမဟုတ်ဒီးဘါဒိဉ်ယါဒဲကဝီခံဘုဉ်န့ဉ် သ့ဉ်ထံးဒီးမုဉ်ခွါတၢ်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖဉ် တၢ်တဆှၢခိ အိဆူကိဉ်တၢ်စံဉ်ညိဉ်ပိတုဘဉ်.

လံာ်တၢ်ယု7.4: သ့ဉ်ထံးမုဉ်ခွါတၢ်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဒီးကိဉ်တၢ်စံဉ်ညိဉ်ပိတု										
	ဒဲကဝီ	သ့ဉ်ထံးမုဉ် ခွါတၢ်စုဆူဉ် ခိဉ်တကး အနီဉ်ဂံၢ်ခဲ လၢဉ်	ကိဉ်တၢ်စံဉ် ညိဉ်ပိတု နီဉ်ဂံၢ်ခဲလၢဉ် .	တၢ်အစၢလၢအဟဲထီဉ်တဖဉ်						ခဲ လၢဉ်
				က= အိဉ်လၢ ကိဉ်တၢ်စံဉ် ယိဉ်ပု	ခ= ထဲဒုဉ် ဟ့ဉ်စု အိဉ်လိး	ဂ= ပုၤမၤကမဉ် တၢ်ဘဉ် တၢ်ပတုဉ် ကွံာ်အိလၢ အတၢ်မၤ အပူ	ဃ= ပုၤမၤက မဉ်တၢ် စံဉ်ဖျိး ကွံာ်	င= တၢ်တ ဟ့ဉ်တၢ် စံဉ်ညိဉ် နီတမံ	စ= တၢ်ဘျါ ရဲအဖၢ မုာ်	
1.	မဲလးအူး	13	10	8	0	1	1	0	0	10
2.	မဲရုမိာ်	11	5	1	0	1	0	0	3	5
3.	မဲလး	16	6	3	0	0	1	1	1	6
4.	အုပုဉ်	3	2	1	0	0	1	0	0	2
5.	နီဉ်ဖိ	3	2	2	0	0	0	0	0	2
6.	ဘါဒိဉ်ယါ	7	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	ထါမဟ့ဉ်	7	0	0	0	0	0	0	0	0
	ခဲလၢဉ်	60	25	15	0	2	3	1	4	25
	အမူးကယု		100%	60%						

က= ဘဉ်တၢ်ကၢယုအိလၢကိဉ်တၢ်စံဉ်ယိဉ်ပုဒီးဖဲအဒးထီဉ်ဘဉ်လၢယိဉ်ပုဝံပုၤမၤကမဉ်တၢ်အံၤက့အိဉ်ကဒါက့လၢဒဲကဝီပု
 ခ=ဘဉ်ဟ့ဉ်စုအိဉ်လိးထဲတမံဇိ
 ဂ=ပုၤမၤကမဉ်တၢ်မၤတၢ်လၢကိဉ်တၢ်စံဉ်ပဒိဉ်တၢ်မၤဒီးဘဉ်တၢ်ပတုဉ်ကွံာ်အိလၢအတၢ်မၤအပူ
 ဃ=ပုၤမၤကမဉ်တၢ်စံဉ်ဖျိးတချုးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဝံတၢ်ဒဲးအခါ
 င= တၢ်လီၤယိထံသ့ဉ်ညါတၢ်ဝံအလီၢ်ခံ ဟၤကီၢ်တဒီးန့ၢ်တၢ်အုဉ်ကီၢ်အလၢအပုၤလၢ တၢ်ကရိးထီဉ်ပုၤမၤကမဉ်တၢ်ဆူပဒိဉ်ပိရီ
 အအိဉ်ဘဉ်အယိတၢ်တဟ့ဉ်တၢ်စံဉ်ညိဉ်တၢ်ကလုာ်နီတမံဆူပုၤမၤကမဉ်တၢ်အဖိခိဉ်ဘဉ်.
 စ=ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်လီၤယုထံသ့ဉ်ညါတၢ်အတီၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တနီၤတၢ်ဘျါရဲအိအဖၢမုာ်အယိတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တနီၤအစၢတ
 ထီဉ်ဒဲးဝဲဒုဉ်ဘဉ်.

လံာ်တၢ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢဒဲကဝီ(6)ဘၣ်အပူၤဒီး တၢ်ထံၣ်သတြၢ်အိၣ်ဒီးအုပှၣ်ဒဲကဝီ

သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဆူၣ်ခိၣ်တကး	စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢ	(6)ဘၣ် (57)ခါ	အုပှၣ် (3)ခါ	၇ဘၣ် (60)ခါ
60 ခါ	အိၣ်လၢတၢ်ကၢလၢအပူၤလၢအအိၣ်ဒီး တၢ်ဟံပနီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်	24	1	25
	အၢၣ်လီၤလၢတမၤတၢ်ကမၣ်လၢဘၣ်	7	0	7
	တၢ်အစၢထီၣ်လၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်	18	2	20
	တၢ်တတိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဘၣ်	8	0	8
တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်(၆၀)ခါဒီး မုၢ်ကယၤတဖၣ်	တၢ်ကၢလၢအနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢ်	24 42%	1 33%	25 42%
	အၢၣ်လီၤလၢတမၤကမၣ်တၢ်လၢဘၣ် အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢ်	7 12%	0 0%	7 12%
	တၢ်အစၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်	18 32%	2 66%	20 33%
	တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢတၢ်တတိၣ်ထီၣ်အိၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢ်	8 14%	0 0%	8 13%
		ဒဲကဝီ(6)ဘၣ် 57 =ခါ	ဒဲကဝီ UM =3	ဒဲကဝီခဲလၢ်(၇) ဘၣ်-၆၀ခါ
	တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်လၢအလီၤဘၣ်လၢတၢ်ကၢလၢအပူၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံပနီၣ် တၢ်ဆၢကတီၢ်	24 = 42%	1 = 33%	25 = 42%
	တၢ်မုၢ်တၢ်ရၢ်အစၢလၢဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါ (လၢအမ့ၢ်အဂ့ၢ်အဂၤခဲလၢ်)	33 = 59%	2 = 66%	35 = 58%

7.5. တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်,ဒီးတၢ်ပဲလဲထံၣ်နီၣ်ခိတဖၣ်.

(က)ညီၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ထံးဒီးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢဘၣ်တၢ်ထီၣ်ဒါသ့အိၣ်ဆူကညီၣ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤတရီတပါဒီး တၢ်ကျဲးစးမၤတရီတပါန့ၣ်လီၤ.တၢ်မၤတရီတပါလၢအမ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတခါအံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢပိၣ်ခွါဒီးပိၣ်မုၢ်အါဒဲအါ ဂၤတန့ၢ်ဟံၤဝဲလၢအဂ့ၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဘၣ်.တၢ်ကမုၢ်ကမၣ်လၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်လၢအတဒံးသိးဒီးတၢ်မၤတရီတပါတဖၣ်ဒဲအ မ့ၢ်အဒိ-တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၣ်တဖၣ်,တၢ်မၤတရီတပါအကျိၢ်မုၢ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဟဲစိၣ်န့ၢ်တၢ်လီၤမဲၢ်ဆုးဖးဒိၣ်လၢအထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ် လၢအမ့ၢ်ပိၣ်မုၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်အံၤလုၣ်ဘၢကွံၣ်အဟံၣ်ဖိယိဖိတၢ်အသ့တၢ်ဘၣ်လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၢ် အကျဲးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ခိဆၢလၢအဘၣ်ဂီၢ်ဖိးမံလိာ်သးအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအမ့ၢ်အဟံၣ်ဖိယိဖိ, ပှၤတတၢ်တဖၣ်လၢကဆိၣ်ထွဲမၤစၢအိၣ်အဂီၢ်ဒီးပှၤမၤကမၣ်တၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကဘၣ်တူၢ်လိာ်ဝဲလၢအမ့ၢ်ပှၤတဂၤလၢအမၤ ကမၣ်တၢ်ကျိၢ်မုၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မ့ၢ်တဂၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.အခိပညီၣ်တၢ်အံၤခိဖျိအတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒီးကွၢ်ဆၢၣ်မဲၢ်ဘၣ်တၢ်အဖိခိၣ်တၢ် မဲၢ်ဆုးလုၢ်ဘၢကွံၣ်အိၣ်တုၤဒၣ်လဲာ်တၢ်လၢကဘၣ်ထဲထီၣ်ဝဲလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီးတၢ်လၢအကြးကၢကီၣ်ဒီးအိၣ်လၢ ကတဲဖျါထီၣ်ဝဲတဘျီလၢဘၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

(ခ)စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဖးဒိၣ်ညါလၢပိၣ်မုၢ်တဖၣ်လၢအတီၣ်ဖျါထီၣ် ပိၣ်ခွါလၢအမၤကမၣ်ထီၣ်ဒါသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤတၢ်ကွဲးလီၤအဂ့ၢ်အကျိၢ်လီၤတံၢ်လီၤ ဆဲးလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢနီၣ်နီၣ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်ဆူပှၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အအိၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ကဟံၣ်ကွံၣ်ပှၤမၤက မၣ်တၢ်အတၢ်ကမၣ်ဒဲအကြးကၢကီၣ်ဒီးအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၢ်အကျဲးအဂံၢ်စၢ်အံၤသိၣ်လိာ်ပိၣ်ခွါလၢအမၤကမၣ် ထီၣ်ဒါသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢအမၤတရီတပါတၢ်သ့လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ပိၣ်ထွဲထီၣ်အခဲလၢတၢ်နီတမံၤဘၣ် ဒီးတၢ်အံၤဟ့ၣ်သဆၢထီၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢကဆဲးမၤကဒါက့ၤတၢ်ကမၣ်လၢအမၤဝဲအံၤတဘျီဘၣ်တဘျီကဒီးန့ၣ်လီၤ.

(ဂ)တၢ်ဟ့ၣ်ကျိၢ်မုၢ်မ့ၢ်တၢ်ကမၣ်လၢတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီတပါဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ဟံၤအိၣ်

လိတံလိဆဲးဘဉ်ဒီးတံအံတမံတံလိကမာမဉ်လံတံသိဉ်တံသိဒီးတံဟ့ဉ်စံဉ်ညီဉ်တဖဉ်လံတံမတရီတပါဒီးသ့ဉ် ထံးတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ်အံမံတံလံအဂံဉ်စံးဒီးတံအိဉ်ဖျါရဲဘဉ်န့ဉ်လိ.တံမအတက့ဉ်ဒီးတံန့ဉ်ကျဲတအိဉ်ဝဲနီတခါ လံကဟ့ဉ်တံန့ဉ်ကျဲလံအရဲဒီးတံခိဆဲးလံအရဲလံပုလံအမလံထီဉ်ပုထီဉ်တံလံစံဉ်ညီဉ်ပိတုတဖဉ်လံဒဲကဝိ.အပူမံ ဂုဒီးတဟ့ဉ်စုဉ်ကိးတံန့ဉ်ကျဲလံအရဲလံကဟ့ဉ်တံဒိသဒါလံပိဉ်မုဉ်ပိဉ်မံဒီးပိဉ်မုဉ်ဖိသဉ်တဖဉ်လံဒဲကဝိ.အပူဘဉ်န့ဉ် လိ.

(ဃ)လံသ့ဉ်ထံးဒီးမုဉ်ခါတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတံမုးတံရံ(58%)န့ဉ်ဒီးန့ဉ်ဘဉ်တံခိဆဲးလံအတဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါလံဒဲကဝိ.ဒီး က့ဉ်တဲဉ်စံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိ.အကျဲတဖဉ်န့ဉ်လိ. က့ဉ်ဘဉ်လံလံတံယုနီဉ်ဂံ(7.6)တက့ဉ်.တံသုတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ် အလိအိဉ်လံ တံကဘဉ်ဟ့ဉ်ခိဆဲးကုလံတံခိဆဲးအကလုဉ်ကလုဉ် လံအပတံဒီးပတံ လံစံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိ.အကျဲ လံ ပု တတအပူန့ဉ်လိ.ပဟ်ဖျါထီဉ်အံ အလံအပုလံအဆဲးဖိ(6.2)လံအအိဉ်ဖျါဒဲလံထံးအသိးန့ဉ်လိ.ဘဉ်ဆဉ်တံနီဉ်နီဉ်တခိပ အဲဉ်ဒီးစံးလံအစုကတံ တံကဘဉ်ဖိဉ်ပံးယံပုမကမဉ်တံလံကျဲတဘိဘိ.ဒိသဒါပုတုဘဉ်တံ,ပုလံအကပိဉ်ကပတ ဖဉ်ဒီးမစံးလံအဂံဉ်အဘါလံသုတဆဲးမကမဉ်တံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးအံတဂုဝံဒီးခါဆုညါလံကဟဲ,ဟ့ဉ်တံကစီဉ်ဆုပုတ ဝါတဖဉ်အအိဉ်,လံတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးမုးတံသကဲးပဝးတခါ လံတံတုလိဉ်အံတသ့ဘဉ်ဒီးတံအံ မုးက့ဉ်မုဉ်အကျိတခါ န့ဉ်တက့ဉ်.တံထံးန့ဉ်တံဆုတံဒုးယံအပူတမုးတံအစတခါလံအဂုကတံဘဉ် ဘဉ်ဆဉ်ဖျါလံအမုးတံတခါလံအမလံ ထီဉ်ပုထီဉ်တံယံမံလံ တံကဘဉ်မအံသ့ဉ်တဖဉ်အံ လံကျဲတဘိဘိအပူန့ဉ်လိ. စံဉ်ညီဉ်ပိတုအစလံအကတဖဉ်လံပ အိဉ်ဒီးတံမနီဉ်မယံလံပတံယုထီဉ်န့ဉ်အပူ လံအဟ့ဉ်တံစံဉ်ညီဉ်ပိတုအစလံသ့ဉ်ထံးတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတံမုးတံရံ အဖိခိဉ်အံတဘဉ်လိဘဉ်စးဘဉ်ဒီး တမလံထီဉ်ပုထီဉ်တံလံကဘဉ်မဲဝဲတဖဉ်န့ဉ်ဘဉ်. တံသ့ဉ်တဖဉ်အံ ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ် ကမုးတံလံအတုလံတံလံတံစံးတံလိ ထဲဒဉ်တံမုးမလံထီဉ်ပုထီဉ်အံ ယုဒီးတံအိဉ်သးလံအဆုဉ်ထီဉ်တဖဉ်မဲန့ဉ် လိ.

(င) တံသုစံဉ်ညီဉ်ပိတုအစလံတဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါ လံဒဲကဝိ.စံဉ်ညီဉ်ပိတု အပူ (တံမုးတံရံ(27)ခါ အကျိ(17)ခါ)အခိပ ညီမုးဝဲပုမကမဉ်တံလံအသုတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးအံတအိဉ်ဒီးတံဟံးန့ဉ်မုးဒါနီတမံလံအတံမကမဉ်တံအဖိခိဉ်ဘဉ် န့ဉ် လိ.ထဲဒဉ်တံမုးတံရံ(27)ခါအကျိ(10)ခါဘဉ်တံဟံးထီဉ်ဖိဉ်ထီဉ်အံလံဒဲကဝိ.စံဉ်ညီဉ်ပိတုဒီးဒီးန့ဉ်ဘဉ်တံစံဉ်ညီဉ် ပံးယံဉ်ဒိဉ်(လံဘဉ်တံထံးန့ဉ်အံလံတံဒုးယံအပူ)န့ဉ်လိ.ဘဉ်ဆဉ်တံမုးတံရံဒဲအံတဖဉ်အါတက့ဉ်ကထီဉ်အသးလံ ထါမဟ့ဉ်ဒဲကဝိ(7ခါ)န့ဉ်လိ.ထါမဟ့ဉ်ဒဲကဝိ.တတိဉ်ထီဉ်တံမုးတံရံဆုက့ဉ်တဲဉ်စံဉ်ညီဉ်ပိတုအအိဉ်နီတခါဘဉ်.ဒဲကဝိ သာဘဉ်ဟ့ဉ်တံစံဉ်ညီဉ်ပံးယံဉ်ဒိဉ်လံတံမုးတံရံအဂုသါခါန့ဉ်လိ.လံဆဲးဒိဉ်မးလံမဲလံဒဲကဝိ.မုးဒဲကဝိ.ထဲတဖျါဉ်မိ လံအအိဉ်ဒီးတံဒုးယံလံအဂုဒီးအပိးအလိအလံအပုဘဉ်ဆဉ်တထံးန့ဉ်ပုမကမဉ်တံလံတံဒုးယံအပူနီတဂုဘဉ်. လံတံန့ဉ်အယံ မဲလံဒဲကဝိ.အံ မုးတံလိအကြားကတံလံ ကဟ့ဉ်တံစံဉ်ညီဉ်လံတံဒုးယံ ပုမကမဉ်တံလံအမတရီ တပါတံတဖဉ်လံအတံဒုးယံပူန့ဉ်လိ.လံတံမုးတံရံ(25)ခါအကျိ(15)ခါဘဉ်တံဆုခိအံဆုက့ဉ်တဲဉ်စံဉ်ညီဉ်ပိတုဒီး ပုမကမဉ်တံဒီးန့ဉ်တံစံဉ်ညီဉ်ပံးယံဉ်ဒိဉ်ယံလံန့ဉ်လိ. (တံစံဉ်ညီဉ်မုးဝဲတံထံးန့ဉ်လံအံဆုယံပု)ဘဉ်ဆဉ်အါန့ဉ်ဒီး တံတဖဉ်အံအကျိတတံလံဒဲကဝိ.တဘဉ်အပူမဲလံဒဲကဝိ.တံမုးတံရံ(8)ခါ).တံအံဟ့ဉ်ကုဉ်ပဟ်ဖျါထီဉ်ဝဲဒဉ်လံ တံတံးသိးလိဉ်အသးဘဉ်အံအိဉ်ဝဲဒဉ်လံဒဲကဝိ.ကိးဘဉ်ဒဲးအပူန့ဉ်လိ.

(စ) လံတံယုထီဉ်န့ဉ်တဘျီအံ လံသ့ဉ်ထံးမုဉ်ခါတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကး (13%) အံ တဘဉ်တံတိဉ်ထီဉ်အံလံ စံဉ်ညီဉ်ပိတု အ အိဉ်နီတခါဘဉ်န့ဉ်လိ.တံအံအခိပညီမုးဝဲဒဲလဲဉ်ဒဲလဲဉ်ဂုန့ဉ်ပုလံအမကမဉ်တံတဖဉ်အံတအိဉ်ဒီးတံဟံးန့ဉ်မုးဒါနီတ မံဘဉ်.တံတဟ်ပနီဉ်အံလံအမုးပုမကမဉ်တံဘဉ်.ဒီးတံတစံဉ်ညီဉ်အံစုကိးဘဉ်.ပုတုဘဉ်တံတထံဉ်ဘဉ်တံစံဉ် ညီဉ်ဆဲးတံနီတမံဘဉ်.တံယုထီဉ်န့ဉ်တံအံပဟ်ဖျါထီဉ်ဝဲဒဉ်လံပုမကမဉ်တံလံအသုသ့ဉ်ထံးမုဉ်ခါတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကး တဖဉ်အဲသ့ဉ်မုးတံတုဘဉ်ဝဲတံပိဉ်ထွဲနီတမံလံအတံကမဉ်အဖိခိဉ်ဘဉ်န့ဉ်ဖျါဒိဉ်တက့ဉ်လံတံဟ့ဉ်ကဒါကု.အံတံခွဲး တံယံလံကမဘဉ်ကုဝဲတံကမဉ်လံအမဲအံန့ဉ်လိ.

(ဆ) တံယုထံးအကျိ.အကျဲလံအအိဉ်လံဒဲကဝိ.စံဉ်ညီဉ်ပိတုအပူတဖဉ်လံတံဟ့ဉ်တံစံဉ်ညီဉ်လံသ့ဉ်ထံးတံစုဆုဉ်ခိဉ်တ ကးအဂီဉ်မုးတံလံအဆဲးဝဲစုဝဲန့ဉ်လိ.

(ဇ) သ့ဉ်ထံးတံစုဆုဉ်ခိဉ်တကးတံမုးတံရံတဖဉ်အါခါဘဉ်တံဟံးထီဉ်ဖိဉ်ထီဉ်အံလံကဝိ.ဒု အပူန့ဉ်လိ.ညီနီကဝိ.ဒုပ တံပုလံအအိဉ်ဒီးမုးဒါတဖဉ်အတံလံခိဖျါဒီးတံတဟ့ဉ်ဘဉ်အံတံမလိလံလံပုလံဘဉ်.တံမတရီတပါအမုးတဖဉ်ခဲ လံတံကဘဉ်ဆုထီဉ်အံဆုဒဲကဝိ.ပတံလံအတလိဉ်ယံထံလံအမုးတံမတရီတပါလံတံလံဆဲး.တမုးလံတံလံဆဲး

(ပ) တာ်မူးတာ်ရါတနီလောဘာ်တာ်တိုင်ထိုင်အီဆူကွိုင်တဲင်စံင်ညိုင်ပိတုတဖၣ်တနီ **တာ်မအီတဝံတဝဲာ် ခိဖျိ ပှတူာ်ဘာ်တာ် သးလီာ်သးကျဲဆူကီာ်သဘာ်တဘာ်** တချူးလောအတာ်မူးတာ်ရါဘာ်တာ်ဆာ်အီဝံဝဲတစုဒဲးဘာ်အယိ, အတာ်မူးတာ်ရါဘာ် လီာ်တဲာ်ကွိုင်န့ၣ်လီာ်. တာ်အံအခိပညီမ့ၢ်ဝဲ ပှမကမာ်တာ်အံပူဖျူးကွိုင်ဝဲလောပှတဝဲအပူလောတအိၣ်ဒီးတာ်ပိာ်ထွဲနီတခါဘာ် န့ၣ်လီာ်.

(ဖ) လောတာ်မူးတာ်ရါအါခါအဖိခိၣ်လောဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုဒီးကွိုင်တဲင်စံင်ညိုင်ပိတုခဲခါလာ်အပူ, ပှမကမာ်တာ်သ့ာ်ပူဖျူးအ သးန့ၣ်လီာ်. တာ်ဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်လောတာ်ဘာ်တာ်ဘာ်တကပယာဝဲဒိၣ်မးမ့တမ့ာ်ပှတူာ်ဘာ်တာ်တဖၣ်တိုင်ဖျါထိုင်တာ်ယာဒိၣ်မး (နီာ်ဒိၣ်မး)အဖိခိၣ်အယိန့ၣ်လီာ်. ဒီသအဆိအဝဲပိာ်ခါအတာ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတဖၣ်မ့ာ်တာ်လောအကီမ့ာ်လောတာ်ဒုးယာ်မုာ်မုာ်နီာ်နီာ် တအိၣ်လောတာ်ကဒုးယာ်အီတူာ်လီာ်လီာ်အဂီၢ်ဘာ်, တာ်ပိာ်တာ်လီလောအအိၣ်ဟ်လောဒဲကဝီပူတဖၣ်တခိတာ်တဟ်ကီာ်ဟ်ကျဲ အီဘာ်, မ့တမ့ာ်အဝဲထူၣ်ဖျူးထိုင်ကွိုင်လောတာ်အံခိဖျိဟ့ၣ်စုအိၣ်လီာ်န့ၣ်လီာ်. တာ်အံပူလောတာ်ကဘာ်မဂ့ထိုင်တာ်အကျဲအ ကျဲတဖၣ်ဒဲးသိးကဒီသအဆိ **တာ်ဟ့ၣ်ပူသး** အံလောပိာ်ခါလောဘာ်တာ်လိာ်ဘာ်လိာ်ကွိုင်အီတဖၣ်အဂီၢ်မ့တမ့ာ်ပှမကမာ်တာ်, ဒီး တာ်ကဒုးအိၣ်ထိုင်တာ်အကျဲအကျဲလောအဘျဲ အဆိဒီးတာ်ကွိုင်ထံသမံသမိးပိာ်ခါဒဲအံသ့ၣ်တဖၣ်တကတီာ်ယိတာ်ဟံးဂ့ၢ်ဝီလော ကဘျဲအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီာ်. ပှမကမာ်တာ်လောအမ့ာ်ပှလောအသ့တာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်စံင်ပူဖျူးထိုင်ကွိုင်လောပှတဝဲ ဒဲာ်ဝဲန့ၣ်ကဲထိုင်တာ်ဒီသအတာ်လီာ်ဘာ်ယိၣ်ဆူပှတဝဲအသီတဖၣ်အဂီၢ်ဖဲအသးလီာ်သးကျဲတဘျဲလောလီာ်န့ၣ်လီာ်.

(ဘ) ကညီပိာ်မုာ်ကရဒီးန့ၣ်ဘာ်တာ်ဟ်ဖျါတဖၣ်လောကညီမုာ်တဖၣ်တူာ်ဘာ်တာ်မတရီတပါအီမ့တမ့ာ်တူာ်ဘာ်သ့ၣ်ထံးတာ်စု ဆူၣ်ခိၣ်တကးဝံအလီာ်ခံမသံလီာ်က့အသးန့ၣ်လီာ်. တာ်ဟ်ဖျါတဖၣ် ဟဲဝဲဒဲာ်လောဒဲကဝီကိးဘုၣ်ဒဲးပူလောတာ်မသံလီာ်သးမ့ာ် တာ်အစတခါလောအအာအသီဒိၣ်ကတါဒီးဒီးဘာ်ပိာ်မုာ်အဂုာ်အဂတဖၣ်နးနးကျဲကျဲတမ့ာ်ထဲလောတာ်မတရီတပါအယိဘာ်, ခိဖျိစံင်ညိုင်ပိတုလောဒဲကဝီဒီးကွိုင်တဲင်အကျဲအကျဲခံမံလောအတာ်ခိဆာအဖိခိၣ်အယိစုာ်ကိးလီာ်. တာ်လီာ်မဲာ်ဆုးဖးဒိၣ်လောပှ တဝဲတူာ်လိာ်ဝဲတန့ၣ်ဘာ်တခါအံလဲဘျူးစဲလိာ်အသးဒီးပိာ်မုာ်တဖၣ်လောအတူာ်ဘာ်သ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးတာ်အံအ ခိပညီမ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံတာ်ဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်အီလောကျဲတဒဲးသိးလိာ်အသးဘာ်အပူဒီးတာ်တဟ်လောအမ့ာ် တာ်အရူဒိၣ်ယံးယိၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ဒဲးတာ်မူးတာ်ရါလောအဂတဖၣ်ဘာ်န့ၣ်လီာ်. တာ်အံလီာ်ဆိဒဲာ်တဲာ်တိုင်ဖျါထိုင်တာ်အဆာက တီာ်ဒီးတာ်ယိထံသ့ၣ်ညါလီာ်တာ်အဆာကတီာ်အပတီာ်အဆာကတီာ်န့ၣ်လီာ်. တကီာ်ခါခဲအံ **တာ်အကျဲအကျဲရဲရဲလောတာ်ကမာ လီာ်တာ်အီတအိၣ်ဒဲးဝဲ** လောတာ်ကပာဆူရဲၣ်ကျဲတာ်မူးတာ်ရါတဖၣ်လောအမ့ာ်တာ်မတရီတပါဒီးသ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ် မူးတာ်ရါလောအဂုာ်အဂတဖၣ်လော **တာ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလီာ်တာ်လီာ်ဆဲးအပူ** လောပှလောအကြားအဘာ်ဒီးအိၣ်ဒီးတာ်သ့တာ်ဘာ်အ ကံာ်အစိဒီးအိၣ်ဒီးတာ်ဟံးယာ်ကယာ်တာ်ဟ်သ့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျဲလီာ်တာ်လီာ်ဆဲးအပူအဂီၢ်န့ၣ်ဒဲးဘာ်.

(မ) လောသ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရါသခါအဖိခိၣ်ကွိုင်တဲင်စံင်ညိုင်ပိတုဆူလီာ်ကဒါက့ဝဲဆူဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိ တု အအိၣ်န့ၣ်လီာ်. လောတာ်ဂ့ၢ်ဒဲအံတဖၣ်အဖိခိၣ် ဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုဘာ်ဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်က့ဝဲဒဲန့ၣ်လီာ်. တာ်ဟ်ဖျါတဖၣ်ဟဲ ထိုင်ဝဲဒဲဆူကညီပိာ်မုာ်ကရတဖၣ်အအိၣ် လောတာ်မူးတာ်ရါလောဒဲကဝီပူတဖၣ် အါတက့ၢ်ကွိုင်တဲင်စံင်ညိုင်ပိတုဆူလီာ်ကဒါ က့ဝဲဆူ ဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုန့ၣ်လီာ်. တာ်ဆူလီာ်ကဒါက့ဝဲတာ်မူးတာ်ရါတဖၣ်အံတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျဲမ့ၢ်ဝဲ-

- တာ်အုၣ်ကီတအိၣ်လောပှပှလောပုဒိၣ်ပီာ်ရီအတာ်လိာ်ဘာ်လိာ်ကွိုင်လောတာ်ကအါလီာ်တာ်ကမာ်အဂီၢ်ဘာ်, လော တာ်န့ၣ်အယိတာ်တဟံးန့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ဝီလောတာ်အံအဂီၢ်ဘာ်န့ၣ်လီာ်.
- ဟဲကီာ်တမာ်ယိထံသမံသမိးတာ်ဘာ်
- ပှတန့ၣ်အိၣ်ပှတူာ်ဘာ်တာ်နီတဂ့ၢ်ဘာ်
- ပှမကမာ်တာ်စံင်ဖျူးကွိုင်

ဒီးန့ၣ်ဘာ်တာ်ဟ်ဖျါဒဲအံအသိးတဖၣ်လောတာ်တူာ်လိာ်တာ်တိုင်ထိုင်လောတာ်ကယိထံကမံသမိးတာ်အဂီၢ်မ့တမ့ာ်တာ်လိာ်ဘာ လိာ်ကွိုင်အံအိၣ်ဒီးတာ်ဒီးဘာ်ဖးဒိၣ်တခါလောပိာ်မုာ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီာ်. ပိာ်မုာ်တဖၣ်ဖျါလီာ်ကိးဒိၣ်တက့ၢ်လောဘာ်တာ်ဟ်ဒုၣ်ဟ် ကမာ်အီဒီးမဲာ်ဆုးအီလောပှတဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီာ်. တူာ်ဒဲာ်လဲာ်လောအဟံၣ်ဖိယိဖိလောအဘူးဒီးအီတဖၣ်ဒဲအမ့ာ်တာ်ကဒုကယိာ် လောအမ့ာ်တာ်ဒုးအိၣ်ထိုင်တာ်သးဒုဒီလောတာ်မူးတာ်ရါအံအဖိခိၣ်န့ၣ်လီာ်. တာ်အံမ့ာ်တာ်အရူဒိၣ်ဒိၣ်မးလောဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုအံ ဟ့ၣ်တာ်ခိဆာသ့လောအဝဲပိာ်မုာ်တာ်အိၣ်သးအံအဖိခိၣ်ဒီးမ့ာ်အိၣ်ဒီးတာ်ဟ်သးလောကဆဲးလဲဝဲအတာ်မူးတာ်ရါအဂီၢ်န့ၣ်လီာ်. ဘာ်ဆၣ်သနာ်က့, အတာ်မူးတာ်ရါအံမ့မ့ာ်ကွိုင်မုာ်လောတာ်ကျဲယူကျဲဖိးအီတန့ၣ်ဘာ်တခိဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုအံတကြားလော ကဘာ်ဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်ဝဲဘာ်, ဒီးတာ်မ့ာ်ဆူခိၣ်ခံကဒါက့ဆူဒဲကဝီအပူဒဲာ်လဲာ်တဘာ်ဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်ဝဲဘာ်. ဝဲဒဲကဝီစံင် ညိုင်ပိတုဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်တာ်မူးတာ်ရါဒဲအံတဖၣ်တာ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တာ်နဲၣ်ကျဲတဆဲးတက့ၢ်ဒီးတာ်မဲာ်လိာ်ထိုင်ဖးထိုင်တာ်အ တာ်ဆိၣ်ထွဲမဲာ်လောဒဲကဝီစံင်ညိုင်ပိတုတဖၣ်မ့ာ်တာ်လောအကီအခဲန့ၣ်လီာ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ာ်တဟံးထိုင်ဖိၣ်ထိုင်တာ်ဂ့ၢ်အံဘာ်ဒီး

ကဲထိုင်ကဒီးလအဝဲသ့ၣ်ပျဲပိာ်မုာ်ပိာ်မာတဖၣ်လအကတူၢ်ဘၣ်ဒဲတၢ်လအတအိၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢနီတမံၤဘၣ်ဒီးပုၤမကမၣ်တၢ်အံၤတၢ်ပျဲကလီၤအိၣ်ဒီးတၢ်တစံၣ်ညီၣ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါဒဲတၢ်တက့ၢ်န့ၣ်ပုၤမကမၣ်တၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ်လၢပိာ်မုာ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဒဲပုၤတတဖၣ်မ့တမ့ၢ်ပုၤလအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလအမ့ၢ်က့ၢ်တဲာ်ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိဒီးအဝဲသ့ၣ်တၢ်အိၣ်ယၢအိၣ်ဒဲတဆံးတက့ၢ်ဒီးတမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ပျဲဘၣ်ဒီးတၢ်အံၤညီန့ၢ်ကဲထိုင်က့ၢ်အသးသ့ၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢတၢ်တဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါဘၣ်ဒီးဘိးကဒါက့ၢ်တၢ်မုးတၢ်ရၢအံၤဆူတၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢလၢပုၤမကမၣ်ကမၣ်တၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါလအတၢ်သ့ၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဖီခိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢလၢပုၤမကမၣ်တၢ်မ့ၢ်က့ၢ်တဲာ်ထံဖိကီၢ်ဖိဒီးတၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အတၢ်မုးတၢ်ရၢလၢတၢ်အိၣ်ယၢတလၢတပျဲဒီးကဲထီၣ်က့ၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်တုၤဒဲလဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢတဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါဘၣ်ခံမံၤလိာ်အံၤပိာ်မုာ်တဖၣ်ဘၣ်အိၣ်ဝဲလၢတၢ်ပျဲတၢ်ဖုးအပူၤဒီးတၢ်မတရီတပါအံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်ဘၣ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ပၤသ့ၣ်ပၤသးအပူၤလၢပုၤတတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

(ဃ)လၢတၢ်အဲၣ်ဘၢလိာ်သးတၢ်မုးတၢ်ရၢတခါအပူၤလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤပထံၣ်ဘၣ်လၢပိာ်ခါအဝဲအံၤဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယာ်အပူၤလၢ(7)လၢအတီၢ်ပူၤပျဲပျဲန့ၣ်လီၤ. လၢပုၤကညီတတပူၤတက့ၢ်ကပာ်က့ၢ်ဘၣ်ယးတၢ်အဲၣ်ဘၢတခါအံၤဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်တၢ်တခါလၢပုၤကညီတဖၣ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဝဲယံာ်ယီၣ်ဒိၣ်တခါအသိးပထံၣ်ဘၣ်လၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်အဝဲအံၤယၢတလၢလၢတၢ်အံၤအဂီၢ်လၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုတဖၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢလီၤလီၤဆီဆီအံၤတဖၣ်အဂီၢ်ဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အတယၢယၢန့ၢ်ဒီးတၢ်မတရီတပါတၢ်မုးတၢ်ရၢအတၢ်စံၣ်ညီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဲၣ်ဘၢအံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်ပာ်ပနီၣ်အိၣ်အမ့ၢ်တၢ်မပျဲမဖုးဆူဟံၣ်ဖိယီဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်အံၤတၢ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တသ့ၣ်လၢပုၤကညီတတပူၤဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲလဲၣ်ဒဲလဲၣ်ဂ့ၢ်န့ၣ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတခါအံၤမ့ၢ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်တခါလၢပုၤဒိၣ်တုၤခိၣ်ပျဲခဲဂတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးအဘၢၣ်စၢဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်ဖိးသဲစးတခါလၢက့ၢ်တဲာ်ထံဖိအမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ. လၢက့ၢ်အဂတဘိတခါတၢ်မတရီတပါမ့ၢ်က့ၢ်မ့ၢ်, ဒီးဘၣ်တၢ်မထီၣ်ဒါအိၣ်ဆူပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အတၢ်ဘၣ်သးန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢပုၤမကမၣ်တၢ်လၢအမတရီတပါတၢ်တဖၣ်ဒီးသ့ၣ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အတယၢယၢန့ၢ်ဒီးပုၤလၢအအဲၣ်ဘၢတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၇)ထဲဒဲသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢသၢခါလၢအပာ်ယုာ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အပူၤအံၤလၢအူးပုၣ်ဒဲကဝီန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဖျါဒဲသိးလၢတၢ်မုးတၢ်ရၢစ့ၤခါ လီၤဆီဒဲတၢ်ပမ့ၢ်ထီၣ်သတြီက့ၢ်ဒီးနီၢ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး လၢအပာ်ယုာ်လၢအူးပုၣ်ဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မုးတၢ်ရၢအနီၣ်ဂံၢ်ထီၣ်စ့ၤဒဲသိးအံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်လၢသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးကဲထီၣ်အသးထဲစ့ၤကိာ်ဖိမ့တမ့ၢ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူအူးပုၣ်ကညီပိာ်မုာ်ကရၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တဟံးယာ်တၢ်ပာ်ကီၤလၢလၢပျဲပျဲအယီၣ်ဘၣ်ဒါ, မ့တမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤတၢ်တတီၣ်ထီၣ်အိၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အါအယီၣ်ဒါန့ၣ်လီၤ.

(လ)လၢပတၢ်ယုထံၣ်တဘျီအံၤတဖျါထီၣ်ဝဲနီတမံၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုမ့တမ့ၢ်က့ၢ်တဲာ်ထံဖိကီၢ်ဖိစံၣ်ညီၣ်ပိတုမ့ၢ်ဂ့ၢ်ခံမံၤလၢအံၤတက့ၢ်စးဟံးယာ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးက့ၢ်ထံ, လီၤသမံသမိးပုၤလၢအမၤသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢတၢ်ကဘျီဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်အိၣ်အဂီၢ်မ့တမ့ၢ်အသကဲးပဝးကဆိတလဲအဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. တၢ်အံၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူတၢ်လိာ်လၢအရူဒိၣ်တခါလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိအကျဲတဖၣ်ကဘၣ်ဟံးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝိအံၤဘၣ်ယးဒီးတၢ်အံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

7.6 သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢခဲလၢလၢဒဲကဝီ(7)ဘၣ်အပူၤ

လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်တဘျီအံၤ ပုၤလၢအမၤကမၣ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(60%)ယာ်ယာ် လၢကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲန့ၣ်ဘၣ်အပူၤဒီးန့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢတဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါဘၣ်မ့တမ့ၢ်တဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဝဲနီတမံးဘၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိအကျဲအတၢ်ခိဆၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်စၢ်အတၢ်ဆူၣ်ကီၤတဖၣ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

**Table 7.6: သွံ့ထံးတံးစုဆုင်ခိင်တကးတဖင်လဲးဒဲကဝီ(၇)ဘုင်အပူ
ဒဲကဝီဒီးကိင်တဲင်စံင်ညိင်ပိတုအစဲလဲး**

သွံ့ထံးတံးစုဆုင် ခိင်တကး	တံးအစဲလဲးအဟဲထိင်တဖင်	ဒဲကဝီ(၇)ဘုင် တံးမူးတံးရံ (60) ခါ	%
တံးမတရီတပါ တံးကူးစးမတရီတပါဒီး သွံ့ထံးတံးမပယွဲ အမူးအရဲခဲလဲး (60) ခါ	တံးထာနုင်ဆုယိင်ပူ	25	42%
	ဟုင်တံးအာင်လီလဲးတမကမင်ဝဲလဲးဘုင်.	7	12%
	တံးအစဲလဲးအဂုင်အဂတဖင်	20	33%
	တတိင်ထိင်ဆုစံင်ညိင်ပိတုဘုင်	8	13%
	ခဲလဲး	60	100%
	တံးမူးတံးရံလဲးတံးထာနုင်ဆုယိင်ပူ	25	42%
	တံးမူးတံးရံအစဲလဲးလဲးတဘုင်ဘျီးဘုင်ဒါလဲးအမုင် တံးမူးတံးရံအဂုင်အဂတဖင်ခဲလဲး	35	58%

တံးဟုင်ကုင်ဟုင်ဖးလဲးတဘုင်ဘျီးဘုင်ဒါဒီးခိင်ချာလိင်သးတဖင်လဲးဖိးသဲစးတံးမအကျိအကျဲအပူ လဲး အဟုင်ထိင်ကုတံး
အစဲဆုစံင်ညိင်ပိတုအစဲလဲးတဘုင်ဘျီးဘုင်ဒါဘုင်န့လီ. ကညိဘုင်ကိဘုင်ခဲကမံးတံး အတံးသိင်တံးသိ (39) ထံင်အံးတြီ
ဝဲဒင်ထဲလဲးတံးစုဆုင်ခိင်တကးဒီးသွံ့ထံးတံးစုဆုင်ခိင်တကးန့လီ. “ တံးမကမင်ကွီမုင်လဲးတံးကဘုင်ဆုလဲးအီဆုကိင်
တဲင်ဘုင်မုဘုင်ဒါတဖင်အအိင် “ န့လီ.(MDRG) တံးန့ကွဲတဘုင်န့ ပင်လီဝဲဒင်လဲး တံးမုင်မတရီတပါ တံးဒီး ” တံးထာ
နုင်အီဆုယိင်ပူမုတမုင်တံးဒုးယာ်အပူအံးန့တမုင်တံးအစဲလဲးအဟဲထိင်အကျိတခါလဲးတံးမကမင်တံးလဲးဒဲကဝီပူအ
တံးဆဲတံးအကျိအကျဲခဲဘုင်. “(and makes plain)” ပူတုဘုင်တံးမုင်အဲဒီးဝဲလဲးပူမကမင်တံးအံးတံးကဘုင်စံင်
ညိင်အီ ခိဖျိတံးထာနုင်လီအီဆုတံးဒုးယာ်အပူတခိ(တံးမုင်ထံင်န့လဲးအမကမင်တံး)အဝဲပိင်မုင်မုတမုင်ပိင်ခါကဘုင်ယုထာ
ဝဲလဲးကဘုင်လဲးဝဲဆုကိင်တဲင်စံင်ညိင်ပိတုအကျိအကျဲန့လီ. တံးမူးတံးရံဒဲအံးအသိးတဖင်ကဘုင်မုင်တံးတခါလဲး “ အ
အိင်လဲးအိင်ပဲဒီးတံးအုင်ကီ ” န့လီ.

ခိဖျိတံးဒုးအိင်ထိင်သွံ့ထံးမုင်ခါတံးစုဆုင်ခိင်တကးတံးမူးတံးရံတဖင်ဒီးသန့ထိင်အသးလဲးပူတုဘုင်တံးအတံးဆဲတံး
လဲးကဆဲးတိင်ထိင်အတံးမူးတံးရံတဖင်မုင်ဂု. အိင်ဒီးအတံးယုထာလဲးတံးလီတံးကွဲတဖင်အဖိခိင်မုင်ဂု. (ဒဲတံးမူးတံးရံလဲး
အမုင်တံးမူးတံးရံလဲးတံးကွဲယုကွဲဖိးတန့ဘုင်တဖင်အသိး, မုတမုင်ပူတုဘုင်တံးအဲဒီးထံင်ပူမကမင်တံးလဲးဘုင်တံး
ထာနုင်အီလဲးယိင်ပူ.) တကီခါတံးအိင်သးခဲအံးအိင်ဖျါထိင်ဝဲဒင်လဲးတံးကဘုင်ယုထာထိင်ပူလီလီဆီဆီတဂလဲးကဝဲထိင်
တံးဝဲအဲလဲးလဲးအလီဘုင်လဲးသဲစးအတံးပင်လီ အဖိခိင်လဲးကဘုင်ယုထာထိင်ပင်လီခါစးလဲးတံးအံးအဂီန့လီ. တံးအံး
တကဲထိင်တံးအစဲလဲးအဘုင်လိင်အသးဒီးပူဟိင်ခိင်ဖိအခွဲယာ် အတံးမတကီ လဲး ဘုင်တံးဆိင်ထွဲမစးအီဆုပူဒဲ ကဝီဖိ
လဲးအအိင်လဲးဒဲကဝီပူတဖင်အတံးအိင်သးန့ဘုင်. ပိင်မုင်ပိင်မုင်ဖိသဲပိင်မုင်တဖင်အိင်ဒီးဂံခိင်ထံးပူဟိင်ခိင်ဖိ
အခွဲအယာ်လဲးအကဘုင်ပူဖျဲးဒီးတံးစုဆုင်ခိင်တကးလဲးအဟဲယုဒီးသွံ့ထံးမုင်ခါတံးစုဆုင်ခိင်တကးတဖင်ထဲအအိင်ဝဲတပူ
လဲးလဲးန့လီ. ထံကီလဲးအတုလိင်အီတဖင်ဒီးထံဂုင်ကီဂု ခါစးလဲးဘုင်တံးယုထာထိင်အီတဖင်အိင်ဒီးအမူအဒါလဲးက
ဘုင်အိင်ဒီးတံးပံးန့မုဒါလဲးအကဘုင်ပင်ကဲ, ဒီသဒါ, ဒီးမလဲးပူထိင်တံးခွဲတံးယာ်တဖင်အံးန့လီ. အဝဲသ့ မုင်ကဲခါစး
လဲးတံးပံးန့မုဒါလဲးဒဲကဝီတဖင်အဂီလီတံးလီဆဲးဒီးအဝဲသ့ အိင်ဒီးမုဒါလဲးကဘုင်မလီတံးလဲးတံးဖဲတံးမတဖင်အံး
ကဘုင်တံးမအီဂုဂုဘုင်ဘုင်ဒီးကဘုင်လဲးအသးဘုင်ဘျီးဘုင်ဒါန့လီ.

8. နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး

နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်အနိတ်ဂံးခဲလက်အိတ်ဝဲ(289)ခါလတ်ယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးအပူန့ဒ်လီ. နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးအံး မှ်တံးတခါလတ်အညိန့ဒ်မအသးအုကတံးလတ်သ့ဒ်ထံးမုဒ်ခါတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်ပိတ်မုဒ်တဖ်တုတ်ဘျီဝဲလတ်ကဝီ(7)ဘုဒ်အပူ(72%)လတ်မူးတံးရ်ခဲလက်အကျါ)ဒီးလတ်နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးအပူ တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးအပူန့ဒ်လီ.

လတ်လီယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးအိတ်ဝဲ(4)ကလုဒ်န့ဒ်လီ.

1. တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး = တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးဘုဒ်တံးမအံးလတ်ဟံးပိတ်ဖိဖိတဖ်(ညိန့ဒ်ဘုဒ်တံးမအံးလတ်, မုတမုဒ်ပံးန့ဒ်လီ.) တံးမူးတံးရ်(92%)
2. နိုဒ်ခိတ်မပယု = နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးဘုဒ်တံးမအံးလတ်ဟံးပိတ်ဖိဖိ(4%)
3. တံးသံဆုဒ်မဲကဲမဲ = တံးမသံဒီးတံးသံလတ်အအိတ်ဒီးတံးဆိကမိတ်လတ်အကဲထိတ်အသးလတ်တခါခါလတ် တံးတမံးမအဖိခိတ်, တံးထံဒ်န့ဒ်အံးလတ်မူးတံးရ်(3)ခါအပူ.(1%)
4. တံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်အအိတ်ဒီးတံးမပုယုမဖု = တံးမပုယုမဖုလတ် တံးကသုတံးစု ဆုဒ်ခိတ်တကးဒိတ်ဒိတ်မုဒ်မုဒ်ထံဒ်ဒါပူ, လတ်အိတ်ဒီးတံးနံးသပုတံးလတ်ကဲထိတ်, ဖုးအိတ်ထိတ်တံးပုယုမဖုဒိတ်ဒိတ်(3%)

8.1. နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးတံးမသးခဲလက်အနိတ်ဂံးနိတ်ဒူး

တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး, နိုဒ်ခိတ်န့ဒ်ဒူးခဲလက်(92%) တံးမူးတံးရ်(192) ခါမူးကယဒီးတံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးအံး မှ်တံးတခါလတ်အညိန့ဒ်မဲကဲထိတ်အသးလတ်ကဝီကိးဖျါဒီးအပူန့ဒ်လီ. ဒဲကဝီခံဘုဒ် လတ်အမုဒ်အုပုဒ်ဒဲကဝီဒီး မဲလးဒဲကဝီ နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်အနိတ်ဂံးအါကတံးလတ်ဒဲကဝီခဲလက်အကျါန့ဒ်လီ. (တံးမူးတံးရ်အခါ(70)ဒီး(64)ခါလတ်ကဝီအဂလံးဘုဒ်တံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးအနိတ်ဂံးအိတ်ဝဲလတ်(8)ခါတု(20)ခါလတ်ကဝီတဘျီအံးစုစုန့ဒ်လီ.

- တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်အုပုဒ်ဒဲကဝီပူအနိတ်ဂံးအိတ်အါကတံးလတ်ဒဲကဝီခဲလက်တဖ်အကျါန့ဒ်လီ.(69)ခါ
- မဲလးဒဲကဝီ မှ်ဒဲကဝီတဖျါလတ်နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးအနိတ်ဂံးအါကတံးခံဘုဒ်တဘျီလတ်ဒဲကဝီခဲလက် အကျါ, ဒီးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးအဂုဒ်အဂဲလက် အနိတ်ဂံးအါကတံးလတ် အပုဒ်ယုဒီးတံးသံတံးမူးတံးရ်(2)ခါန့ဒ်လီ.
- တံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်အအိတ်ဒီးတံးမပုယုမဖုအတံးမနိတ်မယါတံးပိတ်ကိးဘုဒ်တံးထံဒ်န့ဒ်အံးအါကတံးလတ်မဲလးဒဲကဝီအပူန့ဒ်လီ. လတ်ကဝီအဂတဖ်အပူ တံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်အအိတ်ဒီးတံးမပုယုမဖု တံးတထံဒ်န့ဒ်အံးဘုဒ်.
- နိုဒ်ခိတ်မပယုတံးမူးတံးရ် (လတ်အမုဒ်နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး ဘုဒ်တံးမအံးလတ်ပူလတ်အတမုဒ်အဟံးပိတ်ဖိဖိ) အါတက့ကဲထိတ်အသးလတ်မဲလးဒဲကဝီအပူန့ဒ်လီ.

လံးတံးယု 8.1: နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး တံးမူးတံးရ်တဖ်

		တံးမူးတံးရ်အကလုဒ်တဖ်					
	ဒဲကဝီ	နိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်	တံးပုယုထံဒ်သုဒ်ညါတဘျီအံးနိုဒ်ခိတ်စုဆုဒ်ခိတ်တကး	နိုဒ်ခိတ်မပယု	တံးသံဆုဒ်မဲကဲမဲ	တံးစုဆုဒ်ခိတ်တကးလတ်အအိတ်ဒီးတံးမပုယုမဖု	ခဲလက်
1	မဲလးအုး	8	8	0	0	0	8
2	မဲရမိ	15	14	1	0	0	15
3	မဲလး	64	51	6	2	5	64
4	အုပုဒ်	70	69	1	0	0	70
5	နိတ်ဖိ	13	13	0	0	0	13
6	ဘိဒိတ်ယါ	20	20	0	0	0	20
7	ထိမဟုဒ်	18	17	0	1	0	18
	ခဲလက်	208	192	8	3	5	208
	မူးကယ	100%	92%	4%	1%	3%	100%

8.2 . တာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤဆူ စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲ

နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်(85%မူးကယၤ(176)ခါဘၣ်တာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.တာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်အံၤအါဒၣ်တာ်တက့ၢ်ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.

- တာ်မူးတာ်ရ်စုခါ(15%=32)ခါတာ်ယုဝဲလၢတာ်တီၣ်ထီၣ်ဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲနီတခါဘၣ်. တာ်မူးတာ်ရ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤတဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢမဲလးဒဲကဝီ(19)ခါဒီးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်ခဲလၢာ်အကျါတဝ်မဲၢ်ရဲမိၢ်ဒဲကဝီတတီၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုနီတခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်(97%)တဖၣ်လၢ ဘၣ်တာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုတဖၣ် ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲန့ၣ်လီၤ.(တာ်မူးတာ်ရ်(176)ခါအကျါ(171)ခါတာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတု)
- တာ်မူးတာ်ရ်ထဲဒၣ်(3%)မူးကယၤလၢအမ့ၢ်တာ်မူးတာ်ရ်(5)ခါ ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢ က့ၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲန့ၣ်လီၤ.
- အူးပှၣ်ဒဲကဝီ,နီၣ်ဖိဒဲကဝီဒီးဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီတီၣ်ထီၣ်နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲအါကတာ်န့ၣ်လီၤ.(98-100%)အါတက့ၢ်လၢတာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢ ဒဲကဝီ စံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲန့ၣ်လီၤ.
- မဲၢ်လးအူးဒီးထါမဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးမ့ၢ်ဒဲကဝီသ့ၣ်တဖၣ်လၢတာ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်တာ်မူးတာ်ရ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအနီၣ်ဂံၢ်အါန့ၣ်လီၤ. (87%)လၢမဲၢ်လးအူးဒီး(83%)လၢထါမဟ့ၣ်.
- ဒဲကဝီ(2)ဘ့ၣ်လၢအမ့ၢ်မဲၢ်လးဒီးမဲၢ်ရဲမိၢ်ခံဘ့ၣ်အံၤမ့ၢ်ဒဲကဝီခံဘ့ၣ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအနီၣ်ဂံၢ်စ့ၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.(70%)လၢမဲၢ်လး,ဒီးလၢ(46%)မဲၢ်ရဲမိၢ်

	ဒဲကဝီ	နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်ခဲလၢာ်	ဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတု	က့ၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတု	တာ်မူးတာ်ရ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤခဲလၢာ်အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢာ်	တာ်မူးတာ်ရ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤခဲလၢာ်အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢာ်
1	မဲၢ်လးအူး	8	7	0	7	1
2	မဲၢ်ရဲမိၢ်	15	7	0	7	8
3	မဲၢ်လး	64	42	3	45	19
4	အူးပှၣ်	70	69	1	70	0
5	နီၣ်ဖိ	13	13	0	13	0
6	ဘါဒိၣ်ယါ	20	19	0	19	1
7	ထါမဟ့ၣ်	18	14	1	15	3
	ခဲလၢာ်	208	171	5	176	32
	မူးကယၤ	100%	97%	3%	85%	15%

8.3. တာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်လၢတာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတု

နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(171)ခါ(82%)ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးခဲလၢာ်လၢတာ်တီၣ်ထီၣ်အိၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအိၣ်ဝဲ(97%)န့ၣ်လီၤ.တာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီ(7)ဘ့ၣ်လၢာ်ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုပတီၢ်ဒီး(40%)ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢကဝီဒူးပတီၢ်ဒီး(60%)ဘၣ်တာ်ဆုၢ်ခိအိၤဆူကဝီဒိၣ်မ့တမ့ၢ်ဒဲကဝီပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢဖဲပက့ၢ်ကဒါက့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးတဖၣ်လၢပတာ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအံၤအပူၤအူးပှၣ်ဒဲကဝီ ဘျါရဲနီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအလီၤဆိဒိၣ်န့ၢ်ဒီးဒဲကဝီအဂၤ(6)ဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတာ်ထံၣ်န့ၢ်တာ်အစၢအံၤအဖိခိၣ်တာ်အံၤမ့ၢ်တာ်အစၢတခါလၢအဖျါလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢပကဘၣ်ပာ်ဖျါအိၤလၢလံာ်ဖျါတဘ့ၣ်အံၤအပူၤတတီၢ်တီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယိပဆၢတံာ်လၢဘၣ်ယးဒီးပအူးပှၣ်ဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢ ကဖျါထီၣ်အိၤလီၤဆိဒီးဒဲကဝီအဂၤယုဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီ(6)ဘ့ၣ် တာ်အစၢပာ်ဖျါတာ်မူးတာ်ရ်အါန့ၢ်ဒီးတံာ်(52%)လၢအမ့ၢ်တာ်မူးတာ်ရ်(53)ခါဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢကဝီဒူးပတီၢ်ဒီးတာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်အံၤတာ်ဆုၢ်ခိဒူးသ့ၣ်ညါဒဲကဝီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အူးပှၣ်ဒဲကဝီတာ်မူးတာ်ရ်ဆံးဆံးဖိဒၣ်လဲာ်ဖဲအသ့ဒီးန့ၢ်ကတာ်န့ၣ်(23%)ဘၣ်တာ်ဘျါရဲအိၤလၢကဝီဒူးပတီၢ်ဒီးအါဒၣ်တာ်တက့ၢ်တာ်မူးတာ်ရ်တဖၣ်ဘၣ်တာ်ဆုၢ်ထီၣ်အိၤဆူဒဲကဝီပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ထၢန့ၣ်လီၤပုၤမၤကမၣ်တာ်ဆူတာ်ကၤယာ်အပူၤဒ်အမ့ၢ်နီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးထီၣ်အစၢကတာ်လၢဒဲကဝီအါတက့ၢ်အပူၤဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်တာ်တခါလၢအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးဖဲထီၣ်အါကတာ်လၢအူးပှၣ်ဒဲကဝီ

ပူနှင့်လီး.တံးမူးတံးရ်လါအူးပွဲဒဲကဝီပူအနီဂံနီနီနွးခဲလင်(93%)မ့တံးကါယာ်ပူမကမာ်တံးလါတံးကါယာ်အပူ နှင့်လီး.တံးမူးတံးရ်(69)ခါအဖီခိန်(64)ခါဘဉ်တံးကါယာ်အီလါတံးဖူးယာ်ပူနှင့်လီး.တံးမူးတံးရ်တဖဉ်ဘဉ်တံးဘျါရဲ အီလါကဝီဒုပတီဒီးဒဲကဝီပတီခံပတီလင်နှင့်လီး.ဘဉ်ဆဉ်သနင်ကုလါဒဲကဝီအဂယုဘဉ်တဖဉ်အပူတံးမူးတံးရ်လါ ဘဉ်တံးထါနင်လါတံးကါယာ်အပူအိဉ်ဒဉ်ထဲ(16%)ဧီလါအမ့လါဒဲကဝီ(6)ဘဉ်အပူတံးမူးတံးရ်(102)ခါအကျါ(16) ခါတံးထါနင်လါတံးကါယာ်အပူနှင့်လီး.ဒီးတံးမူးတံးရ်အနီဂံနီနီနွးလါတံးထါနင်လါဆူတံးကါယာ်အပူတဝ်အိဉ်ဝဲလါ ထါမဟ့ဒဲကဝီပူနှင့်လီး.တံးမူးတံးရ်(8)ခါနှင့်လီး.လါဒဲကဝီယုဘဉ်အပူတံးစံဉ်ညီဉ်ပိတုအစါလါအညီန့ဟဲထီဉ်တဖဉ် မ့ဝဲတံးယုဝဲလါပူမကမာ်တံးကဲလါအမံလါတံးအာဉ်လါအီလါအလံာ်ပူလါအတမကမာ်ဝဲလါဘဉ်နှင့်လီး.(တံးမူးတံး ရ်(55%)(102)ခါနှင့်(56)ခါတံးစံဉ်ညီဉ်အစါထီဉ်လါပူမကမာ်တံးစဲအမံလါတံးအာဉ်လါအီလါအလံာ်ပူလါတမလါ ဝဲဘဉ်နှင့်လီး.ထဲဒဉ်လါအူးပွဲဒဲကဝီတဘဉ်ဧီတံးမူးတံးရ်(69)ခါထဲဒဉ်(75)ခါတံးစံဉ်ညီဉ်အစါထီဉ်လါပူမကမာ်တံး ဘဉ်ဆဲးမံလါတံးအာဉ်လါအီလါအလံာ်ပူလါတမကမာ်ဝဲလါဘဉ်နှင့်လီး.

လါဒဲကဝီယုဘဉ်အပူစံဉ်ညီဉ်ပိတုအစါထီဉ်လါပထါဖိဉ်အီန့အဂတဖဉ်မ့ဝဲပူမကမာ်တံးစံဉ်ဖျီး,တံးတဟံးဂုာ်ဝီဘဉ်, မ့ တမ့တံးဟ့ဉ်လံာ်လါဖျဉ်တဖဉ်နှင့်လီး.တံးသ့ဉ်တဖဉ်အံပထံဉ်န့အီလါအကဲထီဉ်အသးလါတံးမူးတံးရ်(17%)အပူနှင့် လီး.တံးအစါဒီးအံတဖဉ်တံးထံဉ်န့အီလါအူးပွဲဒဲကဝီအပူဘဉ်. စံဉ်ညီဉ်ပိတုအစါတံးဟ့ဉ်လံာ်လါဖျဉ်လါတံးစုဆူယခိဉ်တကးတံးမူးတံးရ်အနီဂံနီနီနွးအစါထီဉ်အါကတံးလါ မံလါဒဲက ဝီအပူနှင့်လီး.တံးအံအခိပညီမ့ဝဲတံးစံဉ်ညီဉ်အဂုာ်အဂလါပူမကမာ်တံးလါအသုတံးစုဆူခိဉ်တကးအဂီတအိဉ်ဘဉ်. အိဉ်ဒဉ်ထဲတံးတမံအံနှင့်လီး.

လံာ်တါယု8.3: နီခိတံးစုဆူခိဉ်တကးတံးမူးတံးရ်ဒီးဒဲကဝီစံဉ်ညီဉ်ပိတု

		နီခိတံးစု ဆူခိဉ် တကး ခဲလင်	ဒဲကဝီ စံဉ်ညီဉ် ပိတု ခဲလင်	ဒဲကဝီစံဉ်ညီဉ်ပိတု ပတီ		တံးအစါလါအဟဲထီဉ်တဖဉ်					ခဲလင်
				ထဲဒဉ် ကဝီဒု	ကဝီဒု ကဝီဒိဉ် ဒဲကဝီ	က= တံးကါ ယာ်လဲဒဲ ကဝီပူ	ခ= စဲလါလါ လံာ်တံး အာဉ်လါ အီလါ	ဂ= ပူမက မာ်တံး စံဉ်ဖျီး	ဃ= တံးတ ဟံးဂုာ် ဝီ	င= အဂုာ် အဂါ	
1	မံလါဒဲ	8	7	2	5	2	4	0	1	0	7
2	မံရဲမီ	15	7	2	5	3	3	1	0	0	7
3	မံလါ	64	42	22	20	1	20	7	3	11	42
4	အူပုဉ်	70	69	16	53	64	5	0	0	0	69
5	နီဉ်ဖီ	13	13	4	9	1	9	1	0	2	13
6	ဘါဒိဉ်ယါ	20	19	19	0	0	16	0	3	0	19
7	ထါမဟ့ဉ်	18	14	4	10	9	4	1	0	0	14
	ခဲလင်	208	171	69	102	80	61	10	7	13	171
	မူးကယါ		100%	40%	60%	47%	36%	30			100%
								17%			

က=တံးကါယာ်လါဒဲကဝီပူဒီးဖဲဟးထီဉ်ဘဉ်လါတံးကါယာ်အပူဝံက့အိဉ်ကဒါက့လါဒဲကဝီပူ
 ခ=စဲလါလါလံာ်တံးအာဉ်လါအီလါလါတမကမာ်တံးလါဘဉ်,တသုတံးစုဆူခိဉ်တကးလါဘဉ်,ဒီးဒီးန့ဘဉ်တံးဟ့ဉ် ဆူထီဉ်သးဂံဘါ,တံးအံမ့တံးအာဉ်လါအီလါလါဘဉ်တံးမံအီလါဒဲကဝီပူပတီနှင့်လီး.တံးကကွဲးရဲပာ်ဖျါအါထီဉ်က့ အီလါအဖီလင်အံအသီးနှင့်လီး.တံးအံမ့(CSO)ဘဉ်.

ဂ=ပူမကမာ်တံးစံဉ်ဖျီးကွံာ်လါဒဲကဝီအပူတချူးဒီးလါတံးဟံးထီဉ်ဂုာ်ဝီဒီးဘဉ်အခါ
 ဃ=ဒဲကဝီစံဉ်ညီဉ်ပိတုန့ဟူဘဉ်ယးတံးမူးတံးရ်အံဘဉ်ဆဉ်ဆါတံးဝဲလါတဟံးထီဉ်ဂုာ်ဝီဘဉ်

လားကဝီလူတို့အပူစံညှိပိတုအစာတံးထိပ်ဖိပ်ထိပ်နိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်တဖၣ်တဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဘၣ်ဂ့ၣ်ဘၣ်ဝီလၢတံးခိဆၢက့ၢတံးစုဆူခိတ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.နိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်(84%)န့ၣ်,ပုမၤကမၣ်တံးတံးတဖၣ်အိၣ်တံးမၤနီၣ်တမံၤဘၣ်.အါဒၣ်တံးတက့ၢလၢတံးမူးတံးရ်တဖၣ်အဖိခိတ်လၢတံးကဘၣ်ဟ့ၣ်တံးကမၣ်အလီၢ်တံးဟ့ၣ်ပုမၤကမၣ်တံးလၢကဘၣ်စတံးအၢၣ်လီၢ်အိၣ်လီၢ်ဒီးအၢၣ်လီၢ်အသးလၢတမၤကမၣ်ဝဲလၢဘၣ်န့ၣ်လီၢ်.ဒီးလၢက့ၢအဂၤတဘိတခိအဝဲစံၣ်ဖျိးသ့,မ့တမ့ၢတံးဆၢတံးလၢတံးတမံးအိၣ်ဂ့ၢဝီနီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၢ်.ဒီးလၢတံးမူးတံးရ်တနီၣ်နီၣ်အဖိခိတ်ဟ့ၣ်အိၣ်လံၣ်လီၢ်ဖျိးန့ၣ်လီၢ်.တံးမ့ၢသ့တံးအကျိၤအကျဲအံၤလၢတံးကဒိသၤပုတူၢ်ဘၣ်တံးလၢခါဆူညါတံးမၤအမၤသီအံၤသ့တအိၣ်ထိၣ်လၢတဂ့ၢအဂီၢ်သနၣ်က့ၢတံးဟ့ၣ်တံးစံၣ်ညှိတဖၣ်အံၤတမ့ၢတံးလၢအဖိမံၣ်ဂီၢ်လိၣ်သးဒီးတံးလၢပုမၤကမၣ်တံးမၤကမၣ်ဝဲကီၢ်မ့ၢတဖၣ်အံၤန့ၣ်ဘၣ်.လၢအူးဖျိးဒဲကဝီတံးမူးတံးရ်ဒီးန့ၣ်စံၣ်ညှိပိတုအစာလၢအတဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဒီးတကြးကကီၣ်ဘၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲ(7%)န့ၣ်လီၢ်.

8.4. တံးမူးတံးရ်လၢတံးဘျိးအိၣ်လၢကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတု

နိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢလၢဒဲကဝီခဲလၢအပူ(5)ခါလၢအမ့ၢနီၣ်ဂံၢ်စ့ၤခါအံၤဘၣ်တံးဘျိးအိၣ်လၢကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတုအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၢ်.တံးမူးတံးရ်အဂ့ၢအဂၤတနီၣ်ဘၣ်တံးတိၣ်ထိၣ်အိၣ်ဆူကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတုဘၣ်ဆၢတံးဆူလီၢ်ကဒါက့ၢအိၣ်ဆူဒဲကဝီပူလၢတံးကဘျိးက့ၢအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၢ်.

ဟံၣ်ပူမိပူတံးစုဆူခိတ်တကး(2)ခါလၢဘၣ်တံးဘျိးအိၣ်လၢကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတုဒီးပုမၤကမၣ်တံးဘၣ်တံးထၢန့ၢအိၣ်ဆူတံးကၤယၢ်အပူနိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့တံးမူးတံးရ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢပုတူၢ်ဘၣ်တံးသံဒီးတံးမူးတံးရ်ဒဲအံၤတဖၣ်တံးတိၣ်ထိၣ်အိၣ်ဆူကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတုအအိၣ်ထိၣ်ဘိန့ၣ်လီၢ်.တံးမူးတံးရ်ဒဲအံၤအိၣ်(3)ခါလၢတံးလီၢ်ယုထံၣ်န့ၢတံးအပူန့ၣ်လီၢ်.လၢတံးမူးတံးရ်သၢခါလၢအံၤအဖိခိတ်ဖျိးဒဲလၢတံးမူးတံးရ်တဖၣ်အံၤမ့တံးသ့ၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတံးဆိကမိၣ်လၢတံးသံတံးပုလၢအဘၣ်ကဲထီၣ်အသးအံၤကမ့ၢလၢသ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခါတံးစုဆူခိတ်တကးကဲထီၣ်အသးလံအယိတံးသံတံးပုအံၤဘၣ်ကဲထီၣ်အသးန့ၣ်လီၢ်.

- လၢတံးမူးတံးရ်တခါအပူန့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်လၢပုတူၢ်ဘၣ်တံးမ့ၢပုလၢအသးပုဒီးလီၢ်မၤကံၣ်ဝဲလၢ(2)န့ၣ်အတီၢ်ပူ.ဒီးဖဲတံးထီၣ်န့ၢက့ၢပုတူၢ်ဘၣ်တံးအစိၣ်ပၤကီၢ်စံးဝဲလၢပုတူၢ်ဘၣ်တံးအံၤသံဒဲန့ၣ်ဆၢတံးကဲထီၣ်အသးအသိးန့ၣ်လီၢ်.ပုတူၢ်ဘၣ်တံးအဟံၣ်ဖိမိတဖၣ်ဆၢတံးလီၢ်အသးလၢတဆဲးတိၣ်ထိၣ်အတံးဂ့ၢအံၤဆူစံၣ်ညှိပိတုလၢဘၣ်.
- လၢတံးမူးတံးရ်တခါအပူပုတူၢ်ဘၣ်တံးအစိၣ်ဘၣ်တံးထံၣ်န့ၢအိၣ်လၢဒဲကဝီအချၢလၢအလီၢ်မၤတံးလံလၢစ့ၤသီအတီၢ်ပူဒီးတံးမူးတံးရ်အံၤတကးတံးဒဲးအသးဘၣ်ဘၣ်ဆၢတံးမူးတံးရ်အံၤတံးလူထွဲအိၣ်ဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဒီးအိၣ်ဂံၢ်တဟံၣ်န့ၣ်လီၢ်.
- လၢတံးမူးတံးရ်တခါအပူပုမၤကမၣ်တံးဘၣ်တံးဖိၣ်အိၣ်ဒီးထၢန့ၢအိၣ်ဆူကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတုယိၣ်ပူ,ဘၣ်ဆၢတံးမူးတံးရ်အံၤဆဲးလဲၤအသးဖဲတံးလီၢ်ယုသ့ၣ်ညါစံၣ်ညှိပိတုအစာအကတီၢ်န့ၣ်

လံာ်တၢ်ယု 8.4: နိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးတံးမူးတံးရ်ဒီးကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတု											
	ဒဲကဝီ	နိတ်ခိတ်စုဆူခိတ်တကးခဲလၢ	ကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတု	တံးအစာလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်							ခဲလၢ
				က=တံးထၢန့ၢအိၣ်လၢကီၣ်တံးစံၣ်ညှိပိတု	ခ=ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိးထဲတမံၤခိ	ဂ=ပုမၤကမၣ်တံး,ဘၣ်တပတုၣ်ကံၣ်အတံးမၤလၢပဒိၣ်အတံးမၤအပူ	ဃ=ပုမၤကမၣ်တံးစံၣ်ဖျိး	င=တံးတဟ့ၣ်တံးကမၣ်နီၣ်တမံၤ	စ=တံးမူးတံးရ်ဆဲးလဲၤအသးအဖၢမ့ၢ	ဆ=တံးသ့ၣ်ညါ	
1	မၤလးဆူ	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	မၤရဲမိၢ်	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	မၤလး	64	3	1	0	0	0	0	1	1	3
4	အုပုၣ်	70	1	1	0	0	0	0	0	0	1
5	နီၣ်ဖိ	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	ဘါဒိၣ်ယါ	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	ထါမဟ့ၣ်	18	1	0	0	0	0	0	1	0	1
	ခဲလၢ	208	5	2	0	0	0	0	2	1	5

က=နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး(2)ခါ,ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ထၢန့ၣ်အိၣ်ဆူယိၣ်ပုၤ
 ခ=စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢတထီၣ်ဒီးဝဲဖဲတၢ်လီၤယုထံၣ်တၢ်အဆၢကတီၢ်
 ဂ=တၢ်အစၢလၢတၢ်တသ့ၣ်ညါအိၣ်နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တခါ,ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢဆူပုၤ
 တုၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပၤဆူရဲၣ်ကျဲၤဟံးမုၢ်ဒါဒ်သိးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အံၤကဒီးန့ၣ်ကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲ

8.5. နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးအစၢခဲလၢ်

စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢနိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢအူးပှၣ်ဒဲကဝီၤဒီးဒဲကဝီၤအဂၤယုဘ့ၣ်တၢ်အိၣ်သးဘၣ်တၢ်
 ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်အလၢအပျဲယဲလံာ်တၢ်ယုနိုၣ်ဂံၢ်(8.5)ဒ်အဖျါလၢလၢ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.ပမ့ၢ်ကွၢ်တၢ်အစၢတဖၣ်ပထံၣ်ဘၣ်အိၣ်သ့
 ရဲၣ်ဖိလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲလၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘ့ၣ်အပူၤလီၤတုၢ်လီၤကဝီၤဝဲလၢတၢ်ခိဆၢကတၢ်လၢအဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဆူ
 တၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါပိၣ်မုၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤမ့ၢ်ဟံၣ်ပုၤယိၣ်ပုၤတၢ်စုဆုၣ်
 ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အါကတၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤန့ၣ်လီၤ.(ထဲဒၣ်နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တ
 ကး(208)ခါအကျါ(5)ခါဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤန့ၣ်လီၤ.)

- စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢတဘၣ်လီၤဘၣ်စးဘၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ(88%)နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီၤ
 (6)ဘ့ၣ်အပူၤလၢ အပျဲပုၤတုၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိသအနီတမံၤဘၣ်ဒီး တစံၣ်ညီၣ်ပုၤမၤကမၢ် တၢ်တ ဖၣ် ဘၣ်န့ၣ်
 လီၤ.
- တၢ်အစၢလၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါအံၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢလံာ်တၢ်ယုနိုၣ်ဂံၢ်(8.5)လၢအပၣ်ယုဘဲဒီးတၢ်ဖဲလီၤတၢ်အၢၣ်လီၤအိ
 လီၤလၢ,လၢခံတမၤကမၢ်ဝဲလၢဘၣ်,ပုၤမၤကမၢ်တၢ်ထီၣ်လီၤမၢ်ကွၢ်အသးတဟဲဟံၣ်ဖျါလၢအသးဘၣ်,တၢ်ဟံးထီၣ်ဘၣ်
 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီဘၣ်,တၢ်ဟ့ၣ်လံာ်လီၤဖျၢၣ်,တၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်.
- လၢအူးပှၣ်ဒဲကဝီၤပုၤ,စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢလၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်တညီၣ်န့ၣ်မၤအသးဘၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်တမၤဝဲ
 ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤဒီး တၢ်ဖဲလီၤမံၤလၢ, လၢခံတမၤကမၢ်ဝဲလၢဘၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဖဲအိ
 ထဲ(7%)ဒီးတၢ်အစၢလၢအဂၤတဖၣ်တဘၣ်တၢ်သ့တၢ်အံၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢအိၣ်သ့ၣ်နီတစးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- လၢကျဲအဂၤတဘၣ်တခါ လၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘ့ၣ်အပူၤ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤဒီး ဖဲမံၤဒ်အံၤအိၣ်(40%), တၢ်ယု ထၢလၢ
 တတီၣ်ထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အိၣ်ဝဲ(23%), ဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဘျီအိၣ်လၢကဝီၤဒုပတီၢ်လၢအစၢထီၣ်တဘၣ်
 ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(24%)ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤအိၣ်ဆူကဝီၤဒုပတီၢ်ဒီးဘျီဝဲဒီးအစၢဟဲထီၣ်လၢတဘၣ်
 ဘျီးဘၣ်ဒါန့ၣ်လီၤ.
- လၢအူးပှၣ်ဒဲကဝီၤပုၤ တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(93%)လၢအမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(65)ခါ ဒီးန့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤဒ်
 စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢအသိးန့ၣ်လီၤ. ဒီးလၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘ့ၣ်တခါ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤခဲ
 လၢ်အိၣ်ဝဲ(12%)(138)ခါအကျါ(17)ခါန့ၣ်လီၤ.

နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး	စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢ	(6)ဘ့ၣ် (138)ခါ	အူးပှၣ်ဒဲကဝီၤ (70) ခါ	ဒဲကဝီၤ (၇)ဘ့ၣ်လၢ် (208) ခါ
နိုဒ်ခိတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကး (208)ခါ	တၢ်ထၢန့ၣ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ	17	65	82
	ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢ လၢခံတမၤကမၢ်လၢဘၣ်	56	5	61
	တၢ်အစၢလၢအဂၤအဂၤခဲလၢ်	33	0	33
	တၢ်တတီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဘၣ်	32	0	32
တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢ်ဒီး အမူးကယၢ်တဖၣ်	တၢ်ထၢန့ၣ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤ ခဲလၢ်	17 = 12%	65 = 93%	82 = 39%
	ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢ လၢခံတမၤကမၢ်လၢဘၣ်ခဲလၢ်	56 = 41%	5 = 7%	61 = 29%

	တၢ်အစၢလၢအဂ့ၢ်အကၢခဲလၢၣ်	33 = 24%	0 = 0%	33 = 16%
	တၢ်တတိၣ်ထီၣ်အိၣ်အိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုဘၣ်ခဲလၢၣ်	32 = 23%	0 = 0%	32 = 15%
		ခဲလၢၣ်လၢဒဲကဝီ (6)ဘၣ်လၢၣ်= (၁၃၈)ခါ	ခဲလၢၣ်လၢအူ ပှၣ်UM= (70)ခါ	ခဲလၢၣ်ဒဲကဝီ(၇)ဘၣ် လၢၣ်=(208) ခါ
	တၢ်ထၢန့ၣ်ဆူတၢ်ဒုးယၢ်အပူ ခဲလၢၣ်	17 = 12%	65 = 93%	82 = 39%
	တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ခိဆၢလၢ တဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါလၢဒဲကဝီ ကိးဘၣ်ဒဲးအပူခဲလၢၣ်	121 = 88%	5 = 7%	126 = 60%

အူးပှၣ်ဒဲကဝီမ့ၢ်ဒဲကဝီထဲတဘၣ်ဒဲကဝီအဟ့ၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢနီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကျိၤအကျဲဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒီးဖျါလီၤကၢၤတၢ်အံၤတၢ်အုၣ်ကိၤတဖၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တုၤလီၤတီၤလီၤဒီးမၤလီၤစ့ၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဆူပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်လၢပူၤတတၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤလၢအူပှၣ်တၢ်ပၢ်ဖျါလၢအဖဲလၢအူးပှၣ်ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤစ့ၤလီၤဝဲစးထီၣ်လၢဒဲကဝီအံၤစးထီၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်ပုၤမၤကမၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအမၤကမၢ်နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်စးထီၣ်လၢ(2009)န့ၣ်လံၤလံၤန့ၣ်လီၤပူၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဂၤထီၣ်တယၢ်ဝဲလၢ “ညီၣ်န့ၣ်တၢ်ကဲထီၣ်အသးအသီတခါမ့ၢ်တမ့ၢ်ခဲခါကိးနံၤဒဲးန့ၣ်လီၤဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤပထံၣ်ဘၣ်လၢတၢ်မၤအသးအသီတခါန့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်က့ၤအိၣ်လၢတန့ၣ်တဘျီအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. “ အူပှၣ်ဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲဟ့ၣ်ပူၤတၢ်ကစီၣ်ရဲၤဖိဆူပူၤတတၢ်အအိၣ်လၢနီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး,တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဆူဖိမၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်တူၢ်လီၤအိၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

8.6. တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်ပၢ်ထံၣ်နီၣ်ခိ

(က).နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်မ့ၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်လၢကွီၢ်တၢ်သဲစးအပူၤဒီးကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်အပူၤခံမံၤလၢၣ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်လၢဒဲကဝီအဂၤယုဘၣ်အံၤတဖျါလီၤကၢၤလၢအပၢ်နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ).ပထံၣ်န့ၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢပတၢ်ယုထံၣ်တဘျီအံၤအပူၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီး တၢ်ဟံးကိၤ အကျိၤအကျဲတဖၣ်တၢ်တမၤအိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်နီၣ်နီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်.တၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်မၤနီၣ်တၢ်ပၢ်ကိၤတဖၣ်ခဲလၢၣ်အဖိခိၣ်တဖၣ်နဲၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအန့ဆၢၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်မ့ၢ်သ့တၢ်စုကဝဲဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်အပၢ်ယုၣ်လၢသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒါမ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်မၤတရီၤတပါလၢဒိမၤတၢ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်ဘၣ်.တၢ်မၤကမၢ်တၢ်အံၤမ့ၢ်ဆဲးမၤဒၣ်အသးခဲအံၤခဲအံၤဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်အမၤက့ၤအသးပျဲဘျီလံလဲၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤတကလုၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်တခီ မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်မးလၢပူၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်ကဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်လၢအဘၣ်ဒီးကြးလိာ်အသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်နဲၣ်ကျဲမ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢအပတီၢ်ပတီၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဟံးန့ၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ပၢ်ကိၤတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢဒဲကဝီပူၤလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်တခီတၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်မၤနီၣ်အလၢအပျဲတအိၣ်ဘၣ်အဖိခိၣ်ပထၢဖျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်သ့ဝဲလၢပအဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်ကူၣ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဖးဒိၣ်လၢအပတီၢ်လီၤလီၤဆိဆိလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအထီၣ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်အိၣ်ဝဲလၢဒဲကဝီတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤကညီပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤကရၢထၢဖျိၣ်နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးတဖၣ်လၢအတလီၤန့ၣ်ဘၣ်,တၢ်အုၣ်ကိၤတဖၣ်လၢတမ့ၢ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်အိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအမ့ၢ်တၢ်တမံၤယီၤလၢဒဲကဝီကိးဘၣ်ဒဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.ပမ့ၢ်ဘၣ်တဲလၢမ့ၢ်ဆ့ၣ်မ့ၢ်ဂီၤအတၢ်ကတိၤန့ၣ်ပထံၣ်န့ၣ်ဘၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲလၢလီၤတၢ်လီၤဆဲးတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအလီၤကၢၤဒိၣ်တက့ၢ်လၢအမ့ၢ်တၢ်အဒိၣ်အမ့ၢ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတခါလၢတၢ်မၤအိၣ်တဘျီဝံတဘျီ,တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ကညီပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤကရၢပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးဝဲလၢတၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးတလီၤလီၤလၢအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဆံးတက့ၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးတဖၣ်န့ၣ်တၢ်တတီၣ်ထီၣ်အိၣ်ဘၣ်.လီၤဆိဒၣ်တၢ်ပူၤမၤကမၢ်တၢ်မ့ၢ်ပူၤလၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤ(ဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤဖဲပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်မ့ၢ်ယုထၢဝဲလၢကမၤပူၤတတၢ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤစၢၤအိၣ်လၢအတၢ်ဒိသဒါအဂီၢ်ခိဖျိတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ဆူကညီပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤကရၢမ့ၢ်တမ့ၢ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲန့ၣ်အဝဲဖျါလီၤကၢၤလၢအဝဲအိၣ်ဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်လၢခိဖျိလၢအဒိၣ်အမ့ၢ်တက့ၢ်လီၤ.လၢအပူၤကွံာ်သၢန့ၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်

အံ့၊ ပထမဦးဆုံးပတ်ဝန်းကျင်(53%)လူအားလုံးအဖို့တစ် ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ်ဒီးမ့ၢ်ပူတဖဉ်လၢ အလိဉ်ဘဉ် တၢ်မၤစၢလၢကညီပိဉ်မုဉ်ကရၢတဖဉ်အအိဉ်ဒီးယုထီဉ်ဝဲလၢကအိဉ်ဘဉ်လၢကညီပိဉ်မုဉ်ကရၢအဟံဉ်အိဉ်ကဒုအပူအဂီၢ်န့ဉ် လီၤ.ပိဉ်မုဉ်တဖဉ်တၢ်မ့ၢ်မၤဆုဉ်အိဉ်လၢကဘဉ်ပတ်တၢ်ကွံာ်အဟံဉ်အယီၤမ့တမ့ၢ်အဖိအလံၤန့ဉ်ပိဉ်မုဉ်အဝဲအံၤမ့ၢ်ပိဉ်မုဉ်လၢအ ဘဉ်လဲၤခိဉ်ဖျါတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးအပတီၢ်ဖးထီလံၤန့ဉ်လီၤ.လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါလၢဒဲ ကဝီၤစံဉ်ညီဉ်ပိတုအပူ,တၢ်မူးတၢ်ရၢမ့ၢ်တၢ် အဒိဉ်အမ့ၢ်ဒီး ပူလၢအပဉ်ယုဉ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢအပူတဖဉ် မ့ၢ်တအိဉ်ဒီးတၢ်သးမံလၢကဝီၤဒုအပတီၢ် အဖိခိဉ်ဘဉ်ဒီးတၢ်မူးတၢ် ရၢအံၤတၢ်ဆုခိထီဉ်အိဉ်ဆုကဝီၤဒိဉ်ဒီးဆုဒဲကဝီၤကတီၢ်န့ဉ်လီၤ.ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖဉ်လၢတၢ် ယု ထံဉ်န့ၢ်အိဉ်(50%)ဒီး(80%)အဘၢဉ်စၢဘဉ်တၢ်ဟံးထီဉ်ဖိဉ်ထီဉ် အိဉ်လၢပူဘဉ်မူဘဉ်ဒါလၢ အအိဉ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိထီ န့ၢ်ဒီး ကဝီၤဒုအပတီၢ်လၢဒဲ ကဝီၤတဘျီဘဉ်တဘျီစုဉ်စုဉ်အပူဒီးတၢ်အံၤဖျါထီဉ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢဒိဉ်ခိဉ်မ့ၢ်တဖ ဉ်ဒီးတၢ်သဘဉ်သဘျီဖးဒိဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

(ဂ).ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်ဆုဉ်မ့ၢ်ဂီၤတခါလၢပိဉ်ခါတဖဉ်လၢအသုတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးထီဒါပိဉ်မုဉ်မ့တမ့ၢ် ဖိသဉ်တဖဉ်လၢအဟံဉ်ဖိဉ်ဖိအပူအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးအံၤညီန့ၢ်ဘဉ်တၢ်တူၢ်လိာ်ဝဲလၢပိဉ်ခါဒီးပိဉ် မုဉ်တဖဉ်အါဒဲအါဂၤလၢအတမ့ၢ်တၢ်ဒိဉ်ခိဉ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဒီးအရ့ဒိဉ်တခါဘဉ်ဒီးမ့ၢ်ပူတူၢ်ဘဉ်တၢ်အတၢ်ကမဉ်တခါန့ဉ်လီၤ.တၢ်စုၢ်တၢ် နဝဲအံၤဒိဘဉ်ကဒါက့ၢ်တၢ်ဆုစံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲလၢအဆၢတဲာ်တၢ်လၢတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢအဖိခိဉ်ဒဲတၢ် တခါလၢအမ့ၢ်တၢ်မၤကမဉ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်ဒီးတၢ်လဲၤပူကွံာ်အိဉ်သ့အသိးန့ဉ်လီၤ.နဝဲသက့တၢ်ဒဲအံၤအသိးညီန့ၢ်လၢတၢ်လီၢ်အ တီၤကဲထီဉ်အသးဒဲအံၤတုၤမ့ၢ်မဆါတန့ၢ်အံၤန့ဉ်လီၤ.တၢ်ဒဲအံၤအသိးတၢ်ဆိတလဲအိဉ်ထီဉ်ဝဲလၢအနံဉ်(20th)ယုဖျိဉ်န့ဉ်လၢထံ ကီၢ်အါဘျီအပူန့ဉ်လီၤ.ဒဲအံၤတၢ်လၢအမ့ၢ်ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးအံၤမ့ၢ်တၢ်သ့တဖဉ်လၢအမၤဟးဂီၤပူဟီဉ်ခိဉ်ဖိ အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအဘဉ်ယးဒီးပိဉ်မုဉ်တဖဉ်အဂ့ၢ်န့ဉ်ဘဉ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိဉ်လၢဟီဉ်ခိဉ်တဘျီအံၤသက့ယုဉ်ယုဉ်န့ဉ်လီၤ.ဒီး စံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲစုၢ်ကိးဆိတလဲကွံာ်အသးလၢကဆိဉ်ထွဲမၤစၢအါထီဉ်တၢ်ဒိသဒါလၢအဘဉ်ဘျီဘဉ်ဒါလၢတၢ်ခိဆၢ လၢပိဉ်မုဉ်တဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.ဘဉ်ဆဉ်လၢတၢ်သးအုးဒီးတၢ်ဘျီတဂ့ၢ်တဂ့ၢ်ဘဉ်အပူတၢ်အံၤတမ့ၢ်ဒဲးတၢ်မ့ၢ်တၢ်တီတခါလၢ ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ဒဲဒဲကဝီၤအပူတဖဉ်ဒဲးဘဉ်န့ဉ်လီၤ.

(ဃ).တၢ်အုဉ်ကိတဖဉ်လၢတၢ်ယုထံဉ်န့ၢ်တဘျီအံၤအပူဟံဉ်ဖျါထီဉ်ဝဲဒၣ်လၢစံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲလၢကညီဘဉ်ကီဘဉ်ဒဲ ဒဲကဝီၤတဖဉ်အပူလီၤတူၢ်လိာ်ကလၢကဟံးထီဉ်ဂ့ၢ်ဝီလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢပိဉ်ခါလၢအထီဉ်ပျါလံသ့တဖဉ်လၢအမၤကမဉ်တၢ် စုဆုဉ်ခိဉ်တကးထီဒါအဖိအမါတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအညီန့ၢ်ကဲထီဉ်အသးလၢသ့ဉ် ထံးမုဉ်ခါတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးအပူလၢပပူတတၢ်အပူန့ဉ်လီၤ.ပူမၤကမဉ်တၢ်လၢအသုဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးလၢပ ပူတတၢ်ပူတဖဉ်မ့ၢ်ဝဲတဖဉ်,ပၢ်တဖဉ်,ဖါတံာ်တဖဉ်,ဒိပုၢ်ဝဲခါတဖဉ်,ဖိခါတဖဉ်,ဒီးတံၤသကိးတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.ပူတူၢ်ဘဉ်တၢ် တဖဉ်တခါမ့ၢ်ဝဲပမိာ်တဖဉ်,ပပုၢ်ဒုမုဉ်တဖဉ်,ပဖိမုဉ်တဖဉ်,ပမ့ၢ်ဂံၢ်တဖဉ်,ပဖံတဖဉ်,ဒီးပသကိးတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.လၢတၢ်န့ဉ်အယီ ပသ့ညါဘဉ်ပဝဲကိးဂၤဒဲးလၢပနီၢ်ကစၢ်ဒဲဝဲလၢပူတဂၤဂၤလၢအမ့ၢ်ပူတူၢ်ဘဉ်တၢ်တဂၤဂၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်ပူမၤကမဉ်ကမဉ်တၢ်တဂၤဂၤ မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ဉ်လီၤ.တၢ်အုဉ်ကိလၢတၢ်ဟံဉ်ဖျါတဘျီအံၤအပူဟံဉ်ဖျါထီဉ်ဝဲဒၣ်လၢအစုၤကတၢ်ပိဉ်ခါ(192)ဂၤပသ့ညါဘဉ်လၢအမၤ ကမဉ်ဘဉ်တၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးထီဒါပိဉ်မုဉ်ခိဉ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢအသုဖိထီဖိအကျိၤန့ဉ်လီၤ.ပဝဲကိးဂၤ ဒဲးပအိဉ်ဒီးဂံၢ်ခိဉ်ထံးဟီဉ် ခိဉ်ဖိအခွဲးအယာ်လၢပကဘဉ်ပူဖျဲးဒီးတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.ပဝဲအိဉ်ပဆိးတပူလၢလၢဒီးပမ့ၢ်လၢလၢပကအိဉ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်ကဘဉ်ပတ်ကဲပူလၢအဟံဉ်ပူဃီပူန့ဉ်လီၤ.တၢ်ဆၢကတီၢ်ဟဲတုၤယီၤလံ,ပဝဲကိးဂၤဒဲးပိဉ်မုဉ်တဖဉ်ဒီးပိဉ် ခါတဖဉ်ကဘဉ်မၤသကိးတၢ်တပူဃီသပျါကတၢ်လၢတၢ်ကပတုာ်ကွံာ်တၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးလၢပဟံဉ်ပူဃီပူအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

(င).ပိဉ်မုဉ်တဖဉ်အါဒဲအါဂၤလၢအတူၢ်ဘဉ်တၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးတတီဉ်ထီဉ်ပူမၤကမဉ်တၢ်လၢအမ့ၢ်အဟံဉ်ဖိဉ်ဖိတဖဉ်အဂ့ၢ် ဘဉ်.လၢကျဲတမံၤအဖိခိဉ်န့ဉ်တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မဲာ်ဆုးပဉ်ယုဉ်စုၢ်ကိးအယီၤန့ဉ်လီၤ.ပူတူၢ်ဘဉ်တၢ်တူၢ်ဘဉ်ဝဲလၢအဘဉ်တၢ်ပတ်ဒုဉ် ဟံဉ်ကမဉ်အိဉ်ဒီးမၤမဲာ်ဆုးအိဉ်လၢအဟံဉ်ဖိဉ်ဖိ,ပူတတၢ် ဒီး စံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါ,အဝဲသ့ဉ် အိဉ်ဒီးတၢ်အာဉ်လီၤအိဉ်လီၤတၢ်အသးဒီးညီန့ၢ်အဲဉ်ဘဉ်ပိဉ်ခါလၢအသုတၢ်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးထီဒါအဝဲသ့ဉ်အံၤန့ဉ်လီၤ.ပိဉ်ခါအံၤ ဘဉ်တဘျီကမ့ၢ်ပူခိဉ်သ့ဉ်တဂၤလၢအဆိဉ်ထွဲမၤစၢတၢ်လၢအဟံဉ်ဖိဉ်ဖိအဂီၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ဉ်တၢ်စံဉ်ညီဉ်လၢအဂီၢ်ကမ့ၢ်တၢ်သဉ် ဝဲလီၤဒိလၢအဝဲပိဉ်မုဉ်ဒီးအဖိအလံၤတဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.စံဉ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်လၢအဂံၢ်ဆုဉ်ဒီးတုၤလီၤတီၤ လီၤလၢပိဉ်မုဉ်ပိဉ်မၤတဖဉ်လၢကအိဉ်ဒီးတၢ်န့ဉ်န့ၢ်လီၤအသးလၢကတီဉ်ထီဉ်ဟံဉ်ပူဃီပူတော်စုဆုဉ်ခိဉ်တကးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

မဲာ်လးဒဲကဝီၤမ့ၢ်ဒဲကဝီၤတဘျီလၢအဒိဉ်ဒီးပူနီဉ်ဂံၢ်နီဉ်ဒုးအိဉ်ဝဲ(43,255)ဂၤပယုထံဉ်န့ၢ်တၢ်အဆၢကတီၢ်အံၤန့ဉ်လီၤ.ဒီးမ့ၢ် စုၢ်ကိးဒဲကဝီၤတဘျီလၢအဒိဉ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢအါကတၢ်တဘျီလၢ(IRC/LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲတဖဉ်(စးထီဉ်လၢ(2005)

(ထ). “တၢ်သံတၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်လၢပုၤအသးပုၤလၢတၢ်အံၤကမ့ၢ်လၢတၢ်တမံၤမံၤအယီၤ” (ခိပညီတမ့ၢ်ဒ်န့ၣ်ဆၢၣ်အသးဘၣ်)တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢတခါလၢတၢ်ကျဲၤယုၤကျဲၤဖိးအိၣ်တန့ၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢက့ၢ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်သံတၢ်ပုၤတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤတၢ်ယီၤထံလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်ပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ယၤလၢအဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်ယီၤထံဒ်အံၤတကလုာ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအတလၢကွံာ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့ၢ်လၢတၢ်သံတၢ်ပုၤအမူးသၢခါအကျါခံခါလၢအမ့ၢ်ပိာ်မုာ်ပိာ်မၤအတၢ်သံလၢတၢ်ထၢန့ၣ်ယုာ်အိၣ်လၢတၢ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤအပူၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခိဆၢအဂံၢ်စၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်သံတၢ်ပုၤအမူးအရၢခံခါအံၤတၢ်မၤအိၣ်တဝံၤတဝဲာ်ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်မူးတၢ်ရၢအိၣ်ဒီးဝဲအါမးလၢအမ့ၢ်ပိာ်မုာ်ပိာ်မၤအတၢ်သံတၢ်ပုၤလၢတဖိးသဲစးတဖၣ် လၢပတထၢန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢပတၢ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤအပူၤဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ် ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးန့ၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲအတၢ်ခိဆၢလၢအဂံၢ်စၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဒ).ပထံၣ်ဘၣ်လၢဘၣ်ယး **တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအမ့ၢ်တၢ်မၤပုၤမၤဖုးတဖၣ်**,ကညီပိာ်မုာ်ကရၢပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအကဲထီၣ်အသးတလီၢ်လီၢ်ဘၣ်ဆၢၣ်,တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဒ်ထဲစ့ၤကိာ်ဖိန့ၣ်လီၤ.လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤတၢ်မူးတၢ်ရၢဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လဲလၢလဲလၢလဲလၢဒဲကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

(န).လံာ်တဖၣ်လၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ဖိးသဲစးတၢ်နဲၣ်ကျဲအလၢအပူၤဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအလီၤသ့ၣ်အုးသးအုးတခါလၢအတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒ်အကြားကၢကိာ်ဝဲအသးဘၣ်.မ့ၢ်တခိ **(MDRG)**ဒ်အမ့ၢ်တၢ်နဲၣ်ကျဲတဘျီလၢအချးဆၢချးကတီၢ်တဘျီအသးအံၤဖိၣ်ပံးကဒါက့ၢ်တၢ်စုၢ်တၢ်န့ၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လံၤလၢအပူၤကွံာ်တဖၣ်ဒီးတဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးလၢပိာ်မုာ်ပိာ်မၤလၢအတၢ်ဘၣ်ဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒ်ဘၣ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. **(MDRG)**တၢ်နဲၣ်ကျဲတဘျီအံၤအိၣ်ပာ်လီၤအသးလၢ “နီၢ်ခိ တၢ်မၤပယုၤတၢ်မၤဆုးမၤဆါလၢဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢဝဲ” (ဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး)လၢအတပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်စုကဝဲ,ဒီးတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးအံၤဘၣ်တုၤဝဲတုၤအသိတဆံအတီၢ်ပုၤလၢတၢ်ကူစါယါဘျီက့ၢ်အဂီၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအကြားဝဲဘၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်မၤကမၣ်တဆံးတက့ၢ်လၢ **(CSO)**အဂီၢ်မ့တမ့ၢ်လၢပုၤတဝါအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. **(CSO)**အိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိာ်အိၣ်အလၢအပူၤလၢအဆၢဖိ **(8.7)**လၢအအိၣ်ဖျါဒ်လၢအသးလၢအမ့ၢ်တၢ်တခါလၢပုၤမၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်ထဲဒ်ဟ့ၣ်အတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢအဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢပုၤတဝါအပူၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်တခါလၢတၢ်ဟ့ၣ်ဆၢက့ၢ်တၢ်ခိဖျိတၢ်လၢအမၤကမၣ်ဝဲအဖိခိၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. **(MDRG)**တၢ်နဲၣ်ကျဲဟ့ၣ်က့ၢ်ဝဲဒ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်တၢ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်သ့စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အါလီၤအိၣ်လီၤအလံာ်မ့တမ့ၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်စ့,မ့တမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်လံာ်လီၤဖျါတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. **ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်ဟ့ၣ်တၢ်နဲၣ်ကျဲတဆံးတက့ၢ်ဆူပုၤ**လၢအမၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဘၣ်ယးဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်မၤကမၣ်တဖၣ်တၢ်ပာ်လီၤအိၣ်ဘၣ်ဒီးထဲဒ်တၢ်ခိဆၢလၢတၢ်မၤအိၣ်သ့ဆူတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆုဆူ “က့ၢ်တဲာ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.”

(ပ).တၢ်အုၣ်ကီတဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်တဘျီအံၤအပူၤခဲလၢန့ၣ်မ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲတၢ်ခိဆၢတဖၣ်လၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဘၣ်ဒီးတၢ်သးလိာ်ဝဲအသးဘၣ်လၢနီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်လၢအတၢ်ဒီးသးလိာ်အသးဘၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢလၢဘၣ်တၢ်ထီၣ်သတြိအိၣ်လၢအပူၤဒ်ဒီးဒဲကဝီၤအဂၤယုဘၣ်တဖၣ်အဘၣ်စၢမ့ၢ်တၢ်ခါလၢအလီၤပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဖးဒိၣ်တခါဒီးန့ၣ်အသးတၢ်လၢအတၢ်ဒီးသးလိာ်အသးလၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအဘၣ်စၢလၢတၢ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢကျဲဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအတၢ်ခိဆၢလၢတဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒီးတၢ်သးလိာ်အသးအံၤဒုးကဲထီၣ်တၢ်တုၤခိၣ်ပာ်သးတခါလၢအကွံာ်မဲာ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဒီးတၢ်အံၤကဲထီၣ်ကဒါက့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ဆိၣ်ထဲတၢ်တခါလၢတၢ်ကသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအိၣ်ထီၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ.ပနာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအဂံၢ်စၢ်အံၤခိဖျိလၢတၢ်အခိၣ်သ့ၣ်ခံမံၤအံၤအယီၤန့ၣ်လီၤ.

- (က)တၢ်ပံးစုနဲၣ်ကျဲအဂံၢ်စၢ်,ဒီး
- (ခ)တၢ်အိၣ်ယၤတၢ်ဆိၣ်ထဲမၤစၢအဂံၢ်စၢ်တလၢတပုၤဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤပုၤမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ.

(ဖ).တၢ်ဂံၢ်စၢ်အိၣ်ဖျါတြိကလၢဘၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့ၢ်ပိာ်မုာ်လၢအတၢ်ဘၣ်နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(99%)လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤယုထဲဒ်လၢအတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်အံၤထဲဒ်ဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤမ့တမ့ၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်မၤစၢအကျိၤအကျဲထဲဒ်လၢဒဲကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်မူးတၢ်ရၢ(208ခါအကျါ203ခါ)န့ၣ်လီၤ.တၢ်မ့ၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ယၤဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်အတၢ်ဒ်သးသးတမံၤယီၤလၢအဆိအချု တဘျီယီၤန့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ဆိၣ်ထဲမၤစၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲလၢအဂ့ၢ်ထီၣ်လၢတၢ်ဒိသဒါပိာ်မုာ်ပိာ်မၤတဖၣ်ဒီးတဘျီယီၤကမၤစ့ၤလီၤသ့ၣ်ထံးမုာ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးန့ၣ်လီၤ.

8.7 တာ်အာ်လီအီလီတဖ်

လၢဒဲ ကဝီယုဘုၣ်တဖ်အပူ (လၢအတပၣ်ယုၣ်ဒီးအူပုၣ်ဒဲ ကဝီဘၣ်) စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢနီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ် ရါအါကတာ်ဒီးသ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအနီၣ်ဂံၢ်အမူးကယၢလၢအစၢလီၤတစဲးဖိအဘၣ်တာ်တိၣ်ထီၣ်အီၤဆူဒဲ ကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုတဖ်ဘၣ်တာ်ညီၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်တာ်အစၢလၢတာ်အခိၣ်သ့ၣ်အဝဲအံၤလၢအမ့ၢ်တာ်မၤပုၤမၤကမၣ်တာ်စဲအမံၤလၢတာ်အာ်လီအီလီအလံာ်ပူဒီးအာ်လီအသးလၢတမၤကမၣ်ဝဲလီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. (တာ်ဟ့ၣ်တာ်အစၢဒဲ အံၤလၢနီၣ်ခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရါ(40%)ဒီးသ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(27%)န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢဒဲ ကဝီန့ၣ်ဖျါလၢအစၢတခိတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရါ(36%)ဘၣ်တာ်တိၣ်ထီၣ်အီၤဆူဒဲ ကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုဒီးဒီးန့ၣ်တာ်အစၢလၢတာ်ဘၣ်အာ်လီအီလီသးလၢတမၤဝဲလၢဘၣ်န့ၣ် အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲ (211ခါအကျါ75ခါ) န့ၣ်လီၤ. တာ်အာ်လီအီလီဒဲအံၤတကလုာ် ဘၣ်တာ်သ့အီၤခဲအံၤခဲအံၤဒဲအမ့ၢ်တာ်အပိးအလီတခါလၢဒဲ ကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျါအကျါသ့ဝဲလၢကဖီၣ်ဂံၢ်ယာ်တာ်မ့တမ့ၢ်ဟ့ၣ်တာ်ခိဆၢဆူတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအထီၣ်ပိာ်မုာ်တဖ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယီပနီၣ်ဟံးဒီးပခံကွၢ်စီကွၢ်သ့ဝဲလၢတာ်သ့ၣ်တဖ်အံၤတုၤလီၤတီၤလီၤဆံးအါလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပကွၢ်လၢတာ်အာ်လီအီလီအါမံၤတဖ်လၢဒဲ ကဝီ(4)ဘၣ်အပူဒီးပထံၣ်ဘၣ်လၢ-

- တာ်သ့ၣ်တဖ်န့ၣ်တမ့ၢ်တာ်လၢအိၣ်ဒီးအတီပတီၢ်တမံၤယီလၢဒဲ ကဝီလွံၢ်ဘုၣ်လၢအပူတမံၤယီဘၣ်. ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတံာ်မ့တမ့ၢ်ကရါလၢအဂ့ၢ်အဂၤတဖ်လံာ်တီၤယုတဖ်တအိၣ်လၢကဟ့ၣ်လီၤဝဲဒီး ကဘၣ်တာ်သ့အီၤလၢဒဲ ကဝီစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျါအကျါလၢဒဲ ကဝီကိးဘုၣ်ဒဲအဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. လၢတာ်န့ၣ်အယီ တာ်အာ်လီအီလီအလံာ်တီၤယုတဖ်ဟဲဒဲလၢဒဲ ကဝီတဘုၣ်ဘၣ်တဘုၣ်အတာ်ဒဲန့ၣ်လီၤ.
- တာ်အာ်လီတုၢ်လီၤသ့ၣ်တဖ်အံၤတမ့ၢ်လံာ်တီၤယုတဖ်လၢမ့တမ့ၢ်တာ်အာ်လီတုၢ်လီၤတဖ်လၢဘၣ်တာ်ယၢထီၣ်အီၤလၢ (MDRG) တာ်န့ၣ်ကျဲတဖ်အပူလၢဘၣ်တာ်သ့အီၤလၢမံၤလးဒဲ ကဝီပူအသိးမ့ၢ်ဂုၤဘၣ်ဒီး တာ်အံၤဒဲ တာ်ဆိးကါဝဲလၢအူပုၣ်ဒီးနီၣ်ဖိလၢအသ့ (MDRG) တာ်န့ၣ်ကျဲတဆံးတကွၢ်အံၤအသိးန့ၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ-အဝဲသ့ၣ်တဖ်တမ့ၢ်(CSO)ဘၣ်မ့တမ့ၢ်တာ်အာ်လီအီလီအလံာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- လၢဒဲ ကဝီတဘုၣ်အယီအပူ. တာ်အာ်လီအီလီတဖ်မ့တာ်တမံၤယီလၢတာ်သ့အီၤလၢကဝီဒုမ့ၢ်ဂုၤဒီးဒဲ ကဝီပတီၢ်ဒီးကဝီဒိၣ်ပတီၢ်မ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ.
- တာ်အာ်လီအီလီအလံာ်ဒိလၢဒဲ ကဝီတဘုၣ်ဒီးတဘုၣ်အပူတဖ်ဘၣ်တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢဒဲ ကဝီအ “စံၣ်ညီၣ်ပီတုကမံးတံာ်” တဖ်န့ၣ်လီၤ.
- တာ်အာ်လီအီလီတဖ်လၢပထာ်ဖျါအီၤလၢဒဲ ကဝီလွံၢ်ဘုၣ်လၢအပူအိၣ်ဒီးတာ်လီၤကံာ်လီၤအသးတဖ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖ်မ့တာ်လၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျါနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးလၢအညီ လၢအဘၣ်ယးဒီးတာ်မူးတာ်ရါတဖ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သ့ၣ်တဖ်န့ၣ်ဘၣ်တာ်ရဲၣ်လီၤအီၤလံာ်အသိးအံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◊ မ့ၢ်န့ၣ်
- ◊ တာ်မူးတာ်ရါတာ်ရူသ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ် (ကွၢ်ဘၣ်လၢတာ်ဖိလၢန့ၣ်တကွၢ်)
- ◊ တာ်လီၤလၢအိၣ်ဆိးဝဲအလီၢ်
- ◊ တာ်အာ်လီအီလီ အတာ်အုၣ်ကီၤတဖ် (ဘၣ်ဆၣ် တမ့ၢ် တာ်ထံၣ်ချးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး တာ်ကဲထီၣ်သးဘၣ်.)
- ◊ တာ်စံၣ်ညီၣ်တမံၤလၢလၢဘၣ်တာ်ဟ့ၣ်အီၤအဂ့ၢ်အကျါ
- ◊ တာ်လၢပုၤမၤကမၣ်တာ်အာ်လီဝဲလၢအသ့တမၤကမၣ်လၢဝဲတဖ်
- ◊ ပုၤမၤကမၣ်တာ်အမံၤစဲ

- တာ်မူးတာ်ရါတာ်ရူသ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်-တာ်သ့ၣ်တဖ်အံၤတာ်မၤဘၣ်ထွဲအီၤဒီး “ တာ်သိၣ်တာ်သီ(39)ထံၣ် လၢအမ့ၢ်ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တာ်သိၣ်တာ်သီတဖ် ” အနီၣ်ဂံၢ်လၢတာ်မၤကမၣ်ဘၣ်အီၤတဖျါန့ၣ်လီၤ. အဒိ-လၢတာ်အာ်လီအီလီအပူ ပကွၢ်ကဒါက့ၤတုၢ်အီၤတဖ် တာ်မူးတာ်ရါလွံၢ်ခါအနီၣ်ဂံၢ်ရူသ့ၣ်လၢဘၣ်တာ်သ့အီၤတဖ်- 19, 23, 31 ဒီး 33 လၢအအိၣ်ဖျါဒဲအဖိလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်လၢအဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီး “လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်” အပူၤတဖၣ်		
19	တၢ်ဟးတၢ်ဂဲၤ တမံၤလၢလၢ အထီၤဒါ ပှၤသ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ် လၢအသးအိၣ်(7-18)အဘဉ်စၢၤတဖၣ်တၢ်တဘဉ်ဟံးဂ့ၢ်ဝီ တမံၤပီၤ ဒ်တၢ်ဟးတၢ်ဂဲၤ လၢအထီၤဒါပှၤဒိၣ်တၢ်ခိၣ်ပှၤတမံၤ ပီၤအသးဘဉ်န့ၣ်လီၤ.(တၢ်သိၣ်တၢ်သီ)	၁.ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၤ ၂.ဟ့ၣ်ဒုးပလီၢ် ၃.ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဒ်အကြးဝဲဘဉ်ဝဲ
23	ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်တၢ်တဘဉ်မၤဟးဂီၤအီၤ ဘဉ်.တၢ်မၤဟးဂီၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် ၁.တၢ်အိၣ်ဘၢလိာ်သး ၂.တၢ်အိၣ်ယုာ်ဆိးယုာ်,တၢ်မံၤယုာ်လၢတဖိးသဲးစး ၃.န့ၣ်လီၤပၣ်ယုာ်လၢသ့ၣ်ထံးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်(ထံဖိကီၢ် ဖိကမ့ၢ်သဲးစး)	၁.ဟ့ၣ်ဒုးပလီၢ် ၂.ဟဲအၢၣ်လီၤအီၤလီၤအသးလၢပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါအမဲာ်ညါ ၃.တၢ်ကဟံးဂ့ၢ်ဝီတမံၤပီၤဒ်ပှၤတတၢ်ပာ်လီၤအိၣ်ဝဲအ သး
31	တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်မၤဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤတၢ်တ ဟ့ၣ်အခွဲးလုၤတက့ၤဘဉ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	၁.ဆုၤခိဆူၣ်တၢ်တဘဉ်မူဘဉ်ဒါအအိၣ်
33	တဘဉ်မၤဆါပှၤအဂၤတဖၣ်လၢနီၢ်ခိမ့ၢ်ဂ့ၢ်သးမ့ၢ်ဂ့ၢ် န့ၣ်ဘဉ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	၁.ဆုၤခိဆူၣ်တၢ်တဘဉ်မူဘဉ်ဒါအအိၣ်

- တၢ်မူးတၢ်ရၢတၢ်ရူသ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်လၢလံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အပူၤလၢမဲာ်လးဒဲးကဝီၤစ့ၢ်ကိးပိာ်ထွဲဝဲဒ် (MDRG)တၢ်ကျဲယုၤကျဲဖိးတၢ်သဘဉ်ဘုၣ်အတၢ်နဲၣ်ကျဲအသး#9လၢအပာ်လီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂ့ၢ်န့ၣ် လီၤ.

လၢ(MDRG)တၢ်နဲၣ်ကျဲအပူၤ အိၣ်ဒီးလံာ်အဒိအကလုာ်လၢ,လံာ်တီၤယုၤအါမံၤတဖၣ် လၢအလိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကျဲယုၤကျဲဖိးတၢ်အ ကီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ကရူၢ်တၢ်တၢ်ပီၣ်ထံၣ်လိာ်သးအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆၢတံာ်အကျိၤအကျဲ, တၢ်ကတီၤဖုၣ်လၢတၢ်အကျိၤအကျဲအဂီၢ် မ့ၢ်ဂ့ၢ်, “တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအလံာ်” မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ် ဘဉ်တၢ်ယၢထီၣ်အီၤခဲအံၤခဲအံၤ ဒ်ကျဲတဘီၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢ လၢအဟဲထီၣ်ဝဲ သ့အသးန့ၣ်လီၤ.ဘဉ်ဆၢတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအလံာ်ဒ်အံၤတဘဉ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤလၢတၢ်ကသူအီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤ အီ လီၤအဂီၢ်ဘဉ်.(လၢတၢ်ဘျုးတဂ့ၢ်တၢ်တဂ့ၢ်ဘဉ်အပူၤ,(MDRG)တၢ်နဲၣ်ကျဲတဘျုးအံၤ တအိၣ်ဒီးအလံာ်ကဘျုးပၤအနီၣ်ဂံၢ် ဘဉ်,လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ပဟ့ၣ်တၢ်ဘဉ်ထွဲလၢလၢပှၤပှၤလၢကဘျုးပၤအဖိခိၣ်တသ့ဘဉ်. တၢ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်လၢပထံၣ်ဘဉ်အီၤလၢ (MDRG)တၢ်နဲၣ်ကျဲအပူၤမ့ၢ်ဒ်လံာ်အံၤအသးန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအလံာ်(ထဲဒ်ပှၤလၢအမၤကမ့ၢ်က့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်)”
 “ယအၢၣ်လီၤလၢယတမၤကမ့ၢ်လၢတၢ်အံၤကဒီးအသီတဘျီနီတဘျီလၢဘဉ်.ယန့ၢ်ဟံၤလၢ,ယကဒီးန့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢ အအာ်ခိၣ်ထီၣ်လၢခါဆူညါန့ၣ်လီၤ.”

(MDRG)လံာ်နဲၣ်ကျဲဝဲအံၤယုၤဝဲလၢ(CSO)ကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢကမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢလၢအကဲထီၣ်အသးသ့လၢဒဲးကဝီၤစံၣ် ညီၣ်ပီတုအပူၤအသးန့ၣ်လီၤ. (CSO)ဟံးလီၤဝဲလၢ ပှၤမၤကမ့ၢ်တၢ်ကဘဉ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ် လၢကမၤ တၢ်လၢပှၤတတၢ်အဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်တခါလၢ တၢ်ဟ့ၣ်ဆၢက့ၢ်တၢ်ဒ်အမၤကမ့ၢ်ဝဲတခါအသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.(CSO)အံၤ တဖျါလီၤကဲာ်လၢတၢ်သူအီၤဒ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢတခါလၢ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအပူၤဘဉ်. ပဆၢမ့ၢ်လၢထံၣ်ဘဉ်လၢ (CSO)တနီၤကအိၣ်လၢတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအပူၤလၢဒဲးကဝီၤသဘျုးအပူၤလၢ(IRC/LAC)ဝဲဒးတဖၣ်အိၣ်ဝဲအလီၢ်,ဘဉ်ဆၢလၢ ကညီပိာ်မုၢ်ကရၢတၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်မၤနီၣ်အပူၤ တထံၣ်န့ၢ်ဝဲလၢဒဲးကဝီၤသဘျုး လၢတၢ်ယၢထီၣ်ဝဲလၢ (CSO)အံၤ ဘဉ်တၢ်သူအီၤဖဲ န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တသူအီၤလၢသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအစၢအသးဘဉ်.တၢ်အံၤတရဲဝဲလၢ(CSO)အံၤကဘဉ်တၢ်သူ အီၤလၢဘဉ်ယးဒီးတၢ်မနုၤတဖၣ်အဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်ဘဉ်.

တၢ်လီၤဖျါလီၤဟီတဖၣ်လၢပထံၣ်န့ၢ်အီၤလၢတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤခဲလၢတဖၣ်အပူၤမ့ၢ်ဝဲ-

- တၢ်လၢအဂီၢ်ခိၣ်ထံးလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သးအတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတအိၣ်ဘဉ်.တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤတဖၣ်အါဒ်တၢ် တက့ၢ်ဘဉ်တၢ်ယၢထီၣ်အီၤထဲဒ်လၢတၢ်မ့ၢ်မၤဟးဂီၤကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်အံၤန့ၣ်ဒီးမိး န့ၣ်လီၤ.ဘဉ်ဆၢတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအံၤအပတီၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်လၢအဘျုးစးဒီးတၢ်မနုၤနီၢ်နီၢ်လဲၣ်န့ၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ် မၤနီၣ်မၤယါဘဉ်.

- တာ်မနီၣ်မယါတအိၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲလၢပုၤလၢအမၤကမၣ်တာ်မ့ၢ်မဟးဂီၤတာ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤအံၤဒီးတာ်ပိၣ်ထွဲမနုၤကပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်.
- တာ်မနီၣ်မယါတအိၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲလၢပုၤမၤကမၣ်တာ်တဂၤအံၤမ့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်တာ်တဂၤလၢအဆဲးမၤကမၣ်တာ်အဘျီတဖၣ်အဘျီခါ,မၤကမၤဝဲပုၤဘျီလံလဲၣ်,ဒီးတာ်လၢအမၤကမၣ်ဝဲအံၤကဲထီၣ်လံအသးပုၤဘျီကဒီးလံလဲၣ်,မ့တမ့ၢ် တာ်အာထီၣ်သီထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်အတာ်လီၤဆီလၢအလုၢ်လၢသကးပဝးအဖီခိၣ်အတာ်ပိၣ်ထွဲထီၣ်အသးဆဲးမၤအသးမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်တာ်မနီၣ်မယါတအိၣ်ဘၣ်.
- တာ်မနီၣ်မယါတအိၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲလၢတာ်ဟ့ၣ်ဘၣ်စ့ဆူပုၤတူၢ်ဘၣ်တာ်ခါတဟ့ၣ်ဘၣ်ခါန့ၣ်ဘၣ်
- ပုၤတူၢ်ဘၣ်တာ်အမံၤစဲတအိၣ်ဘၣ်.တာ်ကိးဝဲလၢ”တာ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်”ဘၣ်ဆၣ်တာ်လီၢ်တာ်ကျဲတအိၣ်ဝဲလၢပုၤလၢအဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးကရူၢ်တဖၣ်လၢတာ်ကဟ်ပနီၣ်အိၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.
- တာ်အပတီၢ်လၢအထီၣ်ဘၣ်ဒီးတာ်န့ၣ်ကျဲလၢအဘၣ်ယးမတၢ်ကြးတၢ်ပိၣ်ထဲသကိးတာ်လဲၣ်.ကဘၣ်ကွဲးတာ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အံၤလၢကျဲလဲၣ်,မ့တမ့ၢ်မတၢ်ကြးအိၣ်ဖဲန့ၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.(ဖဲတာ်မၤတာ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤအဆၢကတီၢ်)
- တာ်ဟ်လီၤတအိၣ်လၢဘၣ်ယးဒီးမတၢ်ကြးမ့ၢ်ပုၤထံၣ်ထွဲတာ်လဲၣ်,မ့တမ့ၢ်မတၢ်န့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤလၢတာ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤတဘျီအံၤအဖီခိၣ်လဲၣ်,လၢတာ်န့ၣ်အယိတာ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤတဘျီအံၤအိၣ်ဒီးတာ်စိတာ်ကမိၤမနုၤလဲၣ်န့ၣ်တအိၣ်ဖျါရဲရဲဘၣ်.
- တာ်တယၢထီၣ်စ့ၣ်ကိးလၢတာ်ကဖိၣ်ယံးက့ၤတာ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤတဘျီအံၤလၢကျဲလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

တာ်ဟ်လီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်ဘၣ်ယးဒီးမတၢ်ကြးမ့ၢ်ပုၤထံၣ်ထွဲတာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,မတၢ်လၢတာ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤအိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,တာ်အိၣ်ဝဲအါမးလၢတာ်ကဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤအိၣ်လၢတာ်ကွဲးပတြီၢ်တာ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,တာ်သူတာ်အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,ဒီးတာ်မၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်တာ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.တာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တာ်သူအိၣ်လၢကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤယုဘၣ်တဖၣ်အပူၤ,လီၤဆီဒဲတာ်လၢဟံၣ်ပူၤယိပူၤတာ်စ့ဆူခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးညီန့ၢ်ဖျါလၢအမ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢထဲတခါဇိၤအသိးန့ၣ်လီၤ.ဒ်တာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်ဒီးတာ်ခိဆူတာ်စ့ဆူခိၣ်တကးတာ်မူးတာ်ရၢ်တဖၣ်အသိးတာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်တခါလၢတဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တခါန့ၣ်လီၤ.တာ်လိၣ်ဆိနီၢ်နီၢ်လၢတာ်ကဘၣ်ကွၢ်ကဒါက့ၤဒီးကွၢ်ထံမၤလီၢ်တံၢ်က့ၤတာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်အတုၤလီၤတီၤလီၤလၢကျဲလဲၣ်လၢတာ်ကဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်မ့တမ့ၢ်ဖိၣ်ယံးက့ၤတာ်စ့ဆူခိၣ်တကးလၢပပုၤတတအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

9. သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂတဖၣ်

လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်တၢ်အံၤအပူၤသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်ခဲလၢၣ်(289)ခါအပူၤပထၢန့ၢ်ယုၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်(21)ခါလၢပကိးအိၤလၢသွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်အဂ့ၢ်အဂတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအကူၣ်အဝဲအံၤပၣ်ယုၣ်ဝဲဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မုၢ်အဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်(2)ကလုာ်

- 1.တၢ်မၤကၤပူၤကညီ(ဒီးတၢ်ကျဲးစးမၤကၤပူၤကညီ)(43%)လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအကျါ
- 2.တၢ်အဲၣ်ဘၢလိာ်သး(57%)လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအကျါ

9.1. ကွၢ်ကဒါကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခဲလၢၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤအတက့ၢ်

တၢ်မၤကၤပူၤကညီ မုၢ်သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကွၢ်အဂီၤတခါဒီး တၢ်မၤကၤပူၤကညီတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်အိၣ်ဝဲ(9)ခါ ဒီး တၢ်ကျဲးစးမၤကၤပူၤကညီတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်အိၣ်ဝဲ(5)ခါလၢ တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်လၢအကဲထီၣ်အသး(9)ခါအကျါ လၢဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်တဖၣ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်မ့ၢ် “တၢ်ကျဲးစးမၤကၤပူၤကညီ” အါန့ၢ်ဒဲး “တၢ်မၤကၤပူၤကညီ” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဲၣ်ဘၢလၢကျဲၤအဂတဘိန့ၣ် အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် ဘိမုၢ်စၢမိၣ်ကရၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် တဟ်ပနီၣ်အိၣ်အမ့ၢ်သွံ့ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်သန့ကလုာ် လၢကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲအတၢ်အိၣ်သးဒီးတၢ်ဟ်ပနီၣ်တခါ ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်ဟ်ဝဲဒဲအမ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကွၢ်အဂီၤတခါမ့ၢ်လၢတၢ်အံၤဒုးကဲထီၣ်တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်အါမးလၢပိၣ်မုၢ်ဒီးအဖိတဖၣ်အဂီၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်(12)ခါအံၤပၣ်ယုၣ်ဝဲတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအကျါအံၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်ဂ့ၢ်ဒဲအံၤဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၤလၢဒဲကဝီၤအဂတဖၣ်တဖျၢၣ်စုၣ်စုၣ်တဝဲဘၣ်ဆၣ် ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢတထံၣ်န့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်ဒဲအံၤလၢအူပုၣ်ဒဲကဝီၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တီၤယု9.1: သွံ့ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂတဖၣ်

လံာ်တီၤယု9.1: သွံ့ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂတဖၣ်						
			Type of case			
	ဒဲကဝီၤ	သွံ့ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဂ့ၢ်အဂတဖၣ်ခဲလၢၣ်	တၢ်အဲၣ်ဘၢ	တၢ်ကျဲးစးမၤကၤပူၤကညီ	တၢ်မၤကၤပူၤကညီ	ခဲလၢၣ်
1	မၢ်လးအူ	3	2	1	0	3
2	မၢ်ရၤမိၢ်	4	4	0	0	4
3	မၢ်လး	3	2	1	0	3
4	အူပုၣ်	0	0	0	0	0
5	နီၣ်ဖိ	3	1	2	0	3
6	ဘါဒိၣ်ယါ	7	2	4	1	7
7	ထီမဟ့ၣ်	1	1	0	0	1
	ခဲလၢၣ်	21	12	8	1	21
	မူးကယု	100%	57%	38%	5%	100%

9.2 တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲ

လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်ကဝီၤဒုးပူၤ(21)ခါအကျါ(67%)ဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုန့ၣ်လီၤ.တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်ခဲလၢၣ်(14)ခါတၢ်တီၣ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်အိၤ

- တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဘျါရဲအိၤလၢ ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုန့ၣ်လီၤ. တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်(13)ခါ
- တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်ထဲတခါဒဲဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိၤလၢကွီၣ်တဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုန့ၣ်လီၤ.
- တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်(33%)တၢ်တီၣ်ထီၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုနီၣ်တခါဘၣ်.တၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်(7)ခါတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်န့ၢ်ခါအံၤအါတက့ၢ်မ့ၢ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်မူးတၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တီးယုၣ်.၂: သွံာ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်စုဆုာ်ခိာ်တကးအဂုာ်အဂတဖၣ်ဒီးစံာ်ညိာ်ပိတုအကျိအကျ					
	ဒဲကဝါ	သွံာ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်စုဆုာ် ခိာ်တကးအဂုာ်အဂတဖၣ်	ဒဲကဝါ စံာ်ညိာ်ပိတု	ကျိာ်တဲာ် စံာ်ညိာ်ပိတု	တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်တတိာ် ဖျါထီာ်အိတဖၣ်
1	မဲာ်လးအူ	3	1	1	1
2	မဲာ်ရဲမိာ်	4	4	0	0
3	မဲာ်လး	3	0	0	3
4	အူပုာ်	0	0	0	0
5	နီာ်ဖိ	3	1	0	2
6	ဘါဒိာ်ယါ	7	6	0	1
7	ထါမဟ့ာ်	1	1	0	0
	ခဲလၢာ်	21	13	1	7
	မုးကယါ	100%	62%	5%	33%

9.3 တၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢ ဒဲကဝါစံာ်ညိာ်ပိတု

တၢ်မုးတၢ်ရၢ်(13)ခါဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢဒဲကဝါစံာ်ညိာ်ပိတုန့ၣ်လီၤ.တၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ယၣ်ယၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢဒဲကဝါပတီၢ်ဒီးတဖၣ်ယၣ်ယၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢကဝါဒုပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဘါဒိာ်ယါဒဲကဝါမုာ်ဒဲကဝါခဲလၢာ်အကျိတဘျါလၢအဘျါရဲတၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢကဝါဒုပတီၢ်အအါကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မုးတၢ်ရၢ်ခဲလၢာ်အကျိတဖၣ်ယၣ်ယၣ်အဖီခိာ်တၢ်မၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်စဲမံၤလၢလံာ်တၢ်အာ်လီၤအိလီၤအပူၤလၢအသုတမၤကမၣ်လၢတၢ်တဂုၤ(တၢ်အဲာ်ဘၢယါယုာ်အသးဒီးတၢ်မၤကၤပုၤကညိ)
- လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂုာ်အဂကျိတဖၣ်ပထံာ်ဘၣ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်တၢ်စံာ်ညိာ်လၢဘၣ်အိာ်လၢတၢ်ဒုးယၣ်အပူၤမုတမ့ၢ်ဘၣ်ဟ့ာ်စုအိာ်လိး,မုတမ့ၢ်စံာ်ဖျိးကွံာ်မုတမ့ၢ်တၢ်ဟ့ာ်အိလံာ်လီၤဖျါန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တီးယုၣ်.၃: သွံာ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂုာ်အဂတဖၣ်ဒီးဒဲကဝါစံာ်ညိာ်ပိတုအစၢတဖၣ်											
	ဒဲကဝါ	သွံာ်ထံးမုာ် ခွါတၢ်မုး တၢ်ရၢ်အ ဂုာ်အဂတ ဖၣ်ခဲလၢာ်	ဒဲကဝါ စံာ်ညိာ် ပိတု ခဲလၢာ်	ဒဲကဝါစံာ်ညိာ် ပိတုအပတီၢ်တဖၣ်		တၢ်အစၢလၢအဟဲထီာ်တဖၣ်					
				ထဲဒၣ် ကဝါ ဒု	ကဝါဒု ကဝါဒိာ် ဒဲကဝါ	က-တၢ် ဒုးယၣ် အိလၢဒဲ ကဝါပူၤ	ခ-စဲလီၤ မံၤလၢလံာ် တၢ်အာ် လီၤအပူၤ	ဂ-ပုၤ မၤက မၣ်တၢ် စံာ်ဖျိး	ယ-တၢ် တဟံး အရ	င-အ ဂုာ်အ ဂတ ဖၣ်	ခဲလၢာ်
1	မဲာ်လးအူ	3	1	1	0	0	1	0	0	0	1
2	မဲာ်ရဲမိာ်	4	4	0	4	0	1	0	0	3	4
3	မဲာ်လး	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	အူပုာ်	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	နီာ်ဖိ	3	1	0	1	1	0	0	0	0	1
6	ဘါဒိာ်ယါ	7	6	6	0	0	5	1	0	0	6
7	ထါမဟ့ာ်	1	1	0	1	1	0	0	0	0	1
	ခဲလၢာ်	21	13	7	6	2	7	1	0	3	13

င-တၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂုာ်အဂ(2)ခါဘၣ်ဟ့ာ်စုအိာ်လိး(3,500)ဘးတခါဒီးတၢ်ဟ့ာ်အိလံာ်လီၤဖျါတခါန့ၣ်လီၤ.

9.4 တၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢကျိာ်တဲာ်စံာ်ညိာ်ပိတု

တၢ်မုးတၢ်ရၢ်ထဲတခါဒီးဘၣ်တၢ်ဘျါရဲအိလၢကျိာ်တဲာ်စံာ်ညိာ်ပိတု(တၢ်ကျဲးစးမၤကၤပုၤကညိတၢ်မုးတၢ်ရၢ်)ဒီးစံာ်ညိာ်ပိတုအစၢလၢဘၣ်တၢ်ထၢန့ၣ်အိဆူတၢ်ဒုးယၣ်လၢကျိာ်တဲာ်စံာ်ညိာ်ပိတု,မဲာ်လးအူဒဲကဝါတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ဒဲကဝါ.

လံာ်တၢ်ယုၤ9.4:သွံၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်အဂုၢ်အဂတဖၣ်ဒီး ကျိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု

				တၢ်အစၢလၢအဟဲထီၣ်တဖၣ်						
	ဒဲကဝီ	သွံၣ်ထံးမုၢ် ခါတၢ်စုဆုၣ် ခိၣ်တကး တၢ်မုးတၢ်ရၢ် အဂုၢ်အဂ တဖၣ်ဒဲလၢ	ကျိၣ်တၢ် စံၣ်ညီၣ် ပိတု ဒဲလၢ	က-တၢ် ဒူးယၢ် အီလၢ ကျိၣ်တၢ် ယိၣ်ပု	ခ-ဘၣ် ဟ့ၣ်ထဲ စုအိၣ် လိး	ဂ-ပုၤမၤက မၢ်တၢ် ဘၣ် တၢ်ပတုၣ် ကွံၣ်အတၢ် မၤလၢပဒိၣ် တၢ်မၤအပူ	ဃ-ပုၤ မၤကမၢ် တၢ်စံၣ် ဖျိး	င- တၢ်တ ဟ့ၣ်တၢ် စံၣ်ညီၣ် ဘၣ်	စ- တၢ်မုး တၢ်ရၢ်လၢ အသးအ ဖါမုၢ်	ဒဲလၢ
1	မၢ်လးအူ	3	1	1	0	0	0	0	0	1
2	မၢ်ရၢမိၢ်	4	0	0	0	0	0	0	0	0
3	မၢ်လး	3	0	0	0	0	0	0	0	0
4	အူပုၣ်	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	နီၣ်ဖိ	3	0	0	0	0	0	0	0	0
6	ဘါဒိၣ်ယါ	7	0	0	0	0	0	0	0	0
7	ထါမဟ့ၣ်	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	ဒဲလၢ	21	1	1	0	0	0	0	0	1

9.5 တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဝဲထံးနီၤဖး

(က).ဒဲကဝီလၢအဆံးဒဲဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီလၢပုၤနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ(3,251)ဂၤအံၤ,ပမုၢ်ဘၣ်ထီၣ်သတြီၤကွၢ်ဒီးဒဲကဝီအဂၤယုၤဘၣ်လၢအမုၢ်ဒဲကဝီလၢအဒိၣ်န့ၢ်အီၤအံၤ,တဖျါလီၤန့ၢ်ဒီးတလီၤဆိကမိၣ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢအမုၢ်တၢ်မၤကပုၤကညီၣ်အံၤအနီၣ်ဂံၢ်ကအါဝဲဒဲအံၤဘၣ်.တၢ်အံၤကမုၢ်လၢတၢ်တရဲတလဲဘၣ်ယးတၢ်လၢ“တၢ်မၤကပုၤကညီၣ်”အံၤအခိပညီၣ်အလၢအပျဲမုၢ်တၢ်မၤန့ၢ်လဲၣ်အဂုၢ်န့ၢ်အခိပညီၣ်အဂုၢ်အကျိၣ်တရဲ,တလီၤတၢ်လီၤဆဲးတကးဘၣ်တၢ်တကွဲးလီၤပာ်လီၤအီၤလၢပုၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်လၢဒဲကဝီစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၣ်အကျဲတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.လၢတၢ်န့ၢ်အယိဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်လၢဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီန့ၢ်,တၢ်နၢ်ပာ်ကမၢ်အီၤဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်အခိပညီၣ်ကမၢ်ဒီးလၢဒဲကဝီအဂၤယုၤဘၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်,တၢ်ဟံးန့ၢ်အခိပညီၣ်တဘၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၢ်လီၤ.တၢ်အံၤတရဲဝဲဒၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိလၢဒဲကဝီအဂၤတဖၣ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢအမုၢ်တၢ်မၤကပုၤကညီၣ်အံၤစ့ၢ်ဒိၣ်န့ၢ်ဒီးဘါဒိၣ်ယါဒဲကဝီလၢပုၤနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဒၣ်ထဲစ့ၢ်ဖိအံၤန့ၢ်လဲၣ်.တၢ်မၤကပုၤကညီၣ်အံၤမုၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတခါလၢအဘၣ်ဘူဒီးညီန့ၢ်မုၢ်တၢ်တခါလၢအမၤဒုဒိၣ်ပုၤလၢအခိကီၢ်တဖၣ်လၢကဖံးတၢ်မၤတၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.တၢ်အဂုၢ်အကျိၣ်,တၢ်အခိပညီၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်သ့အီၤလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူတလီၢ်လီၢ်တဖၣ်အခိပညီၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤပာ်အသးရဲထီၣ်,ဒီးတၢ်နဲၣ်ကျဲလၢအလီၢ်အိၣ်သပုၤကတၢ်လၢကဘၣ်ကွဲးအသးလၢဒဲကဝီကိးဘၣ်ဒဲအဂီၢ်လၢကျိၣ်လၢတၢ်နၢ်ပာ်အီၤသ့ကဘၣ်အိၣ်ဝဲလၢဒဲကဝီကိးဘၣ်ဒဲအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

(ခ).စံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢလၢအဟဲထီၣ်လၢတၢ်ကိးကပၤဒဲးတဖၣ်န့ၢ်မုၢ်တၢ်လၢအဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်ဒီးလီၤတူၢ်လီၤကၢ်ဝဲန့ၢ်လီၤ.လီၤဆိဒၣ်တၢ်,ပမုၢ်ဘၣ်ကွၢ်အီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၢ်လၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်(13)ခါလၢဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အီၤအကျိၣ်န့ၢ်(8)ခါမုၢ်တၢ်မၤကပုၤကညီၣ်ဒီးတၢ်ကျဲးစးမၤကပုၤကညီၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢအမုၢ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်တခါလၢတၢ်ဟံးပနီၣ်အီၤလၢအမုၢ်ကျိၣ်မုၢ်လၢတၢ်ကျဲးယုၤကျဲးဖိးအီၤတသ့ဘၣ်ဒီးတၢ်ကဘၣ်ဆုၢ်အီၤဆူကျိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၣ်အကျဲန့ၢ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်အံၤဒဲလၢခဲခါအကျိၣ်ထဲတခါဒဲဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကျိၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအအိၣ်န့ၢ်လီၤ.

(ဂ).တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢပတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဘျီအံၤအိၣ်ဝဲဒဲလၢ(12)ခါန့ၢ်လီၤ.လၢကညီၣ်လုၢ်လၢထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအပူတုၤမုၢ်ပိာ်မုၢ်တဂၤန့ၢ်ဒီးတုဒီးဖျိအသးဝံၤလံန့ၢ်ဒီးညီန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်မုၢ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢအဝၤလၢကျိၣ်စုအတၢ်ဟဲန့ၢ်,ဟံၣ်ပုၤယိပုၤတၢ်လိၣ်တဖၣ်.ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.လၢကျိၣ်တၢ်ကီၢ်ပုၤတၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်အံၤတမုၢ်တၢ်တခါလၢအထီၣ်ဒါသဲးဘၣ်.ဖဲထံဂုၤကီၢ်ဂၤကမုၢ်သဘျီကရတဖၣ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိတဖၣ်လၢဘၣ်ကိဘၣ်ဒဲဒဲကဝီပုၤဒီးပုၤတဝၤအပူန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တထၢန့ၢ်ယုၣ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်အံၤဒဲအမုၢ်သွံၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆုၣ်ခိၣ်တကးအသိးဘၣ်.ဘၣ်ဆၣ်သန့ကတၢ်လၢတၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်အံၤမုၢ်တၢ်တခါလၢအထီၣ်ဒါကညီၣ်လုၢ်လၢထူသန့အသဲးန့ၢ်လီၤ.တၢ်အံၤတၢ်ဟံးပနီၣ်အီၤဒဲအမုၢ်တၢ်တခါလၢအမၤပုၤမၤဖးတၢ်ဆူဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.ဒီးတၢ်အံၤဘၣ်ဘျးစ့ၢ်ကိးဝဲဒီးကညီၣ်ဘၣ်ကိဘၣ်ဒဲကမံးတံာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်အကျိၣ်တထံၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ယၢထီၣ်အီၤဖဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီနီၣ်ဂံၢ်(23)ဒဲအမုၢ်တၢ်ကမၢ်တခါလၢတၢ်ကဘၣ်ဟးဆဲးအီၤဒဲအမုၢ်တၢ်မၤကမၢ်တၢ်တခါလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်သ့န့ၢ်လီၤ.လၢကညီၣ်ဘၣ်ကိဘၣ်ဒဲဒဲကဝီအပူပုၤတဝၤတဖၣ်

အတော်ထံတော်နှာဖျားအိပ်ဝဲဒေလၢ တုၤမ့ၤတၢ်တၢ်အဲၣ်ဘၢဘၣ်တၢ်လံၤန့ၣ် တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢပိၣ်မ့ၢ် တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးဖိတဖၣ်အဂီၢ်လၢအပၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်တြီၤမၤတံၢ်တၢ်အီၤတဖၣ်,မၤအါထီၣ်တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်,မၤအါထီၣ်နီၢ်ကစၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ဂ့ၢ်ကိးဒီး နီၢ်သးတၢ်ဘၣ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ကညီမ့ၢ်တဖၣ်ဒီးပိၣ်မ့ၢ်သးစၢ်တဖၣ်ဒီးကညီပိၣ်မ့ၢ်ကရၢတဖၣ်ပၣ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတခါအံၤဒုးအမ့ၢ်တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်တခါလၢသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအသိးန့ၣ်လီၤ.တၢ်အဲၣ်ဘၢအတၢ် မူးတၢ်ရၢလၢတၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအပူၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအမ့ၢ်အတီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်မၤနီၣ်တဖၣ်ဒီးခိဖျိတၢ်ပံးယၢ်ဒီးထၢန့ၣ်ယၢ် တၢ်မၤနီၣ်မၤယါတဖၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကလုာ်တဖၣ်အံၤခိဖျိအဟဲန့ၣ်လီၤဝဲဆူပိၣ်မ့ၢ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူအပူၤဒီး ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲအယိန့ၣ်လီၤ.

(ဃ).လၢဖိးသဲစးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲအပူၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အလၢအပူၤဒီးအရဲ ဘၣ်ပးတၢ်ကဘၣ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်မူးတၢ်ရၢတခါအံၤအဂီၢ်တအိၣ်ပၣ်လီၤအသးဘၣ်ဒီး ကဲ ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒီးဒိၣ်တခါဒီးတၢ်ပၤဆူဘၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢအံၤလၢကျဲတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအခိပညီလၢအမ့ၢ်တၢ် အဲၣ်ဘၢတခါအံၤတအိၣ်ပၣ်လီၤအသးလၢကညီဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိ(39)ထံၣ်န့ၣ်အပူၤဘၣ်.တၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤ အခိပညီလၢအမ့ၢ်တၢ်အဲၣ်ဘၢတခါအံၤလၢMDRGတၢ်န့ၣ်ကျဲအပူၤအိၣ်ဝဲဒေလၢ “တၢ်အဲၣ်ဘၢကဲထီၣ်အသးဖဲပုၤလၢအဒီးတုၤဒီး ဖျိတုၤလံအသးတဂၤ မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်အသးခိဖျိမံယုၣ်လိာ်အသးဒီးပုၤအဂၤတဂၤလၢအတမ့ၢ်အမါ မ့တမ့ၢ်အဝၤဘၣ် န့ၣ်လီၤ. “(MDRG)တၢ်န့ၣ်ကျဲအတၢ်ပၣ်လီၤတၢ်အခိပညီတၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအံၤသးပုၤနီၣ်ထၢန့ၣ်ယုၣ်ဝဲတၢ်အခိပညီအခိၣ်သ့ၣ်တ ခါလၢ “တၢ်အဲၣ်ဘၢကဲထီၣ်အသး ဖဲပုၤလၢအဒီးတုၤဒီးဖျိတုၤလံအသးတဂၤ မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်အသး ခိဖျိမံယုၣ်လိာ်အ သးဒီးပုၤအဂၤတဂၤလၢကဘၣ်အိၣ်ဒီးခံကတၢ်သးလီၤပလီၢ်အပူၤလၢအတမ့ၢ်အမါမ့တမ့ၢ်အဝၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(င).တၢ်အဲၣ်ဘၢလိာ်သးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢတၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီတဘျီအံၤအပူၤ အါတက့ၢ် မ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢ ဝၤတဖၣ်အဲၣ်ဘၢ တၢ်ဒီး မါတဖၣ်ဘၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအက့ၢ်အဂီၢ်တနီၤ ဒ်တၢ်အစၢတခါအသိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢအဂၤတဖၣ် အပူၤ, ပပၣ်သ့ၣ်ပၣ်သးလၢ ပိၣ်မ့ၢ်တဖၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကအဲၣ်ဘၢဘၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ကညီပိၣ်မ့ၢ်ကရၢအိၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ် ယိၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤဒီးဒိၣ်လၢ တၢ်မၤရဲမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဘၣ်ပးပုၤဂ့ၢ်ဝီဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတၢ်ဂီၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ပဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပၣ်ဖျါတဖၣ် လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲအပူၤ လၢအမ့ၢ်တၢ်မၤတရီၤတပါ တၢ်ကဲထီၣ်အသးတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ် ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အီၤ ဒ်”တၢ်အဲၣ်ဘၢတၢ်” အသိးန့ၣ်လီၤ.ပိၣ်မ့ၢ်မ့တမ့ၢ်ပိၣ်မ့ၢ်ဖိသၣ်လၢဘၣ်တၢ်မၤတရီၤတပါအီၤလၢပုၤပိၣ်ခါတဂၤလၢအထီၣ်ပုၤလံတ ဂၤ မ့တမ့ၢ် ပိၣ်မ့ၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒေဝဲထီၣ်ပုၤလံစ့ၢ်ကိးဒီး ဘၣ်တၢ်မၤတရီၤတပါအီၤလၢပုၤပိၣ်ခါတဂၤလၢအထီၣ်ပုၤလံတ ဂၤ, ဒီးတၢ် ကဲ ထီၣ်အသးဝဲအံၤဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ “တၢ်အဲၣ်ဘၢ” ဒီးတၢ်အံၤဘၣ်တူၢ်ဘၣ်ဒီးကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဝဲ ဒ်တၢ်အဲၣ်ဘၢအတၢ်ဆၢတဲာ်အ သိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဘၣ်ကဟုကယၢ်ပိၣ်မ့ၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်အဲၣ်တၢ်ကွံ, တၢ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်အပူၤ လၢအ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ် ဒ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အသိး တၢ်တမၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်ခိဖျိအမၤကမၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လီၤတူၢ်လီၤကၢ်တခါလၢ တၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ပၣ်လီၤလၢအရဲ လၢတၢ်တဘၣ်ပၣ်ဒုၣ်ပၣ်ကမၢ်ပိၣ်မ့ၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ် ဒီး လၢကျဲဒ်အံၤအဖိ ခိၣ် ဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်န့ၣ်.တၢ်တပၣ်ပနီၣ်ဒီးပံးဂ့ၢ်ဝီလၢ တၢ်လၢပိၣ်ခါတဖၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး အံၤန့ၣ်ဘၣ်.

10. တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်တတိၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲတဖၣ်

လၢတၢ်လီၤယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်အပူၤ တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ်အိၣ်ဝဲ (289)ခါဒီးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်ပှၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် (16%)တတိၣ်ထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲနီတမံၤဘၣ်. တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(47)ခါ တၢ်တတိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

10.1. တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အဂ့ၢ်အကျိအတကျီၣ်

တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်တတိၣ်ထီၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ် အါတက့ၢ် မ့ၢ်နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ် လၢတၢ်တတိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအအိၣ်ဘၣ်အနီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ်ဝဲ(68%=32ခါ)န့ၣ်လီၤ.သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(17)လၢအမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်(8)ခါဒီးသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အဂ့ၢ်အဂၤ(15%)လၢအမ့ၢ်တၢ်အဲၣ်ဘၢလိၣ်သးဒီးတၢ်မၤကၤပှၤကညီတၢ်မူးတၢ်ရၢ်(7)ခါန့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ် 47 ခါ လၢတၢ်တတိၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဘၣ်အကျိတတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မူး တၢ်ရၢ်လၢ အကဲထီၣ်အသးလၢ ဝဲလးဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ဝဲလးဒဲကဝီဒီးဝဲရၢမိၢ်ဒဲကဝီခဲဘၣ်အံၤ မ့ၢ်ဒဲကဝီခဲဘၣ်လၢ တၢ်တတိၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်မူး တၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူး အါကတၢ်န့ၣ်လီၤ. (29%) လၢဝဲလးဒီးလၢဝဲရၢမိၢ်(40%)န့ၣ်လီၤ.
- လၢဝဲလးဒီးဒဲကဝီအဂၤယဲၣ်ဘၣ်တခါ တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်တတိၣ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဘၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအိၣ်စ့ၤန့ၣ်လီၤ. အခိပညီမ့ၢ်ဝဲအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢဒဲကဝီအဂၤယဲၣ်ဘၣ်အပူၤဘၣ်တၢ်တတိၣ်ဖျါ ထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.
- အုပှၣ်ဒဲကဝီ မ့ၢ်ဒဲကဝီထဲတဘၣ်ဇီလၢ ပထံၣ်န့ၢ်ဘၣ်အိၣ်လၢ ကယဲၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ကဲထီၣ်သးတဖၣ် ဘၣ်တၢ်တတိၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ယု10.1: တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်တတိၣ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိအကျဲ

	ဒဲကဝီ	တၢ်မူးတၢ်ရၢ် အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးခဲလၢၣ် လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤ	တၢ်မူးတၢ်ရၢ်နီၣ်ဂံၢ် နီၣ်ဒူးခဲလၢၣ် လၢတၢ်တတိၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ် ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတု	တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အကလုာ်		
				သ့ၣ်ထံး တၢ်စုဆူၣ် ခိၣ်တကး	နီၣ်ခိတၢ်စု ဆူၣ်ခိၣ် တကး	သ့ၣ်ထံးတၢ်စု ဆူၣ်ခိၣ်တကး အဂ့ၢ်အဂၤ
1	ဝဲလးအူ	24	3	1	1	1
2	ဝဲရၢမိၢ်	30	12	4	8	0
3	ဝဲလး	83	24	2	19	3
4	အုပှၣ်	73	0	0	0	0
5	နီၣ်ဖိ	19	2	0	0	2
6	ဘါဒိၣ်ယါ	34	3	1	1	1
7	ထါမဟ့ၣ်	26	3	0	3	0
	ခဲလၢၣ်	289	47	8	32	7
	မူးကယၤ	100%	16%			
	တၢ်မူးတၢ်ရၢ် (၄၇)ခါလၢ မူး ကယၤအဖီခိၣ်		100%	17%	68%	15%

10.2. တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဖဲၣ်ထံၣ်နီၤခီ

(က).ပဟ်ဖျါထီၣ်လၢအပူၤကွံာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲလၢအဂ့ၢ်ဒီးဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ၣ်ဒိၣ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်လၢပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်ကဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဒီးအတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီးပုၤတတၢ်လၢအဂတဖၣ်အသိး, ပဟ်ကဲၣ်ပိာ်မ့ၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်, လၢကဟ့ၣ်ထီၣ်ဘၣ်အတၢ်ယုထၢလၢအဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်ဘၣ်ယးအဝဲကဆဲးလဲၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤပသးလၢပကဆိၣ်ထွဲမၤစၢပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်သးလဲၣ်လၢ, ရဲၣ်အပူၤ ဒီးတၢ်တီတၢ်လီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပတၢ်ပဟ်ကဲၣ်လၢပိာ်မ့ၢ်တဖၣ် လၢအတအဲၣ်ဒီးပဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်တမၤလီၤစ့ပတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဖဲတၢ်အဝဲန့ၣ်ကဲထီၣ်အသးဘၣ်ဒီးပနာ်လၢတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲကဆိတလဲတၢ်ဆူတၢ်ကတီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အါထီၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ).တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်လၢဘျီအဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ပပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်လၢအတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပုၤတတၢ် အတၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်အကျိၤလၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအပူၤ, (16%) န့ၣ်တယုထၢဝဲလၢကတီၣ်ထီၣ်ဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤဘၣ်. (တၢ်မ့ၢ်တထၢယုဒီးအူးပုၣ်ဒဲကဝီၤဘၣ်န့ၣ်, တၢ်န့ၣ်နီၢ်နီၢ်တခါအါန့ၣ်ဒီးလၢဒဲကဝီၤအဂၤယုဘၣ်အပူၤတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အမူးကယု လၢအအိၣ်ဝဲ 2 (22%)န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးတဖၣ်လၢအပူၤထီၣ်အံၤ မ့ၢ်ခိၣ်တယာ်တခါနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးလီၤတၢ်လီၤဆဲးတခါလၢ ပကဘၣ်မၤအိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပအဲၣ်ဒီးထံၣ်တၢ်ဆိတလဲမၤအသးလၢပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်အဂီၢ် လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအပူၤ, လၢပကထံၣ်ဘၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးတၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အိၤအါထီၣ်လၢတဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဒူးကဲထီၣ်ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်လၢတၢ်ဆိၣ်သနံးလၢအဝဲသ့ၣ်တဘၣ်သ့ၣ်ဘၣ်သးဝဲဘၣ်အပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ဂ).နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး မ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးလၢတၢ်တတီၣ်ထီၣ်အိၤဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအအိၣ်ထံးလိာ်အသးယၣ်ယၣ်(15%ဒီး13%)န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်တၢ်အဲၣ်ဘၢလိာ်သးဒီးတၢ်မၤကပုၤကညီအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးန့ၣ်အါဒိၣ်မး(33%)န့ၣ်လီၤ.

(ဃ).ပမ့ၢ်ထုးကွံာ်ဒဲကဝီၤခံဘၣ် လၢအတတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ် လၢအမ့ၢ်ဒဲကဝီၤခံဘၣ် လၢအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်အံၤ လၢအမ့ၢ်(မဲၢ်လး 29%ဒီးမဲၢ်ရၢ်မိာ်40%)အံၤန့ၣ် ဒဲကဝီၤအဂၤယာ်ဘၣ်လၢအတတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ် အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒူးအိၣ်ဝဲ (8%ဒီး13%. အဘၣ်စၢန့ၣ်လီၤ.)

(င).တၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အါဒိၣ်မး ဘူးကအိၣ်ခဲလၢလၢ(30%)ညါ လၢမဲၢ်လးဒဲကဝီၤအပူၤ ဒီး တၢ်အံၤကီၣ်ဒိၣ်မးလၢ ပကဘၣ်ရဲပုး ဘၣ်ယး ဒီးဒဲကဝီၤအံၤ အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤအပူၤဖဲIRC/LAC တၢ်တီၣ်ကျဲၤဟူးဂဲမၤတၢ်လၢအပူၤဖးယံာ်လံးဒီးမၤသယဲၤယုာ်တၢ်ဒီးကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမံးတံာ်လၢကသ့ၣ်ထီၣ်ဖိးသဲးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ပတၢ်ဆုအပူၤဒီးကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အိၤလၢပုၤတတၢ်အပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.(စးထီၣ်လၢ2005န့ၣ်လံးလံး)န့ၣ်လီၤ. မဲၢ်ရၢ်မိာ်ဒဲကဝီၤစ့ကိး တၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ် အနီၣ်ဂံၢ်အါဝဲ ဒီးအနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲ(လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ် အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲ 40%လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ). KRC မ့ၢ်အိၣ်လၢမဲၢ်ရၢ်မိာ်ဒဲကဝီၤပူၤဘၣ်ဆၣ်, IRC/LAC တၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤတအိၣ်ဝဲလၢမဲၢ်ရၢ်မိာ်အပူၤဘၣ်.

(စ).ဖဲပမ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤကွံာ်ဒီးအူးပုၣ်ဒဲကဝီၤလၢတၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်အနီၣ်ဂံၢ်(0%)ဖဲပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်လၢအသ့သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထၢန့ၣ်လီၤအိၤဆူတၢ်ဒူးယာ်အပူၤခဲလၢယၣ်ယၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်အံၤဟ့ၣ်ကူၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢပုၤဘၣ်မုဘၣ်ဒါလၢအဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်မ့ၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢပိာ်မ့ၢ်ခါတဖၣ်လၢမ့ၢ်ပုၤလၢအမၤဆူးမၤဆါတၢ်ဆူပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်အအိၣ် ခီဖျိဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ကမၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်ဒိသအဆူပိာ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအသိးတဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်ကတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ဆ).ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢကညီပိာ်မ့ၢ်ကရၢ တၢ်ကတီၢ်တၢ်ဒီးပိာ်မ့ၢ်တဖၣ် လၢအနီၣ်တဖၣ်အနီၣ်အတီၢ်ပူၤအသိး. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤအိၣ်ဝဲလွံၢ်ခါ လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအမ့ၢ်ပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးတီၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

(က).အဝဲမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်နာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုအကျိၤအကျဲအံၤကဟ့ၣ်အိၤတၢ်အစၢ မ့တမ့ၢ် ကဒိသအ အိၤဘၣ်န့ၣ် အဝဲတတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်.

(ခ).အဝဲမ့ၢ်ပူၤတၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်ကဟ့ၣ်ကၣ်က့ၤတၢ်ဆူအအိၣ်န့ၣ် အဝဲတတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်.

(ဂ). အဝဲမုၢ်ပျံလၢကမုၢ်တၢ်မဲၣ်ဆုးထီၣ်ဒါအီၤလၢပုၤတၢ်န့ၣ်ဒီးအဝဲတတီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်.

(ဃ). ပုၤမၤကမၣ်တၢ်မ့ၢ်အဝဲဒီးပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ် မ့ၢ်ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးတဖၣ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တြီၤမၤတံၢ်တၢ်အီၤလၢ အဝဲမုၢ်တီၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဒီးအဝဲပိၣ်မုၢ်တတီၣ်ထီၣ်လၢအတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

(၅). အစ့ၤကတၢ် ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(47)ၤ လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအီၤ တဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်စံၣ် ညီၣ်ဒီးဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤနီၣ်တမံၤဘၣ်. လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ(47)ခါအကျိၤတနီၤမ့ၢ်တၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢအအိၣ်အမုၢ် န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မူးတၢ်ရၢတဖၣ် တဘၣ်တၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲန့ၣ်ဘၣ်ဒီး တၢ်အံၤအခိပညီမ့ၢ်ဝဲ တၢ်တဟ်ပ နီၣ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အတၢ်ကမၣ်ဘၣ်ဒီး တၢ်တစံၣ်ညီၣ်ဆၢတံၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးဒ်န့ၣ်အသိး တဒီးန့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ဆူၣ် ထီၣ်သးဂံၢ်ဘါ မ့တမ့ၢ် တၢ်တမံၤလၢလၢကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤလၢအကဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤအဂီၢ်နီၣ်တမံၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်. ပုၤမၤကမၣ်တၢ် ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် အိၣ်ဒီးလၢအကမၤကမၣ်တၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးဒီးတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်တဖၣ်ဆူပိၣ်မုၢ်တဖၣ် အအိၣ်, ဆူပုၤတၢ်အအိၣ်ဒီးဆူအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(တ). ပိၣ်မုၢ်(47)ၤ လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တဘျီအံၤလၢ အယုထံၣ်လၢအတတီၣ်ထီၣ် အတၢ်မူးတၢ်ရၢဆူစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအအိၣ်ဘၣ် န့ၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် ကမ့ၢ်လၢ အိၣ်မူလၢတၢ်အိၣ်သး လၢအမ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီး တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အပူၤအံၤ ကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ တၢ်ကဘၣ်မၤဂ့ၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲဒီးအယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

11. တာ်ဟ့ၣ်က့ၣ်ဟ့ၣ်ဖးတနီၤဆူ.....

11.1 တာ်ဟ့ၣ်က့ၣ်ဟ့ၣ်ဖးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်

- (1).မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ် ကညီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲကမံးတံၣ်တာ်သိၣ်တာ်သီတာ်ဘျုးတဖၣ်ဒ်သိး “ တာ်သိၣ်တာ်သီဖိးသဲစး လာဘၣ်တာ်န့ၣ်ဟံၣ်အိၣ် ” အံၤကအိၣ်ဝဲလၢဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်လၢအပူၤလာတာ်သ့အိၣ်ကသ့အဂီၢ်လၢ ကဘၣ်တာ်မၤအိၣ်ဝဲလဲတဲာ်ဝဲလၢယု လၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.တာ်အကျိၤအကျဲဝဲအံၤကညီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲ ကမံးတံၣ်ကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤဒီး တီခိၣ်ရဲၤဝဲတုၤလီၤတီၤ လီၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်အကံၢ်အစိလၢပျဲပျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအဝဲအံၤကဘၣ်အိၣ်ဒီး တာ်မၤသကိးတာ်ကရူၢ်ခၢၣ် စးဒ်အမ့ၢ်ဒဲကဝီၤကမံးတံၣ်ခၢၣ်စးလၢ ဒဲကဝီၤကိးဖျၢၣ်ဒဲးကဘၣ်အိၣ်ဒီး တာ်မၤသကိးတာ်ဘူးဘူးတံၣ်တံၢ်ဒီး ကညီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲ ကမံးတံၣ်တဖၣ်,တကတီၢ်ယီၤဃုာ်ဒီးဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤပုၤလၢအမၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တာ်တဖၣ်,ကညီၣ်ပီတုၤမုၢ်ကရၢ,ဒီးဂံၢ်ခိၣ် ထံးတာ်ကရၢကရိၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်,ပုၤတတၢ်ခၢၣ်စးတဖၣ်,ဒီးပုၤတုၢ်ဘၣ်တာ်တဖၣ်,ဃုာ်ဒီးပုၤလၢအဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီးဟ့ၣ်က့ၣ်ဟ့ၣ်ဖး တာ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်,ဒ်တာ်ယုထီၣ်တုၢ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.
- (2).ရဲၣ်ကျဲၤတာ်က့ၢ်ကဒါက့ၢ်တကီၢ်ခါ စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတာ်မၤအတက့ၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်(ကညီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲကမံးတံၣ်တာ်သိၣ် တာ်သီတဖၣ်,တာ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးဒီးတာ်ဘျါရဲၣ်တာ်သဘံၣ်သဘုၣ်အတာ်နဲၣ်ကျဲ,တာ်မၤကမၢ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢတာ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးအိၣ်တန့ၢ်, တာ်နဲၣ်ကျဲၤလၢတာ်ဖုးယာ်အဂီၢ်)လၢတာ်ကယုထံၣ်န့ၢ်က့ၢ်လီၤဖျၢၣ်လီၤဟံၣ်တဖၣ်အဂီၢ်,တာ်လၢအတက့ၢ်တက့ၢ်တဖၣ်ဒ်သိးလိာ်သး တဖၣ်, တာ်လၢအခိၣ်ချၢလိာ်သးတဖၣ်, ဖုးအိၣ်ထီၣ်က့ၢ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတာ်မၤသကိးတာ်ကရူၢ် ဒ်သိးကဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ တာ်ယုထံၣ်န့ၢ်တာ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်ဒီးဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီၤဒီးဟံပနီၣ်တာ်ကိၣ်တဲာ်ခဲတဖၣ်လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤ.
- (3).မၤလီၤတံၢ်လၢ တာ်သိၣ်တာ်သီဒီး တာ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်ဘၣ်တာ်က့ၢ်ကဒါက့ၢ်အိၣ်ဒီး ဘၣ်တာ်ဟံၣ်ကံၢ်ဟံၣ်ကျဲၤက့ၢ်အိၣ် ဒ်သိးက ဟ့ၣ်တာ်ဒိသအလီၤတာ်လီၤဆဲးဆူပီၣ်မုၢ်တဖၣ်လၢအတုၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၢ်တက့ၢ်.
- (4).မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်ဒီးမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်က့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢၤလၢအကျိၤအကျဲဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါလၢတာ်စံၣ်ညီၣ်ပီပုၤမၤကမၢ်တာ်တ ဖၣ်အဂီၢ်ဒီးဒ်သိးကဟ့ၣ်ပုၤတုၢ်ဘၣ်တာ်ဒီးပုၤတတၢ်တဖၣ်အတာ်ဘံၣ်တာ်ဘာတာ်ပူၤဖျဲးလၢပုၤလၢအသ့တာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ် အအိၣ်.ဒီးဟံဖျါထီၣ်လၢကိၣ်မုၢ်ခိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢဘၣ်တာ်သ့အိၣ်တဖၣ်တာ်တတုၢ်လိာ်အိၣ်ဒီးတုၢ်ကစုအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (5).မၤရဲၣ်ထီၣ်ပုၤလၢအဖိၣ်ယာ်တာ်စိတာ်ကမိၤတဖၣ်ဒီး ပုၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တာ်တဖၣ် “ စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအန့ဆၢၣ်, အတာ်စိ တာ်ကမိၤ,အတာ်မၤအကျိၤအကျဲအတက့ၢ်တဖၣ် ” န့ၣ်တက့ၢ်.မၤလီၤတံၢ်လၢတာ်ဟ့ၣ်တာ်စိတာ်ကမိၤလၢတာ်လၢအအိၣ်ဖျါဖျိဖျါ ဖျါလၢတာ်ဟံၣ်ကဲအပူၤဆူကရူၢ်တဖုဒီးတဖုအပူၤလာတာ်သိၣ်တာ်သီဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတာ်မၤတက့ၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.တာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အဖိခိၣ်ဟ့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤဒီးဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါအိၣ်ဆူပုၤကမ့ၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- (6).ဟ့ၣ်တာ်အိၣ်ယၢအလၢအပျဲဒီးမၤအိၣ်ထီၣ်အိၣ်,မၤဂ့ၤထီၣ်အပတီၢ်တဖၣ်ဆူဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသန့တဖၣ်အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. (အဒိ-ကျိၣ်စုတာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ,တာ်ပိးတာ်လီၤ,ပုၤမၤတာ်ဖိတဖၣ်,တာ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်,လိာ်တီၤယုတဖၣ်,တာ်မၤလိတဖၣ်.)
- (7).ဖုးအိၣ်ထီၣ်တာ်အကျိၤအကျဲလၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢတာ်ကဟံးန့ၢ်တာ်ဟံၣ်ကိၣ်တဖၣ်လၢတာ်မူးတာ်ရဲၣ်လၢအဂီၢ်,တက တီၢ်ယီၤအိၣ်ဒီးတာ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢအဘၣ်ယးဒီးမုၢ်ခါတာ်ဘၣ်လီၤဘၣ်စးလၢတာ်ကထာ်ဖျိၣ်တာ်အုၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢအအိၣ်ဒီး တာ်အကျိၤအကျဲတဆိဘၣ်တဆိန့ၣ်တက့ၢ်.

11.2 တာ်ဟ့ၣ်က့ၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်ဆူပုၤလၢအအိၣ်ဒီးမုၢ်ခါခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

1.ဆူဒဲကဝီၤကမံးတံၣ်တဖၣ်,ကဝီၤဒုကမံးတံၣ်,ဒီးဒဲကဝီၤဘံၣ်ဘာတဖၣ်

လၢကညီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်အပူၤလာတာ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်အိၣ်ဝဲအသိးတာ်လၢအလီၤကံၢ်လိာ်အသးအိၣ်စ့ၢ် ကိးဝဲန့ၣ်လီၤ.ပုၤလၢအကန့ၢ်ဟံၣ်တာ်ဒိၣ်န့ၢ်အါန့ၢ်သ့ဘၣ်ယးဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအကျိၤအကျဲသန့တဖၣ်အတာ်ဂံၢ်ဆူၣ်တာ်ဂံၢ်စၢ်တ ဖၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

သ့မ့ၢ်- “ ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢအမၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတု ” န့ၣ်လီၤ.သ့မၤတုၢ်လံၣ်တာ်လၢတာ်မၤတခါအံၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်လၢ အတၢ်တာ်တဖၣ်အံၤအဖိလိာ်ယံာ်တုၢ်မးလံလၢအတအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်ယၢ,တာ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤလၢအဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါလၢပုၤလၢအ ဖိၣ်ယာ်တာ်စိတာ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ပဟ့ၣ်က့ၣ်လၢသ့ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ဝီလၢတာ်ကမၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၢ် စံၣ်ညီၣ်ပီတုလၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤဒီးယုထီၣ်တာ်ဟံးန့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီၤလၢ “ ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်စိတာ်ကမိၤလၢအစုပူၤတဖၣ် ” အအိၣ်လၢ ကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတာ်လၢတာ်ယုထံၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢတာ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီအံၤအပူၤဘၣ်တာ်ဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲအါစုအါဘျီ,လၢတာ်နဲၣ်ကျဲကဂ့ၢ် ထီၣ်အဂီၢ်ဒီးတာ်အိၣ်ယၢတဖၣ်ကအါထီၣ်လၢတာ်ကမၤပျဲထီၣ်က့ၢ်အိၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုအတက့ၢ်ပူၤအဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.ပယု လၢသ့ကမ့ၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်လၢအသးထီထီၣ်,ဖုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ဆိတလဲန့ၣ်လီၤ.

2. ဆူဘန်ကီဘန်ခဲကမ်းတံတဖန်(KRC)

ပဟ့ၣ်ကူၣ်လၢတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်အံၤမကမ့ၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအလၢအလီၢ်လၢအါတက့ၢ်တၢ်မကမၣ် ကွၢ်မ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီး ပုၤလၢအမၤကမၣ်တၢ်လၢဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတၢ်ကတိၤအဖျၢၣ်, ဝီၢ်ဩအဖျၢၣ်အခိပညီအ လၢအပျဲ, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါလၢအကြးကၢကီၣ်လိာ်အသး, တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢအရဲအလၢအပျဲလီၤတၢ်လီၤ ဆဲးလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢ အမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တဖၣ်ကဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဘၣ်ကီ ဘၣ်ခဲကမ်းတံတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးအမူအဒါလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်ဒ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ယုထၢထီၣ်အီၤလၢဒဲကဝီၤ ခၢၣ်စးတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမ်းတံတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢဒဲကဝီၤတၢ်ကဲခိၣ်ကဲနၢ်တဖၣ်ဒီး ပုၤတတၢ် ယုထီၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်ဒီးကကတိၤန့ၢ်ခဲတၢ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အတၢ်လိာ်ဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမ်းတံ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢဆူတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢ အတၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့. ဒီးကဒီသဒါပုၤတ တၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအကျိၤအကျဲအသန့လၢအပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤန့ၣ်လီၤ.

3. ဆူယုအဲန်အ့ၢ်စံၣ်အၣ်ရၣ်(UHCR)

(UHCR) အိၣ်ဒီး ထံၣ်ဂူၤကီၢ် ဂၤ အမူဒါ လၢကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ကဟုကယၢ် ဒီးမၤလီၤတၢ်လၢ စံၣ်ညီၣ် ပိ တုၤဒီးတၢ်ဒီသဒါ အိၣ်ဝဲဒၣ် လၢပုၤဘၣ်ကီ ဘၣ်ခဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ န့ၣ်လီၤ.ဒ် (UHCR)ကြး မၤလီၤတၢ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အံၤလဲၤအသးဘၣ်ဂ့ၢ် ဘၣ်ဝီ, လၢပဘၣ်ကွၢ်ထံသမံသမိးဒီးဆီၣ်ထွဲမၤစၢတၢ်အကျိၤအကျဲဒီးသန့အံၤဒီးဟ့ၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤတဖၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် လၢအဂံၢ်စၢ်လၢဒဲကဝီၤအပူၤတဖၣ် ဒ်သိးကအိၣ်ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲလၢအဂံၢ်ဆူၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဒီး မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်အတူထီၣ်, ထီၣ်ဘးအံၤအစ့ကတၢ်တၢ် မၤအီၤကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (UHCR) ကြးဟ့ၣ်တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢဆူကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲ ကမ်းတံ တၢ်ဒဲကဝီၤကမ်းတံစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်လၢ ဒဲကဝီၤကိးဖျၢၣ်ဒဲးအပူၤလၢအတအိၣ်ဒီး တၢ်မၤဆဲးလီၤစ့ၤလီၤတၢ်စိတၢ် ကမိးဒီးဖိၣ်ယံးအီၤလၢတၢ်ဒ်အံၤဒ်န့ၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

4. ဆူအအၣ်ရၣ်စံၣ်(၂၅)လၢအဲလ်အ့ၢ်စံၣ်(LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲအဂီၢ်

ခိဖျိလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်တဖၣ် အတၢ်လဲၤတရဲးအသးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်အဖီခိၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤတဖၣ်လီၤ တူၣ်လီၤကၤဝဲလၢ တၢ်လၢအကဘၣ်တူၤထီၣ်, ထီၣ်ဘးဆူဖီတၢ် ဒ်တၢ်ပညီၣ်အသိးအဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢ ပုၤ လၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပုၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်အယိပဟ့ၣ်ကူၣ်လၢ (LAC) တၢ်တီၢ်ကျဲအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢ တၢ်ကမၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ်အီၤအံၤ တၢ်ကဖီၣ်ဂၢ်ပ တၢ် ယၢ် အီၤတစိၢ်တလီၢ်, တုၤလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢတၢ်နၢ်ဟံၤအီၤသ့ၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးအလၢအပျဲလၢဒဲကဝီၤကိးဘၣ်ဒဲးအဂီၢ်, တၢ်မၤ အီၤဝဲဝဲတစု, တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအီၤဝဲဝဲတစု, ဒီးတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်(LAC) တၢ်တီၢ် ကျဲတၢ်ဖဲတၢ်မၤအံၤဘၣ်တၢ်ကွၢ် ထံသမံသမိးက့ၢ်အီၤလၢ(LAC)တၢ်တီၢ်ကျဲပုၤလၢအဆီၣ်ထွဲ မၤစၢကျိၣ်စ့တၢ်ဆီၣ်ထွဲ မၤစၢတဖၣ်ဝဲဝဲတစုန့ၣ်လီၤ. တုၤ မ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်အီၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်ကွဲးကွဲးအီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဝဲ ဝဲ တၢ်ဝဲဝဲအလီၢ်ခံ, တၢ်အစၢလၢတၢ်ဒီးန့ၢ်အီၤတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤလီၤအီၤဒီး တုၤမ့ၢ်ပုၤလၢအဆီၣ်ထွဲမၤစၢ ကျိၣ်စ့တၢ်ဆီၣ်ထွဲ မၤစၢတဖၣ်, ပုၤတတၢ်ဒီးပုၤဘၣ်ကီဘၣ်ခဲခိၣ်နၢ်တဖၣ် ဟ့ၣ်တၢ်ပၢ်ဂၢ်ပၢ်ကျဲၤဝဲအလီၢ်ခံ ဒီးတၢ်အပတီၢ်လၢတၢ်ကဆဲးမၤဂ့ၢ်မၤ ဒိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ်က့ၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲအံၤတၢ်ကဆဲးလဲၤက့ၢ်အသးန့ၣ်လီၤ.

5. ဆူထံၣ်ဘၣ်စံၣ်(TBC) လၢအမ့ၢ်ထံဆၢကီၢ်ဆၢတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢ

ပဟ့ၣ်ကူၣ်လၢ(TBC)ဒုးကဲထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢအကျဲလၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့အဂီၢ်လၢအမ့ၢ်တၢ်တခါ လၢ အဘၣ်ထွဲလိာ် သးဒီးဒဲကဝီၤတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤတၢ်အဝဲကျိၤတခါအသိး, လၢတၢ်မၤသယဲယုာ်တၢ်ဒီး ဒဲကဝီၤကမ်းတံဒီး ဘၣ်ကီဘၣ်ခဲကမ်း တံအသိးအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. (TBC)မ့ၢ်ကမ့ၢ်သဘျၢ ကရၢတဖုလၢ အမၤသယဲတၢ်ဒီးဒဲကဝီၤကမ်းတံဒီး ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲက မ်းတံလၢအယံၣ်အထၢကတၢ်တဖုန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤသယဲယုာ်တၢ်အပူၤ အဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၣ်အကျိၤအ ကျဲလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အပတီၢ်လၢအထီၣ်ဘးဒီးလဲၤအသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီဒီးဆီၣ်ထွဲမၤစၢဒဲကဝီၤတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤလၢအအိၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဖီလၢဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်ခိဖျိပုၤလၢအဆီၣ်ထွဲမၤစၢကျိၣ်စ့တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢတဖၣ်န့ၣ် လီၤ. စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအရူဒိၣ်မးလၢ ဒဲကဝီၤတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤအကျိၤတခါဒီး တၢ်အံၤမ့ၢ်လီၤတူၣ်လီၤကၢ်ဒီး တၢ်မၤအီၤ မ့ၢ်တ လၢထီၣ်ပျဲထီၣ်ဘၣ်ဒီးတမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ပၤတၢ်ဆုၤလၢအဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

6. ဆူစံၣ်စံၣ်အၣ်စံၣ်ဖံၣ်ထံၣ်(CCSDP)

ပဟ့ၣ်ကူၣ်လၢ(CCSDP)မၤတၢ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤအတက့ၢ်တဖၣ်အပူၤလၢကဆီၣ်ထွဲမၤစၢဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့

လားကဝီပူတဖန်ဒီး ဟူးဂဲဝဲဒ်တဲာ်တခါလါအလိပ်ဝဲနီၢ်နီၢ်သပျာ်ကတဲာ်တခါအသိးဒီးမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဂီၤအူတဲာ်လိပ်နီၢ်နီၢ်လါ (CCSDPT) အတဲာ်ကတဲာ်ကတဲာ်အသး လါတဲာ်ကက့ၤကဒါက့ၤတဲာ်ရဲၣ်တဲာ်ကျဲၤတခါအဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိတဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပူတတဲာ်အတဲာ် ပါတဲာ်ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲတုၤလီၤတီၤလီၤအဖီခိၣ် ကမ့ၢ်တဲာ်တခါလါတဲာ်န့ၢ်ပါဒီးတဲာ်မၤလိပ်ထီၣ်ဖးထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတု လါအကျိၤအကျဲဘၣ်လါ ၁အအိၣ်ဒီးတဲာ်ပိၣ်ထွဲတဲာ်သိၣ်တဲာ်သီအခိၣ်သ့ၣ်လါ အဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါလါပူဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်အကျိၤ ဒီးတဲာ်အံၤကမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတဲာ်တခါလါ တဲာ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်န့ၢ်ပူတတဲာ်အတဲာ်ပါတဲာ်ဆူလါအဂ့ၤလါတဲာ်ကက့ၤကဒါက့ၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိး န့ၣ်လီၤ.ပမ့ၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်ဘၣ်ပးတကီၢ်ခါထံၣ်ရူၢ်ကီၢ်သဲးတဲာ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်,တဲာ်အံၤကဘၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဂီၤအူတဲာ်ဂ့ၢ်တခါလါ (CCSDPT)ကဘၣ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

7. ဆူစံၣ်ညီၣ်ပီတုဒီးသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဝဲၤကျိၤ

ကျိၣ်စုတဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပူမၤစၢၤတဲာ်တဖၣ်အဂီၢ်ပဟ့ၣ်ကူၣ်လါ တဲာ်က မၤတဲာ် ကူၢ်ထံသမံသမိးလီၤတဲာ်က့ၤ (LAC)တဲာ်တိၣ် ကျဲၤ, ဒီ ဖျိတဲာ်ကရၢကရိမ့ၢ်တမ့ၢ်ပူတဖုဖုလါသဘျူ လါကယုထံၣ်သ့ၣ်ညါက့ၤကျိၣ်စုတဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလါတဲာ်ဟ့ၣ်လီၤဆူတဲာ်တိၣ်ကျဲၤ အံၤအဂီၢ်အဒိဘၣ်အလါအပဲၤ,အဘျူးအဖျိၣ်အလါအပဲၤတုၤမ့ၢ်ဆါတနံၤအံၤအတီၢ်ပူန့ၣ်တက့ၢ်.ပူလါအယံထံသမံသမိးကူၢ် လီၤတဲာ်က့ၤတဲာ်လါတဲာ်သဘျူ အပူကမၤတဲာ်ကူၢ်ထံသမံသမိးလါစံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢၤလါအဖဲထီၣ်တဖၣ်တနံၣ်တဘျီလါဒဲကဝီ ကိးဘၣ်ဒီးအပူၤဒ်သိးကမၤလီၤတဲာ်လါတဲာ်ပာ်လီၤတဲာ်အကျိၤအကျဲ,တဲာ်အပတီၢ်တဖၣ်,တဲာ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်တဲာ်လူပိၣ်ထွဲအိၣ်တ အိၣ်ဒီးအစ့ၤကတဲာ်တဲာ်ဒီသဒါအပတီၢ်တဖၣ်တဲာ်မၤတမၤအီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တဲာ်ကူၢ်ထံလီၤတဲာ်သမံသမိးက့ၤတဲာ်အံၤကဘၣ်မၤ လီၤတဲာ်လါတဲာ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တဲာ်တဖၣ်လါအဘၣ်အဘၣ်ဒီးပူဖျဲးလါပူလါအပာ်ယုၣ်ပာ်ဂီၢ်လါပူတတဲာ်အပူတဖၣ်ဒီး စံၣ်ညီၣ်ပီတုပူလါမၤလိပ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တဲာ်တဖၣ်,ကညီပိၣ်မ့ၢ်ကရၢ,ပူတုၤဘၣ်တဲာ်တဖၣ်,ပူမၤကမ့ၢ်တဲာ်တဖၣ်,ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတဲာ် ကရၢကရိတဖၣ်,ပိၣ်မ့ၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်,ပူသ့ၣ်ဘိၣ်သးစၢ်တဖၣ်ဒီးဖိဒ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ကျိၣ်စုပူဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဲာ်တ ဖၣ်စ့ၢ်ကိးကဘၣ်မၤလီၤတဲာ်ဝဲလါတဲာ်အိၣ်ယၢတဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒီးကဘၣ်အိၣ်ဝဲလါတဲာ်ကသူအီၤဖဲတဲာ်လိပ် အိၣ်ထီၣ်တဘျီလါလါလါပူလါအဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုတဲာ်ဖဲးတဲာ်မၤလါအကီၢ်အခဲလါဒဲကဝီအပူတဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.ကျိၣ်စုတဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဲာ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အီၤလီၤလီၤဆူဒဲကဝီကမံးတံာ်တဖၣ်အအိၣ်လါတဲာ်ပါဆူတဲာ်ဖဲးတဲာ်မၤတဖၣ်အ ဂီၢ်.တဲာ်ပိးတဲာ်လီၤတဖၣ်အဂီၢ်,ပူကညီတဲာ်အိၣ်ယၢတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးတဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအပူတုၤဘၣ်တဲာ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

8. ဆူပိၣ်ခါတဖၣ်ခဲလါလါဒဲကဝီအပူ

ပိၣ်ခါအါဒံအါဂၤတမ့ၢ်ပူလါအသူတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဘၣ်ဒီးပိၣ်ခါအါဒံအါဂၤတတုၤလိာ်တဲာ်သူတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါဆူ အဖီအမါဒီး, အဖီမ့ၢ်ဖိမၤတဖၣ်ဒီးအမိၢ်တဖၣ်, ဒီးအမ့ၢ်ဂံၢ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်. ပဟ့ၣ်ကူၣ်လါပိၣ်ခါခဲလါကဟူးဂဲၤ,ဟ့ၣ် တဲာ်ဆိၣ်သနံးဒီးဆါထၢၣ်လါတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မ့ၢ်လါပပူတတဲာ်အပူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခါတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တ ကးမ့ၢ်တဲာ်ကိတဲာ်ခဲဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တခါလါပပူတတဲာ်အပူဒီးပလိၣ်ဘၣ်လါပိၣ်ခါတဖၣ်ကကတီၢ်ထီၣ်တဲာ်ဒီးထီၣ်ဒါက့ၤတဲာ်အံၤဒ်သိး ပူလါအသူတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤ ကဘၣ်တဲာ်ပာ်ဒ့ၣ်ပာ်ကမ့ၢ်အီၤဒီးကဘၣ်မဲာ်ဆူးဝဲလါ အထီၣ်ဒါပိၣ်မ့ၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ် အယံဒီး တဲာ်ကပာ်အီၤဒ်အမ့ၢ်ပူမၤကမ့ၢ်တဲာ်တဂၤအသိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.တဲာ်အံၤတမ့ၢ်တဲာ်ဂ့ၢ်နီတစဲးလါတဲာ်ကဘၣ်ကတီၢ်လီၤန့ၣ်လီၤအူတဲာ် ဘၣ်ပးတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ပိၣ်မ့ၢ်ဒီးတဲာ်အိၣ်ကစုဒုလါတဲာ်အံၤအဖီခိၣ်နီတစဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ပအဲၣ်ဒီးလါပိၣ်ခါတဖၣ်က ယုထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအစၢၤလါအကြားကကီၢ်လိာ်အသးလါအဟ့ၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ဆူပူမၤကမ့ၢ်တဲာ်တဖၣ်အဂီၢ်,ဒီးဒီသဒါပိၣ်မ့ၢ် ပိၣ်မၤတဖၣ်ဒီးပူတတဲာ်တဖၣ်လါ ပိၣ်ခါလါအသူတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အစုပူ ဒီးတဲာ်ပျီပျီရဲၣ်ရဲၣ်လါတဲာ်လါတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တ ကးန့ၣ်တမ့ၢ်တဲာ်တခါလါတဲာ်တုၤလိာ်အီၤန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

9. ဆူပပူတတဲာ်တဖၣ်

ပိၣ်မ့ၢ်လါအတုၤဘၣ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်တမ့ၢ်နီၢ်ခိတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လိၣ်ဘၣ်သ့တဲာ်မၤစၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လိၣ် ဘၣ်တဲာ်မၤစၢၤလါကထံၣ်န့ၢ်တဲာ်ဖဲးတဲာ်မၤအကျိၤအကျဲလါကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်တဲာ်တုၤဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ် ဟ့ၣ်ဘါဆိၣ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်လါအကတီၢ်ထီၣ်တဲာ်လါဘၣ်တဲာ်မၤကမ့ၢ်အီၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ပဟ့ၣ်ကူၣ်လါပူကိးဂၤဒဲးလါပူတတဲာ် အပူသုကဟ့ၣ်သ့တဲာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဆူပူတုၤဘၣ်တဲာ်တဖၣ်လါအတုၤဘၣ်တဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အအိၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုအ စၢၤလါအထီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါကြားကကီၢ်ဘၣ်တခီသုကဒီသဒါသကိးပူတုၤဘၣ်တဲာ်တဖၣ်အံၤခိဖျိတဲာ်ကဘၣ်ဟ့ၣ် တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ဆူပူလါအမၤကမ့ၢ်တဲာ်တဖၣ်အံၤဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တဲာ်က အုကစ့ၤဆူပူလါအမၤလါထီၣ်ပဲၤထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုတဲာ်ဖဲးတဲာ် မၤတဖၣ်အအိၣ်ဒီးပူလါတဲာ်စိတဲာ်ကမိၤအိၣ်လါအစုပူတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.လါပပူတတဲာ်အပူပလိၣ်ဘၣ်လါတဲာ်ကပာ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲလါဘၣ်ပးတဲာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤလုတက့ၤတဲာ်တတုၤလိာ်ဒီးတုၤကစုအီၤလုတက့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

11.3. တာ်ဟ့ၣ်က့ၣ်ဟ့ၣ်ဖးလီၤလီၤဆိလၢပုၤလၢအဖီၣ်ဃာ်မူၤဒါတဖၣ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုတဖၣ်အဂီၢ်

အိၣ်ဒီးတာ်ဃုထံၣ်န့ၢ်ဒီးဟံပနီၣ်တာ်လီၤဖျၢၣ်လီၤဟံတဖၣ်ဒီးတာ်ဂံၢ်စာ်ဘါစာ်တဖၣ်လၢဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုသနူအပူၤ, လီၤဆိဒဲတာ်လၢသ့ၣ်ထံးမုၣ်ခါတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢဘၣ်တာ်မၤကမၣ်အီၤဆူဘၣ်ကိဘၣ်ခဲပိာ်မုၣ်ပိာ်မၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်ပဟ့ၣ်က့ၣ်လၢတာ်ကမၤတာ်ဆိတလဲလၢတာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်လၢကမၤဆူၣ်ထီၣ်တာ်ခိဆၢတဖၣ်ဒီးမၤအါထီၣ်တာ်ဒီးသဒါလၢပုၤကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

1. တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်

- (1). ကညီဘၣ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်တာ်ကြးမၤလဲၣ်ထီၣ်အတက့ၣ်ဒ်သိးတာ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢတာ်မၤကမၣ်က့ၢ်မုၣ်အဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်လၢဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤလၢဒဲအံၤတာ်တဟံပနီၣ်ဒီးအီၤလၢတာ်နဲၣ်ကျဲအပူၤဒဲးဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- (2). ဝီၣ်ဩအခိပညီအဂ့ၢ်အကျိတဖၣ်ကြးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အီၤ, ဒ်သိးတာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်ဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်တာ်နာ်ဟံအီၤကသ့ဒီးတာ်သုအီၤကသ့လၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢကျဲခဲလၢအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (အဒိ-ဟံပနီၣ်တာ်အခိပညီလၢအမ့ၢ်တာ်မၤကပုၤကညီန့ၣ်အခိပညီအဂ့ၢ်အကျိလီၤတာ်လီၤဆဲးဒီးရဲ)
- (3). တာ်ဟ့ၣ်တာ်ကမၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုအစၢတဖၣ်တာ်ကဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဒီးမၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်ကျဲအတက့ၣ်ဒီးမၤလီၤတာ်လၢတာ်ဒီးသဒါအိၣ်လၢလၢပုၤပုၤဒီးကြးကကီၣ်လိာ်အသး လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တာ်အဂီၢ်ဒီး တာ်ကဖိၣ်ဃံးဃာ်တာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- (4). ဟံဖျါထီၣ်မူၤဒါတဖၣ်, တာ်စိတာ်ကမိတဖၣ်, တာ်န့ၢ်ဟဘၣ်တာ်တဖၣ်, လၢမူၤဒါလီၤလၢတဖၣ်စုာ်စုာ်အပူၤ အိၣ်ဖျါဝဲရဲရဲဖိဒီးဘၣ်တာ်တီခိၣ်ရဲၤခဲအီၤဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီလၢဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.
- (5). တာ်သိၣ်တာ်သီတာ်ဘျးဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်တာ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤအီၤလၢလၢပုၤပုၤဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (6). မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တာ်အကျိအကျဲတဖၣ်ဒီးတာ်ဆုၢ်ခိၣ်အကျိအကျဲတဖၣ်လၢအရဲ
- (7). တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးလံာ်လဲၣ်တာ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်တာ်ကဘၣ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်အီၤဒ်သိးကဘျးစဲလိာ်အသးဘျးဘျးရီရီတခါဒီးတခါအဂီၢ်ဒီးကမ့ၢ်တာ်တခါလၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးတာ်အိၣ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးကမ့ၢ်တာ်လၢအလီၤကလိာ်သးတမံးယီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- (8). တာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်တာ်ကဘၣ်ကွၢ်သမံသမိက့ၢ်, မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်ဒီးမၤသီထီၣ်က့ၢ်အီၤဒ်သိးတာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ကမ့ၢ်တာ်တဖၣ်လၢအဘျးစဲလိာ်အသးဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးအယာ်တဖၣ်ဒီးပိာ်မုၣ်အခွဲးအယာ်တဖၣ်ဒီးပုၤတူၢ်ဘၣ်အခွဲးအယာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (9). တာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်တာ်ကဘၣ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢအီၤလၢတာ်အကျိအကျဲတဖၣ်, လံာ်တီၤယုတဖၣ်, ဒီးတာ်ဟံကီၤတာ်အကျိအကျဲတဖၣ်ဒ်အဖျါအလၢအပုၤလၢအဖီလံာ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- (10). လၢဒဲကဝိသဘၣ်အပူၤလၢ(LAC)တာ်တိာ်ကျဲအိၣ်ဝဲလၢအပူၤတဖၣ်, တာ်ကဘၣ်မၤရဲထီၣ်အတာ်န့ၢ်စိန့ၢ်ကမိလၢ ဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- (11). လၢဒဲကဝိန့ၢ်ဘၣ်အဂီၢ်, မၤရဲထီၣ်(UHCHR)အတာ်စိတာ်ကမိတဖၣ်လၢဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုသနူတဖၣ်အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.
- (12). တာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်တာ်ကဘၣ်ရၤလီၤအီၤဒီး ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤအီၤလၢပုၤအါဒ်အါဂၤအအိၣ်လၢ အအိၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုအပူၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်တာ်တဖၣ်အအိၣ်ဒီးလၢပုၤတၢအကျိလၢတာ်ဟ့ၣ်တာ်သ့ၣ်ညါနာ်ဟံးဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်က့ၣ်ဘၣ်က့ၣ်သ့လၢပုၤတၢတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- (13). ဟ့ၣ်တာ်နဲၣ်ကျဲလၢအရဲဒီးဘၣ်ဘျးဘၣ်ဒါလၢအဘၣ်ဃးဒီးတာ်ကဘၣ်သုတာ်အိၣ်ယၢလၢအမ့ၢ်ဖိးသဲးစးတာ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်လၢအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒီးတာ်ကဘၣ်သုအီၤလၢကျဲလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. (တာ်ကျဲယုကျဲဖိးတာ်ဘျးရဲတာ်သဘၣ်ဘၣ်အတာ်နဲၣ်ကျဲ(MDRG), ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်မၤကမၣ်က့ၢ်မုၣ်တဖၣ်လၢတာ်ကျဲယုကျဲဖိးအီၤတန့ၢ်, တာ်ဒုးဃာ်တာ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်)ဒီးလၢပုၤမၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတု, တာ်အကျိအကျဲအါခါတဖၣ်အဘၣ်စၢ(ကိၣ်တဲာ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုဒီးဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတု)
- (14). မၤတာ်မၤလီၤလၢသန့အတီၢ်ပုၤလၢတာ်လီၤတာ်ကျဲလၢပအိၣ်ဆိးအပူၤလၢအအိၣ်ဒီးပုၤတၢအတာ်ဟံ ဃုာ်အလၢပုၤ(ဒဲကဝိစံၣ်ညီၣ်ပိတုစး, ကဝိဒုးခိၣ်ခါစး, ဘၣ်ဘၢခါစး, ကညီပိာ်မုၣ်ကရၢခါစး, ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတာ်ကရၢကရီခါစး, သးစာ်ဒီးဖိဒ်ဖိသၣ်တဖၣ်)လၢတာ်ကကွၢ်ကဒါက့ၢ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ပတြိာ်က့ၢ်တာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်ဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်လၢပုၤတၢတာ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(15). ကွဲမုဒ်ပုၤနီၢ်တၢ်ကတၢၢ်တၢ်ကတၢၢ်အအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်ကတၢၢ်အံၤအပူၤ, လၢကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီးဟ့ၣ်ကတၢၢ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်အကျိၤအကျဲၤန့ၣ်တက့ၢ်.

(16). မၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်သိၣ်တၢ်သိတဖၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. မၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်သိၣ်တၢ်သိတဖၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဖၣ်လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.

2. တၢ်ပၤတၢ်ဆုၤ(အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်, ပုၤမၤတၢ်ဖိဒီးအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်)

(1.) မၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢအမ့ၢ်တၢ်ပၤကိၤယၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢအထီၣ်ဘးလၢတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢလၢကျဲၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤဒီးတၢ်လိၤကွဲၤသမံသမိဒီးတၢ်ကွဲၤထံလိၤတၢ်လိၤဆဲးကွဲၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤတၢ်ကတၢၢ်မၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်အိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးပုၤအါဂၤအတၢ်ပၤယုၣ်(ကဝိၤဒုခိၣ်, ဒဲကဝိၤကမံးတံၢ်ဘၣ်ဘၢဆၢစး, (LAC) ထံဂုၤကီၢ်ဂၤမုၢ်သဘူၤကရၤတဖၣ်, (UNHCR) ဒီးအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(2). လၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအစၢၤလၢအဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဒီးကြးကၢကိၣ်လိၣ်အသးအဂီၢ်, တၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢ အလၢအပျဲဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤမူဒါတဖၣ်တၢ်ကတၢၢ်ပၤလိၤအိၣ်လၢအအိၣ်ဖျါလၢလၢပျဲပျဲလိၤတၢ်လိၤဆဲး, တၢ်စိတၢ်ကမိၤပတီၢ်တဖၣ်လၢအရဲ, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကတၢၢ်မၤဂုၤထီၣ်ကတၢၢ်အိၣ်ဒီး တၢ်ကတၢၢ်ကွဲၤလိၤပၤလိၤအိၣ်လိၤတၢ်လိၤဆဲးဝံၤ ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိၤဆုၤပုၤမၤတၢ်ဖိကိးဂၤအအိၣ်ယုၣ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢအစုပူၤတဖၣ်လၢဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအပူၤတနံၣ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.

(3). လၢတၢ်ကမၤစုၤလိၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤပိၣ်ခါလၢအသုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်, ကတၢၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤတၢ်မူးတၢ်ရၢအလံာ်တိၤယုတဖၣ်, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကတၢၢ်ထၢန့ၣ်ယုၣ်အိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးအပတီၢ်ဘၣ်ပးတၢ်ကဲထီၣ်သးအဂ့ၢ်အကျိၤလၢတၢ်ကတၢၢ်ထၢဖျိၣ်အိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကလုာ်လၢဘၣ်တၢ်သုအိၣ်, တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအိၣ်ထီၣ်အပတီၢ်တုၤထဲလဲၣ်, တၢ်လၢပုၤမၤကမၢ်တၢ်တၢ်မၤကမၢ်တၢ်တုၤဝဲပျဲဘျီလဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(4). ငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အၢၣ်လိၤတုၤလိာ်အလံာ်တဖၣ်ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢပုၤလၢအဟံးမူဒါလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတဖၣ်အပူၤလၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအဖိခိၣ်ဒ်သိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤအိၣ်လၢတၢ်ပူၤဖျဲးအပူၤကသ့ဒီးတုၤလိၤတိၤလိၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(5). တၢ်လၢတၢ်ကတၢၢ်မၤအါထီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ်ဒ်သိးတၢ်လဲၤခိဖျိတၢ်မၤအိၣ်ကကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲအဂီၢ်, ကျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိၤအံၤတၢ်ကတၢၢ်ဘျီရဲအိၣ်ခိဖျိကျိၤကျဲၤတဘိဘိလၢတၢ်နၢ်ပၤအိၣ်ကန့ၢ်ကသ့န့ၣ်လီၤ. လံာ်လံာ်လၢတၢ်ထုးထီၣ်အိၣ်တဖၣ်, လံာ်တိၤယုလၢဘၣ်တၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်အိၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကတၢၢ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤအိၣ်န့ၣ်တၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်အိၣ်လၢကျိၣ်လံာ်ကျိၣ်လၢအမ့ၢ်ကညီ, ပယိၤ, အဲကလံးဒီးကိၣ်တၢ်အကျိၣ်လၢတၢ်ကထီၣ်သတြိၤကတၢၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်နၢ်ပၤအိၣ်ဂုၤထဲလဲၣ်အဂီၢ်ဒီးလၢတၢ်ကတၢၢ်နီၤလိၤကတၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢအကမ့ၢ်တၢ်တခါလၢကဲဘျိးဒီးတၢ်ဆိးကါအိၣ်သ့တုၤလိၤတိၤလိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(6). ငးအိၣ်ထီၣ်လံာ်လံာ်တၢ်န့ၣ်ကျဲ, တၢ်ဆုၤခိအကျိၤအကျဲၤလၢအရဲလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢလၢတၢ်ကတၢၢ်ဆုၤခိအိၣ်လၢဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤဆူၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. ဒီးလၢတၢ်မ့ၢ်ဆုၤခိခံကဒါကတၢၢ်မူးတၢ်ရၢအံၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ဆိယာ်တၢ်န့ၣ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢဒဲကဝိၤတဖၣ်ကတၢၢ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ကတၢၢ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(7). မၤဂုၤထီၣ်ကတၢၢ်ဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလိၤအကျိၤအကျဲၤတဖၣ်အဒိ-ငးအိၣ်ထီၣ်ပုၤလၢအဟံးမူဒါလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤတဖၣ်ဒီးယုအါထီၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢဒဲကဝိၤအပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.

(8). မၤဂုၤထီၣ်ဒီးငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢအယုၣ်အကၢလၢကမၤလိၤစုၤကွဲၤတၢ်တဂုၤတဝါတဖၣ်လၢအကဒိဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအကဒိအိၣ်ထီၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ဆိတလဲ, ဒီးပုၤလၢအဖိၣ်ယာ်မူဒါတဖၣ်အတၢ်ဆိတလဲလၢဒဲကဝိၤအပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. အဒိ-ငးအိၣ်ထီၣ်လံာ်လံာ်လၢတၢ်ကွဲၤလိၤပၤလိၤယာ်အိၣ်အမ့ၢ်ဖိလစံၣ်, ဒီးတၢ်အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်လၢကဖိၣ်ဂၢ်ယာ်တၢ်, ဒ်သိးပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအဖိၣ်ယာ်မူဒါတဖၣ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဆိတလဲဒၣ်လဲာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(9). မၤလိၤတၢ်လၢပိၣ်မုၢ်(30%) ကတၢၢ်အိၣ်လၢဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအပူၤဒီးဖိၣ်ယာ်မူဒါန့ၣ်တက့ၢ်. ဒီးလၢဘၣ်ဘၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢဒဲကဝိၤအပူၤအကျိၤပိၣ်မုၢ်သးဆဲးကယၢ်ကတၢၢ်ပၤယုၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

3. တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်လၢဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအဂီၢ်

(1). မၤအါထီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်တဘျီယိဒီးဟ့ၣ်လိၤအိၣ်ဆူၣ်ဒဲကဝိၤစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤအအိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. (တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ, တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်, ဝဲအးတဖၣ်, တၢ်ငးယာ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်, တၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်, ဒ်တၢ်ယၢၤထီၣ်တုၤအိၣ်လၢထးအသိး, ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်)

(2). ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိတနံၣ်တဘျီလၢအဘၣ်ပးဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သိ, ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကမၢ်အဖိခိၣ်, တၢ်အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်ဆုပုၤလၢအမ့ၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအသိတဖၣ်ဒီးပုၤလၢအမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. ဒီးလိၤဆိဒၣ်

တၢ်ပုလၢဒီးန့ၢ်တၢ်ယုထၢလၢအသီတဖၣ်အဂီၢ်,တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်သိၣ်လိဖဲအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ယုထၢဝံၤအလီၢ်ခံတန့ၣ်တဘျီဖဲဒဲကဝီၤမၤတၢ်ယုထၢဝံၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိအဝဲအံၤကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤလိတခါလၢတၢ်ကဘၣ်မၤထွဲအိၣ်တန့ၣ်တဘျီဒီးတၢ်တမၤအိၣ်တသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဝဲန့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဂ့ၤလၢတၢ်ကကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသန့အကျိၤအကျဲတဖၣ်အပူၤတၢ်ဟူးဂဲၤအိၣ်တဖၣ်လဲၣ်တတုၤထဲလဲၣ်ဒီးတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်ဘးတထီၣ်ဘးအဂ့ၢ်,ဒီးတၢ်ကကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်န့ၣ်ကျဲ,လံာ်တၢ်ယုထၢလၢတၢ်ကဘၣ်သ့အိၣ်တဖၣ်တၢ်မၤအိၣ်အိၣ်ထီၣ်တအိၣ်ထီၣ်,တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢတၢ်မၤအပူၤတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲက့ၤအကျိၤအကျဲလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဂ့ၤလၢတၢ်ကကွၢ်ကဒါက့ၤသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢၢ်တၢ်ပာ်ကီၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢကျဲၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲအိၣ်အသိးစ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ဆုၤခိၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်တၢ်လူၤပိာ်ထွဲအိၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲအသိးန့ၣ်စ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်သိၣ်လိအံၤတၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးဖဲကဝီၤဒုတဖၣ်မၤတၢ်ယုထၢဝံၤအလီၢ်ခံထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတန့ၣ်သဘျီန့ၣ်လီၤ.

(3).ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုလၢအဖီၣ်ယၢ်မုဒါတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒီး မၤပျဲထီၣ်က့ၤပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအသီတဖၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤအကျိၤအကျဲသန့ပူၤအဂီၢ်ဒ်သိးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၤလၢအလီၢ်ဝဲနီၢ်နီၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အဂီၢ်အံၤအသုတလီၤမၤကွၢ်လၢတၢ်ယုထၢအသီတဘျီဘၣ်တဘျီအဂီၢ်န့ၣ်တဂ့ၤန့ၣ်တက့ၢ်.

4. တၢ်ဒုးယၢ်အလီၢ်

(1).တၢ်ဒုးယၢ်အလီၢ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၢ်ဝဲနီၢ်နီၢ်ဒီးကျိၣ်စုတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအံၤလိၣ်ဝဲသပျံၤကတၢ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤလိတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်မၤအိၣ်န့ၢ်ဒီး အပတီၢ်တုၤလၢထံဂ့ၤကီၢ်ဂၤအပတီၢ်အစ့ၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤလၢဒဲကဝီၤတၢ်ဒုးယၢ်အလီၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဘျီထီၣ်အိၣ်လၢဘံလးမ့ၣ်, သ့ၣ်, ထးဟံၤယုတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲကဝီၤတဘျီဘၣ်တဘျီစုၣ်စုၣ် ကြးအိၣ်ဒီးတၢ်ဒုးယၢ်လၢအဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါလၢတၢ်ကပာ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်မ့ၣ်တမ့ၢ်ပုၤလၢဘၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်လၢအမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်တူၢ်ဘၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၢ်ပျဲလီၤဘၣ်ယိာ်တဖၣ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်အပူၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(2).သု “တၢ်ဒုးယၢ်အတၢ်န့ၣ်ကျဲ” လၢအအိၣ်ယၢ်တဖၣ်အံၤ ဒီးကွၢ်ကဒါမၤသီထီၣ်က့ၤအိၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤအိၣ်ဖဲအလီၢ်အိၣ်တဘျီလၢလၢန့ၣ်တက့ၢ်.

(3).မၤရဲထီၣ်က့ၤတၢ်ဒုးယၢ်တၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်လၢတၢ်သ့အိၣ်ကသ့အဂီၢ်မၤသီထီၣ်က့ၤအိၣ်ဒီးမၤလိမၤကွၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢအတဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(4).ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ဒုးယၢ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤလၢတၢ်ကဒုးယၢ်တၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်အဂီၢ်လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(5).ရဲၣ်ကျဲန့ၢ်တၢ်ဟးကသ့ၣ်ကသီလၢတၢ်ချၢလၢဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤ ပုလၢအဟံးမုဒါ တဖၣ် အဂီၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်အပူၤလၢတၢ်ကလဲၤကွၢ်မၤလၢဒဲကဝီၤတၢ်ဒုးယၢ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်ဒီးအူးပုၣ်ဒဲကဝီၤ,လီၤဆီၣ်တၢ်ပုလၢအမၤကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွၢ်ထံသမံသမိးကဒါက့ၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(6).တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဘျီယီဆူပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဂၤလၢလၢ လၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤတဖၣ်အဂီၢ် အစ့ၤကတၢ်ထၢန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤအစ့ၤကတၢ်သၢသီတုၤခံန့ၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(7).လၢတၢ်ကဒုးယၢ်ပုလၢအဘၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်လၢအမၤကမၣ်တၢ်ဒီးပုလၢဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢအမၤကမၣ်သ့ၣ်ထံးမ့ၣ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်ကွၢ်ဘၣ်လၢအဆၢဒိၣ်(6)ဒ်အအိၣ်ဖျါလၢလၢအသိးန့ၣ်တက့ၢ်.

(8).ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲအလၢအပျဲလၢဘၣ်ဘၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပုၤအဂ့ၢ်အဂၤလၢအမ့ၢ်ဒဲကဝီၤစံၣ်ညီၣ်ပီတုၤပုၤမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢအကသ့တၢ်ဒုးယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

5.စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢတဖၣ်

(1).လၢတၢ်ကမၤစ့ၤလီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်ကဲထီၣ်သးတဖၣ်အဂီၢ်,ဒီးတၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤအိၣ်ခိဖျိပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်,ကညီပိာ်မုၣ်ကရၢဟ့ၣ်ကူၣ်ဝဲဒုလၢတၢ်ကထၢန့ၣ်လီၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသ့နီၢ်ခိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢဒဲကဝီၤပူၤတဖၣ်လၢတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤတဘျီယီလၢ(3-14)သီအတီၢ်ပူၤ(ဒီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်အိၣ်တခိတၢ်ကထၢန့ၣ်အိၣ်ယံာ်ထီၣ်)န့ၣ်လီၤ

(2).မၤအိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအစၢလၢအကလုာ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်,အသ့တမ့ၢ်တၢ်ထဲတခါဒီးတဂ့ၤဒီးမ့ၢ်တခိတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်အါခါဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ်လၢကြးကကီၣ်ဒီးဒိသဒါပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်,ပုၤတဝါ,ဒီးပုၤဘၣ်မၤကမၣ်တဖၣ်လၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၣ်,ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိာ်ခါလၢအသ့တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အလုၢ်လၢသကဲးပဝးလၢအတဂ့ၤအံၤကဆိတလဲက့ၤဝဲကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(3). စီးထိုင်စားသုံးသည့် မှုတမ့်သူတို့အကျိုးအကျေးတခါလစံညီပီတူအတတ်ကလုာ်တခါလအမု် “တၢ်အိၣ်စီစ့လိာ်သး” န့ၣ်တက့ၢ်. ကွဲမုၢ်ပုၤတဂၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိလၢကဒုးန့ၣ်ဘၣ်ယးတၢ်မၤအကျိးအကျဲတခါအံၤဒီးမၤစၢၤဖဲဒ်သိးပုၤတတၢ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတတၢ်အကျိးတဖၣ်ကနၢ်ပၢ်ဝဲတၢ်အံၤန့ၣ်တက့ၢ်. (လၢကီၢ်အိးစံၤတြၢလယၤအပူၤတၢ်အံၤကိးဝဲလၢ “AVOs” ဒီးတၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်ဒီး မ့ၢ်တၢ်မၤန့ၢ်ဖးဒိၣ်တခါလၢ တၢ်ကဖိၣ်ယံးယာ်ပိာ်ခွါလၢအသုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.)

(4). မၤစ့လီၤဘၣ်ယးတၢ်သုတၢ်ဟ့ၣ် “တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်လီၤ” တခါအံၤဒ်အမုၢ်စံၣ်ညီပီတူအစၢတခါအသိးလၢအမုၢ်တၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်သုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(5). မၤစ့လီၤတၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီညီဆူတၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်တဖၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်လိာ်ဖိးဒုးလိာ်သး, ကြးကၢကိၣ်လိာ်သးဒီးတၢ်ကမၣ်အဒိၣ်အဆံးအဖိခိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. (အဒိ-တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံယုာ်န့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီညီယၢဒိၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်အဲၣ်ဘၢလိာ်သးမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျီတက့ၢ်လီၤ.)

(6). မၤစ့လီၤတၢ်လၢအတဒံးသိးလိာ်သးတဖၣ်လၢအမုၢ်တၢ်စံၣ်ညီပီတူအစၢလၢဒဲ ကဝီၤကိးဘုၣ်ဒဲးတဖၣ်အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. (တၢ်စံၣ်ညီညီအစၢလၢတၢ်ကဘၣ်စံၣ်ညီညီအိၣ်တမံယုာ်လၢတၢ်ကမၣ်လၢတၢ်ပာ်ပနီၣ်အိၣ်အဖိခိၣ်, လၢအကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီညီတခါယီလၢဒဲ ကဝီၤကိးဘုၣ်ဒဲးအဂီၢ်အံၤ, တၢ်ကဘၣ်မၤထွဲအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘၣ်မ့ၢ်ဒဲ ကဝီၤတဘၣ်စံၣ်ညီညီဝဲလီၤဆိလိာ်အသးဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်, အယိတၢ်ကဘၣ်မၤစ့လီၤက့ၢ်တၢ်လၢအတဒံးသိးတဖၣ်န့ၣ်အဲၣ်ဒီးစံးဝဲဒ်တၢ်ပာ်ဖျါရဲထီၣ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.)

(7). တၢ်မုးတၢ်ရၢတခါလၢလၢအမုၢ်တၢ်မူတၢ်ဘျီဒီးမ့ၢ်တၢ်သံးစီၤကိၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအမိၢ်ပုၤတခါ, ဒီးတၢ်အံၤတၢ်န့ၢ်ပၢ်ဝဲလၢတမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီညီဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ခိမ့ၢ်နီၢ်ကစၢ်ဒဲတၢ်ယုထၢဒဲဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒဲ ကဝီၤခဲဘုၣ်လၢ (DARE) တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအိၣ်လၢအပူၤတဖၣ်, တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအိၣ်ဝဲလၢပုၤလၢအသးအိၣ်လဲၤဆူတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤအအိၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၢ်အိၣ်လၢကလဲၤန့ၣ်လီၤဘၣ်ဝဲလၢဒဲ ကဝီၤတဘၣ်ဘုၣ်အကျိးတဘၣ်ဘုၣ်လၢ (DARE) အိၣ်အလီၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကူစါယါဘျီဒီးတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(8). ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်ဒီးတၢ်မၤကိၢ်ညါထီၣ်က့ၢ်ပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တဖၣ်ခိဖျိကျိၣ်စုတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢအမုၢ်ခိဖျိအတၢ်တူၢ်ဘၣ်အဖိခိၣ်တၢ်ဒိသုၣ်ဒိသးအစု (တၢ်ဘၣ်စု) ခိဖျိပုၤဘၣ်မုဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. (အဒိ-စုပာ်ကိၢ်တခါခါလၢတၢ်ပာ်ပနီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ကမၣ်မၤစ့ပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်), တၢ်ပိးတၢ်လိတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ, တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်လုာ်လၢသကးပတ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ (တၢ်ဖိတၢ်လံၤ, ကသံၣ်ကသီ, နီၢ်သးဒီးဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤစၢၤ) တၢ်သုၣ်မံသးမုၢ် (တၢ်ပာ်ပနီၣ်, ပာ်လုာ်ပာ်ပုၤတခါခါ, တၢ်ယုကညးက့ၢ်တၢ်လၢကမုၢ်အမဲာ်ညါ) ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကိၢ်တဖၣ်လၢတၢ်တဘၣ်မၤအသးကဒီးလၢဘၣ်.

6. သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဟံၤယုာ်ဒီး (တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံယုာ်, တၢ်မၤတရီတပါ)

(1). တၢ်မၤတရီတပါ (တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံယုာ်) ဒီးတၢ်ကျဲးစးမၤတရီတပါ (တၢ်ကျဲးစးဖိၣ်ဆူၣ်မံယုာ်) တမံဂ့ၤတမံဂ့ၤတၢ်ကဘၣ်စံၣ်ညီညီအိၣ်အမုၢ်ကွီၢ်မ့ၢ်ဖးဒိၣ်တခါလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်ညီညီလၢအယၢဒီးယံးယိာ်ဒိၣ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(2). မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်ဒဲ ကဝီၤစံၣ်ညီပီတူအစၢလၢအသိလၢဒဲအံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢအကြးကၢကိၣ်နီတခါဘၣ်, လီၤဆိဒဲတၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢအမုၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(3). ထၢန့ၣ်လီၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢတၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်လၢအမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်လၢဒဲ ကဝီၤတၢ်ဒုးယာ်အပူၤတဘျီယီလၢ (24) န့ၣ်ရံၣ်အတီၢ်ပူၤ, တုၤလၢတၢ်ယိထံဆိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိးဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်တစု, ဒီးတၢ်ပာ်လီၤတၢ်စံၣ်ညီညီဆၢတဲာ်, မ့ၢ်တၢ်မုးတၢ်ရၢဘၣ်တၢ်ပတုာ်ကွံာ်အိၣ်တစုန့ၣ်တက့ၢ်.

(4). မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၢ်တၢ်အကျိးအကျဲအသိလၢအလီၤဆိတဖၣ်လၢတၢ်ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်အဂီၢ်, ဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်လၢအမုၢ်တၢ်ဒိသုၣ်ဒိသးအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. တၢ်မုးတၢ်ရၢဒ်အံၤတဖၣ်တၢ်တဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လီၤကိၢ်ဒီးတၢ်မုးတၢ်ရၢအဂုာ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. တၢ်ကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လီၤလီၤဆိဆိန့ၣ်လီၤ.

(5). တၢ်မၤတရီတပါဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအမုၢ်တၢ်မၤတရီတပါ, ဒီးတၢ်ကျဲးစးမၤတရီတပါ အမုးတဖၣ်န့ၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢကဝီၤဒုးအပူၤတသုဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ပုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤတရီတပါ အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိးတဘျီယီန့ၣ်ဒီးတၢ်ကဘၣ်ဆုၢ်ခိအိၣ်ဆူဒဲ ကဝီၤပတီၢ်တဘျီယီန့ၣ်လီၤ. ကဝီၤဒုးပတီၢ် တလိာ်လၢအကဘၣ်ဝဲထီၣ်တၢ်ဝဲထီၣ်ယိးယၢတခါအံၤ လၢကဘၣ်ဆၢတဲာ်ဝဲလၢ တၢ်အံၤ မ့ၢ်အမုၢ်တၢ်မၤတရီတပါဒီး တမ့ၢ်တၢ်မၤတရီတပါဒါအဂ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်. ကဘၣ်ဆုၢ်ခိဝဲဆူဒဲ ကဝီၤပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(6). သ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢတဖၣ်တၢ်တဘၣ်ဘျီရဲအိၣ်ဖျိ “တၢ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိး” အကျိးအကျဲမ့ၢ်ပုၤဒိတဖုအတၢ်အိၣ်ဖျိဆၢတဲာ်ဒီးမၤတၢ်ဘျီရဲတၢ်မုးတၢ်ရၢအံၤန့ၣ်ဘၣ်.

(7). စံညီညွတ်ပိတုပုဒ်ပုဒ်လောထီၣ်ပွဲၤထီၣ်တၢ်တဖၣ်ကလိၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်မၤလိလိၤဆီလၢအဝဲသ့ၣ်ကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ကွီၤမဲၣ်ယဲးတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အသုတဘၣ်တၢ်ပၣ်ဒုၣ်ပၣ်ကမၣ်အီၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

7. နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး(လၢအဟံးယုၣ်ဒီးဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး)

(1). လၢတၢ်ကမၤစ့ၤလီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်ကဲထီၣ်သးတဖၣ်အဂီၢ်, ဒီးဒ်သိးတၢ်ကဒိသဒါပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်, ဒ်သိးတၢ်ကဖိၣ်ယံးပိၣ်ခါလၢအသုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်အဂီၢ်, ဒ်သိးပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ကတိၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ဆူစံၣ်ညီညွတ်ပိတုအအိၣ်အိၣ်ထီၣ်, ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢဟ့ၣ်ကူၣ်ဝဲဒုၣ်လၢတၢ်ကထၢန့ၣ်ပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်လၢအသုဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤ, တၢ်ကဒုးယၢ်အီၤလၢဒဲကဝီၤတၢ်ဒုးယၢ်အပူၤတဘျီယီၤလၢသၢသီတုၤတဆံၣ်လွံၢ်သီတီၢ်ပုၤ(တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်အိၣ်တခါတၢ်ကသုးထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်)န့ၣ်လီၤ.

(2). တၢ်မူးတၢ်ရၢ်ခဲလၢၣ်လၢအမ့ၢ်နီၣ်ခိၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ခဲလၢၣ်, လၢအဟံးယုၣ်ဒီးဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်စံၣ်ညီညွတ်အိၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်လၢအဒိၣ်ဒီးယံးယီၣ်ဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(3). ဆုၢ်ခိၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်ခဲလၢၣ်လၢဒဲကဝီၤပတီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တကြးဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢကဝီၤဒုအပတီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(4). ဘၣ်ဘၢဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်ကြးန့ၣ်လီၤဒီးပတုၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်လၢအကဲထီၣ်သးန့ၣ်လီၤ.

(5). ပုၤတဂၤတဂၤတဂၤတီၣ်ဖျါထီၣ်ဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်သ့ဒီးဘၣ်ဘၢတဖၣ်အိၣ်ဒီးမုၢ်ဒါလၢကဘၣ်ယိထံသမံသမိးတၢ်မူးတၢ်ရၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးကဲထီၣ်တၢ်မူးဒီးတၢ်ရၢ်လၢအမ့ၢ်နီၣ်ခိၣ်တၢ်မၤမဲၣ်ဆုးအမူးတဖၣ်န့ၣ် တၢ်အံၤကဲထီၣ်ဝဲတၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်မုၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဒိသဒါပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဂီၢ်, ဘၣ်ဘၢတဖၣ်အလီၢ်တအိၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်ခိးဝဲတုၤလၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ်အံၤတၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်အီၤလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ဒီးဟံးထီၣ်အမူအဒါန့ၣ်ဘၣ်. ကဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤစၢဝဲတဘျီယီၤန့ၣ်လီၤ.

(6). မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ်န့ၣ်က့ၤတဖၣ်တပူၤယီၤယုၣ်ဒီးဘၣ်ဘၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒ်သိးကန့ၣ်လီၤမၤစၢဟံၣ်ပုၤယီၤပုၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ကန့ၢ်ဒီး ဒ်သိးဖိၣ်ယံးဖိၣ်ကၤယၢ်တၢ်ကအိၣ်ဒီးအပတီၢ်, ဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါ, ကြးကၤကီၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်ထံၣ်အီၤဖျိဖျိဖျါဖျါသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(7). ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်က့ၤတခါလၢအဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်ဆိတလဲက့ၤပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဖၣ်အလုၢ်လၢသကးပဝးန့ၣ်တက့ၢ်.

(8). ဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီညွတ်လၢအယၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအမၤဝဲမၤက့ၤတၢ်ကမၣ်လၢအတဘၣ်မၤဝဲတခါအံၤအဂီၢ် ဒ်သိးပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအမၤဝဲမၤက့ၤတၢ်ကမၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်မၤနီၣ်အီၤကန့ၢ်ညီဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(9). ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်ဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(10). ပုၤမၤကမၣ်တၢ်လၢအသုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်တၢ်မ့ၢ်ပၣ်စီၤစုၤအီၤဒီးအဖိအမၤတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, အိၣ်လီၤဖးဒီးအဖိအမၤတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဟံးလံၣ်လီၤဖျၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပုၤမၤကမၣ်တၢ်အံၤမ့ၢ်ပုၤလၢအိၣ်ဒီးအဖိန့ၣ်ဒီး(အဖိအိၣ်)ကဘၣ်ဟ့ၣ်ခိဖျိတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢတလါတဘျီဆုအဖိလၢတလါတဘျီအဂီၢ်ဆုဒဲကဝီၤစံၣ်ညီညွတ်ပိတုပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်အအိၣ်ဝဲဒီးဒဲကဝီၤစံၣ်ညီညွတ်ပိတုပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်ကဟ့ၣ်ကဒါက့ၤစုအဝဲအံၤဆုပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်အလၢအပုၤ(လီၤမၤတသ့ဘၣ်)န့ၣ်လီၤ.

(11). ခံခိၣ်ယၢ်ဒီးမုၢ်သးလီၤပလိၣ်လၢကဟံးလံၣ်လီၤဖျၢ်, ဒီးကအိၣ်လီၤဖးခိဖျိတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအဖိခိၣ်အယိ, ပုၤလၢအကဘၣ်ဟးထီၣ်လၢဟံၣ်ပုၤတဂၤန့ၣ်ကမ့ၢ်ဝဲဝဲဒီးတဘၣ်မ့ၢ်မၤဒီးဖိတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. ဒဲကဝီၤဘၣ်ဘၢကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဒိသဒါလၢအဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးဆူပိၣ်မုၢ်ဒီးအဖိတဖၣ်လၢအဟံၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.

8. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီး(ပုၤလၢအထံၣ်ထွဲတၢ်တဖၣ်)

(1). တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်ခဲလၢၣ်, တၢ်စံၣ်ညီညွတ်တဖၣ်ခဲလၢၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ်မၤလီၤတၢ်စ့ၢ်ကိးလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ပုၤဖျးဒီးအသုးသ့ၣ်လၢကပီၤအဂီၢ်ကိးကတီၢ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ.

(2). ကမ့ၢ်သဘျီကရၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိဖးဒိၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ထွဲမၤစၢပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤလၢကွီၣ်တဲာ်စံၣ်ညီညွတ်ပိတုအက့ၢ်အက့ၢ်တဖၣ်အပူၤကဘၣ်တဲာ်စးစၢဒီးယုထီၣ်န့ၢ်ဝဲစုလၢတၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးအစု(တၢ်ဘၣ်စု)လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဂီၢ်လၢပဒိၣ်ကွီၢ်ဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

- (3). ကျိုင်စုတော်ဆိုင်ထွဲမေးစာဒီးတော်ပိးတော်လိတဖန်တော်ကဘဉ်ဟ့ဉ်လီဒီးဆိုင်ထွဲမေးစာပျတော်ဘဉ်တော်တဖန်ဒ်သီးကမေးမုတ်ထိုင် ကျအဝဲသ့ဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီ.
- (4). မလီတော်လတ်ဟ့ဉ်တော်အိုင်ယာအလအပျေအပျတော်ဘဉ်တော်တဖန်အဂီၢ်ဖဲအဝဲသ့ဉ်အတော်မူးတော်ရ်တဖန်ဘဉ်တော်တိုင် ထိုင်အိအေ့ကျိုင်တော်စံဉ်ညိုင်ပိတုအအိုင်န့ဉ်တက့ၢ်. တော်ကဘဉ်ဟ့ဉ်ပတ်သးစုၢ်ကီးလၢဒ်သီးတော်တီမလတ်တော်တဖန်လၢ ဘဉ်တော်ရဲဉ်လီပတ်ဖျါထိုင်အိလၢအဆၢဒိုင်(4.3.3)အပူဒီးခိဖျိတော်ဟ့ဉ်တော်ဟ့ဉ်ကျဲတော်မူးတော်ရ်လၢအဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါ,ဒီး ကြားကာကီဉ်လိာ်သးလၢအအိုင်ဒီးတော်ဒ်သ့ဉ်ဒ်သးလၢမုတ်ခါတော်ဘဉ်လီၢ်ဘဉ်စးအဖိခိဉ်န့ဉ်လီ. တော်အံပတ်ယုာ်ဝဲဒီးတော်ကဘဉ် မလီတော်ဟ့ဉ်ပတ်သးလၢပျလၢအထံဉ်ထွဲတော်တဖန်အဂီၢ်ဒီး ပျလၢအဘဉ်ထွဲဘဉ်ဘျီးဒီးတော်မူးတော်ရ်တဖန် ကဘဉ်အိုင်လၢ အကဟ့ဉ်တော်အုဉ်သးအဂီၢ်န့ဉ်လီ.
- (5). မဂုထိုင်တော်ဟူးတော်ဂဲတဖန်လၢအကဒီသအပျတော်ဘဉ်တော်တဖန်ဒီးပျထံဉ်ထွဲတော်တဖန်,ဒီးဒဲကဝီစံဉ်ညိုင်ပိတုပျ လၢအမလၢထိုင်ပျထိုင်တော်တဖန်,လီဆီဒ်တော်,တော်မုာ်ကဲထိုင်အသးလၢပျမကမတ်တော်တဖန်မုာ်ကျိုင်တော်ထံဖိကီဖိ, မုတမုာ် ဖဲတော်မူးတော်ရ်တဖန်တော်မုာ်ဆုထိုင်အိအေ့ကျိုင်တော်စံဉ်ညိုင်ပိတုကျိုင်ဘျိုင်အကတီၢ်န့ဉ်တက့ၢ်.

9. ပျမကမတ်တော်တဖန်

- (1). ဒုးအိုင်ထိုင်တော်ရဲဉ်တော်ကျဲလၢဒဲကဝီတဖန်အပူလၢကဆိုင်ထွဲမေးစာပိာ်ခါလၢအသုတော်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတဖန်အလုာ်လၢ သကးပဝးန့ဉ်တက့ၢ်.
- (2). ဒုးအိုင်ထိုင်တော်အကျိအကျဲတဖန်ဒီးတော်ဟံကီတော်ဒ်သီးတော်ကဖိဉ်ဂံၢ်ယာ်တော်အဂီၢ်,တော်ကလီသမံသမိးက့တော်အဂီၢ်, ဒီးတော်ကဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးက့ပျမကမတ်တော်တဖန်လၢအသုတော်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတဖန်အဂီၢ်န့ဉ်လီ.
- (3). ဟ့ဉ်တော်ဆိုင်သနးဆူဉ်ထိုင်လၢပျမကမတ်တော်အဂီၢ်လၢအဘဉ်ထွဲဘဉ်ယးဒီးဖိးသဲစးတော်နဲဉ်ကျဲဒီးတော်အာဉ်လီတုာ်လိာ်တ ဖန်န့ဉ်လီ. အဒိ-ဟ့ဉ်တော်ပိာ်ထွဲလၢအဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါဒီးမလီတော်လၢပျမကမတ်တော်အသုတော်စံဉ်ဖျိးတဂ့အဂီၢ်န့ဉ်တက့ၢ်. ဆဲး မတော်လီက့ၢ်ထံသမံသမိးတော်လီတော်လီဆဲး,ပျမကမတ်တော်ကဒီးန့ဉ်တုာ်ခွဲးတော်ယာ်လၢတော်ကဘဉ်မဂုထိုင်က့ဒီးတော်ကူ စါယါဘျါက့လုာ်လၢသကးပဝးလၢအတဂ့တဖန်အဂီၢ်,ဒီးတော်ဟ့ဉ်ဆူဉ်ထိုင်သးဂံၢ်ဘါလၢအကျိအကျဲဘဉ်ဒ်သီးတော်ဆိတလဲ ကအိုင်အဂီၢ်န့ဉ်တက့ၢ်.

10. တော်အာဉ်လီတုာ်လိာ်

- (၁). တော်အကျိအကျဲတော်အိုင်သးခဲအံလၢအမုာ်“တော်အာဉ်လီတုာ်လိာ်” တခါအံလၢအလီၢ်အိုင်သပျာ်ကတော်လၢ တော်ကဘဉ်ထူး ကွံာ်ဒီး မဂုထိုင်ဘျိုင်ဘဉ်က့အိ ဒ်အမုာ်သ့ဉ်ထံးမုတ်ခါတော်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးတော်မူးတော်ရ်အဂီၢ် လၢတဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါဘဉ်တခါ န့ဉ်လီ.
- (၂). လၢတော်ကဘဉ်မဂုထိုင်မဒိုင်ထိုင်လဲာ်ထိုင်တော်အာဉ်လီအိလီတဖန်အံလၢ တော်ကဆဲးသုအိအဂီၢ်, တော်ကဘဉ်မဂုထိုင် ပတြိုင်အိ, တော်ကဘဉ်သုအိ, ဒီးမလၢထိုင်ပျထိုင်တော်မကဲထိုင်လိာ်ထိုင်တဖန် လၢအပတ်ယုာ်ဒီး တော်ကဘဉ်ဒုးအိုင်ထိုင်တော် စံဉ်ညိုင်အကျိအကျဲတဖန်လၢအရဲလၢပျလၢအတဂ့လိာ်ဘျိုင်လိာ်တော်တဖန်အဂီၢ်န့ဉ်လီ.
- (၃). “လံာ်တော်အာဉ်လီတုာ်လိာ်” ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်ကမုာ်တော်လၢအတုာ်လီတီလီဖဲတော်ကွဲးလီပတ်လီအါမံလၢတော်ကဘဉ်မထွဲ အိ မုာ်အိုင်လၢပျဲပျဲန့ဉ်လီ. အခိပညိတမုာ်ထဲတော်ဟ့ဉ်တော်အာဉ်လီထဲတခါဇီလၢတော်တမကမတ်လၢတော်ဘဉ်ထဲတမံဇီန့ဉ် ဘဉ်. ကဘဉ်အိုင်ဒီးတော်ပိာ်ထွဲအလၢအပျဲန့ဉ်မဒီးတော်အာဉ်လီတဘဉ်အံကမုာ်တော်လၢအတုာ်လီတီလီန့ဉ်လီ.
- (၄). တော်အာဉ်လီအိလီအလံာ်လၢကမုာ်တော်လၢအတုာ်လီတီလီအါထိုင်တက့ၢ်န့ဉ်ကဘဉ်မုာ်တော်တခါလၢအစုကတော်ကဘဉ် ပဉ်ယုာ်ဒီးတော်လၢအအိုင်ဖျါလၢအဖိလတ်တဖန်အံန့ဉ်လီ.
 - တော်ဟ့ဉ်တော်ဟံပနီဉ်လၢပျတော်ဘဉ်တော်ဒီးအတော်ထံဉ်အတော်ဆိကမိဉ်, အတော်ဘဉ်ယိာ်တဖန်ဒီးအတော်ဆဲးစုမုာ်, တော်ဖဲမံ ကဘဉ်ပဉ်ယုာ်
 - တော်ဟံပနီဉ်တော်မူးတော်ရ်လၢအကဲထိုင်အသးအံမုာ်တော်အမုာ်အတီ(တော်လၢကဲထိုင်သးဒီးအိတဖန် ဟံပနီဉ်လၢအမုာ် တော်မုာ်တော်တီ)
 - မမုာ်ထိုင်မဘဉ်လီၢ်ဘဉ်စးက့ပျတော်ဘဉ်တော်အတော်တုာ်ဘဉ်ခိဉ်ဘဉ်တဖန်
 - ဟ့ဉ်တော်အုဉ်ကီလၢပျမကမတ်တော်မကမတ်ဝဲအံတဘဉ်ကဲထိုင်လၢအသးလၢပျမကမတ်တော်တဂ့အံလၢဘဉ်. ဟ့ဉ်တော်အကျိအကျဲတခါလၢတော်ဒုးအိုင်စီပျမကမတ်တော်ဒီးအဟံဉ်ဖိယိဖိလၢတော်ဆၢကတီၢ်တော်ဟံပနီဉ်အိအပူန့ဉ်တ က့ၢ်. ဆိုင်ထွဲမေးစာတော်လၢဒဲကဝီတော်ဆိတလဲကအိုင်အဂီၢ်,တော်ဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖး,ဒီးတော်လီက့ၢ်ထံသမံသမိးတော်,တော်လဲစာက့ စာပျမကမတ်တော်ခိဖျိပျတတဘဉ်မုဘဉ်ဒါတဖန်,ပျမကမတ်တော်မုာ်အာဉ်လီတုာ်လိာ်လၢကအဲဉ်ဒီးကူစါယါဘျါက့အလုာ်လၢ သကးပဝးတခိဆုခိအိအေ့(DARE)တော်ရဲဉ်တော်ကျဲအအိုင်န့ဉ်တက့ၢ်.

- (၅). တာ်ပိတ်ထွဲတဖၣ်ဒီးတာ်တြိတံာ်ဃာ်တာ်တဖၣ်လၢအပာ်ဃုာ်ဒီးတာ်မ့ၢ်တပာ်ကဲတာ်အာ်လီၤတူၢ်လိာ်တဘျီအံၤ (လၢအပာ်ဃုာ်ဒီးတာ်ဒုးဃာ်) တာ်လီၤကွၢ်ထံသမံသမိးတာ်, ဒီးတာ်တပာ်ကဲပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါအတာ်န့ၣ်လီၤတဖၣ်
- (၆). တာ်အကျိၤအကျဲလၢအရဲ, အိၣ်ဒီးတာ်တဲာ်န့ၣ်ပာ်လၢအရဲဒီးတာ်န့ၣ်ပာ်အီၤသ့, ဘၣ်ဃးတာ်မ့ၢ်မၤဟးဂီၤတာ်အာ်လီၤအီၤလီၤလၢဘၣ်တာ်အာ်လီၤအီၤတဘျီအံၤ, ဒီးတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤဒ်လဲၣ်တကလုာ်လၢတာ်ကဘၣ်ပာ်ပနီၣ်အီၤလၢတာ်မၤဟးဂီၤတာ်အာ်လီၤအီၤလီၤအံၤန့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (၇). မၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤတာ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ
- (၈). လၢတာ်အာ်လီၤတူၢ်လိာ်တဘျီအံၤအပူၤ တာ်အကျိၤအကျဲလၢအဂုာ်အဂၤတမံၤလၢလၢတာ်သ့အီၤ, တာ်စံၣ်ညီၣ်လၢဘၣ်တာ်ဟ့ၣ်ဆူပုၤမၤကမာ်တာ်တဖၣ်အအိၣ်တာ်ကဘၣ်ထၢန့ၣ်ဃုာ်လၢတာ်အာ်လီၤအီၤလီၤတဘျီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- (၉). လိာ်တာ်အာ်လီၤအီၤလီၤအံၤ တာ်ကသုအီၤဒ်အမ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိတာ်ပာ်ပနီၣ်တခါ ဒီးတာ်ဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါတခါ ဒ်အမ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢအမ့ၢ်ပုၤမၤကမာ်တာ်တဂၤအသိး, လၢအမၤကမာ်ကွီၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.
- (၁၀). တာ်ကဘၣ်ပာ်လီၤအီၤရဲၣ်ဖိလၢ တာ်ကမာ်ဒ်လဲၣ်တကလုာ်လၢ တာ်ဟ့ၣ်တာ်အာ်လီၤအီၤလီၤသ့ဒီး တာ်ကမာ်ဒ်လဲၣ်တကလုာ်လၢတာ်ဟ့ၣ်တာ်အာ်လီၤအီၤလီၤတသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (၁၁). လိာ်တီၤဃုာ်လီၤလီၤဆီဆီ တာ်ကဘၣ်မၤလီၤဆီဆီ ဒ်သိးတာ်ကဒုးန့ၣ်ကဒါက့ၤ ပုၤမၤကမာ်တာ်တဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်မၤလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်က့ၤတာ်စံၣ်ညီၣ်လၢဘၣ်တာ်ဟ့ၣ်အီၤတဖၣ်ပုၤထီၣ်ဝဲလံကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

11. မ့ၢ်ခွါတာ်တီၤတုၤသိးထဲသိး

(၁). မၤအါထီၣ်ပိာ်မ့ၢ်တာ်ပာ်ဃုာ်လၢ စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲသန့အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. ဒုးအိၣ်ထီၣ်(ခိထၣ်) ဒ်သိးပိာ်မ့ၢ် (30%) ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်လီၢ်ဆ့ၣ်နီၤလၢဒဲကဝီၤကမံးတံာ်အပူၤ, လၢကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်အပူၤ, ဒီးတာ်ဖဲးတာ်မၤလၢအမ့ၢ်တာ်ကဲခိၣ်ကဲန့ၣ်လၢဘၣ်ထွဲတဖၣ်အပူၤဒီးလၢတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိလိာ်စံၣ်တဖၣ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(၂). ဖိလစံၣ်လၢကပာ်ပနီၣ်မ့ၢ်ခွါတာ်တီၤတုၤသိးထဲသိးတဖၣ် လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤပုၤမၤတာ်ဖိလၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ အလီၢ်အိၣ်လၢတာ်ကဘၣ်မၤပုၤထီၣ်က့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢပုၤတတၢ်တဖၣ်အတာ်တတူၢ်လိာ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တာ်လၢအတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတခါအံၤလၢအမ့ၢ်တာ်ဃးဃိၣ်ဒိၣ်ဘၣ်ဒီးဟဲဒ်အမ့ၢ်တာ်မဲာ်ဆုးတခါလၢပုၤတတၢ်အပူၤ, ဒီးထံၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်တာ်လုာ်လၢသကဲးပဝးတဂ့ၤတခါ လၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်, လီၤဆီဒ်တာ်လၢပိာ်တံာ်ပိာ်ခွါတတၢ်ပူၤ အဝဲသ့ၣ်ပာ်ဝဲလၢတမ့ၢ်တာ်မၤကမာ်ဖးဒိၣ်တခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤ အလီၢ်အိၣ်ဝဲနီၢ်နီၢ်လၢတာ်ကဘၣ်ကတီၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် ဘၣ်ဃးဒီးတာ်ဂုာ်တာ်ကျိၤအဝဲအံၤ ခိဖျိပုၤတတၢ်ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်အါအါလၢပုၤတတၢ်ဒိတဖုညါကသ့ၣ်ညါဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤလီၢ်ဝဲသပုၢ်ကတာ်လၢလီၤဆီဒ်တာ်, သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတာ်မုးတာ်ရံၢ်တဖၣ်အဂီၢ် တာ်ကဘၣ်မၤကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်အီၤလၢ စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအတာ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်န့ၣ်လၢဒဲကဝီၤပူၤန့ၣ်ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤအနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်အါန့ၢ်ဒီးတတ်ညါအယိန့ၣ်လီၤ.

(၃). ဟ့ၣ်တာ်မၤလိဘၣ်ဃး “ တာ်ကပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဘၣ်ဃးမ့ၢ်ခွါတာ်မၤလိ ” ကွၢ်ကွၢ်ဆူပိာ်မ့ၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

(၄). မၤဂ့ၤထီၣ်မ့ၢ်ခွါတာ်တီၤထဲသိးတုၤသိးလၢ လိာ်လဲာ်တာ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤအီၤတဖၣ်အပူၤဒီးတာ်ဖဲးတာ်မၤအက့ၢ်အဂီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်.

12. တာ်အိၣ်ဖျါဖျိဖျါဖျါဒီးတာ်အိၣ်ဒီးတာ်ဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါ

“ တမ့ၢ်ထဲဒ်တာ်တခါလၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤကဘၣ်မၤဝဲမၤတဲာ်တာ်အံၤဘၣ်. ဒီးတာ်အံၤတာ်ကဘၣ်ထံၣ်ဝဲဖျိဖျါဖျါဖျါစ့ၢ်ကီးလၢဘၣ်တာ်မၤအီၤဝဲတဲာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ”

(1). တာ်အံၤအလီၢ်အိၣ်ဝဲသပုၢ်ကတာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲသန့ကဘၣ်မ့ၢ်တာ်တခါလၢတာ်ကဘၣ်ထံၣ်အီၤဖျိဖျါဖျါဖျါဒီးအိၣ်ဒီးတာ်ဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်တခါတာ်သိၣ်တာ်သီ, တာ်န့ၣ်ကျဲၤဒီးတာ်ဟ့ၣ်တာ်စံၣ်ညီၣ်အကျိၤအကျဲလၢဒဲကဝီၤပူၤတာ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤအီၤဆူပုၤတတၢ်ဒိတဖုညါအပူၤခိဖျိတာ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤလိာ်လဲာ်တာ်အကျိၤအကျဲလၢဘၣ်တာ်ဖဲးကျဲးဃာ်အီၤ, တာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တာ်လၢအညီလၢတာ်မၤအီၤသ့, ဒီးတာ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကီးတာ်တဖၣ်လၢတာ်ပညီၣ်အီၤလၢတာ်ဟ့ၣ်တာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပူၤစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

(2). ပုတေတစ်ညီပိတုပုမသကိးတကရူကြားဘတ်တံးဒီးအိတ်ထိတ်အိလဲဒဲ ကဝိကိးဘုတ်ဒဲးအပူန့န့လီ. မူဒါဒီးတံးဖဲး တံးမ, တံးစိတံးကမိတဖတ်တံးကဘတ်ပတ်လီအိရဲရဲလဲအမ့ “တံးဖဲးတံးမလဲတံးကဘတ်မအိတဖတ်အကျိအကျဲ.” ပဟ့ ကူလဲတံးတဖတ်အံကဘတ်ပတ်ယုတ်ဒီးပုတေတခါနဲးတဖတ်, ဒဲကဝိကမံးတံး, ကဝိဒဲကမံးတံး, ဘံတ်ဘာ, ဒီးကညီပိတ်မုတ်က ရာ, ပုတေတခါနဲးအဂူအဂူယုတ်ဒီးဂံးခိတ်ထံးတံးကရူကရိခါနဲးတဖတ်န့န့လီ. တံးမသကိးတံးကရူကဘတ်မလီတံးဝဲလဲ တံးအံကဘတ်အိတ်ဒီးပုတေတံးပတ်ယုတ်မသကိးတံး, ဒီးဟ့တံးတံးပိတ်ထဲသကိးလဲအအိတ်ဒီးတံးအိတ်ဖျါဖျါဖျါဖျါလဲဒဲ က ဝိစံညီပိတ်တုအပူန့န့တက့. အဒိ-ဘတ်သုတ်သုတ်ကဒီးန့တံးတိတ်ထိတ်တံးကအုကစွါတဖတ်, တံးယုထိတ်လဲတံးကဆဲးတိတ် ထိတ်တံးမူးတံးရဲတဖတ်အသိကဒီးတဘျီဆူညါတပတီ, ဒီးတံးန့န့တံးကမံသမိးကွဲထံက့အိခိဖျါတံးသိတ်တံးသိတ်ဘျီအ ကျိအကျဲကဘတ်သ့. ဒီးတံးဟ့တံးမလဲလဲတံးသုတ်တဖတ်အံအဖိခိတ်ကဘတ်န့, ဒီးမလီတံးလဲတံးဟ့တံးမလဲဘတ်ဘျီ: ဘတ်ဒါဒီးဘတ်ဆာဘတ်ကတီဆူစံညီပိတ်တုပုလဲအမဲကဲထိတ်လိတ်ထိတ်တံးတဖတ်အဂီ, ဟ့ကူဟ့ဖဲးတံးဖဲအလီအိတ် တဘျီလဲလဲတံးသိတ်တံးသိတ်တဖတ်တံးကြားဆိတလဲအိကတီထိတ်လဲတံးအကျိအကျဲတဖတ်အပူန့န့တက့.

(3). ပုသုတ်တဖတ်န့န့မ့ပုလဲအဖိတ်ယတ်တံးစိကမိခိတ်သုတ်လဲဒဲ ကဝိစံညီပိတ်တုအပူအသိးန့န့ (UNHCR, IRCLAC), ဒီးကညီဘတ်ကိဘတ်ခဲကမံးတံးတဖတ်ကဘတ်ကဲထိတ်တံးတခါလဲအဖျါဖျါဖျါဖျါဒီးအိတ်ဒီးတံးဟံးန့မူဒါလဲအဝဲသုတ်တဖတ် အဂီန့န့လီ.

- ပဟ့ကူလဲတံးတိတ်ထိတ်တံးကအုကစွါအကျိအကျဲတံးကမဲဂူထိတ်က့အိ နဲသိးတံးကမဲလီတံးက့လဲ စံညီ ပိတ်တအတံးဟံးထိတ်ဖိတ်ထိတ်တံးဂံးတံးဝိတဖတ်ကလဲအသးဘတ်ဘျီ: ဘတ်ဒါဒီးတံးကရူကရိဖဲးဒိတ်တဖတ်စုတ်စုတ် လဲအဟံးမူဒါတဖတ်တံးပျဲက့အတံးဖဲးတံးမတဖတ်ကသ့အဂီန့န့လီ. တံးပျဲက့တံးဒဲအံတကလုတ်မဲတံးလဲအ သးလဲတံးဖဲးတံးမဲဝဲကျိတနီအပူလဲန့န့လီ.
- ပဟ့ကူလဲတံးကရူကရိဖဲးဒိတ်တဖတ်စုတ်စုတ် ကဟ့အတံးပတ်ဖျါ လဲအဘတ်ယးဒီးစံညီပိတ်တုတံးဖဲးတံးမ လဲ အမဲဝဲ, စံညီပိတ်တုအစာအဂူအကျိ တံးကွဲးဖုတ်အလဲအပျဲ လဲအဝဲသုတ်တဖတ်န့န့လီပတ်ယုတ်ဝဲန့န့လီ. တံးအံ ကမဲဖျါထိတ်တံးလီဖျဲန့န့လီ. တံးဂံးဆူတ်တံးဂံးစံးတဖတ်လဲကမဲစာက့တံးလဲတံးကဘတ်ပတ်လီက့တံးဖဲးတံး မဲလဲတံးကဘတ်မဲက့အိအဂီတဖတ်န့န့လီ.

(4). တံးအံအလီအိတ်ဝဲသပျဲကတံးလဲ တံးကဒိသပျဲနီတကအတံးဘံတ်တံးဘာဒီး တဘတ်မ့တံးတခါလဲ တံးဟံးန့ တံး ခွဲး တံးယတ်ဒီး ပတ်သုတ်ကွဲတ်တံးဂံးတံးကျိခဲလတ်ဆူတ်ကရူကရိလဲအဟ့တံးဖဲးတံးမတဖတ် လဲဘတ်တံးပတ်ပနီအိ လဲအဖိး သဲးတဖတ်အအိတ်န့န့ဘတ်. တံးဟ့ဒိဟ့နီတံးဂံးတံးကျိတဖတ်အကျိအကျဲ တံးကဘတ်မဲဂူထိတ်က့အိ ဒီးတံးအံ မ့ဂံးဂီ အူတခါလဲတံးကဘတ်မဲဆိအိန့န့လီ.

13. တံးလိတ်တဖတ်လဲတံးကဘတ်မဲလီန့အိထိတ်အိ

လဲတံးလီယုသုတ်ညါတဘျီအံအဖိခိတ် ပတ်လီက့တံးဂံးတံးကျိတဖတ်လဲ အကမ့တံးတဖတ် လဲအကဲဘျူးကဲဖျိတ် လဲခါဆူညါတံးမလဲအဂီန့န့လီ.

- (1). မဲတံးကွဲကဒါက့ဘတ်ယး (IRC) ဖိးသဲးတံးဆိတ်ထွဲမဲစာတံးဖဲးတံးမတဖတ်ဝဲ ဟ့ဒိဟ့နီတံးလဲ တံးထံတ်န့အိ တ ဖတ်ဆူပုလဲအအိတ်ဒီးအမူဒါကိးဖုဒဲးအအိတ်တက့.
- (2). ယုသုတ်ညါဘတ်မနုအယိလဲမဲလဲဒဲကဝိအံမ့ဒဲကဝိလဲအဒိတ်ကတံး (IRCLAC) လဲန့န့လီမဲတံးတံးလဲအပူယတ် တံးမဲလဲဘတ်ဆတ် ပတ်ထံတ်စံညီပိတ်တုအစာလဲအဂူထိတ်ဘတ်ဒီး တံးတိတ်ဖျါထိတ်သ့ထံးမုတ်ခါတံးစုဆူတ်ခိတ်တကးတံးမူး တံးရဲတဖတ်စုးဒဲအဂူန့န့တက့.
- (3). မဲတံးယုသုတ်ညါလဲအူးပုတ်ဒဲကဝိဒီး ဒဲကဝိအဂူကဲတဖတ်အဘတ်စာလဲတံးလီဆိဖျါဒဲလတ်အသိးတက့. တံးသုတ်တ ဖတ်န့န့မ့ဝဲ နီဂံးနီန့န့လဲတံးမူးတံးရဲအဖိခိတ်အံ မ့တံးအမ့အတီကစိဒိခါ. တံးဟ့တံးစံညီပိတ်လဲတံးဖဲန့ပုကညီလဲ တံးဒဲးယတ်အပူအံ တမ့တံးတခါလဲတဟ့ဂံးဟ့ဘါပုလဲကတိတ်ဖျါအတံးမူးတံးရဲအိထိတ်ခါ. သ့ထံးတံးစုဆူတ်ခိတ်တ ကးတံးမူးတံးရဲတဖတ်ဘတ်တံးတိတ်ထိတ်အိဆူမတဲအအိတ်လဲဒီးတံးမနုမဲအသးဒီးအဝဲသုတ်လဲ.
- (4). တကီခါစံညီပိတ်တုတံးမဲအကျိအကျဲအတံးဂံးဆူတ်အတံးဂံးစံး.

လံာ်ဘျးစဲတဖၣ်

လံာ်ဘျးစဲ-(1): ကျီၣ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၤတန့ၢ်

(1).တၢ်မၤကမၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၤတန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်မုးတၢ်ရၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ပံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အိၤဒီးဟ့ၣ်တၢ်စံာ်ညီၣ်ပီတုတၢ်မုးတၢ်ရၢ်န့ၣ်ဒၣ်ထဲလၢကျီၣ်တဲာ်စံာ်ညီၣ်ပီတုအကျိၤအကျဲအဖိလၢအိၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်မၤကမၣ်တၢ်မုးတၢ်ရၢ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၤတန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ်တမ့ၢ်တၢ်မၤကမၣ်ကျီၣ်မ့ၢ်တခါလၢဒဲကဝီၤစံာ်ညီၣ်ပီတုစံာ်ညီၣ်ပီတုအိၤပၤန့ၣ်ဘၣ်.

(2).တၢ်မၤကမၣ်အကလုာ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ရဲၣ်လီၤအိၤလၢအဖိလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ် “တၢ်မၤကမၣ်ကျီၣ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၤတသ့ဘၣ်” တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- 1.တၢ်မၤသံလၢအတဖိးသဲစး
- 2.ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ,ဆိၣ်တရူထီၣ်,ကွဲၤန့ၣ်လဲၤန့ၣ်ဖိသၣ်လၢကမၤသံလီၤအသး
- 3.တၢ်မၤသံလၢတဖိးသဲစးလၢအဟံၤယုာ်လၢပုၤဒိကဂူၢ်အပူၤ
- 4.တၢ်မၤဆူၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤဟးသး
- 5.တၢ်မၤတရီၤတပါလၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးအိၤတန့ၢ်အဆၢဖိ(276, 277, 277bis, 277ter)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- 6.တၢ်မၤတရီၤတပါ(တၢ်မံၤယုာ်ဆူၣ်)လၢပုၤဒိတဖု,ဒိတကဂူၢ်လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးတန့ၢ်
- 7.တၢ်ကျဲးစးမၤတရီၤတပါ(မံၤယုာ်ဆူၣ်)လၢတၢ်ကျဲယုကျဲဖိးတန့ၢ်အဆၢဖိ(276, 277, 277bis, 277ter)အဆၢတဖၣ်အံၤစ့ၣ်စ့ၣ်.
- 8.သ့ၣ်ထံးတၢ်မၤဟးဂူၢ်ဟးဂီၤထီၣ်ဒါဆူဖိသၣ်တဖၣ်
- 9.တၢ်ကျဲးစးမၤကမၣ်သ့ၣ်ထံးတၢ်မၤဟးဂူၢ်ဟးဂီၤထီၣ်ဒါဆူဖိသၣ်ဒီးဆိၣ်တရူထီၣ်ဒီးပံၤယုာ်လၢတၢ်လၢကမၤဘၣ်ဒိဆါ,မၤဟးဂူၢ်ဟးဂီၤထီၣ်ဒါဖိသၣ်လၢသ့ၣ်ထံးတၢ်မၤဟးဂီၤတဖၣ်အပူၤတချုးဒီးလၢတၢ်မၤဟးဂီၤအံၤကဲထီၣ်,ကဲထီၣ်အဖါမ့ၢ်, ကဲထီၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- 10.ဒုးတူၢ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးနးနးကလဲာ်ဆူဖိသၣ်
- 11.ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤဒၢဒိဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒိဒိဒိဒိမ့ၢ်
- 12.တၢ်မၤကမၣ်ဘၣ်ယးတၢ်သူကသံၣ်မုးဘျးတဖၣ်
- 13.တၢ်မၤကပုၤကညီ
- 14.တၢ်ကျဲးစးမၤကပုၤကညီ,ပံၤယုာ်ဆိၣ်ထဲမၤစၢတၢ်လၢတၢ်မၤကပုၤကညီတချုးဒီးလၢတၢ်မၤကပုၤကအံၤကဲထီၣ်အသး,ကဲထီၣ်သးအကတီၢ်,ကဲထီၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ,ဒီး
- 15.တၢ်မၤကမၣ်တၢ်လၢအဘၣ်ယးသ့ၣ်ပုၤဒိ
- 16.တၢ်မၤကမၣ်ဘၣ်ယးတၢ်သူတၢ်စုကဝဲတဖၣ်

လံာ်ဘျးစဲ-(2): ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်

ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ခဲကမံးတံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်(ဘဉ်တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဘျုးအံၤလၢ(၂၀၁၁)နံၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်အံၤလၢပုၤဘဉ်ကီဘဉ်ခဲတဖၣ်အဂီၢ်(ပုၤလၢအယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အိၣ်ကဒုတစီၢ်တလီၢ်တဖၣ်အဂီၢ်)လၢဒဲ ကဝီ (7)ဘျုးလၢတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

နီၣ်ဂံၢ်	တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ	တၢ်ဟံးဂ့ၢ်စီ
1	ဟံၣ်ကိးဖျါဒဲးကဘဉ်ကွဲးဖျါကဝီဒုနီၣ်ဂံၢ်,ဟံၣ်နီၣ်ဂံၢ်,(UN)နီၣ်ဂံၢ်,နီၣ်ဂံၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိဖိမုၢ်ခါနီၣ်ဂံၢ်လၢဟံၣ်မဲၣ်ညါန့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2. ဟ့ၣ်ပလီၢ် 3. ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး(100)ဘး
2	ပုၤတမံၤတဖျါတဖၣ်မုၢ်ဟဲမံတ့ၢ်န့ၣ်,ဟံၣ်ကစၢ်ကဘဉ်လဲဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဆူကဝီဒုဘဉ်ဘၢခိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2. တမံၤဘဉ်ဟ့ၣ်/အိၣ်လိး(50)ဘးဒီးဟံၣ်ကစၢ်ဘဉ်ဟ့ၣ်/အိၣ်လိး(100)ဘးန့ၣ်လီၤ.
3	ပုၤကဘဉ်န့ၣ်လီၤဟးထီၣ်ဒုထဲကျဲလၢပုၤဟ့ၣ်အခဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2. ဟ့ၣ်ပလီၢ်
4	ပုၤလၢဟးထီၣ်ဟးလီၤတဖၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီမ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်တမံၤဒီးဒဲကဝီဘဉ်မုၢ်ဘဉ်ဒါတဟံးမုၢ်ဒါလၢအဂီၢ်ဘဉ်.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၢ် 2. ဟ့ၣ်ပလီၢ်
5	ပုၤဒဲ ကဝီဖိတဖၣ်ကဘဉ်မၤစၢၤတၢ်လၢဒဲ ကဝီဒဲအကြးဝဲဘဉ်ဝဲအသိးဖဲဒဲကဝီဘဉ်မုၢ်ဘဉ်ဒါဒီးကွီၣ်တဲၣ်ဘဉ်မုၢ်ဘဉ်ဒါလိၣ်ဘဉ်တၢ်မၤစၢၤအခါန့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2. ဟ့ၣ်ပလီၢ် 3. ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး(100)ဘး
6	တၢ်တဘျုးကူၣ်လဲၤမၤကတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤအီၤတဖၣ်န့ၣ်ဘဉ်.(တၢ်ဘျုး)	1. ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2. ဟ့ၣ်ပလီၢ် 3. ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး (က)မ့ၢ်၁၀၀၀-၅၀၀၀ဘး -ဘဉ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး၃၀၀၀ဘး,တၢ်ဒုးယာ်၁၅သီ (ခ)မ့ၢ်၅၀၀၀ဘးဆူအဖီခိၣ် -ဘဉ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး၅၀၀၀ဘး,တၢ်ဒုးယာ်၂၅သီ
7	တၢ်အိၣ်ဖျါတဘျုးလၢလၢဟံၣ်ဖိဖိမုၢ်ခါစးလၢအဟဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါကဘဉ်မုၢ်ပုၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပုၤလၢအန့ၢ်ဟံၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	1.ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2.ဟ့ၣ်ပလီၢ်
8	ဟါခိၣ်န့ၣ်ရံၣ်တုၤဂီၤခိၣ် ၅န့ၣ်ရံၣ်န့ၣ်ပုၤလၢအမုၢ်အါတအိၣ်တဖၣ်,တဘဉ်ဟးထီၣ်ဟးလီၤလၢဒဲ ကဝီအပူၤဘဉ်.(တၢ်ဘျုး)	24.တၢ်ဒုးယာ် ၂၄န့ၣ်ရံၣ်
9	တၢ်လီၤတီၢ်လီၤဆီမ့ၢ်အိၣ်တမံၤမဲၣ်ကဘဉ်ဒုးသ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၢ်ဒဲ ကဝီပုၤဘဉ်မုၢ်ဘဉ်ဒါန့ၣ်လီၤ.(တၢ်ဘျုး)	ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ
10	တၢ်တဘျုးဘုၣ်ကျိၤ,ပန့ၢ်,သီ,မဲၣ်တဲးလဲးလၢဒဲ ကဝီအပူၤဘဉ်.(တၢ်ဘျုး)	1.ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2.ဟ့ၣ်ပလီၢ် 3.ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး (က)သီ,မဲၣ်တဲးလဲး,၂၀၀ဘး (ခ)ကျိၤ,ပန့ၢ်,၅၀၀ဘး
11	ဆီ,ထီၣ်ဒုၣ်,ထီၣ်ဒီးထီၣ်တဖၣ်ဘုၣ်အီၤလၢအလီၢ်ဘဉ်ကျဲဘဉ်တက့ၢ်.တဘဉ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲ,တၢ်ဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤလၢခိၣ်ယၢအဂီၢ်ဘဉ်.(တၢ်ဘျုး)	1.ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ 2.ဟ့ၣ်ပလီၢ် 3..ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး (က)ထီၣ်မ့ၢ်အုၣ်ဘဉ်ပုၤတဂၤကဘဉ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ပုၤ

12	ပျက်စီးကမ်းကဘဏ်ဒီကနပ်မထွဲထံဒီးတက်ကဆွဲကဆိတ်ဘျာနနပ်လီ၊(တော်ဘျာ)	1.ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2.ဟ့တ်ပလီ 3.တက ဟံးဂုာ်ဝိဒ်ထံဒီးတက်ကဆွဲကဆိတ်ဘျာအိဉ်ဝဲအသိး
13	တက်ကဘဏ်လူပိတ်ထွဲတော်ဘျာနနပ်လီလအဘဏ်ထွဲဒီးတက်ကုဉ်ဘဏ်ကုဉ်သုကိးမဲဒီးလီ၊(တော်ဘျာ)	1.ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2.ဟ့တ်ပလီ 3.ကဟံးဂုာ်ဝိဒ်တက်ကုဉ်ဘဏ်ကုဉ်သုတော်ဘျာအိဉ်ဝဲအသိးနနပ်လီ၊
14	တက်တဘဏ်တဲအဲတဲဆါလိဉ်သးလကလုဉ်ဂုာ်ဝိဒ်ဒီးတက်ဘုဉ်တက်ဘါနနပ်ဘဏ်.(တော်ဘျာ)	1.ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2.ဟ့တ်ပလီ 3.ဆုဆုကိဉ်တဲဘဏ်မုဘဏ်ဒါ
15	ဒဲကဝီဖိတဂလ်လ်လအဟးထီဉ်ဆုဒဲကဝီအချာနနပ်ကဘဏ်ဒုးသုဉ်ညါဒဲကဝီဘဏ်မုဘဏ်ဒါလီ၊(တော်ဘျာ)	1..ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2. ဟ့တ်ပလီ 3. ဟံးဂုာ်ဝိ(ကမျာ်တက်မသးသီ)
16	တော်ဘျာ,တော်တြီ,တော်ပလီလအဘဏ်ယးဒီးမုဉ်အုအိဉ်တက်တဖဉ်တက်ကဘဏ်လူပိတ်မထွဲအိဉ်တက်နနပ်လီအသိးနနပ်လီ၊(တော်ဘျာ)	1. ဟ့တ်ပလီ 2. ဆုဆုကိဉ်တဲဘဏ်မုဘဏ်ဒါ
17	တက်ဂီမုလအမဟးဂီပျာလုဉ်လ်သကဲးပဝးတဖဉ်လုတက့တော်ဒုးနနပ်/တက်ဆါအိတသုဘဏ်.(တော်ဘျာ)	1.ဟ့တ်ပလီ 2.စုအိဉ်လိး၁၀၀၀ဘးဒီးတက်ဒုးယတ်တလါ
18	တက်ကဘဏ်လူပိတ်ထွဲတော်ဘျာ,တက်နနပ်လီလအဘဏ်ထွဲဒီးတက်အိဉ်ဆုဉ်အိဉ်ချကိးမဲဒီးနနပ်လီ၊	1.ဟ့တ်ပလီ 2.ဟံးဂုာ်ဝိဒ်ဆုဉ်ချတော်ဘျာအိဉ်အသိး
19	ဖိသဉ်လအနနပ်အိဉ်(၇)နနပ်တု(၁၈)နနပ်တဖဉ်မုမကမဉ်တက်ဒီးတက်တဘဏ်ဟံးအိဂုာ်ဝိလအတဒ်သိးဒီးတက်ဟံးနုာ်ပျာဒိဉ်တုဉ်ခိဉ်ပျာဂုာ်ဝိအသိးနနပ်ဘဏ်.(တော်ဘျာ)	1.ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2.ဟ့တ်ပလီ 3.ဟံးဂုာ်ဝိဒ်အကြးဝဲဘဏ်ဝဲအသိး
20	မိာ်ပာ်ကိးကမ်းကဘဏ်ဟံးနုာ်မုဒါလဖိတဖဉ်အတက်ဒိဉ်ထီဉ်ထီထီဉ်,လုဉ်လ်သကဲးပဝးကဂုအဂီ ကဘဏ်ဟံးနုာ်မုဒါတုလီတီလီနနပ်လီ၊	1.ဟ့တ်တိုသုဉ်ညါ 2.ဟ့တ်ပလီ 3.တက်ဟံးဂုာ်ဝိ(ကဘဏ်ဟဲဟ်ဖျါသးဆုဒဲကဝီဘဏ်မုဘဏ်ဒါတနွံတဘျီလအသါလါအတီပျာ)
21	တက်တဘဏ်မထံရုာ်ကီသးအတက်ဟူးတက်ဂါလအဲ ကဝီအပျာနီတမဲဘဏ်.	ဆုဆုကိဉ်တဲဘဏ်မုဘဏ်ဒါ
22	ကိဉ်စုဒီးတက်ဖိတက်လံလအပျာကပျာကလံတဖဉ်တက်မုဉ်ယုလီယုဒဲအိအလီမုအိဉ်ကဘဏ်ဒုးသုဉ်ညါပျာဘဏ်မုဘဏ်ဒါ,ကဘဏ်အိဉ်ဒီးလံဉ်ယံးယာ်,နနပ်လီ၊	၁.တက်ဂုာ်ဟဲထီဉ်လအအိဉ်ဒီးလံဉ်ယံးယာ်(ကဘဏ်ဟ့တ်စုအိဉ်လိး၅၀၀ဘး) -၅၀၀၀ဘးဆုအဖိလ်(ကဝီဒုမဟ) -၅၀၀၀ဘး-၃၀၀၀၀ဘး(ကဝီဒိဉ်မဟ) -၃၀၀၀၀ဘးဆုဖိခိဉ်(စံဉ်ညီဉ်ကိဉ်ကဘဏ်မ) ၂.စုလီလဖိခိဉ်တက်ဟံးနုာ်မုးကယု -၁၀၀ဘးတု၅၀၀၀ဘး၅% -၅၀၀၀တု၁၀၀၀၀ဘး၄% -၅၀၀၀၀ဘးဆုအဖိခိဉ်၂%
23	တက်တဘဏ်မကမဉ်ပျာဂုာ်ဝိအထုသနုဘဏ်.(ကိဉ်ထံ) -အဲဉ်ဘါမါအဲဉ်ဘါတ -တက်အိဉ်ယုဉ်လအချးဖျိသး -တက်ယုနီကစာ်အဘျးလအနီခိသ့ဉ်ထံး	1.ဟ့တ်ပလီ 2. တက်ကကျဲယုကျဲဖိး 3. ဟံးဂုာ်ဝိဒ်တက်ကရကရိဘဏ်ထွဲဟ့တ်တက်ကမဉ်အသိး
24	တက်ဖိတက်လံလအတအိဉ်ဒီးတက်အုဉ်ကီတဖဉ်နနပ်,တက်တဘဏ်ပျာတက်တဘဏ်ဆါအိဘဏ်.(ကိဉ်ထံ)	1. ဟ့တ်ပလီ,သိဉ်ကုးသီကုး,ဆုဆုကိဉ်တဲဘဏ်မုဘဏ်ဒါ

25	မုတမုာ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဘၣ်န့ၣ်တၢ်တဘၣ်ကျိၣ်သ့ၣ်ကျိၣ်ဝၣ်လၢဒဲးကဝီၤအပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤဒဲးကဝီၤအချၢမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
26	တၢ်တဘၣ်စူးကါ,ပျၤ,ဆါ,ဟံးဟံးယးကသံၣ်မူဘၣ်ဒါ.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
27	တၢ်တဘၣ်တၢ်ကျိၣ်တၢ်စုလၢဒဲးကဝီၤပူၤဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
28	တၢ်တဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၣ်တၢ်,လိတၢ်ဂ့ၤတၢ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	ဟ့ၣ်ပလီၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤ,တၢ်အုၣ်ကီၤသးတၢ်ဒုးယၢ် (က)တနံၤတုၤယုလါဒီးစ့အိၣ်လိးဒီးသန့သးလၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤဖိဒိၣ်
29	တၢ်တဘၣ်မၤသံမၤဝီတၢ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
30	တၢ်တဘၣ်ဟးယုန့ၣ်ပျၤကညီၤလၢကလဲၤမၤတၢ်လၢတၢ်ချၢမ့ၢ်ဂ့ၤရိဖိၣ်ဟံးဖိၣ်အိၣ်လၢနီၢ်ကစၢ်အဟံၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
31	မုၢ်ခါတၢ်မၤတရီၢ်တပါဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးန့ၣ်တၢ်တဘၣ်မၤအိၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
32	တၢ်တဘၣ်စူးကါဖိသၣ်လၢနီၢ်ကစၢ်အဘျးလၢအတဖိးသဲးစးလၢကမၤဟးဂီၤဖိသၣ်သကဲးပဝးန့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
33	တၢ်တဘၣ်မၤဘၣ်ဒိဆါပျၤကအနီၢ်ခိၣ်သးန့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
34	တၢ်တဘၣ်မၤဘၣ်ဒိဒဲးကဝီၤအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်အိၣ်ဂၢ်ဆိးကျၢဘၣ်.(က့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
35	တၢ်တဘၣ်မၤဘၣ်ဒိနီၢ်တကးအတၢ်သဘျၢဘၣ်.(က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
36	တၢ်တဘၣ်ဒိသံးဆါသံးဘၣ်.(က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဆျၢဆူက့ၢ်တဲၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ
37	တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လီၤအဘၣ်ထွဲဒီးပျၤအါဂ့ၤန့ၣ်တၢ်တဘၣ်စူးဒါအိၣ်ပျၤတကးအတၢ်န့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဟ့ၣ်ပလီၢ် 2.တၢ်ဒုးယၢ်တလါ 3.စ့အိၣ်လိး၁၀၀၀ဘး
38	တၢ်တဘၣ်ဟံးန့ၣ်ဒီးမၤဟးဂူၢ်ဟးဂီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးပျၤအါဂ့ၤန့ၣ်ဘၣ်.(က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဟ့ၣ်ပလီၢ် 2.တၢ်ဒုးယၢ်တလါ 3.စ့အိၣ်လိး၁၀၀၀ဘး
39	တၢ်တဘၣ်မၤတၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤတၢ်လၢဒဲးကဝီၤပူၤဘၣ်.(က့ၢ်ထံဆူက့ၢ်မ့ၢ်)	1.ဟ့ၣ်ပလီၢ် 2.တၢ်ဒုးယၢ်တလါ 3.စ့အိၣ်လိး၁၀၀၀ဘး

လံာ်ဘျးစဲ-(3): တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတၢ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ

- 1.(MDRG)“တၢ်ကျဲၤယူၤကျဲၤဖိးဒီးတၢ်ဘျီၤရဲၤက့ၢ်တၢ်သဘံၣ်ဘျီၤအလံာ်န့ၣ်ကျဲၤ” လံာ်ပတြိၣ်ဝံၤဝဲ(2013)
- 2.“တၢ်မၤကမၤမၢ်က့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကျဲၤယူၤကျဲၤဖိးတန့ၢ်” ကညီၣ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ,အိးကထိဘၢၣ် (2009)
- 3.ကညီၣ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကမံးတံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ(39)ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်အိၣ်ဖဲ(2011)န့ၣ်
- 4.“တၢ်ကမၤမၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဂီၤတဖၣ်” လံာ်ပတြိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဖဲ(2009)ဒီး(2011)န့ၣ်
- 5.“တၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံးဆၢတဘျီယီ” လၢသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတၢ်မုးတၢ်ရၢ်တဖၣ်လၢကီၢ်က့ၢ် တဲၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဆၢအဂီၢ်(ARM)
- 6.တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ကျဲၤယူၤကျဲၤဖိးဒီးဖိးသဲးစးအကျိၤအကျဲၤတဖၣ်(DMLS)လံာ်ပတြိၣ်(2009)
- 7.“စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤလၢဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ အတၢ်ပၤဆုၣ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဆၢ” တၢ်ပၤဖျါလၢဘၣ်တၢ်ကွဲးအိၣ် လၢ(Kirsten McConnachie).(2012).
- 8.“တၢ်ပၤတၢ်ဆုၣ်ပူၤလၢအဘၣ်အိၣ်ယံၤဒီးအထံအကီၢ်တဖၣ်” မ့ၢ်တၢ်တၢ်လိာ်အသးအသးဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်,သဲးစးဒီး စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤအကျိၤအကျဲၤလၢကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဆၢ” တၢ်ပၤဖျါတဘျီအံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးအိၣ်လၢ- (Kirsten McConnachie).(2011).
- 9.“ပိာ်မုၢ်တဖၣ် အတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤ အကျိၤအကျဲၤ- ပၤဖျါထီၣ်တၢ်လၢအအိၣ်ဖျါတြၢၤကလၢတဖၣ် ဒီးအလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်ဆိတလဲကဘၣ်အိၣ်ထီၣ်-ကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်” ထံၣ်ဂ့ၢ်ဂၤစံၣ်ညီၣ်ကီၢ်ကရၢခၢၣ်စး(2012)
- 10.“တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢတၢ်မၤအိၣ်တဖျံၣ်တဖၣ် လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ကတဲာ်ကတီၤဒီး တၢ်တဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါ - ကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်အတၢ် ဟ့ၣ်တၢ်ကဟ့ၣ်ကယာ် ရ့ၤလိာ်မုၢ်လိာ်ဆူဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲတဖၣ်ဒီး ပုၤယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အိၣ်ကဒုအလီၢ်တစီၢ်တလီၢ်တဖၣ်.” ပုၤလၢအ ဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါလၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိးန့ၢ်ယာ်တဖၣ်တၢ်ပၤဖျါ(2012)
- 11.“ပုၤတဝါအတၢ်ယုထီၣ်ဆူ (UNHCR)အတၢ်ဖံးတၢ်မၤ,တၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်အမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤ”(UNHCR)အတၢ်န့ၣ်ကျဲ (2008).
- 12.(UN)ဘီမုၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢဘၣ်ဘၢကီၢ်ကးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်(2122)လၢအဘၣ်ယးဒီးပိာ်မုၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ(2013)
- 13.(UN)ဘီမုၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢ ဘၣ်ဘၢကီၢ်ကးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်တၢ်ဆၢတဲာ် (1325)-လၢအဘၣ်ယးဒီးပိာ်မုၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ(2000)
- 14.တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤလီၤမၢ်ကွံာ်တၢ်အက့ၢ်အဂီၤတမံၤလၢလၢတၢ်ကွၢ်တလီၤထီၣ်ဒါပိာ်မုၢ် (CEDAW)
- 15.“ဘီမုၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပုၤတဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤကျိၤတဖၣ် လၢအဘၣ်ယးဒီးကီၢ်မ့ၢ်”(2002)
- 16.(Geneva Call)“တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဘၣ်ယးတၢ်ပတုၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ တၢ်သ ဘၣ် ဘၣ်အတၢ်အိၣ်သးဆူတၢ်မၤလီၤမၢ်ကွံာ်မုၢ်ခွါတၢ်ကွၢ်တလီၤ”
- 17.(ဘၣ်တၢ်ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ်လၢကညီၣ်ဒီကလုာ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢဒီး(KNUဒီးKNLA)ကညီၣ်ဒီကလုာ်တၢ်ထုၣ်ဖျဲၣ်သုးမုၢ်ဒိၣ်ဖဲ လၢယုလံၤ ၂၀၁၁ ၂၀၁၃)
- 18.ဖိလစံၣ်ဘၣ်ယးသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကီၢ်မ့ၢ်လၢအဖဲလၢထံၣ်ဂ့ၢ်ဂၤတၢ်မၤကမၤမၢ်က့ၢ်မ့ၢ်အကီၢ်ဘျီၣ် (ICC)
- 19.လံာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယး(2014)ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယးသ့ၣ်ထံးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢတၢ်သဘံၣ် ဘၣ်အပူၤ.
20. တၢ်ပၤဖျါအါဘၣ်လၢဘၣ်တၢ်ကွဲးအိၣ်လၢ “ပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤတဖၣ်လၢအဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါလၢမုၢ်ခွါတၢ်တီၢ်တြၢ်”

လံာ်ဘျးစ- (4): တာ်ကတိအဖျာ်လာဘာ်တာ်သူအိလတါဟ်ဖျါတဘျာ်အံအပူတဖျာ်

ARC	American Refugee Committee
AUSAID	Previous name for the Australian Government Aid Department (now called DFAT)
ARM/SOP	Automatic Response Mechanism/ Standard Operating Procedures for SGBV Cases in Karen
CBO	Community Based Organization
CCSDPT	Committee for Co-ordination of Services for Displaced People in Thailand
CJ	Camp Justice
CMWG	Camp Management Working Group
CSO	Community Service Order
DARE	Drug and Alcohol Recovery and Education
DFID	Department for International Development (UK Government)
DMLS	Development of Mediation of Legal Standards
INGO	International Non-Government Organization
IRC	International Rescue Committee
KnRC	Karenni Refugee Committee
KNU	Karen National Union
KRC	Karen Refugee Committee
KWO	Karen Women's Organization
LAC	Legal Assistance Centers (also IRC/LAC)
MAT	Mediation and Arbitration Teams
MDRG	Mediation and Dispute Resolution Guidelines
NGO	Non-Government Organization
PV	Physical Violence
RTG	Royal Thai Government
SGBV	Sexual and Gender Based Violence
SV	Sexual Violence
TBC	The Border Consortium (previously TBBC)
TJ	Thai Justice
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

ကညီမိတ်ဖျော်ကာရံ